

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ÇATIŞMA SONRASI YENİDEN YAPILANDIRMA SÜRECİNDE BARIŞ
GÜÇLERİNİN ROLÜ

MASTER TEZİ

Hazırlayan
Gökhan POLAT

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Refet YİNANÇ

Ankara 2007

ÖNSÖZ

Barışı koruma alanındaki gelişme, Birleşmiş Milletler (BM)'in uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesi konusundaki çabaları arasında en dikkat çekici olanıdır. Dönemin ihtiyaçları ve imkanları doğrultusunda basit gözlemci misyonları olarak ortaya çıkan barışı koruma harekatı, soğuk savaşın sonlanması ile birlikte artık yeni bir anlayışa kavuşmuştur. Geleneksel anlamda barışı koruma, ateşkesin izlenmesi veya taraflar arasında tampon bölge oluşturulması gibi pasif ve mevcut fiili durumu korumayı amaç edinen çabaları ifade etmektedir. Bu harekatların öncelikli amacı anlaşma masasındaki görüşmecilere taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümlenebilmesi için zaman ve ortam hazırlamaktır. Buna karşın görüşmecilerin başarıya ulaşmaları kesin değildir. Özellikle UNFICYP ve UNIFIL gibi harekatların yıllardan beri sorunların çözümü konusunda herhangi bir katkıda bulunamaması eleştirilere neden olmaktadır. Ancak soğuk savaş sonrası bazı BM barışı koruma harekatları, barışı koruma ile barışa yönelik diğer faaliyetleri birleştirmiş ve uyuşmazlığı sonlandırmaya yönelik kapsamlı bir barış programı icra etmişlerdir. Bu anlayış, barış güçlerinin tarafları birbirlerinden ayırmak suretiyle savaşıklık ortamını sağlamaktan öte kalıcı barışa yönelik daha karmaşık faaliyetleri yürütmelerini gerektirmektedir.

Bu çalışmada BM barışı koruma harekatlarının dayandıkları hukuki ve teorik ilkeler ile tarihi süreç içerisinde BM barış güçlerinin gelişimleri incelenerek, günümüzde üstlendikleri karmaşık görevler, BM harekatlarından örnekler verilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Dünyanın en sorunlu bölgelerine komşu olan bir ülkede yaşamının bilinci ile, çatışma sonrası BM barış güçlerince icra edilen faaliyetlerin irdelenmesinin faydalı olacağı düşüncesi ile hazırlanan bu çalışmada bana yön gösteren ve destek olan saygıdeğer hocam Prof Dr. Refet YİNANÇ'a şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BM BARIŞI KORUMA HAREKATLARIYLA İLGİLİ TEMEL KONULAR

1. BM ÖRGÜTÜ VE ULUSLARARASI BARIŞ VE GÜVENLİĞİN KORUNMASI	3
2. BM HAREKATLARINA İLİŞKİN TANIMLAR	8
2.1. Önleyici Diplomasi	11
2.2. Barış Yapma	13
2.3. Barışı Koruma Harekatı	15
2.4. Çatışma Sonrası Barışın Tesisi	17
2.5. Zorlama Harekatı	20
3. BM BARIŞI KORUMA HAREKATLARININ TEMEL İLKELERİ	26
3.1. Rıza	28
3.2. Meşru Müdafaa Harici Güç Kullanmama	33
3.3. Tarafsızlık	40

4.	BM ORGANLARININ BARIŞI KORUMA HAREKATLARI KONUSUNDAKİ YETKİLERİ	46
4.1.	Güvenlik Konseyinin Yetkileri	46
4.2.	Genel Kurulun Yetkileri	51
4.3.	Genel Sekreterin Yetkileri	56
5.	BM BARIŞI KORUMA HAREKATLARIYLA İLGİLİ HUKUKİ DURUM ..	58
6.	BM BARIŞI KORUMA HAREKATLARININ FİNANSMANI	61
7.	BM BARIŞ GÜÇLERİNİN TEŞKİLİ, EĞİTİMİ VE TEÇHİZATLANDIRILMALARI	66
7.1.	BM Barış Gücünün Teşkili	66
7.2.	BM Barış Gücünün Eğitimi	71
7.3.	BM Barış Gücünün Teçhizatlandırılmaları	73
8.	BM BARIŞI KORUMA HAREKATLARINDA EMİR – KOMUTA	76
9.	BÖLGESEL ÖRGÜTLER VE BARIŞI KORUMA HAREKATLARI	79
9.1.	BM Antlaşması Çerçevesinde Bölgesel Örgütlerin Durumu	79
9.2.	Bölgesel Örgütlerce Gerçekleştirilen Harekatlar	81

İKİNCİ BÖLÜM

BM BARIŞ GÜÇLERİNİN TARİHİ SÜREÇTEKİ GELİŞİMİ

1.	BM ASKERİ GÖZLEMCİLERİ	90
1.1.	Genel Özellikleri	90
1.2.	Uygulamalar	91

2.	SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ BM BARIŞ GÜÇLERİ	100
2.1.	Genel Özellikleri	100
2.2.	Uygulamalar	102
3.	ZORLAMA YETKİSİNE SAHİP BM BARIŞ GÜÇLERİ	110
3.1.	Genel Özellikleri	110
3.2.	Uygulamalar	113
4.	İKİNCİ NESİL BM BARIŞ GÜÇLERİ	123
4.1.	Genel Özellikleri	123
4.2.	Uygulamalar	125

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BM BARIŞ GÜÇLERİNİN ÇATIŞMA SONRASI YENİDEN YAPILANDIRMA SÜRECİNDE İCRA ETTİKLERİ FAALİYETLER

1.	ÇATIŞMA SONRASI BARIŞIN TESİSİ FAALİYETLERİNDE BM BARIŞ GÜÇLERİ	134
2.	GÜVENLİK ALANINDAKİ FAALİYETLER	136
2.1.	Çatışan Tarafların Savaşçılarına Yönelik Faaliyetler	137
2.2.	Yerel Güvenlik Teşkilatlarının Kurulması	144
2.3.	Mayınların Temizlenmesi	147
3.	İNSANİ YARDIM ALANINDAKİ FAALİYETLER	150
3.1.	İnsani Yardımların Korunması, İhtiyaç Sahiplerine Ulaştırılması ve Dağıtılması	152
3.2.	Mültecilerin ve Yerinden Edilmişlere Yönelik Faaliyetler	156

3.3. İnsani Yardım Kapsamındaki Diğer Faaliyetler.....	161
4. İNSAN HAKLARININ KORUNMASI ALANINDAKİ FAALİYETLER ...	163
5. DEVLETİN İÇ ÖRGÜTLENMESİ ALANINDAKİ FAALİYETLER	167
5.1. Yürütme Alanındaki Faaliyetler	168
5.2. Serbest Seçimlere Yönelik Faaliyetler	171
5.3. Yargı Sistemi Alanındaki Faaliyetler	177
6. EKONOMİK KALKINMA ALANINDAKİ FAALİYETLER	178
SONUÇ	182
KAYNAKÇA	187
ÖZET	200
ABSTRACT	203

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFRC	: Armed Forces Revolutionary Council
AJP	: Allied Joint Publication
AGİT	: Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı
bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
DOMREP	: Representative of the Secretary General in the Dominican Republic
ECOMOG	: ECOWAS Monitoring Group
ECOWAS	: Economic Community of West African States
FACA	: Fuerzas Armadas Centro Africanas - Central African Republic Soldiers
FADM	: Mozambican Defence Force
FM	: Field Manual
FMLN	: Frente Farabundo Marti para la Liberacion Nacional
FRELIMO	: Frante da Libertação de Moçambique
fyROM	: Former Yugoslav Republic of Macedonia
IFOR	: Implementation Force
INTERFET	: International Force in East Timor
IOM	: International Organization for Migration
ISAF	: International Security Assistance Force
MFO	: Multinational Force and Observers
MICIVIH	: International Civilian Mission in Haiti
MINUGUA	: United Nations Mission for the Verification of Human Rights in Guatemala
MINURSO	: United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara

MINUSTAH	: United Nations Stabilization Mission in Haiti
MNF	: Multinational Force
MONUA	: United Nations Observer Mission in Angola
MONUC	: United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
NORDCAPS	: Nordic Coordinated Agreement For Military Peace Support
ONUB	: United Nations Operation in Burundi
ONUC	: United Nations Operation in the Congo
ONUCA	: United Nations Observer Group in Central America
ONUMOZ	: United Nations Operation in Mozambique
ONUSAL	: United Nations Observer Mission in El Salvador
ONUVEH	: United Nations Observer Group for the Verification of the Elections in Haiti
ONUVEN	: UN Observer Mission to Verify the Electoral Process in Nicaragua
PDK	: Party of Democratic Kampuchea
POLISARIO	: Frente Popular de Liberación de Saguía el Hamray Río de Oro
RENAMO	: Resistencia Nacional Moçambicana
RPF	: Rwandese Patriotic Front
RUF	: Revolutionary United Front of Sierra Leone
SFOR	: Security Force
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SWAPO	: South West Africa People`s Organization
UEFOR	: European Union Force
UN	: United Nations
UNAMET	: United Nations Mission in East Timor
UNAMIC	: United Nations Advance Mission in Cambodia
UNAMIR	: United Nations Assistance Mission in Rwanda
UNAMSIL	: United Nations Mission in Sierra Leone
UNASOG	: United Nations Aouzou Strip Observer Group
UNAVEM	: United Nations Angola Verification Mission

UNCI	: United Nations Commission for Indonesia
UNCRO	: United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia
UNDOF	: United Nations Disengagement Observer Force
UNDP	: United Nations Development Programme
UNEF	: United Nations Emergency Force
UNESCO	: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
UNFICYP	: United Nations Peace-keeping Force in Cyprus
UNGOMAP	: United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees
UNIFIL	: United Nations Interim Force in Lebanon
UNIIMOG	: United Nations Iran - Iraq Military Observer Group
UNIKOM	: United Nations Iraq – Kuwait Observation Mission
UNIPOM	: United Nations India – Pakistan Observation Mission
UNITA	: União Nacional para a Independência Total de Angola
UNITAF	: Unified Task Force
UNMIBH	: United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina
UNMIH	: United Nations Mission in Haiti
UNMIK	: United Nations Mission in Kosovo
UNMIL	: United Nations Mission in Liberia
UNMIS	: United Nations Mission in the Sudan
UNMISET	: United Nations Mission of Support in East Timor
UNMOGIP	: United Nations Military Observer Group in India and Pakistan
UNMOP	: United Nations Mission of Observer in Prevlaka
UNMOT	: United Nations Mission of Observers in Tajikistan
UNOCI	: United Nations Operation in Côte d'Ivoire
UNOGIL	: United Nations Observation Group in Lebanon
UNOMIG	: United Nations Observer Mission in Georgia
UNOMIL	: United Nations Observer Mission in Liberia
UNOMSA	: United Nations Observer Mission to South Africa
UNOMUR	: United Nations Observer Mission Uganda - Rwanda

UNOSOM	: United Nations Operation in Somalia
UNOVER	: United Nations Observer Mission to Verify the Referendum in Eritrea
UNPROFOR	: United Nations Protection Force
UNSF	: United Nations Security Force in West New Guinea (West Irian)
UNSCOB	: United Nations Special Committee On The Balkans
UNTAC	: United Nations Transitional Authority in Cambodia
UNTAES	: United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium
UNTAET	: United Nations Transitional Administration in East Timor
UNTAG	: United Nations Transition Assistance Group
UNTEA	: United Nations Temporary Executive Authority
UNTSO	: United Nations Truce Supervision Organization
UNYOM	: United Nations Yemen Observation Mission
USAID	: United States Agency for International Development
WHO	: World Health Organization

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler (BM)'in uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması konusunda icra ettiği en etkin faaliyetler barışı koruma hareketleridir. Barışı koruma kavramı günümüzde 1947 yılına göre çok daha geniş bir uygulamayı anlatmaktadır. UNTSO'da basit bir askeri gözlemci görevi, UNEF l'de kısıtlı caydırıcılığa sahip bir BM gücü olarak karşımıza çıkan barışı koruma hareketleri soğuk savaş döneminde devletlerin taraf olduğu çatışmaların denetim altına alınması konusunda başarılı olmuşlardır.

Geleneksel olarak tanımlanan soğuk savaş dönemi BM barışı koruma hareketleri, tarafların rızalarının sağlanması, tarafsızlık içerisinde hareket edilmesi ve meşru müdafaa sınırları dahilinde güç kullanılması ilkeleriyle hareket ederek, zorlama hareketinden farklı konumunu korumuştur. Bu hareketlerde BM barış güçleri siyasi ve ekonomik baskıya açık devletlerin taraf olduğu çatışmalarda, uluslararası sınır boylarında kendilerine verilen ateşkesin izlenmesi gibi pasif görevleri yerine getirmişlerdir. Ancak bu görevler sadece suni bir barış ortamının korunmasına yönelikti. Tarafları silahlı çatışmaya götüren nedenlerin ortadan kaldırılması veya bu çatışmalar sonucu oluşan zararların iyileştirilmesi BM barış güçlerinin görev alanları içerisine girmemektedir.

Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte BM barış güçlerinin hareket alanları iç savaş ortamlarına kaymıştır. Bir ülkede yaşanan iç savaşın sonuçları çoğu zaman devletler arası savaşlara nazaran çok daha yıkıcı olmaktadır. Ayrıca iç savaşların nedenleri, çatışmaların kendi kendini ateşlemesini sağlamaktadır. Ortaya çıkan tablo, katledilmiş binlerce masum sivil, milyonlarda mülteci ve yerinden edilmiş insan, yanmış ve yıkılmış binalar ve çökmüş bir devlet mekanizmasıdır. İç savaşlardan çıkan bölgelerin kendiliğinden toparlanması güçtür. Çatışma sonrası barışın tesisi faaliyetleri bu gerçek göz önüne alınarak, uluslararası yardımlar ile bu bölgeleri yeniden

yapılandırmayı hedeflemektedir. Soğuk savaşın sona ermesinin ardından BM Güvenlik Konseyindeki işbirliğinin artması, BM barış güçlerinin çatışmaların altında yatan nedenlerin çözümü, çatışmaların neden olduğu fiziki ve manevi zararın giderilmesi yönünde geniş kapsamlı görevler üstlenmelerine imkan vermiştir. BM eski Genel Sekreteri Boutros Ghali'nin Barış Gündeminde belirttiği gibi barış güçleri artık çatışma sonrası barışın tesisi faaliyetlerinin uygulayıcıları durumuna gelmişlerdir. Böylelikle barış güçlerinin çatışmaların ardından başlayan yeniden yapılandırma sürecindeki rolü birincil ağızdan onaylanmıştır.

Bu çalışmada uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında en etkin araçlardan birisi olan BM barışı koruma hareketlerinde yaşanan gelişmeler ışığında çatışma sonrası yeniden yapılandırma alanında BM barış güçlerinin üstlendikleri görevler açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümü, BM barışı koruma hareketleriyle ilgili tanımları, barışı korumanın temel ilkelerini, hukuki konuları ve ilgili diğer konuları içermektedir. İkinci bölümde ise BM barışı koruma hareketinin tarihi süreç içerisinde gelişimini anlatılmaktadır. Bu kapsamda hareketler dört başlık altında toplanılmıştır. Her bir başlık kendi döneminde hakim olan barışı koruma anlayışını temsil etmektedir. Üçüncü bölümde ise, BM barış güçlerinin çatışma sonrası barışın tesisi kapsamında yerine getirdikleri görevler, icra edilen hareketlerden örnekler ile anlatılmaya çalışılmıştır. Burada bahsedilen görevler, BM barış güçlerinin icra ettikleri görevlerin hepsini kapsamamaktadır. Çalışmanın konusu gereği sadece çeşitli kaynaklarda, özellikle BM kaynaklarında yer alan çatışma sonrası yeniden yapılandırma sürecinde icra edilen faaliyetler anlatılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BM BARIŞI KORUMA HAREKATLARIYLA İLGİLİ TEMEL KONULAR

1. BM ÖRGÜTÜ VE ULUSLARARASI BARIŞ VE GÜVENLİĞİN KORUNMASI

Birleşmiş Milletler, kısaca BM, 24 Ekim 1945'te kurulmuş uluslararası bir örgüttür. Örgütün, kurulduğu yıllarda 51 olan üye sayısı şu an itibariyle üyeliği kaldırılan Vatikan hariç 192'ye ulaşmıştır. Bu ülkelerden Avusturya, Kosta Rika, İrlanda Cumhuriyeti, Liechtenstein, Finlandiya, İsveç, İsviçre ve Türkmenistan tarafsız ülkelerdir. Ancak Avrupa birliğine üye ülkelerin tarafsızlığı konusu şüphelidir. Kamboçya ise 1993 yılından bu yana tarafsızlığını ilan etmiştir ancak uluslararası alanda tarafsızlığı henüz tanınmamıştır. Örgütün yönetimi New York'ta bulunan genel merkezinden yürütülmektedir ve üye ülkelerle her yıl düzenli olarak yapılan toplantılar yine bu genel merkezde gerçekleştirilmektedir. Örgüt yapısal olarak idari bölümlere ayrılmıştır; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Yönetim Konseyi, Genel Sekreterlik ve Uluslararası Adalet Divanı.

26 Haziran 1945 tarihinde San Fransisko'da imzalanan Antlaşma ile hayata geçirilen BM Örgütü, gelecek nesillerin I ve II'nci Dünya savaşlarının yıkımını yeniden yaşamasına engel olma görevini üstlenmiştir. 24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe giren Antlaşma ile kuvvete dayalı politikaların önlenmesi konusunda devletler arasında uzlaşıya varılmıştır. Bu Antlaşma ile kuvvet kullanımı büyük ölçüde BM tekeline alınmış, BM Antlaşmasıyla meşru olmayan kuvvet kullanımı, saldırganlık kabul edilerek yasaklanmıştır¹. Bu

¹ BOZKURT, Enver: **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı**, (Ankara: Nobel Yayın, 2003), 13.

yasak dışında kalan haller; Meşru müdafaa hali, Güvenlik Konseyi kararları uyarınca kuvvet kullanılması, BM çerçevesinde özel askeri anlaşmalar yapılan kadar beş büyük devlete tanınan kuvvet kullanma yetkisi ve II. Dünya Savaşı İtilaf Devletlerine karşı kuvvet kullanılmasıdır².

BM Antlaşması md. 1'e göre Örgütün ilk ve en önemli görevi uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve devamlılığının sağlanmasıdır³. BM Antlaşmasında bu amacın gerçekleştirebilmesi için, ilke olarak iki tedbir öngörülmektedir. Antlaşma bir yandan üyelere uyuşmazlıklarını barışçı yollarla çözmeyi görev olarak yüklerken, diğer yandan üye devletlerin uluslararası ilişkilerinde başka devletlerin toprak bütünlüğüne yada siyasal bağımsızlığına karşı, gerek BM'nin amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine yada kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınmalarını buyurmaktadır⁴. BM Antlaşmasının VI ncı bölümü uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesi ile ilgili hükümleri içermektedir. Bu hükümler esas itibari ile, Antlaşmanın 2 nci maddesinin 3'ncü fıkrasında yer alan ve "teşkilatın üyeleri uluslararası nitelikteki uyuşmazlıklarını, uluslararası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye koymayacak şekilde barış yolları ile çözerler." şeklindeki ilkeye dayanmaktadır. Uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında BM'in alacağı zorlayıcı tedbirler ise antlaşmanın VII nci bölümünde düzenlenmiştir. Bu bölümde öngörülen tedbirlerin uygulanması için Güvenlik Konseyinin md. 39 çerçevesinde barışın tehdit edildiği, bozulduğu veya saldırı eyleminin meydana geldiği tespitinde

² Hüseyin PAZARCI: **Uluslararası Hukuk Dersleri IV. Kitap**, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2000), 118, 119, 120, 121, 122.

³ BM Antlaşması md. 1'de Örgütün amaçları; "Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla: barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı yada barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak; ve barışın bozulmasına yol açabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlık veya durumların düzeltilmesini yada çözümlenmesini barışçı yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak gerçekleştirmek..." olarak belirlenmiştir.

⁴ Orhan NALCIOĞLU: **BM Barışı Koruma Harekatlarının Hukuksal Esasları**, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1997), 3.

bulunması gerekmektedir⁵. Tespit yapıldıktan sonra alınabilecek tedbirler, Antlaşmanın 41 ve 42 nci maddelerinde belirtilmiştir.

Antlaşmanın V nci Bölümü md. 24'de belirtildiği üzere, uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda başlıca sorumlu organ olan Güvenlik Konseyi, Antlaşma şartlarına aykırı hareket edilmesini önlemek, aykırı hareket edildiğinde yaptırımların uygulanmasına karar vermekle yetkilendirilmiştir. Antlaşma gereği, Güvenlik Konseyi barış ve güvenliğin tehdit edildiğine karar verip gerekli önlemleri uygulamaya koyduğu taktirde⁶, barışın korunması konusunda BM sistemi caydırıcılığı yüksek bir hal alacaktı. Ancak BM Antlaşmasının öngördüğü sistemin eksiklikleri ve o dönemde uluslararası ortamdaki fiili durum, uluslararası sorunlara etkin ve zamanında müdahale edilmesini engellemiştir. Bu yüzden öncelikli görev olan uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Soğuk savaş nedeniyle ideolojik güvensizliğin birbirinden ayırdığı Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin ortak bir yol izlemeyi başaramamaları⁷ ve çıkarları doğrultusunda kullandıkları vetolar nedeniyle BM Antlaşması işletilememiştir. Uluslararası sınırların ihlaliyle patlak veren bir savaşın tüm dünyayı harabeye çevirdiği bir dönemde⁸ kaleme alınan Antlaşma, yeni bir savaşın tekrarını önlemek için büyük güçlerin birleşmesini öngörmekteydi. Ancak bu Kore Savaşı hariç gerçekleştirilememiştir⁹.

⁵ Canan Ateş EKŞİ: "Barış ve Güvenliğin Korunmasında Bölge Anlaşmaları veya Örgütlerinin Rolü", R. YİNANÇ ve Hakan TAŞDEMİR (Ed.), **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, (Ankara: Seçkin Yayıncılık 2002), 29.

⁶ BM Antlaşması Bölüm VII md. 39 "Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu yada bir saldırı eylemi olduğunu saptar ve uluslar arası barış ve güvenliğin korunması yada yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunur veya 41. ve 42. maddeler uyarınca hangi önlemler alınacağını kararlaştırır."

⁷ Adam ROBERTS ve Benedict KINGSBURY: "Coercion And Peacekeeping Under UN Auspices", **Presiding Over A Divided World – Changing UN Roles, 1945 – 1993**, (Colorado: Lynne Rienner Publishers, 1994), 39.

⁸ Duane BRATT: "Assessing The Success Of UN Peacekeeping Operations", Michael PUGH, **The UN, Peace And Force**, (London: Frank Cass, 1997), 66.

⁹ Güvenlik Konseyinin Kore olayına ilişkin kuvvet kullanımı kararı, SSCB temsilcisinin Güvenlik Konseyi oturumunda olmadığı bir zaman alınabilmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin BM'de temsil

Dünya barışının korunması konusunda görülen bu yetersizlik BM Antlaşması'nın getirdiği sistemi etkinleştirme arayışlarına neden olmuştur. BM barışı koruma hareketleri bu arayışların sonucu olarak ortaya çıkmıştır¹⁰. Kore Savaşı ile ortaya çıkan "Barış İçin Birleşme"¹¹, 1950'li yılların sonlarında Genel Sekreter Dag Hammarskjöld tarafından geliştirilen "Önleyici Diploması"¹² ve BM'in sembolü haline gelen barışı koruma hareketleri Antlaşmada açıkça yer almamalarına rağmen karşılaşılan sorunların çözümü için üretilen uygulamalardır¹³.

1980'li yılların sonlarına doğru soğuk savaşın sona ermeye başlaması ile birlikte BM'nin konumu ve işlevinde bir değişim gözlenmiştir. ABD ve SSCB arasında artan işbirliği, 1991 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgali ve ilhakının ardından yansımaları bulmuş, Irak'a karşı ekonomik ve askeri tedbirlerin uygulanmasında tam bir uyum sergilenmiştir¹⁴. SSCB ve Varşova Paktı'nın yıkılmasının ardından Güvenlik Konseyinde ortaya çıkan bu işbirliği imkanı

edilmesinin engellenmesini protesto etmek için SSCB temsilcisini geri çekmişti. Bu olayın ardından SSCB sürekli olarak Güvenlik Konseyinde temsilcilerini hazır bulundurmıştır. SSCB'nin kullandığı vetolar nedeniyle Kore Savaşının ileri safhalarında yaşanan sıkıntıların aşılması amacıyla ABD öncülüğünde Genel Kurul 3 Kasım 1950'de Barış İçin Birleşme kararını almıştır. Orhan NALCIOĞLU: **BM Barışı Koruma Harekatlarının Hukuksal Esasları**, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1997), 12 - 13; BOZKURT, Enver: **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı**, (Ankara: Nobel Yayın, 2003), 44.

¹⁰ Canan Ateş EKŞİ: "Barış ve Güvenliğin Korunmasında Bölge Anlaşmaları veya Örgütlerinin Rolü", R. YINANÇ ve Hakan TAŞDEMİR (Ed.), **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, (Ankara: Seçkin Yayıncılık 2002), 42.

¹¹ Barış İçin Birleşme Kararı, BM Antlaşması md. 10: "Genel Kurul, işbu Antlaşma kapsamına giren yada işbu Antlaşmada öngörülmuş organlardan herhangi birinin yetki ve görevlerine ilişkin bütün sorunları yada işleri görüşebilir ve 12 nci madde hükümleri saklı kalmak şartıyla, bu tür sorun yada işler konusunda BM üyelerine veya Güvenlik Konseyine veya hem örgüt üyelerine, hem de Güvenlik Konseyine tavsiyelerde bulunabilir." uyarınca alınmıştır. Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNs: "Maintaining International Peace And Security: Peacekeeping, Peacemaking And Collective Security", **The United Nations In The Post-Cold War Era**, (Colorado: Westview Pres, 1995), 67.

¹² Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNs: "Maintaining International Peace And Security: Peacekeeping, Peacemaking And Collective Security", **The United Nations In The Post-Cold War Era**, (Colorado: Westview Pres, 1995), 68.

¹³ Mircea MALITZA: "The Improvement Of Effectiveness of United Nations Peacekeeping Operations", **The United Nations And The Maintenance Of International Peace And Security**, (Boston Martinus Nijhoff Publishers, 1987), 238.

¹⁴ Deniz Ülke ARİBOĞAN: "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunmasında Bir Araç Olarak Birleşmiş Milletler ve Temel Sorunları", **Avrasya Dosyası: BM Özel**, Cilt: 8, Sayı: 1, (Ankara: ASAM Yayınları, 1992), 143.

BM'in faaliyetlerine yönelik büyük umutların doğmasına neden olmuştur. Ancak soğuk savaş sonrasında dünyanın bir çok yerinde baş gösteren iç savaşlar ve soykırımlar karşısında BM'in etkisiz kalması, Kosova'daki krizde NATO'nun ve 2003 yılında Irak'da ABD'nin Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın askeri harekat gerçekleştirmesi BM'in prestijini sarsmıştır.

Soğuk savaş sonrası dönem, barışı koruma harekatları alanında da büyük değişimler yaşanmasına sahne olmuştur. Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte barışı korumanın kapsamı ve uygulamalarını sınırlayan birçok politik gerilim ortadan kalkmıştır. Güvenlik Konseyindeki kısıtlamaların azalması ile birlikte BM barışı koruma harekatlarına olan talep hızla artmıştır. Özellikle iç savaşların yaşandığı bölgelerde barış güçleri sıklıkla görevlendirilmeye başlanılmıştır. 1947'den soğuk savaşın sona erdiği 1991 yılına değin, on sekiz tane barışı koruma harekatı icra edilmişken¹⁵, 1991 ile 1995 arasındaki dört yıllık süre içerisinde ondokuz yeni harekat başlatılmıştır¹⁶. 1988 yılında harekatlara katılan personel sayısı 11,121 ve harcanan para 230.4 milyon dolarken¹⁷, 2005 yılında halen yürütölmekte olan harekatların sayısı on altı, bu harekatlarda görevli askeri personel ile sivil polislerin mevcudu 67,392, bu personeli karşılayan ölkö sayısı 106, harekatlara katılan uluslararası ve yerel sivil personelin sayısı 12,408 ve bu harekatların maliyeti 3,6 milyar dolara ulaşmıştır¹⁸. Bu rakamlar soğuk savaş sonrası BM'in uluslararası barış ve güvenliğinin korunması alanında sarfettiğı çabaların boyutunu göstermektedir.

¹⁵ "Timeline of UN Operations", <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

¹⁶ Deniz Ölkö ARİBOĞAN: "Uluslararası Barış ve Güvenliğinin Korunmasında Bir Araç Olarak Birleşmiş Milletler ve Temel Sorunları", **Avrasya Dosyası: BM Özel**, Cilt: 8, Sayı: 1, (Ankara: ASAM Yayınları, 1992), 147 – 148.

¹⁷ Boutros Boutros – Ghali: **a.g.m.**, 4.

¹⁸ "United Nations Peacekeeping Operations: Background Note: 31 July 2005", <http://www.un.org/Depts/dpko/archieve/2005/bn0705e.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.09.2005).

2. BM HAREKATLARINA İLİŞKİN TANIMLAR

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda barış koruma hareketına ilişkin doğrudan ve açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Antlaşmada yer alan hükümler, uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümüne veya zorlayıcı önlemlere ilişkindir. Kavram 1960'lı yıllarda özü itibarıyla ihtiyaç ve zorunluluktan doğan bir uygulamayı belirtmek için kullanılmıştır. Yazılı bir kuralı olmayan hareket, karakteristiklerini doğan ihtiyaçlara göre geliştirmiş, uygulama ile gelişen bu özellikler zamanla hukuksal bir değer kazanmıştır¹⁹. İlk barışı koruma hareketi UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization) 1948 yılında Ortadoğu'da görevlendirilmiştir²⁰. 1956 yılında Süveyş Krizi nedeniyle teşkil edilen UNEF I (United Nations Emergency Force) ise ilk barış gücü olmuştur²¹. UNEF I de Ortadoğu'da görevlendirilmiştir. UNEF I ile birlikte tarafların rızalarına başvurulması, tarafsızlık içerisinde hareket edilmesi ve meşru müdafaa harici güç kullanılmaması geleneksel barışı korumanın temel ilkeleri haline gelmişlerdir²². Soğuk savaş dönemi barış güçleri uluslararası antlaşmalar ile çizilmiş sınır boylarında uyuşmazlığın tarafı olan devletlere ait kuvvetlerin ayrılması, aralarında tampon bölge oluşturulması ve ateşkesin izlenmesine

¹⁹ Orhan NALCIOĞLU: **BM Barışı Koruma Harekatlarının Hukuksal Esasları**, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1997), 18.

²⁰ BM kaynaklarında 21 Ocak 1947 tarihinde teşkil edilen ve Yunanistan'a konuşlandırılan UNSCOB (UN Special Commission on Balcans)'a yer verilmemişse de kimi yazarlar, bu hareketin BM barışı koruma hareketinin ilk örneği olarak kabul etmektedir. Karl Th. BIRGISSON: "United Nations Special Committee On The Balkans", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, (New York. St. Martin's Press, 1993), 77; Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: **Peacekeeping And The United Nations**, (Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited, 1996), 28.

²¹ F. T. LIU: **United Nations Peacekeeping and the Non-Use of Force**, (London: Lynne Rienner Publishers, 1992), 17; Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: "Evolution of Peacekeeping", **Peacekeeping And The United Nations**, (Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited, 1996), 33; Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: "Security Through Collective Action", **The United Nations – International Organization and Worl Politics**, (Orlando: Harcourt College Publishers, 2000), 171.

²² Boutros BOUTROS – GHALI: "Introduction", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 4.

yönelik faaliyetler icra etmişlerdir. Kendilerinden beklenen taraflar arasında kalıcı bir barışın sağlanmasına olanak verecek görüşmeler için zaman kazanmaktı. Soğuk savaş döneminde bu görevlerde başarı elde edilmiş ve barış güçleri Doğu - Batı arasındaki gerilimin bölgesel çatışmalar yoluyla yayılmasına karşı kullanışlı bir araç olmuşlardır²³. Bu başarı 1988 yılında BM barış güçlerinin Nobel Barış Ödülünü kazanmalarını sağlamıştır²⁴.

Soğuk savaşın sona ermesinin ardından BM barışı koruma hareketlerinin zorlu iç çatışmaların çözülmesi için kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, hareketin kapsamı ve kapasitesi genişlemiştir. İcra edilen faaliyetlerde çeşitlilik artmış ve hareket alanının diğer aktörlerinin faaliyetleri ile koordineli yürür hale gelmiştir. BM yeni dönem sorunları ile mücadelede barışı koruma hareketleri ile ilişkili bir takım yeni hareket çeşitleri de yürütmeye başlamıştır. Bu gelişmeler barışı koruma ile ilgili tanımlar konusunda karışıklıklara neden olmuştur. Ayrıca barışı koruma hareketleri ile ilgili olarak ülkelerin ve bölgesel örgütlenmelerin farklı anlayışları ve tanımları da ortaya çıkmıştır. Bu tanımlar, geleneksel barışı koruma hareketlerinden daha geniş bir yelpazede faaliyetlerin icra edildiği yeni nesil hareketler için kullanılmaktadırlar²⁵. Burada geleneksel olandan kasıt, soğuk savaş dönemi barışı koruma hareketleridir. Geleneksel hareketlerde, bir ateşkesin ardından konuşlanan barış gücü, görevlerini tarafların tam rızaları ile, tarafsız olarak ve

²³ Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNs: **a.g.m.**, 66.

²⁴ Boutros Boutros – Ghali: **a.g.m.**, 4; "International Peace and Security", **Basic Facts About The United Nations**, (New York: Department Of Public Information United Nations, 2000), 73.

²⁵ Örneğin, İngiliz Ordusunun anlayışına göre; "Genişletilmiş barışı koruma (wider peacekeeping), yüksek değişkenliğe sahip bir çevrede, düşman tarafların genel rızaları ile yürütülen, barışı koruma hareketinin daha geniş kapsamda uygulamalarıdır." Ayrıntılı bilgi için bkz. **Wider Peacekeeping - The Army Field Manual Volume 5 - Operations Other Than War**, Part 2, HMSO, 1995 , ve NATO kaynaklarında yer alan "Barışı destekleme hareketi (peace support operations); normalde BM gibi uluslararası alanda kabul görmüş bir teşkilatın desteği ile çıkar gözetmeden gerçekleştirilen ve silahlı kuvvetleri, diplomatik ve insani kuruluşları ilgilendiren çok işlevli hareketlerdir. Barışı destekleme hareketleri, uzun süreli bir politik çözüme ulaşmak veya önceden belirlenmiş diğer hedefleri gerçekleştirmek için tasarlanır. Bu hareketler; barışı koruma ve barışı zorlama hareketlerinin yanı sıra çatışmanın önlenmesi, barış yapma, barışın tesisi ve insani yardım hareketlerini de kapsar." Ayrıntılı bilgi için bkz. **AJP – 3.4.1, Peace Support Operations**, NATO, 2001.

güç kullanmaya ihtiyaç duymadan icra edebilmekteydi. İncelendiğinde hareketlerin hemen hepsinde tartışmalı da olsa bir barış ortamının ve sınırlarının bulunduğu, tarafların az veya çok barışçıl çözümlere istekli veya yatkın oldukları görülmektedir. Oysa Somali ve Bosna'da ortada korunacak bir barış bulunmamakta ve çatışmalar bütün hızıyla, bilinçli olarak devam etmekteydi. Soğuk savaş sonrası dönemde çatışma alanlarının zor şartlarında icra edilen geniş kapsamlı barışı koruma hareketleri, yeni nesil hareketler olarak adlandırılmaktadırlar²⁶.

Bu karışıklık nedeniyle, BM'nin barış ve güvenlik alanında yaptığı çeşitli tipteki uygulamalarının açıklanması Haziran 1992 yılında BM Genel Sekreteri Butros Gali tarafından Bir Barış Gündemi'nde²⁷ yapılmıştır²⁸. Bu kaynakta BM'in uluslararası barışı tehdit eden sorunlar ile baş etmek için kullandığı araçlar olan; önleyici diplomasi (preventive diplomacy) ve barış yapma (peacemaking); barışı koruma (peacekeeping); çatışma sonrası barışın tesisi (post – conflict peace building) tanımları yapılmakta, farkları anlatılmaktadır.

Ayrıca Mart 2000'de hazırlanan Brahimi Raporu (Brahimi Report)'nda da bu konuyla ilgili aydınlatıcı bilgiler yer almaktadır. Bu rapor, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın, danışmanı Lakhdar Brahimi önderliğinde uluslararası uzmanlardan BM barışı koruma hareketlerinin incelenmesi ve BM barışı koruma hareketlerinin nerede, ne zaman etkili olabileceği ve nasıl geliştirilebileceğini ortaya koyacak bir panel talep etmesi üzerine hazırlanmıştır. Panelin birinci raporu, Brahimi Raporu olarak bilinmekte ve

²⁶ Connie PECK: "Summary Of Colloquium On New Dimensions Of Peacekeeping", Daniel WARNER, **New Dimensions Of Peacekeeping**, (Boston: Kluwer Academic Publishers,1995), 182.

²⁷ "Bir Barış Gündemi" ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. UN Doc. S/24111- UN Doc. A/47/277(1992): BOUTROS-GHALI, Boutros: **An Agenda For Peace**, <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>, (Erişim Tarihi: 08.10.2005).

²⁸ Maurice BERTRAND: "The Confusion Between Peacemaking And Peacekeeping", Daniel WARNER, **New Dimensions Of Peacekeeping**, (Kluwer Academic Publishers 1995), 163.

BM barışı koruma hareketlerinin başarılı olması için gerekli olan şartları belirlemektedir²⁹. Raporda BM'in barış hareketlerinin üç temel faaliyeti içerdiğinden bahsedilmektedir: Çatışmanın önlenmesi (conflict prevention) ve barış yapma (peace making); barışı koruma (peacekeeping); barışın tesisi (peace building)³⁰.

Ancak akademik çevrelerde kavram kargaşası halen devam etmektedir. Bu tez çalışmasında yer alan tanımlar, BM kaynaklarında, özellikle Bir Barış Gündemi'nde ve Brahimi Raporu'nda tanımlanan BM hareketleri/ faaliyetleri göz önüne alınarak kullanılacaktır.

2.1. Önleyici Diplomasi

Barış gündeminde önleyici diplomasi, " taraflar arasında uyuşmazlık çıkmasını önlemek, mevcut uyuşmazlıkların tırmanarak bir çatışmaya dönüşmesine engel olabilmek ve çatışma çıkması durumunda ise yayılmasının önüne geçmek için yapılan uygulamalardır."³¹ Bir başka tanıma göre ise; öngörülebilir bir kriz öncesinde şiddeti önlemek veya sınırlandırmak amacıyla yapılan diplomatik manevralardır³². Önleyici diplomasi Genel Sekreterin bizzat kendisi tarafından veya üst düzey yetkililer, özel ajanslar veya programlarca, Güvenlik Konseyi veya Genel Kurulca ve BM ile işbirliği içerisinde bölgesel örgütlerce yapılabilecektir³³.

²⁹ Bu panel ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., UN Doc. A/55/305 – S/2000/809, **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), http://www.un.org/peace/reports/peace_operations/, (Erişim Tarihi: 08.10.2005).

³⁰ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 10.

³¹ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 20

³² **FM 100 – 23 Peace Operations**, (Washington: Headquarters Department Of The Army 1994), 2.

³³ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 23.

Önleyici diplomasının yürütülmesi güven artırıcı önlemler, resmi veya resmi olmayan kanallardan bilgi toplamayadayanan erken uyarı, önleyici konuşlandırma ve askerden arındırılmış bölgeler yoluyla gerçekleştirilecektir³⁴. Erken uyarı önleyici diplomasının önemli bir unsurudur. BM, Güvenlik Konseyi ve Genel Sekreteri önleyici diploması faaliyetleri için zamanında harekete geçirebilmek amacıyla, dünyadaki siyasi ve diğer gelişmeleri dikkatlice izleyerek uluslararası barış ve güvenliği tehditleri tespit etmeye çalışmaktadır³⁵. Ayrıca Genel Sekreterin özel temsilcileri ile delegeleri dünya çapında sıcak bölgelerde görüşme ve arabulucu faaliyetleri icra etmektedirler. Bu faaliyetler tansiyonun yükselmesinin engelleyebilmektedir³⁶.

Bazı gergin durumlarda askeri hareketler önleyici diplomasiyi destekleyebilmektedir. Bu hareketlere örnek olarak, askeri kuvvetin önleyici konuşlandırılması, kuvvetin bazı biçimlerde gösterilmesi ve yüksek hazırlık seviyesi gösterebilir³⁷. Önleyici konuşlandırma, taraflar arasındaki gerginliğin çatışmalara varmasının engellenmesi veya tarafları saldırgan hareketlerden caydırmak maksadıyla askeri kuvvetin, askeri gözlemcilerin ve diğer güvenlik görevlilerinin uyuşmazlık içerisindeki taraflar arasındaki sınırın bir tarafına veya her iki tarafına konuşlandırılması olarak tanımlanmaktadır³⁸. Bu harekate katılacak kuvvetler genellikle barışı koruma kuvvetleri gibi teşkil ve

³⁴ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 23.

³⁵ "International Peace and Security", **Basic Facts About The United Nations**, (New York: Department Of Public Information United Nations, 2000), 70.

³⁶ "International Peace and Security", **Basic Facts About The United Nations**, (New York: Department Of Public Information United Nations, 2000), 70.

³⁷ Masahiko ASADA: "Peacemaking, Peacekeeping, and Peace Enforcement: Conceptual and Legal Underpinnings of the UN Role (Japanese Perspective)", Selig ve NISHIHARA, Masashi (Ed.), **UN Peacekeeping – Japanese and American Perspectives**, (New York: Carnegie Endowment for International Peace 1995), 38 – 39.

³⁸ Gareth EVANS: **Cooperating for Peace - The Global Agenda for the 1990s and Beyond**, (St. Leonards: Allen and Unwin, 1993), 81; Francis HENN: "Keeping The Peace: A Military Perspective", Dimitris BOURANTONIS, Marios EVRIVIADES (ed.), **A United Nations For The Twenty-First Century**, (Boston: Kluwer Law International, 1996), 219.

teçhiz edilmektedirler. Makedonya ile Orta Afrika Cumhuriyetinde icra edilen hareketler bu tür önleyici konuşlandırmanın örnekleridirler³⁹. Barış Gündeminde BM'in kriz bölgelerine genellikle çatışmaların gerçekleşmesinin ardından konuşlandığına dikkat çekilmekte ve çeşitli biçimlerde uygulanabilecek önleyici konuşlandırmanın devletlerarası uyuşmazlıklarda kullanılması önerilmektedir. Ayrıca hükümetin veya bütün tarafların talepleri ile gerçekleştirilecek bir konuşlandırmanın bir ülkedeki iç karışıklıkların ve şiddetin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunacağı belirtilmektedir⁴⁰. Ancak bu tür BM hareketlerinde özellikle egemenlik, toprak bütünlüğü ve ulusal birliğine saygı gösterilmesi büyük önem arz etmektedir⁴¹.

Askerden arındırılmış bölgelerin oluşturulması kavramı, sıcak çatışma ihtimalinin var olduğu bölgelerde tarafların onayı ile ortak sınırdaki askerden arındırılmış bir bölge oluşturmayı ve bu bölgeye BM barış gücünün yerleştirilmesini anlatmaktadır. Bu konuda tek taraflı bir talep, saldırı bahanesinin ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilecektir⁴². Bu tür bir hareket, antlaşma gereği sınır bölgelerinde askeri birliklerin iç bölgelere çekilmeleri, savaşçıların terhis edilmeleri, silahlarının toplanması ve imha edilmelerini de kapsamaktadır⁴³.

2.2. Barış Yapma

Barış yapma, çatışmanın başlamasını müteakip ateşkesin sağlanması veya barışçı bir çözümün bulunması maksadıyla yürütülen diplomatik ağırlıklı

³⁹ Gareth EVANS: **a.g.e.**, 81 – 82.

⁴⁰ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 23.

⁴¹ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 30.

⁴² Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 33.

⁴³ "International Peace and Security", **Basic Facts About The United Nations**, (New York: Department Of Public Information United Nations, 2000), 70.

faaliyetleri kapsamaktadır. BM, çatışmaların denetim altına alınması, çözülmesi ve temel sebeplerinin karşılanması sağlayacak çeşitli önlemler sağlayabilmektedir. Bu önlemler genel olarak; siyasi görüşmeler, dostça girişim, arabuluculuk, uzlaştırma, diplomatik baskı gibi faaliyetleri içermektedir⁴⁴. Barış yapma, Barış Gündemi'nde, esas olarak BM Antlaşması'nın altıncı bölümünde öngörülen barışçıl yöntemler yoluyla karşı tarafları bir anlaşmaya getirmek olarak açıklanmıştır⁴⁵. Barış Gündeminde ayrıca, uyuşmazlıkların çözümü hususunda barış yapmanın önemine değinilmekte ve bu konuda Güvenlik Konseyi, Genel Kurul ve Genel Sekreterin yetkilerini kullanmaları gerektiği vurgulanmaktadır⁴⁶. Bunların yanında Uluslararası Adalet Divanının üye devletlerce daha sık kullanılması hususunda da görüş bildirilmektedir⁴⁷.

BM Genel Sekreteri, kişisel olarak ve özel delegeler veya misyonlar atayarak barış yapma konusunda merkezi bir rol oynamaktadır. Uluslararası alanda kabul gören tarafsız konumu Genel Sekreterin çabalarının etkisini artırmaktadır. Örnek olarak Genel Sekreterin çabaları İran ile Irak arasında 1980 yılında başlayan savaşın 1988 yılında sona ermesine katkıda bulunmuştur. Yine Genel Sekreter ve delegesinin yürüttüğü görüşmeler Sovyetlerin Afganistan'dan çekilmesini öngören 1988 yılındaki antlaşma ile sonlanmıştır⁴⁸.

Brahimi Raporu'nda yer alan tanıma göre ise; barış yapma, gelişmekte olan çatışmaları, diplomasi ve arabuluculuk faaliyetleri ile durdurmaya yönelik

⁴⁴ Haydar ÇAKMAK: **Uluslararası Krizler ve Türk Silahlı Kuvvetleri**, (Ankara: Platin Yayınları, 2004), 72.

⁴⁵ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 20; Maurice BERTRAND: **a.g.m.**, 163.

⁴⁶ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 34 – 37.

⁴⁷ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 38 – 39.

⁴⁸ "International Peace and Security", **Basic Facts About The United Nations**, (New York: Department Of Public Information United Nations, 2000), 70.

abalardır. Yine bu rapora göre devletler, devlet gurupları, bölgesel kuruluşlar, Birleşmiş Milletler veya, Mozambik'teki görüşmelerde olduğu gibi, hükümet dışı örgütlerin temsilcileri barış yapma faaliyetlerini yrtebilmektedirler⁴⁹.

2.3. Barışı Koruma Harekatı

BM kaynakları barışı korumayı, askeri personelin zorlama yetkisi olmadan yer aldığı, BM tarafından çatışma bölgelerinde uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve sağlanması amacıyla yürütülen faaliyetler olarak tanımlamaktadır⁵⁰. Barışı koruma BM'in etkinliğini tüm dünya çapında sergilediği bir soğuk savaş dönemi icadıdır⁵¹. BM barış güçlerinin soğuk savaş dönemindeki faaliyetleri, uluslararası barışa yaptıkları katkı nedeniyle 1988 yılında Nobel Barışı dln kazanmalarını sağlamıştır. Ancak uluslararası alanda yaşanan gelişmeler, tehdit algılamalarının değişmesi barışı korumanın farklı uygulamalarının oluşmasını sağlamıştır. Özellikle soğuk savaşın sona ermesi bir dönüm noktası olmuştur. Harekatların sayısı artmış, barış güçleri iç savaş ortamlarında karmaşık görevler üstlenmeye başlamışlardır. Bu görevler barışı korumanın geleneksel ilkeleri olan tarafsızlık, tarafların rızası ve meşru müdafaa dahili güç kullanma konusunda daha cüretkar davranılmasını gerektirmiştir. Butros Gali de Barış Gündeminde barışı koruma alanında yaşanan gelişmelere değinirken, barışı korumanın kuruluş ilkeleri ve uygulamalarında son yıllardaki talepleri karşılamak amacıyla esnek davranıldığını belirtmektedir⁵². Bu esneklik

⁴⁹ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 11.

⁵⁰ Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNS: **a.g.m.**, 68.

⁵¹ Ramesh THAKUR (ed): "Introduction: Past Imperfect, Future Uncertain", **The United Nations At Fifty: Retrospect And Prospect**, (Dunedin: University Of Otago, 1996), 5.

⁵² Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 50.

Somali’de UNOSOM II (United Nations Operation in Somalia) ve eski Yugoslavya’da UNPROFOR (United Nations Protection Force) örneklerinde görülebilmektedir. İki harekatta da barış güçlerine görevlerini yerine getirebilmeleri amacıyla Güvenlik Konseyince meşru müdafaa ötesinde güç kullanma yetkisi verilmiştir.

Barışı koruma hareketlerindeki bu gelişmeler barışı koruma hareketi ile ilgili farklı tanımlar yapılmasına neden olmuştur. Bazı tanımlar barışı koruma kavramını yeni dönem ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde genişletirken, bazı kaynaklar ise yeni tanımlar ortaya atmıştır. Butros Gali barışı korumayı; “İlgili tarafların o an var olan rızası ile genelde BM askeri ve/ veya polis görevlilerinin ve sık sık da sivil görevlilerinin dahil olduğu BM varlığının hareket alanına konuşlandırılması.” olarak tanımlamıştır⁵³. Buna benzer bir çok tanım mevcuttur. Uluslararası Barış Akademisi (International Peace Academy)’nin tanımına göre; “barışı koruma, barışı yeniden tesis ve devam ettirmek maksadıyla, uluslararası olarak organize ve komuta edilen, çok uluslu askeri, polis ve sivil kuvvetlerin kullanıldığı, barışçıl üçüncü bir tarafın konuşlandırılması yoluyla, saldırganlıkların önlenmesi, kontrol altına alınması, azaltılması ve ortadan kaldırılmasıdır.”⁵⁴ Bir başka tanıma göre ise, “silahlı çatışmaları durduran bir ateşkesinin ardından, kuvvetlerin konuşlandırıldığı toprakların sahibi olan ülkenin izni ile silahlı çatışmaların yenilenmesini caydırmak ve altta yatan uyuşmazlığın çözülebileceği bir ortamı sağlamak amacıyla, tarafsız ve hafif silahlı çokuluslu kuvvetlerin konuşlandırılmasıdır.”⁵⁵ NALCIOĞLU’nun “BM Barışı Koruma Harekatlarının Hukuksal Esasları” adlı eserinde, barışı koruma hareketleri; “uluslararası

⁵³ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 20.

⁵⁴ Paul F. DIEHL: “Concepts And Developments Of International Peacekeeping”, **International Peacekeeping**, (London: The Johns Hopkins University Press, 1993), 5; Agostinho ZACARIAS: “Peace and United Nations System”, **The United Nations And International Peacekeeping**, (London: Tauris Academic Studies, 1996), 13.

⁵⁵ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 13.

barış ve güvenliğin korunması amacı ile, ev sahibi ülke topraklarında, bu ülkenin rızası ile bulunan ve kendini koruma amacıyla sınırlı olarak kuvvet kullanabilen Birleşmiş Milletler askeri birliklerinin yürüttükleri, sınırların denetimi, ateşkesin gözetimi, tampon bölgelerin kontrolü savaşan gurupların silahsızlandırılması ve teşkilatlarının dağıtılması gibi faaliyetler” olarak tanımlanmaktadır⁵⁶.

Brahimi Raporu’nda barışı koruma hareketleri, “son on yıl içerisinde hızlı bir değişim geçirerek, devletler arası çatışmalarda ateşkesin izlenmesi ve tarafların ayrılmasına yönelik askeri yönü ağır basan geleneksel modelden, iç savaş sonrası tehlikeli bir ortamda askerlerin ve sivillerin birlikte barışın tesisi için çalıştıkları karmaşık bir modele dönüşen elli yıllık bir girişim” olarak tanımlanmıştır⁵⁷. Buradaki tanımda soğuk savaş sonrası gelişmeler gözler önüne serilerek, barışı korumanın elde ettiği gelişim vurgulanmaktadır. Yeni dönemde barış güçlerinin asker, sivil ve polis unsurları bünyesinde barındırması, çatışma sonrası yeniden yapılandırma faaliyetlerinde önemli görevler üstlenmelerine olanak vermektedir.

2.4. Çatışma Sonrası Barışın Tesisi

Çatışma sonrası barışın tesisi, barışı koruma hareketlerinin sadece çatışmaları durdurup, altında yatan sebeplerle ilgili hiç bir şey yapmadığına yönelik eleştirilere karşı bir cevaptır. Barışı tesis faaliyetleri, fiziki altyapının yeniden inşası, sivil yönetimin yeniden kurulması, ticaretin, eğitimin ve sağlık faaliyetlerinin yeniden canlandırılmasını içermektedir⁵⁸.

⁵⁶ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 21.

⁵⁷ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 12.

⁵⁸ Adam ROBERTS ve Benedict KINGSBURY: **a.g.m.**, 44.

Çatışma sonrası barışın tesisi ilk olarak Barış Gündeminde Butros Gali tarafından ele alınmıştır. Belgede, çatışmaların yeniden ortaya çıkmasına engel olmak maksadıyla barışı güçlendirecek yapıların tespit edilmesine ve desteklenmesine yönelik hareket olarak tanımlanmıştır⁵⁹. Önleyici diplomasi, şiddet başlamadan çözüm ararken, barış yapma ve barışı koruma mevcut çatışmaları durdurma ve barışın elde edilmesinin ardından korunması çabalarını temsil etmektedir. Çatışma sonrası barışın tesisi ise uluslar ve insanlar arasında şiddetin tekrarlamasını engellemeyi hedeflemektedir⁶⁰. Barış yapma ve barışı koruma çabalarının başarılı olabilmesi, barışı güçlendirecek, güven duygusunu geliştirecek ve insanların durumunu iyileştirecek yapıların tespiti ve desteklenmesi ile gerçekleşebilecektir. İç savaşı sonlandıran anlaşmaların çatışma sonrası barışın tesisine yönelik unsurları içermesi çabaları başarılı kılacaktır⁶¹. Bu unsurlar savaşan tarafların silahsızlandırılması, düzenin sağlanması, silahlara el konulması ve imha edilmeleri, mültecilerin evlerine dönüşlerinin sağlanması, güvenlik çalışanlarına eğitim desteği, seçimlerin izlenmesi, insan haklarının geliştirilmesine yönelik faaliyetler, yönetim kurumlarının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, resmi ve gayri resmi siyasi katılım sürecinin geliştirilmesi sayılmaktadır⁶².

Barışı koruma hareketleri ile çatışma sonrası barışın tesisi arasındaki yakın ilişki Barış Gündeminde gözler önüne serilmektedir. Butros Gali, mevcut veya eski savaş alanlarına yayılmış olan milyonlarca kara mayınının meydana getirdiği sorunun çatışma sonrası barışın tesisi tarafından karşılanması gerektiğini vurgulamıştır. Genel Sekretere göre, kara mayınlarının temizlenmesinin barışı koruma hareketlerinde değerlendirilmesi

⁵⁹ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 21.

⁶⁰ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 21.

⁶¹ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 55.

⁶² **FM 100 – 23 Peace Operations**, (Washington: Headquarters Department Of The Army, 1994), 2.

gerekmektedir. Bununla birlikte barışın tesisi kapsamında tarım ve ulaştırma alanlarındaki ilerlemenin mayınların temizlenmesine bağlı olduğunu vurgulayarak barışı koruma ile barışın tesisi arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir⁶³. 1995 yılında yayımlanan Barış Gündemin Eki'nde (Supplement to An Agenda For Peace)'de ise yine barışı koruma ile çatışma sonrası barışın tesisi faaliyetleri arasındaki bağlantıyı vurgulamakta ve barışı koruma güçlerini barışın tesisi faaliyetlerinin uygulayıcıları olarak sunmaktadır⁶⁴. Gali Barış Gündemi Ekinde, özellikle eski savaşçıların sivil hayata kazandırılmaları gibi çeşitli barışın tesisi faaliyetlerinin hareket alanlarında konuşlu barışı koruma hareketlerinca yürütülmekte olduğunu belirtmektedir⁶⁵.

Brahimi Raporu'nda da barışın tesisine değinilmektedir. Bu rapora göre barışın tesisi kavramı, savaş olmama halinden daha fazlasını temsil eden bir barış ortamının tekrar kurulabilmesi ve bunun için gerekli ihtiyaçların karşılanabilmesi maksadıyla, çatışmanın uzak tarafında icra edilen faaliyetleri tanımlamaktadır⁶⁶. Barış Gündeminde olduğu gibi, eski savaşçıların topluma kazandırılmaları, polis, adalet ve ceza sistemlerinin iyileştirilmesi yoluyla hukuk ve düzenin hakim kılınması, insan haklarının geliştirilmesi, eğitim ve soruşturmalar yoluyla eski ve mevcut suistimaller ile mücadele, demokratik gelişim için teknik destek sağlamak, uyuşmazlıkların çözümü ve uzlaşma konusunda yardımcı olmak gibi faaliyetler barışın tesisi içerisinde değerlendirilmektedir⁶⁷.

⁶³ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 58.

⁶⁴ **Supplement to An Agenda For Peace**: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations, Report Of The Secretary-General On the Work Of The Organization, A/50/60 – S/1995/1, <http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html>, (Erişim Tarihi: 08.10.2005), para. 49.

⁶⁵ **Supplement to An Agenda For Peace**: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations, para. 50.

⁶⁶ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 13.

⁶⁷ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 13.

Çatışmaların temel nedenleri üzerine yoğunlaşması nedeniyle barışın tesisi krizlerin barışçıl bir şekilde çözümü konusundaki çabaların önemli bir parçası haline gelmiştir. Barışın tesisi faaliyetleri, Kamboçya, El Salvador, Guatemala, Mozambik, Liberya, Bosna Hersek, Kosova, Sierra Leone ve Doğu Timor'daki BM barışı koruma hareketlerinde ön plana çıkmıştır⁶⁸. Bu hareketler, barışı korumadaki gelişimin çatışma sonrası barışın tesisi faaliyetlerinin yürütülmesine doğru olacağını göstermektedir.

2.5. Zorlama Harekatı

BM Antlaşması md. 43'e göre, bütün BM üyesi devletler, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına katkıda bulunmak amacıyla yapılmış ve yapılacak özel antlaşma veya antlaşmalarda yer alan esas ve usüllere uygun olarak, BM Güvenlik Konseyi'nin BM Antlaşmasının VII. Bölümü uyarınca yapacağı çağrı üzerine, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli olan silahlı kuvvetlerle, geçiş hakları da dahil, diğer yardım ve kolaylıkları BM Güvenlik Konseyi'ne temin etmeyi yükümlenmişlerdir. Bu çerçevede icra edilecek bir askeri hareket, zorlama harekatıdır⁶⁹. BM Antlaşması md. 42'de⁷⁰; md. 41'de⁷¹ gösterilen önlemlerin uygun veya yeterli olmaması durumunda uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve yeniden

⁶⁸ "International Peace and Security", **Basic Facts About The United Nations**, (New York: Department Of Public Information United Nations, 2000), 80.

⁶⁹ Sadi ÇAYCI: **Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması**, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1995), 34.

⁷⁰ BM Antlaşması md. 42 "Güvenlik Konseyi, 41. madde.de öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı yada kaldığı kanısına varırsa, uluslararası barış ve güvenliğin korunması yada yeniden kurulması için, hava, deniz yada kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz yada kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir."

⁷¹ BM Antlaşması md. 41 "Güvenlik Konseyi, kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanımını içermeyen ne gibi önlemler alınması gerektiğini kararlaştırabilir ve Birleşmiş Milletler üyelerini bu önlemleri uygulamaya çağırabilir. Bu önlemler, ekonomik ilişkilerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim ve ulaştırma araçlarının tümüyle yada bir bölümüyle kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini içerebilir."

tesisi için hava, deniz ve kara kuvvetleri aracılığıyla gerekli görülen her türlü önlemin Güvenlik Konseyi aracılığıyla uygulanabileceği vurgulanmaktadır⁷². Birden çok ülkenin katılmasıyla icra edilen zorlama hareketi, BM bayrağı altında yahut BM Güvenlik Konseyinin yetki vermesi halinde, koalisyon kuvvetleri veya bölgesel örgütler ve anlaşmalar eliyle icra edilebilir⁷³. Barışı koruma hareketinde farklı olarak, Güvenlik Konseyince yetki verilmedikçe, koalisyon güçleri veya bölgesel örgütler ve anlaşmalar kendiliğinden zorlama hareketi icra edemezler⁷⁴.

Barış Gündeminde Butros Gali, barışçıl tedbirlerin başarısız olduğu durumlarda Güvenlik Konseyince alınacak askeri hareket kararının, uluslararası barış ve güvenliğin koruyucusu olan Örgütün güvenilirliği açısından gerekli olduğunu belirtmektedir⁷⁵. Barış Gündemi Ekinde ise barışın tehdit edilmesi, barışın ihlali veya saldırı eyleminin sorumlularına karşı, BM Antlaşmasının Örgüte zorlama önlemleri alabilme imkanını vermesini Antlaşmanın başarısı olarak gördüğünü belirterek bu görüşünü desteklemektedir⁷⁶. 1950 yılında Güvenlik Konseyi üye ülkeleri Kore yarımadasında zorlama hareketi icra etmekle yetkilendirmiştir⁷⁷. 1990 yılında ise Irak'ın Kuveyt'i işgalinin ardından benzer şekilde zorlama yetkisi

⁷² Enver BOZKURT: **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı**, (Ankara: Nobel Yayın, 2003), 37.

⁷³ "Uygulamada, Amerikan Devletleri Örgütü, Afrika Birliği Örgütü, Arap Devletleri Birliği ve NATO BM Antlaşmasının VIII'nci bölümü anlamında bölgesel örgütler olarak kabul edilmektedir.", Sadi Çaycı, **a.g.e.**, 36.

⁷⁴ Sadi Çaycı, **a.g.e.**, 34.

⁷⁵ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 43.

⁷⁶ **Supplement to An Agenda For Peace**: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations, para. 77.

⁷⁷ 27 Haziran 1950'de Güvenlik Konseyinin almış olduğu 83 sayılı karar ile Kuzey Kore'nin Kore Halk Cumhuriyetine saldırısını uluslar arası barışı bozduğunu belirlemiştir. Bu karar, üye ülkelere uluslar arası barış ve güvenliğin sağlanabilmesi için Kuzey Kore'nin saldırılarının püskürtülmesi için gerekli yardımı yapmayı tavsiye etmekteydi. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Enver BOZKURT: **a.g.e.**, 42 – 44; Haydar ÇAKMAK: **a.g.e.**, 241 – 245.

kullanılmıştır⁷⁸. Bosna Hersek'te ise BM güçlerinin desteklenmesi amacıyla Güvenlik Konseyince üye devletlere verilen uçuş yasağının sağlanması yetkisi, NATO aracılığıyla yürütülmüştür⁷⁹. Güvenlik Konseyi, son yıllarda özellikle insani yardım hareketleri için gerekli şartların oluşturulması ve demokrasinin korunması amacıyla dünyanın çeşitli bölgelerinde üye devletlere zorlama yetkisi vermiştir⁸⁰.

Burada 'Barışı Zorlama' kavramına değinmenin faydalı olacağı düşünülmektedir. İngiliz Ordusu tarafından kullanılan "Wider Peacekeeping - The Army Field Manual Volume 5 Operations Other Than War" talimnamesinde barışı zorlama hareketi, "BM Antlaşması 41 ve 42'nci maddelerinin öngördüğü, barışa karşı tehditler, barışın çiğnenmesi ve saldırı eylemlerine karşı, BM tarafından icra edilen hareketler..."⁸¹ ve "BM hareketine rıza göstermeyen ve BM kuvvetleriyle mücadele içerisine girebilen düşman taraflar arasında barışın gerçekleştirilmesi için icra edilen hareketler..."⁸² olarak tanımlanmaktadır. Bu hareketlerin 1992 yılında Butros Gali'nin Barış Gündemi'nde ortaya attığı "Barışı Zorlama Birlikleri (Peace Enforcement Units)"nin uygulamaları olduğu düşünülmektedir. Barışı zorlama birlikleri de barışın tesisi kavramı gibi günün ihtiyaçlarını karşılamak düşüncesi ile geliştirilmiş ve resmi olarak ilk defa Barış Gündeminde yerini almış bir kavramdır. Butros Gali, Barış Gündeminde ateşkes antlaşmalarının genellikle taraflarca imzalandığını ancak bunlara uyulmadığı ve BM güçlerinin

⁷⁸ Enver BOZKURT: a.g.e., 44 – 46.

⁷⁹ **Supplement to An Agenda For Peace**: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations, para. 79.

⁸⁰ **Supplement to An Agenda For Peace**: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations, para. 78.

⁸¹ Roger C. HERDMAN: "Peace Enforcement Organizational Planning And Technical Requirements", **Improving The Prospects For Future International Peace Operations: Workshop Proceedings**, (Washington: Government Printing Office, 1995), 70; Sergio Vieira DE MELLO: "Humanitarian Aspects Of Peacekeeping", Daniel WARNER (Ed.), a.g.e., 138.

⁸² **Wider Peacekeeping - The Army Field Manual Volume 5**, Operations Other Than War, Part 2, HMSO, 1995, 1 – 2.

ateşkesi sağlamak ve korumak için görevlendirildiklerini belirtmektedir⁸³. Bu görevler bazı durumlarda barış güçlerinin ve kuvvet sağlayan ülkelerin beklentilerini aşmaktadır. Genel Sekreterin burada bahsettiği görevlerin, tarafları ateşkese ve anlaşma şartlarına uymaya zorlayacak görevler olduğu düşünülmektedir. Butros Gali, bu zorlama görevlerine yönelik olarak Güvenlik Konseyine açıkça belirlenmiş durumlarda barışı zorlama birliklerinin kullanılmasını teklif etmektedir⁸⁴. Barışı zorlama birliklerinin, geleneksel barışı koruma hareketlarına katılan birliklerden daha ağır silah ve teçhizata sahip, eğitimleri nedeniyle savaşçı kabiliyetleri yüksek birlikler olduğunu belirtmiştir⁸⁵. Bu birlikler gönüllük esasına göre sadece bu göreve yönelik üye ülkelerce BM talibine hazır bekletileceklerdir. Butros Gali, bu birliklerin md. 40'a göre geçici bir önlem olarak değerlendirilmesini, md. 43'te sözü edilen açık düşmanlığa karşı kullanılacak olan askeri güç ve devletlerin barışı koruma hareketlarında kullanılmak üzere hazır tutmayı kabul edebilecekleri birlikler ile karıştırılmaması gerektiğini özellikle hatırlatmaktadır⁸⁶. Butros Gali Barış Gündeminde 'Barışı Zorlama Birlikleri'ni ayrı bir başlık altında almış olsa da, 1995 yılında yayınlanan Barış Gündemi Eki'nde bu konuya tekrar değinmemiştir. Ancak bir çok kaynak tarafından⁸⁷ 'Barışı Zorlama Harekatları' olarak nitelendirilen Somali, Ruanda, Bosna Hersek ve Haiti'deki harekatlara, Barış Gündemi Ekinde zorlama tedbirleri başlığı altında değinilmiştir⁸⁸.

⁸³ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 44.

⁸⁴ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 44.

⁸⁵ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 44.

⁸⁶ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 44.

⁸⁷ **Wider Peacekeeping - The Army Field Manual Volume 5 Operations Other Than War**, Part 2, HMSO, 1995, 1 – 2, **FM 100 – 23 Peace Operations**, Headquarters Department Of The Army, Washington, 1994, 6; Jerzy CIECHANOSKI: "Enforcement Measures under Chapter VII of the UN Charter: UN Practice after the Cold War" **Michael PUGH, The UN, Peace And Force**, (London: Frank Cass, 1997), 89 – 93; Masahiko ASADA: "Peacemaking, Peacekeeping, and Peace Enforcement: Conceptual and Legal Underpinnings of the UN Role", Selig ve NISHIHARA, Masashi (Ed.), **UN Peacekeeping – Japanese and American Perspectives**, (New York: Carnegie Endowment for International Peace 1995), 43 – 47.

⁸⁸ **Supplement to An Agenda For Peace: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations**, para. 78 – 79.

Somali’de icra edilen UNOSOM II ve eski Yugoslavya topraklarında icra edilen UNPROFOR’un yetkileri, Güvenlik Konseyinin Bölüm VII çerçevesinde aldığı kararlar ile geleneksel barışı korumanın ötesinde genişletilmiştir. Ruanda ve Haiti örneklerinde ise BM barış güçlerinin etkisiz kalmasının ardından üye devletlerin savaşçı kabiliyeti yüksek birliklerinden teşkil edilmiş çok uluslu kuvvetler Güvenlik Konseyinden Bölüm VII çerçevesinde aldıkları yetkiler ile konuşlandırılmışlardır. Bu kuvvetlerin amacı BM barış gücünün görevlerini ifa edebileceği bir ortam sağlamaktır⁸⁹.

İç savaş ortamlarında taraflar ateşkes anlaşmalarına ancak çıkarları gerçekleştiği oranda riayet etmektedirler. Bu bölgelerdeki savaş disiplinli, eğitilmiş ve emir – komuta zincirine sıkı sıkıya bağlı silahlı güçler arasında yaşanmamaktadır. Çatışan tarafların liderleri anlaşmaları imzalasa dahi savaşçıların kişisel ihlallerini engelleyememektedirler. Bunun yanında Bosna Hersek ve Ruanda örneklerinde olduğu gibi sivillere karşı yoğun şiddet ve saldırıların yapıldığı, Güvenlik Konseyi kararlarının yok sayıldığı bir durumda barış güçlerinin nasıl hareket etmesi gerektiği tartışmalara neden olmaktadır. Barış güçlerinin sivillere saldırılara rağmen meşru müdafaa sınırlaması içerisinde kalmasını doğru bulmayan kaynaklar, bunun BM’in saygınlığına zarar verdiğini düşünmektedirler⁹⁰. BM barış güçlerinin bir bölgeye konuşlandırılmaları, yerel halka bir umut vermekte, en azından can güvenliklerinin sağlanacağı beklentisi oluşturmaktadır. Böyle bir beklenti göz ardı edilecek olsa dahi, BM barış gücünün varlığı zaten kendiliğinden uluslararası insan haklarının korunmasını vaat etmektedir. Bu BM’in temsil ettiği ruhun gereğidir⁹¹. Bu görüş, özellikle kitle haberleşme araçlarının

⁸⁹ Jerzy CIECHANSKI: “Enforcement Measures under Chapter VII of the UN Charter: UN Practice after the Cold War”, **Michael PUGH, The UN, Peace And Force**, (London: Frank Cass, 1997), 93.

⁹⁰ Francis HENN: “Keeping The Peace: A Military Perspective”, Dimitris BOURANTONIS ve Marios EVRIVIADES (ed.), **A United Nations For The Twenty-First Century**, (Boston: Kluwer Law International, 1996), 206.

⁹¹ Viçens FISAS: “The Peacekeeping Forces”, **Blue Geopolitics**, (London: Pluto Press, 1994), 116.

yaygınlaşması ile birlikte savaş muhabirlerinin, çatışma bölgelerinde olanları dünya kamuoyuna eş zamanlı olarak ulaştırabilmesiyle desteklendiği düşünülmektedir. Çünkü barış güçlerinin varlığına rağmen Srebrenika ve Ruanda'da yaşanan katliamların görüntülerinin televizyon kanallarınca tüm dünyaya ulaştırılması BM'in prestijini büyük ölçüde zedelemiştir.

BM barış güçlerinin kesinlikle geleneksel yapısı içerisinde kalmasını savunan kaynaklar ise barışı koruma ve zorlama hareketlerinin birbirleriyle karıştırılmaması gereken farklı hareket çeşitleri olduklarını iddia etmektedirler⁹². Bu kaynaklar barışa zorlama hareketinin savaşçı bir kuvvetin varlığına ihtiyaç duyduğu için, görev talimatı, lojistik, çatışma kuralları, emir komuta yapısı, eğitim, kullanılacak birlikler ve teçhizat açısından farklılık arz ettiğini vurgulamaktadırlar⁹³. Bu görüşe göre barışı koruma meşru müdafaa dahilinde güç kullanma ve tarafsızlık olarak karakterize edilirken, barışı zorlama, bu gibi sınırlamalar yerine geleneksel harp ilkelerini takip etmektedir⁹⁴. Yine bu görüşe göre keskin bir şekilde tarif edilmiş siyasi bir hedefin veya sonucun var olduğu zorlama hareketi ile siyasi bir istikrarın sağlanmış olduğu barışı koruma hareketleri arasında bir zıtlık mevcuttur⁹⁵. Ayrıca Somali'de olduğu gibi barışı koruma hareketinden barışa zorlama hareketine geçilmesi, birlik tahsis eden ülkelerin çıkarlarına zararlı olabilmekte ve birliklerini geri çekmelerine sebep olabilmektedir. Bu tür bir geçiş ileride yapılacak BM hareketlerine üye devletlerin birlik tahsis etmede isteksiz olmalarına yol açabilecektir. Ayrıca BM gücünü topraklarına kabul eden ülkelerde de BM karşı bir güvensizlik oluşacaktır⁹⁶.

⁹² Christopher DANDEKER, ve James GOW: "Military Culture And Strategic Peacekeeping", Erwin A. SCHMIDL(Ed.), **Peace Operations Between War And Peace**, (London: Frank Cass, 1997), 62.

⁹³ Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNS: **a.g.m.**, 68.

⁹⁴ Ramesh THAKUR (ed): "Introduction: Past Imperfect, Future Uncertain", **The United Nations At Fifty: Retrospect And Prospect**, (Dunedin: University Of Otago, 1996), 10.

⁹⁵ Christopher DANDEKER ve James GOW: **a.g.m.**, 65.

⁹⁶ Ramesh THAKUR (ed): **a.g.m.**, 10.

3. BARIŞI KORUMA HAREKATLARININ TEMEL İLKELERİ

BM barışı koruma hareketleri, günümüze değin yapılan uygulamalarla birlikte oluşan bazı temel ilkelere sahiptir. BM Antlaşmasında barışı koruma hareketleri ile ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Dolayısıyla bu ilkelere de bahsedilmemektedir. İlk olarak BM eski Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld, 6 Kasım 1956 tarihinde UNEF I ile bağlantılı olarak Genel Kurula sunduğu raporunda barışı koruma hareketinde dikkate alınacak ilkelere yer vermiştir⁹⁷. Bu ilkelerin bazıları değişen şartlar doğrultusunda göz ardı edilmiştir. Mesela “Barış gücünde görev alacak personelin Konseyin daimi üyeleri hariç olmak üzere, gönüllülük esasına göre üye devletlerden karşılanacağı...” ilkesi özellikle daimi üyelerin yoğun bir biçimde katılımında bulunduğu soğuk savaş sonrası dönem için geçerli değildir⁹⁸. Buna karşın yaşanan deneyimler bazı ilkelerin kesinlikle göz ardı edilmemesi gerektiğini göstermiştir. Barış güçlerince sadık kalınmasının, hareketin kaderini ve başarısını belirlediği geleneksel anlamda üç temel ilke mevcuttur⁹⁹. Bu ilkelere ilki uyuşmazlığa taraf olanların rızalarının alınmasıdır. İkinci ilke, meşru müdafaa hariç kuvvet kullanılmaması ilkesidir. Göz önünde tutulacak üçüncü ilke ise, tarafsızlık ilkesi olup kuvvetin çatışmanın bir parçası olmaması için mutlaka uyulması gereklidir¹⁰⁰.

⁹⁷ Rapor için bkz. UN Doc A/ 3307 (1956).

⁹⁸ Trevor FINDLAY (Ed.): **Challenges For The New Peacekeepers**, (New York: Oxford University Press, 1996), 10.

⁹⁹ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: “The Legal Principles Governing Peakeeping Operations”, **The Blue Helmets: Legal Regulations of United Nations Military Operations**, (Vermont: Dartmouth Publishing Company 1996), 69; Francis HENN: “Keeping The Peace: A Military Perspective”, Dimitris BOURANTONIS, Marios EVRIVIADES (ed.), **A United Nations For The Twenty-First Century**, (Boston Kluwer Law International, 1996), 203 - 205.

¹⁰⁰ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.m.**, 47.

Bariş Gündeminde açıktan bu üç ilkeye değinilmemektedir. Ancak Butros Gali tarafından soğuk savaş sonrasında artan taleplerin bariş korumanın temel ilkelerinde esnekliğe gidilerek karşılandığını belirtilmektedir¹⁰¹. Yani meşru müdafaanın kapsamının geniş tutulduğu hatta aşıldığı, ateşkese yanaşmayan tarafların rızalarının aranmadığı ve tarafsızlığın Güvenlik Konseyi kararlarına uymayan taraf aleyhine bozulduğu bir bariş koruma anlayışına temel hazırlanmaktadır. Ancak Bariş Gündemi Eki'nde Genel Sekreter, son yıllardaki harekatlarda yaşanan acı tecrübeler ışığında harekatların başarısı için temel ilkelere uyulmasının şart olduğunu vurgulamakta, temel ilkeleri de tarafların rızası, tarafsızlık ve meşru müdafa harici güç kullanmama olarak belirtmektedir¹⁰². Brahimi Raporu'nda da bu üç ilkenin bariş korumanın temel taşları olarak kalması gerektiği vurgulanmaktadır¹⁰³. Ancak bu raporda son yıllarda iç savaş ortamlarında görev yapan bariş güçlerinin görevlerini yerine getirebilmeleri için temel ilkelerin iyi anlaşılması gerektiği savunulmaktadır. Tarafların bu temel ilkeleri kendi lehlerine kullanmaya çalışmalarının önlenmesi, saldırgan tutumlar karşısında kayıtsız kalınmaması, tarafsızlığın her zaman her yerde bütün taraflara eşit davranmak olarak algılanmaması gerektiği vurgulanmaktadır¹⁰⁴. Bariş koruma öğretisi ve stratejisi bölümünün sonuç paragrafında da, konuşturılan BM bariş koruma güçlerinin görevleri profesyonelce ve başarılı bir şekilde icra etmeleri, kendilerini, harekatın diğer unsurlarını ve görev talimatlarını, kabul ettikleri bariş anlaşmasından dönen veya onu şiddet yoluyla baltalamaya çalışan tarafa karşı savunmaları gerektiği belirtilmektedir¹⁰⁵.

¹⁰¹ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 50.

¹⁰² **Supplement to An Agenda For Peace: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations**, para. 33.

¹⁰³ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 48.

¹⁰⁴ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 48 – 50.

¹⁰⁵ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 55.

3.1. Rıza

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın VII. Bölümünde yer alan zorlama tedbirlerinin aksine, barışı koruma hareketi rızayadayanmaktadır. BM barış güçleri muharebe görevleri icra etmemektedirler. Barışçıl çözüm yollarının açılmasını ve çatışan tarafları müzakere masasına oturtmayı hedef seçen hareketin, bütün barışçıl mekanizmalar gibi tarafların rızalarına dayanması doğal bir sonuçtur¹⁰⁶. Harekatın yürütüleceği bölgenin ev sahibi olan devletin/ devletlerin, çatışmalara taraf olan grupların rızalarının alınması BM güçlerinin barışçıl bir şekilde konuşlandırılması için en önemli şarttır¹⁰⁷. Hiç bir barışı koruma hareketi bütün tarafların karşı olmasına rağmen icra edilemez¹⁰⁸. Taraflardan alınan rıza kayıtsız şartsız bir rıza değildir. Belirli faaliyetler için, belirli bir bölgede, belirli bir süreyle sınırlı olmak üzere alınan bir yetkidir. Rıza barışı korumaya yönelik çabalara hoşgörü ile yaklaşan ve işbirliği sağlayacak yeter çoğunluğu temsil eden genel kamu tutumu olarak anlaşılmalıdır¹⁰⁹.

Devletlerarası bir uyuşmazlıkta rızanın hangi taraflardan alınacağı pek sorun yaratmamaktadır. Uluslararası ve iç kamuoyu baskısına açık olan devletlerin, uluslararası kamuoyunun barış konusundaki isteğini temsil eden BM barış güçlerine rıza göstermemesi zor bir seçenek durumundadır. Genellikle soğuk savaş döneminde devletler arasında çıkan sorunlarda kullanılan BM barışı koruma hareketlerinin hemen hemen hepsi

¹⁰⁶ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 49.

¹⁰⁷ Georges ABI-SAAB: "United Nations Peacekeeping Old And New", Daniel WARNER (Ed.), **a.g.e.**, 3.

¹⁰⁸ Francis HENN: **a.g.m.**, 204.

¹⁰⁹ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 55.

rızayadayanmaktadır¹¹⁰. Irak – İran savaşı sırasında teşkil edilen UNIIMOG (United Nations Iran - Iraq Military Observer Group) Ağustos 1988’de tarafların rızalarının alınması ile görev bölgesine konuşlandırılmıştır¹¹¹. Ancak iç savaşlarda çoğu zaman durum daha karmaşıktır. Bunun nedeni barış güçlerinin görev yaptığı hareket alanının özellikleri değişerek, uluslararası sınır boylarından, iç savaşların yaşandığı bölgelere doğru kaymış olmasıdır. Özellikle soğuk savaş sonrası dönemde barış güçleri, daha çok yerel unsurların ve diğer devletlerin de müdahil olduğu iç çatışmaların yaşandığı karmaşık bir çevrede görev yapmak zorunda kalmaktadırlar. Hareket alanında barış güçleri çoğu kez, belli bir otonomi ile hareket eden çeşitli silahlı ve kontrolsüz guruplar ile karşı karşıya gelmektedir¹¹². İç savaş ortamlarında, uyuşmazlığın başlıca taraflarının rızalarının alınabilmesi mümkün olmakla birlikte, yetersiz haberleşme, emir - komuta ve disiplin eksikliği nedeniyle taraflar hareket alanında gerekli kontrolü nadiren sağlayabilmektedirler. Bu nedenle hareket alanında tarafların rızaları belli belirsiz durumdadır¹¹³. Ayrıca çatışan tarafların rızaları sağlanmış olsa bile, taraflar anlaşma şartlarının hareket alanında uygulanamayacağını, sadık kalmalarına gerek olmayacağını düşünüp kabul etmiş de olabilirler. Şartların kendi çıkarlarına uymadığını düşündüklerinde rızalarını geri çekebilmektedirler¹¹⁴. Rızanın çekilmesi tarafların, barış gücünün hareket serbestisini kısıtlamak, anlaşma şartlarına uymama konusunda ısrarlı

¹¹⁰ Canan Ateş EKŞİ: **Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Barış Ve Güvenliğin Korunmasındaki Rolü**, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1998), 401.

¹¹¹ **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 671; Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: “The Legal Principles Governing Peakeeping Operations”, **The Blue Helmets: Legal Regulations of United Nations Military Operations**, (Vermont: Dartmouth Publishing Company 1996), 69 – 70.

¹¹² Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 55 .

¹¹³ Michel MAISONNEUVE: “Practical Aspects Of The Use Of Force In Peace Operations”, Alex MORRISON, Douglas A. FRASER, ve James D. KIRAS (Ed.), **Peacekeeping With Muscle: The Use Of Force In International Conflict Resolution**, (Toronto: The Canadian Peacekeeping Press, 1997), 144.

¹¹⁴ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 48.

davranmak ve rızanın tamamen çekilmesi şeklinde gerçekleşebilmektedir¹¹⁵. Son yıllarda taraflardan birisinin, BM güçlerinin görevlerini yapmalarına engel olması halinde, rıza şartı aranmaksızın, görev talimatının gereğinin yapılmasının barış gücünün güvenilirliği için şart olduğu düşüncesi ağırlık kazanmaktadır¹¹⁶. Böyle bir durumda, barışı koruma ile zorlama hareketi arasındaki ayırımın korunmasına özen gösterilmelidir. Barışı korumayı zorlamadan ayıran rıza, en az seviyede güç kullanma, taraflarla kararlı irtibat ve görüşmeler gibi teknikler ile taktik seviyede elde edilmelidir¹¹⁷. Kongo'da ve Somali'de yaşananlar bu konuda yapılacak hatalar sonucu yaşanabilecek trajediye iyi bir örnektir¹¹⁸.

Eğer iç savaş hükümet güçleri ile karşıt bir güç arasında cereyan ediyorsa, rıza sorunu daha kolay halledilmekte ve hem hükümetin hem de karşıt kuvvetin rızası alınmaktadır¹¹⁹. El Salvador'da icra edilen ONUSAL (United Nations Observer Mission in El Salvador), El Salvador Hükümeti ve FMNL (Frente Farabundo Marti para la Liberacion Nacional)'nin, Batı Sahara'da MINURSO (United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara), bu ülkeyi fiilen kontrolü altında tutan Fas ve POLISARIO (Frente Popular de Liberación de Saguía el Hamray Río de Oro)'nun, Mozambik'te ONUMOZ (United Nations Operation in Mozambique), Mozambik Hükümeti ve RENAMO (Resistencia Nacional Moçambicana)'nın rızasına dayanmıştır¹²⁰. 1978 yılında Güney Lübnan'a konuşlandırılan

¹¹⁵ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 48.

¹¹⁶ John MACKINLAY (Ed.): **A Guide To Peace Support Operations**, (Providence RI: The Thomas J. Watson Jr. Institute For International Studies, 1996), 11.

¹¹⁷ Mats BERDAL: "Military Aspects of UN Peacekeeping", Daniel WARNER (Ed.), **a.g.e.**, 134.

¹¹⁸ Georges ABI-SAAB: "United Nations Peacekeeping Old And New", Daniel WARNER (Ed.), **a.g.e.**, 5.

¹¹⁹ Canan ATEŞ: **Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Barış Ve Güvenliğin Korunmasındaki Rolü**, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1998), 398.

¹²⁰ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 398.

UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon), sadece zayıf Lübnan hükümetinin rızasına dayanmaktaydı, bölgenin hakimiyetini ellerinde bulunduran çok sayıdaki silahlı örgütün rızaları ise alınmamıştı. Bu UNIFIL'ın görevlerini yerine getirmesini olumsuz yönde etkilemiştir¹²¹. Bosna Hersek'te görev yapan UNPROFOR ve Somali'de görev yapan UNOSOM II'de rıza şartı göz ardı edilmiştir. Tarafların rızası ile teşkil edilen UNPROFOR, Güvenlik Konseyince tarafların rızasının gözetilmediği faaliyetlerin yürütülmesi ile görevlendirilmiştir¹²². Somali'de ise UNOSOM II, Güvenlik Konseyince tarafların rızası aranmadan Bölüm VII çerçevesinde teşkil edilmiştir¹²³.

Uyuşmazlığa taraf olanların rızaları geniş anlamda kuvvetin görev talimatını da kapsamaktadır¹²⁴. Ayrıca harekate birlik verecek ülkeler konusunda da tarafların rızalarının alınması gerekmektedir¹²⁵. Bu sorun özellikle harekatin iç işlerine karışmama ve tarafsızlık ilkelerinin sağlanması açısından önemlidir¹²⁶. Kuvvete birlik verecek katılımcı ülkelerin belirlenmesinde kesin karar BM'e aittir. Ancak, bu karar özel bir katılımcı ülkenin varlığı nedeniyle ev sahibi ülke tarafından yöneltilecek ciddi bir itirazdan etkilenebilmektedir¹²⁷. Bu nedenle ev sahibi ülkenin katılımcı ülkelere ilişkin rızasının elde edilmesi yasal olarak zorunlu olmamakla birlikte harekatin başarısında gerekli olan işbirliğinin ve tarafsızlığın sağlanmasını

¹²¹ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **The Blue Helmets: Legal Regulations of United Nations Military Operations**, (Vermont: Dartmouth Publishing Company, 1996), 70.

¹²² "Konsey, 816 sayılı kararında Andlaşmanın VII'nci Bölümü çerçevesinde hareket ettiğini belirtmek suretiyle uçuş yasağının ve UNPROFOR'un bu yasağı izlemesinin tarafların rızasına dayanmadığını açıkça ortaya koydu.", Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 403.

¹²³ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 72.

¹²⁴ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 52.

¹²⁵ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 72.

¹²⁶ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 52.

¹²⁷ "İsrail Hükümeti; UNEF II'nin, Gana, Endonezya, Senegal ve Polonyalı birliklerinin, bu devletler ile İsrail arasında diplomatik ilişkileri mevcut olmadığını gerekçe göstererek, kontrolü altındaki topraklara girmesine izin vermemiştir." Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 79.

kolaylaştırıcı etken olarak politik yararlar sağlayacağı değerlendirilmektedir¹²⁸.

Rızanın hareketin başlangıcında var olup, ilerleyen safhalarda ortadan kalkması barışı koruma hareketini bir çıkmaza sokacağı açıktır. Birliklerin hareket alanından çekilmemesi hareketin niteliğini değiştirip zorlama hareketına dönüşmesine neden olacaktır. Bunun içinde Güvenlik Konseyinin bu yönde kararı gereklidir. Niteliği gereği sınırlı bir güce sahip bir kuvvetin, etkin bir hükümete karşı başarılı olması mümkün değildir. Barış gücünün yetkilerinin bu yönde değiştirilmesi kurumsal olarak mümkün olmakla birlikte, uygulama olanağı çok zayıftır¹²⁹. Başarılı bir zorlama hareketi için kuvvetin yeniden teşkili ve teçhizi gereklidir¹³⁰. Katılımcı ülkelerin, barışı koruma hareketi için gönderdikleri birliklerinin zorlama hareketi için kullanılmasına izin vermeleri olasılığı düşüktür¹³¹. Ayrıca katılımcı ülkelere ait birliklerin o ülkede konuşlandırılmaya devam etmesi, bu ülkelerin politikalarına aykırı olabilmektedir. 1967 yılında Mısır'ın rızasını çekmesi üzerine Genel Sekreter U Thant'ın UNEF l'i geri çekmesi rıza konusunda tartışmalara neden olmuştur¹³². Genel Sekreterin yeterli girişimde bulunmadığı tartışmaya açık olsada, Gücün çekilme kararının doğru olduğu bir çok kaynakça vurgulanmaktadır¹³³.

¹²⁸ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 52.

¹²⁹ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 55.

¹³⁰ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 54.

¹³¹ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 72.

¹³² Mircea MALITZA: **a.g.m.**, 243; Adam ROBERTS ve Benedict KINGSBURY: **a.g.m.**, 41; Duane BRATT: **a.g.m.**, 70.

¹³³ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 401.

3.2. Meşru Müdafaa Harici Kuvvet Kullanmama

Bariş güçlerinin, kuvvet kullanımı ilke olarak meşru müdafaa ile sınırlıdır. Muharip görevli olmayan bariş güçleri, meşru müdafaa harici güç kullanmama ilkesinin bir sonucu olarak, hafif silahlar taşırlar. Kullandıkları motorlu araçlar çarpışmak yerine sadece taşımaya yöneliktir¹³⁴. Halk üzerinde psikolojik olarak barişçıl bir etki bırakırlar. Bu durum onu muharebe sahasında korumakta, serbestçe ve tarafsızca görüşme yapmasına müsaade etmektedir. Kosova’da yaşanan bir örnek olay bu açıdan anlamlıdır¹³⁵:

“Amerikalı üst rütbeli bir subayın Kosova’da bir askeri karargahı ziyareti sırasında, kendisi ağır silahlar kuşanmış bir manga asker tarafından korunmaktadır. İngiliz Albay ise, Priştina’da öfkeli Kosovalı komşuları tarafından kuşatılmış bir Sırbın evine, çevirmeni eşliğinde, kamufraj kıyafeti, beresi ve beylik tabancası ile girmiştir. Bu olayın ardından yaşlı bir Sırp bayanın albayı kucaklayıp, yanaklarından öpmesi ve ardından evine kahve içmeye davet etmesi, albaya hareket alanında çelik yelekten fazla bir koruma sağlayacaktır.”

Bariş gücünün askeri rolü esas olarak tepki gösterme şeklindedir. O yalnızca düşmanlıklar bittiğinde hareket icra edebilmektedir¹³⁶. Bu nedenle, bariş gücü askeri, bu yoruma uygun olarak, düşmanı olmayan asker olarak tanımlanmaktadır¹³⁷.

¹³⁴ Paul F. DIEHL: “Concepts And Developments Of International Peacekeeping”, **International Peacekeeping**, (London: The Johns Hopkins University Press, 1993), 7; Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 84.

¹³⁵ Thomas R. MOCKAITIS: “Civil – Military Cooperation In Peace Operations: The Case Of Kosovo”, <http://www.carlishe.army.mil/ssi/>, (Erişim Tarihi: 15.09.2004), 25.

¹³⁶ Georges ABI-SAAB: **a.g.m.**, 3.

¹³⁷ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 56.

Barışı koruma hareketlerinde kuvvet kullanımının temel kuralları UNEF I ile birlikte geliştirilmiştir. UNEF I'in sadece tavsiye yetkisine sahip Genel Kurul tarafından yetkilendirilmesi, Genel Sekreter Hammarskjöld'ün kurulan bu kuvvetin rızaya ve dolayısıyla kuvvet kullanmama ilkesine dayanması gerektiği görüşüne sevk etmiştir¹³⁸. UNEF I'e meşru müdafaa harici güç kullanma yetkisi verilmemiştir. Buna göre UNEF I, asla ilk önce silah kullanan taraf olmayacak ancak barış güçlerini görevlerini yerine getirmek üzere bulundukları mevkillerden çekilmeye zorlayan girişimlere karşı kullanabileceklerdi¹³⁹. Kongo'da gerçekleştirilen ONUC (Opération des Nations Unies au Congo) hariç soğuk savaş döneminde bu ilkeya bağlı kalınmaya çalışılmıştır. Kongo'da durumun kötüleşmesinin ardından, Güvenlik Konseyince 21 Şubat 1961 tarihinde 161 sayılı karar ile ONUC'a ülkede bir iç savaşın başlamasının önlenmesi amacıyla güç kullanma yetkisi verilmiştir¹⁴⁰. ONUC, bu yetki ile Kongo'daki ayrılıkçı güçlerle mücadele etmiş, paralı askerlerin ülkeyi terkini sağlamış ve merkezi hükümetin otoritesini ülke çapında korumuştur. Bunları yaparken de güç kullanmak zorunda kalmıştır. Böylelikle UNEF I'deki meşru müdafaa harici güç kullanmama ilkesi ihlal edilmiştir. Bunun sonucu BM gücü kayıplar vermiş ve tarafsızlığını kaybetmiştir. ONUC, soğuk savaş döneminde meşru müdafaa harici güç kullanmama ilkesinin dışına çıkan tek hareket olmuştur¹⁴¹. 1973 yılında UNEF II ile birlikte meşru müdafaanın tanımı genişletilmiş, barış güçlerinin görevlerini yerine getirebilmek için güç kullanabilmeleri sağlanmıştır¹⁴². Barış güçleri, görevlerinin yerine getirilmesini, şiddet kullanılarak engellemek istenmesine karşı gerekli direnci göstereceklerdi.

¹³⁸ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 60.

¹³⁹ F. T. LIU: **United Nations Peacekeeping and the Non-Use of Force**, (London: Lynne Rienner Publishers, 1992), 18.

¹⁴⁰ "United Nations Operation in the Congo – ONUC", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 184.

¹⁴¹ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 88; Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 429

¹⁴² Ray MURPHY: "United Nations Peacekeeping In Lebanon And Somalia, And The Use Of Force", **Journal Of Conflict And Security Law**, (Oxford Univesity Press, Vol:8, No: 1, 2003), 72.

Günümüzde, meşru müdafanın kapsamına BM askerinin kendisinin yanında, diğer BM görevlileri, kendi korumaları altındaki bölgeler, binalar, görev talimatları, yakın tehdit altındaki sivil insanlar, diğer uluslararası kuruluşlarının çalışanları da girmektedir¹⁴³. BM kaynaklarında, BM barış gücünün hareket alanına konuşlandıktan sonra görev talimatını profesyonel şekilde ve başarıyla yürütmesinin zorunluluğuna dikkat çekilmektedir. Bunun için kendilerini, hareketin diğer unsurlarını ve görev talimatlarını koruma kabiliyetine sahip olup, insiyatifi saldırganlara bırakmamaları gerektiğini vurgulanmaktadır¹⁴⁴. Barış güçlerine verilecek yetkilerin, onlara karşılıklı ateş muharebesine girmekten ziyade, BM görevlilerinin veya korunmaya muhtaç insanların hedef alındığı tehlikeli durumlarda, ölümcül ateş kaynağının susturulmasına imkan vereceği belirtilmektedir¹⁴⁵.

Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte, dünyanın birçok yerinde güç kullanma tekelinin insan hakları ve uluslararası antlaşmalara kayıtsız silahlı grupların eline geçtiği iç savaşlar patlak vermiştir¹⁴⁶. Bu dönemde BM barış güçlerine olan ihtiyaç olağanüstü artmış, karmaşık görevler ortaya çıkmıştır. Çatışmalar devam ederken, insancıl yardım malzeme ve hizmetlerinin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılıp, dağıtılması, anarşi ve şiddetin tırmanmasını önüne geçilmesi, silahların kontrolü ve imhasının sağlanması gibi güç ve tehlike dolu görevler BM barış güçlerine yüklenmiştir¹⁴⁷. Bu görevlerin yerine getirilmesi isteği, Güvenlik Konseyini barış güçlerine meşru müdafaa sınırlarını aşan yetkiler vermeye itmiştir. UNOSOM II, BM tarihinde meşru

¹⁴³ John M. SANDERSON: "Peacekeeping Or Peace Enforcement? Global Flux And The Dilemmas Of UN Intervention", Ramesh THAKUR, (ed.), **The United Nations At Fifty: Retrospect And Prospect**, (Dunedin: University Of Otago, 1996), 189; "UNPROFOR ve UNOSOM II'nin görev talimatlarında güç kullanımının sınırları geleneksel barışı koruma hareketlerine oranla geniştir." Geniş bilgi için bkz. Ray MURPHY: **a.g.m.**, 72 – 74.

¹⁴⁴ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 49.

¹⁴⁵ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 49.

¹⁴⁶ Ramesh THAKUR: **a.g.m.**, 12.

¹⁴⁷ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 65 – 66.

görevini sürdürebilmesi maksadıyla müdafaanın ötesinde kuvvet kullanma yetkisi verilen ilk barışı koruma hareketi olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁸. UNOSOM II'ye, Güvenlik Konseyinin 26 Mart 1993 tarihli 814 sayılı kararı ile Somali'de insani yardımlar için güvenli bir ortamın sağlanması amacıyla güç kullanma da dahil, uygun tedbirleri alma yetkisi tanınmıştır¹⁴⁹. Ayrıca UNOSOM II personeline karşı 5 Haziran 1993'de yapılan saldırı sonucu 25 Pakistan askerinin ölmesinin ardından, Konsey 6 Haziran 1993 tarihli 837 sayılı kararı ile UNOSOM II'nin saldırıdan sorumlu olanlara karşı her türlü tedbiri alma yetkisi vermiştir¹⁵⁰. Meşru müdafaa ötesinde yetkilerin verildiği bir başka örnek ise Bosna Hersek'te icra edilen UNPROFOR'dur. Güvenlik Konseyinin almış olduğu 4 Haziran 1993 tarihli 836 sayılı karar ile altı güvenli bölgeye saldırı ve silahlı sızmalar ile UNPROFOR ve yardımcı kuruluşlarının bu bölgedeki hareket serbestisinin kasti bir biçimde engellenmesi durumlarında, UNPROFOR'a kuvvet kullanımı da dahil, her türlü tedbiri alma yetkisi verilmiştir¹⁵¹.

Bu hareketlerde yaşananlar meşru müdafaa konusunda tartışmaları alevlendirmiştir. UNOSOM II'de yaşanan başarısızlık, barış güçlerinin meşru müdafaa harici güç kullanmasına yorulmuştur. Bu görüşe göre BM barış güçleri, kuvvet kullanmayı meşru müdafaa ile sınırlı tutmak zorundadırlar. Barış güçleri eğer kuvvet kullanımı konusunda değerlendirmelerini genişletip, meşru müdafaanın ilerisine geçerlerse, deneyimler kaçınılmaz olarak tarafsızlıklarını zedeleyeceklerini ve çatışmanın bir tarafı olacaklarını

¹⁴⁸ Ray MURPHY: **a.g.m.**, 88.

¹⁴⁹ "First United Nations Emergency Force – UNEF I", **The United Nations And Somalia 1992 – 1996**, (New York: Department of Public Information United Nations), 1996, 43.

¹⁵⁰ "First United Nations Emergency Force – UNEF I", **The United Nations And Somalia 1992 – 1996**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1996), 50 – 51.

¹⁵¹ "United Nations Protection Force – UNPROFOR", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1996), 525.

göstermektedir¹⁵². UNOSOM II'nin General Aididid'in açıkça mukavemet göstermesine rağmen bölgedeki varlığını sürdürmesi ve onunla mücadeleye girişmesi, UNOSOM II'nin barışı koruma yönünü zedelemiş ve BM gücünü çatışmanın bir tarafı haline getirmiştir. Yine bu görüşe göre eğer bir barış gücü, meşru müdafaa kapsamında personeli yerine, kendisine verilen görevleri korumaya yönelirse hareketin zorlama hareketına dönüşmesi kaçınılmazdır¹⁵³.

Diğer görüşe göre ise meşru müdafaa harici güç kullanılmaması ilkesinin, soğuk savaş sonrası dönemin sorunları ile baş etmede barış güçlerini kısıtladığı savunulmaktadır. Bosna Hersek'te yaşanan Srebrenika katliamı bu konunun ciddi bir şekilde ele alınmasının gerekliliğini gözler önüne sermiştir¹⁵⁴. Hafif silahlarla donatılmış barış güçlerinin, kuvvet kullanma yetkilerinin genişletilmesi saldırıya uğrama risklerini artırmaktadır. Nitekim Somali'de barış güçleri geleneksel barışı koruma hareketlerinde yaşananlar ile kıyaslanamayacak ölçüde saldırılara maruz kalmışlar, tutsak edilmişlerdir¹⁵⁵. Ancak yetkinin genişletilmesi hareketlerin etkinliği ve güvenilirliğini artırmaktadır. Açılan ateşlere karşılık vermeyen, sivillerin öldürülmesine sessiz kalan bir BM gücünün güvenilirliğinden söz edilemez¹⁵⁶. Brahimi Raporu'na göre saldırgan ve kurbanların açıkça ayırt edilebildiği durumlarda barış güçleri, sadece kuvvet kullanma için uygun şartlara sahip değil, aynı zamanda ahlaki olarak zorunludurlar da¹⁵⁷. Ruanda'da yaşanan soykırımın uluslararası toplumun açık saldırıya karşı güç kullanmakta

¹⁵² Hilaire McCOURBEY ve, Nigel D. WHITE: **The Blue Helmets: Legal Regulations of United Nations Military Operations**, (Vermont: Dartmouth Publishing Company, 1996), s. 36; John M. SANDERSON: **a.g.m.**, 189.

¹⁵³ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 87.

¹⁵⁴ Viçens FISAS: **a.g.m.**, 116.

¹⁵⁵ Ramesh THAKUR: **a.g.m.**, 12.

¹⁵⁶ Dimitris BOURANTONIS ve Marios EVRIVIADES (ed.): **a.g.e.**, 206.

¹⁵⁷ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 50.

başarısız olması sonucu gerçekleştiği vurgulanmaktadır¹⁵⁸. 2000 yılında Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu 1296 sayılı kararında, bir silahlı çatışmada sivillerin hedef alınmasının, insani yardımların savaştan etkilenmiş sivillerin bulunduğu bölgelere sokulmasının engellenmesinin, tek başına uluslararası barış ve güvenliği tehdit oluşturabileceği ve Güvenlik Konseyi'nin hareketına neden olabileceği belirtilmiştir. Eğer bir bölgede BM barış gücü mevcut ise, bu görevlerin yürütülmesi onun sorumluluğu haline gelebileceğinden böyle bir duruma karşı hazırlıklı olmalıdır¹⁵⁹. Yine bu Raporda, sivillere karşı işlenen şiddete şahit olan barış güçleri, temel BM ilkeleri gereği ve barış gücünün varlığı nedeniyle algılanan ve beklenen korumanın gereği olarak, imkanları dahilinde bunu durdurmak için yetkilendirilmiş kabul edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır¹⁶⁰.

Sorunun kaynağının, barış güçlerinin sahip oldukları güç kullanma yetkisinin onları sınırlandırmasından ziyade, barışı koruma ile barışa zorlama hareketlerinin birbirlerinden çok farklı iki hareket çeşidini temsil ettiği gerçeğinin göz ardı edilmesi olduğu değerlendirilmektedir. Hafif silahlarla donatılmış BM kuvvetlerinin, beyaz araçlar içerisinde, rıza ve meşru müdafaa sınırlamaları içerisinde hareket ederek ağır silahlarla donatılmış ve uluslararası antlaşmalara karşı kayıtsız düzensiz birlikler karşısında etkili olamayacakları soğuk savaş sonrası uygulamalarda görülmüştür¹⁶¹. BM barışı koruma hareketlerinin, tarafların toprak, ekonomik, askeri ve siyasi güç elde etmek amacıyla savaşıma ve etnik temizlik isteğinde olduğu durumlarda kullanılmaları istenilmeyen sonuçları doğurmaktadır. Güvenlik Konseyinin daimi üyelerinin oy birliğine, siyasi ve askeri somut desteğine ihtiyaç duyan zorlama kuvvetlerinin teşkilindeki zorluklar nedeniyle, görev barış güçlerine

¹⁵⁸ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 50.

¹⁵⁹ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 50.

¹⁶⁰ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 62.

¹⁶¹ Ramesh THAKUR: **a.g.m.**, 12.

yıkılmaya çalışılmış¹⁶², sonuçta da Somali, Ruanda ve Bosna Hersek'teki acı tecrübeler yaşanmıştır.

Geleneksel askeri harekatlarda kullanılacak gücün cins ve büyüklüğünün belirlenmesi taktik bir karar olup karşılaşılan tehdit ve eldeki imkanlar göz önüne alınmaktadır. Barış güçlerinde ise bu kadar geniş bir anlayış olamaz. Kuvvet kullanılması gerektiğinde, kuvvetin uygun zamanda kullanımı ve çatışan taraf kuvvetleriyle dengeli olması dikkate alınmalıdır. Kuvvet kullanımı mevcut sorunu çözmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik olmalı ve sorunun daha da tırmanmasına neden olmamalıdır¹⁶³. Gereksiz ve dengesiz kuvvet kullanımı, kuvvetin tarafsızlığına ve saygınlığına gölge düşmesine, görevin başarısız olmasına ve hareket bölgesindeki şiddetin artmasına neden olabilmektedir. Kuvvet kullanmayı önleyecek diğer alternatifler daima dikkate alınmalı ve uygun olan her durumda kullanılmalıdır. Amacın, hayat korumak yada bir tehdidi bertaraf etmek olduğu, gereksiz bir yıkıma yol açılmaması gerektiği unutulmamalıdır. Barış güçlerinin kullanabileceği kuvvet, silahlı çatışma hukukunun belirlediği sınırın üstünde, meşru müdafaa sınırının altında olamaz.

Meşru müdafaa halinde güç kullanma ilkesi, rıza ve tarafsızlık ilkeleri ile yakın ilişki içerisinde. Esasen uyuşmazlığın tarafları, harekate yasallık kazandıran rızalarını barışı koruma kuvvetini saldırgan bir niyet ve hatta yeteneğinin bulunmamasını göz önüne alarak vermektedirler. Taraflardan bir veya bir kaçına karşı kullanılacak bir kuvvetin, taraflarca rızanın geri alınmasına ve bunun sonucunda meşruluğunu kaybeden gücün geri çekilmesine yol açması kaçınılmazdır. Rızanın elde edilmesi ve korunması yanında, tarafsızlığın sürdürülebilmesinde de kuvvet kullanmama ilkesinin

¹⁶² John M. SANDERSON: **a.g.m.**, 190

¹⁶³ Agostinho ZACARIAS: **a.g.m.**, 18

önemli rolü bulunmaktadır. Bu özellik, barış güçlerini çözmeye çalıştıkları uyuşmazlığın dışında tutmakta, sorunun bir parçası haline gelmekten kurtarmaktadır¹⁶⁴.

Başlıca tarafların işbirliğini sürdürdükleri bir harekatta, bu desteği göstermeyen kesimlerden gelen askeri tehdidin, küçük çaplı bir direnme, çetecilik ve yağmacılıktan ibaret olduğu durumlarda, bunlara karşı barış gücüne silah kullanma yetkisi verilmesi de istenmektedir¹⁶⁵. Güçlü bir ortak görüşe dayanan barışı koruma hareketinde temsil edilmeyen başı boş mühalefetin yönelttiği saldırılara karşı, rıza unsuru zedelenmeden kuvvet kullanılabileceği ifade edilmektedir¹⁶⁶. Ancak yanlış yönde ve gereksiz bir kuvvet kullanımının, hareketi kontrolsüz, şiddetli ve geriye dönüşü mümkün olmayan bir çatışmaya çekme olasılığı her zaman bulunmaktadır. Kuvvet komutanına bu konuda yardımcı olacak en önemli kıstas tarafsızlık ilkesini korunmasıdır. Örneğin, hangi kaynaktan gelirse gelsin insani yardım konvoylarına yönelik bir saldırıya karşı güç kullanımında durum budur. Buna karşılık belli bir tarafa ait mevzilerin gelişi güzel ve ön yargılarla saldırı hedefi haline getirilmesi, gerek tarafsızlığı gerek rıza unsurunu ortadan kaldıracak ve hareketin zorlama hareketına dönüşmesine yol açmaktadır¹⁶⁷.

3.3. Tarafsızlık

Tarafsızlık BM barışı koruma hareketlerinin vazgeçilmez temel ilkelerinden birisidir. Harekata yasallık kazandıran rızanın mevcudiyeti,

¹⁶⁴ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 56

¹⁶⁵ Boutros BOUTROS-GHALI: "Beyond Peackeeeping", **Journal of International Law and Politics**, vol. 25, 1992, 113 – 121; Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 66.

¹⁶⁶ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 66.

¹⁶⁷ Ramesh THAKUR (ed.): **a.g.e.**, 12.

özelikle meşru müdafaa harici güç kullanılmaması ile birlikte tarafsızlık ilkesi gözetilerek sağlanır. Tarafsızlık, taraflardan birinin lehine diğerinin aleyhine sonuç doğuran uygulamalardan kaçınmak¹⁶⁸, askeri ve siyasi dengeleri etkilememek, bu durumları göz önüne alan yetkili organlar tarafından verilen görevlerin, yansızlıkla yerine getirilmesi, önceki status juris'in değiştirilmemesi şeklinde tanımlanmaktadır¹⁶⁹. Bir barış gücü, taraflarca kabulünü tarafsızlığı sayesinde kazanır ve korur. Tarafsızlıktan uzaklaşılması sorunun çözümüne yönelik çabalara zarar verebileceği gibi, tarafların barış gücü ile işbirliğinden kaçınmalarına da neden olabilmektedir¹⁷⁰. Kesin bir tarafsızlığın korunması hareketin başarısı için şarttır. Bu nedenle tarafsızlık, hareketin bütün düzey ve aşamalarında mevcut olmalı, kuvvetin kuruluşundan görev talimatının formüle edilmesine, yönetiminden en uçtaki uygulayıcıların bütün faaliyetlerine kadar hakim kılınmalıdır¹⁷¹. Taraflı davranışların, barış güçlerini, kontrol etmek ve çözümüne yardımcı olmak üzere gönderildikleri uyuşmazlığın bir parçası haline getirmesi kaçınılmazdır¹⁷². Barışı koruma hareketlerinde komuta kademesinde görev almış üst düzey subaylar tarafsızlığın kaybedilmesi durumunda "ya savaşa girileceği yada eve döneleceğini" belirtmektedirler¹⁷³.

İsrail ve Suriye arasında bir tampon bölge gücü olarak 1974 konuşlandırılan UNDOF (United Nations Disengagement Observer Force), bu hassas bölgede uzun yıllar başarılı bir görev yürütmüştür. Taraflar ile sağlanan işbirliği Lübnan'ın 1978 ve 1982 yıllarında İsrail tarafından işgal edilmiş olmasına ve Suriye'nin İsrail'deki varlığına rağmen iki ülke arasında

¹⁶⁸ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 56.

¹⁶⁹ Mircea MALITZA: **a.g.m.**, 243.

¹⁷⁰ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 434.

¹⁷¹ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 70.

¹⁷² Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 70.

¹⁷³ Ramesh **THAKUR**, (ed.): **a.g.m.**, 11.

çatışmaların yeniden başlamasını engellemiştir. UNDOF'un bu başarısının temel nedeni tarafsızlık ilkesine sıkı şekilde bağlı kalmasıdır¹⁷⁴. Tarafsızlık içinde hareket etmeleri yanında barış güçlerinin ev sahibi devletin kanun ve düzenlemelerine saygı göstermeleri ve iç işlerine karışmamaları da gerekmektedir¹⁷⁵. Soğuk savaş döneminde barışı koruma hareketlerinin tarafsızlığı barış gücünü oluşturan ülkelerin durumunun dikkate alınması ile de sağlanmaya çalışılmıştır. UNEF I dahil olmak üzere, hareketlerin ilk on yılında Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinden, uyuşmazlığın çıktığı bölgeye komşu ülkelere veya çeşitli nedenlerle tarafsızlığı konusunda kuşku uyandıran ülkelere kuvvetin teşkili için birlik alınmamasına çaba gösterilmiştir¹⁷⁶. Bu ülkelerin harekate dahil edilmemesi ve meşru müdafaa harici kuvvet kullanma yetkisi tanınmamasının ardında tarafsızlığı koruma kaygısı yatmaktaydı¹⁷⁷. Mesela UNEF II Avustralya, Avusturya, Endonezya, Finlandiya, Gana, İrlanda, İsveç, Kanada, Nepal, Panama, Peru, Polonya ve Senegal'den sağlanan birliklerden teşkil edilmiştir¹⁷⁸. Daimi üyeler genel olarak ulaştırma faaliyetleri hariç hareketlere katılmamışlardır. Bunun istisnaları da mevcuttur. İngiltere Kıbrıs'a konuşlandırılan UNFICYP (United Nations Peace-keeping Force in Cyprus)'e, Fransa Lübnan'a konuşlandırılan UNIFIL'e katkıda bulunmuş, Golan Tepelerinde görev yapan UNTSO'da Amerikalı ve Rus gözlemciler faaliyet göstermişlerdir¹⁷⁹. Ancak bu uygulama, barışı koruma hareketini büyük devletlerin katılımının sağlayacağı ağırlık ve

¹⁷⁴ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 76.

¹⁷⁵ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 436.

¹⁷⁶ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 70.

¹⁷⁷ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 435.

¹⁷⁸ "Second United Nations Emergency Force – UNEF II", **The United Nations And Somalia 1992 – 1996**, Department of Public Information United Nations, New York, 1996, 694.

¹⁷⁹ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 81.

otoriteden, komşu ülkelerin katılımının sağlayacağı nüfuz ve bilgiden yoksun bırakacağı ifade edilerek eleştirilmiştir¹⁸⁰.

Soğuk savaş sonrası dönemde tarafsızlık ilkesi anlayışında bazı değişiklikler olmuştur. Artık taraflar arasında tarafsızlıktan ziyade BM kararlarının yerine getirilmesinde tarafsızlık anlamında yorumlanmaya başlanmıştır¹⁸¹. Harekat bölgesinde barış güçleri ile işbirliği yapan, Güvenlik Konseyi kararlarına riayet eden taraf ile, bu kararlara uymayan, insan hakları ihlalleri işleyen tarafa eşit muamele edilmesi sorunun çözümünü engellemektedir. Günümüzde sürmekte olan iç çatışma koşullarında, özellikler insancıl yardım faaliyetlerinin başarısı açısından, BM'in taraflardan birine daha sert bir tutum ve uygulama içinde bulunmasının veya birine daha fazla yardım etmesinin, tarafsızlık ilkesi ile bağdaştırılması mümkündür¹⁸². Brahimi Raporunda tarafsızlığın doğru anlaşılması gerektiği ve bunun tüm taraflara, her durumda ve her zaman eşit davranmak anlamına gelmeyeceğini belirtilmiştir¹⁸³. Raporda Ruanda örneği verilerek, saldırganların ve kurbanların açıkça ayırt edilebildiği durumlarda bir tarafa yönelik güç kullanımının, harekatin gereği olmasının yanında ahlaki olarak da gerekli olduğu savunulmaktadır¹⁸⁴. Yugoslavya'daki iç savaş sırasında UNPROFOR görevlileri tarafsızlık kavramını, Güvenlik Konseyi kararlarını hiç sayan ve insan hakları ihlali işleyen Sırp karışısında, sessiz kalmak olarak algılamışlardır¹⁸⁵. Bunun sonucunda hedef aldıkları kitleyi ortadan kaldırmaya kararlı Sırp, BM askerlerinin gözleri önünde, Avrupa'nın göbeğinde yüzyılın

¹⁸⁰ Paul F. DIEHL: "Concepts And Developments Of International Peacekeeping", **International Peacekeeping**, (London: The Johns Hopkins University Press, 1993), 8; Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 70.

¹⁸¹ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 436.

¹⁸² Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 71.

¹⁸³ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 50.

¹⁸⁴ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 50.

¹⁸⁵ Leo TINDEMANS, Lloyd CUTLER ve başk.; **Barışa Çağrı – Uluslararası Komisyon'un Balkanlar Hakkındaki Raporu**, Çev. Özden ARIKAN, (İstanbul: Sabah Yayıncılık, 1996), 106.

en büyük insanlık suçlarından bir tanesini işlemişlerdir. Somali’de ise Güvenlik Konseyi kararlarına uymayan tarafa karşı kullanılan zorlama gücü UNOSOM II’yi başarısızlığa götürmüştür. UNOSOM I, tarafların rızasına dayanan ve tarafsızlığı öngören yetkiler ile hareket ederek insani yardımların dağıtılması konusunda başarısız olmuştur. Güvenlik Konseyince Bölüm VII çerçevesinde yetkilendirilen UNOSOM II ise insani yardımların dağıtılması konusunda daha etkili olmasına karşın, iç savaşın taraflarından birine karşı mücadeleye başlayınca tarafsızlığını kaybederek, çatışmanın bir tarafı haline gelmiştir¹⁸⁶.

Barışı koruma hareketlerinde tarafsız bir şekilde faaliyetlerin yürütülmesinin yanında, görevlilerce o şekilde hareket etmekte olduklarına dair izlenim verilmesi de gerekmektedir¹⁸⁷. Taraflar, aralarındaki mevcut rekabetten dolayı, barışı koruma görevlilerini rakipleri lehine tutum ve davranış içinde bulunmakla suçlama eğiliminde olabilirler. Soğuk savaş sonrası dönemde barış güçlerinin icra ettikleri bazı görevlerde bu durum sıkça yaşanmaktadır. Örnek olarak, bölgedeki siyasi otoriteyi belirleyecek olan seçimlere yönelik faaliyetler, güç dengesini etkileyebilecek eski savaşçıların silahsızlandırılmaları ve terhisleri, tarafların sıkça BM’i taraf tutmakla suçladığı alanlardır. Seçim süreci sonucunda rakip gücün galip gelerek ülkenin yönetimini ele alması, seçimlere hile karıştırıldığı ve BM’in taraflı hareket ettiğine dair suçlamalarına neden olabilmektedir. Doğu Sahra’nın Fas’a katılması veya bağımsızlığını ilan etmesini belirleyecek referanduma katkıda bulunmak üzere 1991 yılında teşkil edilen MINURSO Fas’a karşı mücadele veren POLISARIO tarafından Fas yanlısı hareket etmekle suçlanmıştı¹⁸⁸. Angola’da yapılan seçimlerin ardından UNAVEM II

¹⁸⁶ Paul F. DIEHL: “Epilogue: Applications to Some Recent Peacekeeping Operations”, **International Peacekeeping**, (London: The Johns Hopkins University Press, 1993), s. 188 – 189.

¹⁸⁷ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 70.

¹⁸⁸ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 77.

(United Nations Angola Verification Mission) de aynı kaderi paylaşmıştır. 29 ve 30 Eylül 1991’de yapılan seçimlerden hükümet yanlılarının galip çıkmasının ardından, sonucu tanımayan UNITA (União Nacional para a Independência Total de Angola) ülkede karışıklıklar çıkarmıştır. Bu nedenle seçimlerin ardından sonlandırılması planlanan UNAVEM II, taraflar arasında uzlaşmanın sağlandığı 1995 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir¹⁸⁹.

İç savaş ortamlarında tarafsızlığın korunması hususunda yaşanan sıkıntılara güzel bir örnek UNOSOM II’nin Komutanı Çevik Bir’in “Somali’ye Bir Umut” adlı kitabında yer almaktadır. BİR, Somali’de bölge liderleri ve ihtiyar heyeti temsilcileri ile yaptığı görüşmede yaşadıklarını şöyle anlatmıştır¹⁹⁰:

“.... BM’in tarihi boyunca hiç bir savaş yapmadığını, sadece güvenlik ve istikrarı sağlamak için Somali’ye geldiğini de belirttim (toplantıya katılan yerel liderlere). Hiç bir fraksiyonu, diğerinden ayrı tutmayacağımızı, hepsine aynı yaklaşımda bulunacağımızı ifade ettikten sonra, iki kabile lideri toplantıyı terk etti ve söylenerek dışarıya çıktı. Diğerlerine, bunun nedenini sorduğumda, onların bu bölgenin hakiki sahipleri oldukları iddiasını taşıdıklarını ve bu nedenle farklı muamele beklentisi içinde olduklarını öğrendim. İlk defa olarak, bu kabilelerle diyalog kurulmasının ve onları bir araya getirmenin zorluğunu bizzat yaşamış oldum.”

¹⁸⁹ Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: **a.g.e.**, 186.

¹⁹⁰ Çevik BİR: “UNITAF’tan UNOSOM – II’ye Geçiş Dönemi”, **Somali’ye Bir Umut**, (İstanbul: Sabah Kitapçılık San. Ve Tic. A.Ş., 1999), 97.

4. BM ORGANLARININ BARIŞI KORUMA HAREKATLARI KONUSUNDAKİ YETKİLERİ

4.1. Güvenlik Konseyinin Yetkileri

BM'in hiçbir organı, Güvenlik Konseyinin sahip olduğu zorlayıcı yetkiye sahip değildir. Güvenlik Konseyi, barışın ve güvenliğin korunmasının ana sorumluluğunu taşıyan BM organıdır. Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletlerin on beş üyesinden oluşur. Çin Halk Cumhuriyeti, Fransa, Rusya Federasyonu, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri Güvenlik Konseyinin daimi üyeleridir. Diğer on üye geçici olarak iki yıllığına, Genel Kurul tarafından seçilmektedir¹⁹¹. Her üyenin bir oyu vardır.

Her ne kadar BM antlaşmasında barış güçlerinin oluşturulmasına imkan sağlayan bir yetkiyle ilgili bir açıklama olmasa da Güvenlik Konseyinin sahip olduğu yetkiler ile barış güçlerinin teşkiline karar verebileceği savunulmaktadır¹⁹². Antlaşma Güvenlik Konseyine uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve yeniden tesis edilmesi için atılabilecek adımlar hususunda geniş bir inisiyatif sağlamıştır. BM Antlaşması md. 25 gereği üye ülkeler Güvenlik Konseyinin kararlarını kabul etmeyi ve uygulamayı taahhüt etmişlerdir¹⁹³. BM Antlaşması md. 24/ 1'ce uluslararası barış ve güvenliğin korunması sorumluluğu Güvenlik Konseyine verilmiştir. Md 24/ 2 Güvenlik Konseyinin kullanacağı yetkilerin Bölüm VI, VII, VIII ve XII. gösterildiğine

¹⁹¹ Güvenlik Konseyi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. BM Antlaşması Bölüm V md. 23/1 ve 23/2.

¹⁹² Bruno SIMMA(Ed.): **The Charter of the United Nations – a Commentary**, (New York: Oxford University Press, 1994), s. 590; Steven RATNER: "Peacemaking, Peacekeeping, and Peace Enforcement: Conceptual and Legal Underpinnings of the UN Role (American Perspective)", Selig S. ve NISHIHARA, Masashi (Ed.), **UN Peacekeeping – Japanese and American Perspectives**, (New York: Carnegie Endowment for International Peace 1995), 23.

¹⁹³ Bölüm V md. 25 "Birleşmiş Milletler üyeleri, işbu Antlaşma uyarınca, Güvenlik Konseyinin kararlarını kabul etme ve uygulama konusunda görüş birliğine varmışlardır."

işaret etmektedir¹⁹⁴. Bu çerçevede barışı koruma hareketlerinin hukuki temeli de, Konseyin md 24/1 de üstü kapalı olarak belirtilen genel yetkisinin kapsamında değerlendirilmektedir¹⁹⁵. Konseyin bu sorumluluğun gereklerini yerine getirebilmesi, başta daimi üyeler olmak üzere, Konsey üyeleri arasında anlaşma ve işbirliğinin varlığına bağlıdır. Çünkü barış güçlerinin kurulmasına ilişkin Konsey kararları md. 27/ 3 çerçevesinde daimi üyeler de dahil dokuz üyenin olumlu oyu ile alınmaktadır. Md. 27/ 3, daimi üyelere veto hakkı verdiği için bu üyelerin barış güçlerinin tesisine destek vermeleri veya en azından çekimser kalmaları gerekmektedir. Soğuk savaş döneminde daimi üyeler arasındaki rekabet, dönem boyunca sınırlı sayıda sorunda barışı koruma hareketlerine baş vurulmasının en önemli sebeplerindendir. Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte Konseyin daimi üyeleri arasında artan işbirliğine paralel olarak barışı koruma hareketlerinin sayısında da büyük bir artış meydana gelmiştir.

Bölüm VI md. 36'nın da Güvenlik Konseyine barış gücünü teşkil edebilmek için gerekli hukuki zemini hazırladığı kabul edilmektedir¹⁹⁶. Bu maddeye göre Güvenlik Konseyi, md. 33'de belirtilen devam etmesi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebilecek nitelikte bir uyuşmazlığın yada benzeri bir durumun herhangi bir evresinde, uygun düzeltme yada yolları tavsiye edebilecektir. Ancak Güvenlik Konseyince tavsiye edilebilecek uygun düzeltme yada yollar yine md. 33'de sayılmış, bunlar harici tarafların kendi seçecekleri başka yollarla da soruna çözüm aramaları tavsiye edilmiştir. Doğrudan uyuşmazlığın veya çatışmanın taraflarınca BM'ye yapılan başvuru üzerine, sorunlu bölgeye konuşlandırılan

¹⁹⁴ Bruno SIMMA(Ed.): **The Charter of the United Nations – a Commentary**, (New York: Oxford University Pres, 1994), 590.

¹⁹⁵ Canan ATEŞ: **a.g.e.**,324.

¹⁹⁶ Steven RATNER: **a.g.m.**, 23; Nigel D. WHITE, **a.g.m.**, 52; Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 41.

barış güçleri¹⁹⁷ bu kapsamda bir çözüm yolu olarak değerlendirilmektedir. Bazı görüşlere göre Kıbrıs'a konuşlandırılan UNFICYP'in hukuksal dayanağı 36 ncı maddenin 1 nci fıkrasıdır¹⁹⁸.

Güvenlik Konseyi tarafından barışı koruma hareketi için temel alınabilecek diğer bir hüküm, antlaşmanın 39 ncu maddesidir. Madde Güvenlik Konseyine; barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu veya saldırı eyleminin gerçekleştiğini tespit ettikten sonra uluslararası barış ve güvenliğin korunması veya yeniden tesisi için tavsiyelerde bulunma yetkisi vermektedir. Maddenin yazılış tarzından, böyle bir durumda Güvenlik Konseyinin tavsiye yetkisinin geniş olduğu anlaşılmaktadır¹⁹⁹. Bu nedenle Güvenlik Konseyi 41 ve 42 nci maddelerde belirtilen tedbirlere başvurmadan 39 ncu maddede söz edilen bu tavsiye yetkisine dayanarak, bir BM barış gücü kurulmasını önerebilir²⁰⁰.

Barışı koruma hareketlerinin Güvenlik Konseyince teşkil edilmesi için temel oluşturabilecek bir diğer madde ise 40 ncı maddedir. Md. 40 Güvenlik Konseyine, durumun kötüleşmesine engel olmak amacıyla 39 ncu madde uyarınca tavsiyelerde bulunmadan yada önlemleri kararlaştırmadan önce ilgili tarafları gerekli yada uygun gördüğü geçici önlemlere uymaya çağırabilme yetkisi vermektedir. BM uygulamalarında Güvenlik Konseyince durumun niteliğine tarafların ateşkese çağırılması, barış anlaşması yapılması ve birliklerin geri çekilmesi gibi önlemlere başvurulmuştur. Barış güçlerinin de md. 40'da söz edilen geçici önlemler arasında olduğu kabul edilmektedir²⁰¹.

¹⁹⁷ Canan ATEŞ: **a.g.e.**,386.

¹⁹⁸ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 41.

¹⁹⁹ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 38.

²⁰⁰ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 38.

²⁰¹ Steven RATNER: **a.g.m.**, 23; Nigel D. WHITE: "The UN Charter and Peacekeeping Forces: Constitutional Issues", Michael PUGH, **a.g.e.**, 52; Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 38; Canan ATEŞ: **a.g.e.**,321 – 324.

Md. 40'da dikkati çeken husus Güvenlik Konseyince uygun görülen önlemlere uyulmasında tarafların rızalarının aranmasıdır. Ancak md. 40'ın devamında geçici önlemlerin yerine getirilmemesi halinde Güvenlik Konseyinin bunu gereğince dikkate alacağı vurgulanmaktadır²⁰².

Antlaşmanın 41 nci maddesi Güvenlik Konseyine kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen önlemleri alma, uygulama ve BM üyelerini bu önlemlere uymaya davet yetkisi vermektedir. Bunlar zorlayıcı askeri hareketi içermeyen önlemlerdir. Dolayısıyla zorlayıcı görev içermeyen barış koruma hareketlerini madde kapsamında değerlendirilmesi mümkündür²⁰³. Uluslararası barış ve güvenliğin devamı ve korunması konusunda Bölüm VII çerçevesinde silahlı güçlerin kullanılması da dahil, zorlayıcı tedbirler alma yetkisine sahip bir Güvenlik Konseyinin barışı koruma hareketi gibi tarafların rızasına dayanan, zorlayıcı bir niteliğe sahip olmayan hareketleri oluşturabilmesi konusunda şüphe yoktur²⁰⁴.

Çoğu zaman barışı koruma güçleri ateşkesin izlenmesi, geri çekilmelerin kontrolü gibi önlemlerin uygulanması maksadıyla, tarafların rızası ile oluşturulmaktadır. Ancak Güvenlik Konseyi, bazen Antlaşmanın VII. Bölümü çerçevesinde barışı koruma birliklerini, 1960 yılında Kongo'da ve 1993 yılında Somali'de icra edilen hareketlerde olduğu gibi görev talimatlarını zorla yerine getirmeleri için de yetkilendirebilmektedir²⁰⁵. ONUC'un hukuksal dayanağının 40 ncı madde olduğu Güvenlik Konseyinin 13 Aralık 1969 tarihli toplantısında Genel Sekreter tarafından ifade edilmiştir²⁰⁶. Gerek kuruluştaki Kongo Cumhuriyetinin rızasının alınması, gerek bu ülkenin iç işlerine

²⁰² Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 323.

²⁰³ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 40.

²⁰⁴ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 591; Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 51; Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 324.

²⁰⁵ Duane BRATT: **a.g.m.**, 53.

²⁰⁶ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 40.

müdahale edilmemesi prensibinin benimsenmesi, 41 ve 42 nci maddelerin değil, geçici önlemler mahiyetindeki 40 ncı maddenin esas alındığını göstermektedir²⁰⁷. Uluslararası Adalet Divanı da 1962 yılında “Birleşmiş Milletlerin Bazı Harcamaları”na yönelik verdiği danışma görüşünde Kongo’da görev yapmak üzere tesis edilen ONUC’un Andlaşmanın VII’nci Bölümü çerçevesinde alınan bir zorlama tedbiri olmadığını belirtmektedir²⁰⁸. ONUC’un meşru müdafaanın ötesinde güç kullanmasının sebebi, ONUC’un bir zorlama gücü olduğundan değil, iç savaş ortamında kendisine verilen görevleri yerine getirme çabasıdan kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Özellikle iç savaş ortamlarında, bir barış gücünün meşru müdafaa kapsamı, görevlerini yerine getirebilmek için güç kullanmaya kadar genişletilirse, barışı koruma ile zorlama hareketi arasındaki farkın belirsizleşeceği açıktır²⁰⁹. Genel Sekreterin ONUC’un faaliyetlerinde izleyeceği ilkeleri belirleyen raporunda da ONUC’un meşru müdafaa harici güç kullanmayacağı ancak bulundukları mevzilerden çıkarılmaya yönelik bir saldırıya karşılık vermeleri istenmektedir²¹⁰. Ayrıca 15 Şubat 1961 tarihli 161 sayılı Güvenlik Konseyi kararı da ONUC’a iç savaşın önlenmesi için son çare olarak güç kullanma yetkisi vermektedir²¹¹. 24 Kasım 1961 tarihli 169 sayılı Güvenlik Konseyi kararı ise ülkedeki paralı askerlerin çıkarılması için güç kullanma yetkisi vermektedir²¹².

Barışı korumanın sahip olduğu askeri yapı, barışı korumayı Bölüm VI’da öngörülen önlemlere göre daha sert bir konuma getirmektedir. Ancak

²⁰⁷ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 40.

²⁰⁸ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 321.

²⁰⁹ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 87; Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 53.

²¹⁰ “United Nations Operation in the Congo – ONUC”, **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, United Nations Department Of Public Information, New York, 1996, 178

²¹¹ “United Nations Operation in the Congo – ONUC”, **a.g.e.**, 184.

²¹² “United Nations Operation in the Congo – ONUC”, **a.g.e.**, 193.

barışı koruma Bölüm VII'de öngörülen zorlayıcı askeri hareket da değildir²¹³. BM Antlaşmasınca Güvenlik Konseyine verilen yetkiler incelendiğinde barışı korumanın 'uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü'nü konu alan Bölüm VI ile 'barışın tehdidi, bozulması ve saldırı eylemi durumunda alınacak önlemler'i içeren Bölüm VII arasında yer aldığı görülmektedir²¹⁴.

4.2. Genel Kurulun Yetkileri

Genel Kurul, BM üyelerinin hepsinden müteşekkil bir organdır. Her üye devletin Genel Kurulda bir oyu vardır. Senede bir olağan toplantı yapar; gerektiğinde olağan üstü toplantıda yapabilmektedir. Toplantılarını teşkilat merkezi New York'ta yapabileceği gibi başka yerlerde de yapabilmektedir. Genel Kurul, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında alınabilecek önlemler açısından tali bir sorumluluğa sahiptir. Güvenlik Konseyinin söz konusu sorunları çözmek üzere hareket ettiği durumlarda yetkisi sınırlıdır. Bu sorumluluk Güvenlik Konseyinin boşluğunu tamamlayıcı niteliktedir. Güvenlik Konseyinin sessiz kalması veya veto sebebiyle işlemez hale gelmesi durumunda antlaşmada yer alan özel hükümlere dayanarak oldukça geniş bir yetki veya inisiyatifte sahiptir. Bu yetki, sorunu görüşme ve tavsiyelerde bulunma yetkisidir. İşte Genel Kurul bu yetkisi çerçevesinde uluslararası barış ve güvenliğı tehdit eden bir uyuşmazlık durumunda barış gücü teşkilini kararlaştırabilmektedir. Ancak barış gücü zor kullanma yetkisine haiz olmamalı; çatışmanın taraflarının ve ev sahibi ülkenin rızası veya talebi olmalıdır²¹⁵. Genel Kurul ayrıca, Antlaşmanın tanıdığı yetkiler ile BM

²¹³ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 52.

²¹⁴ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 52.

²¹⁵ Enver BOZKURT: **a.g.e.**, 86.

komutasına verilen herhangi bir kuvvetin kullanılması, komutası, kuruluş ve eğitime hakim olacak ilkeleri belirleyebilmektedir²¹⁶.

Genel Kurul BM Antlaşmasının 10 uncu maddesi uyarınca, Andlaşmanın kapsamına giren yada Antlaşma'da öngörülen organlardan herhangi birisinin yetki ve görevlerine ilişkin bütün sorunları yada işleri görüşebilmektedir. Bu yetki antlaşmanın 12 nci maddesinin 1 nci fıkrasındaki durum ile sınırlandırılmıştır. Buna göre Güvenlik Konseyi, bir uyuşmazlık hakkında antlaşmanın kendine yüklediği görevleri yaptığı müddetçe Genel Kurul bu uyuşmazlık hakkında hiç bir öneride bulunamaz. Yinede Genel Kurulun, antlaşmanın 10 ncu maddesince kendisine tanınan oldukça geniş yetki çerçevesinde, bir kuvvetin kurulmasını destekleyebileceği ifade edilmektedir²¹⁷. Genel Kurulun bu yetkisi sadece tavsiyedir, üye devletlerin böyle bir kuvvete birlik katkısında bulunma zorunluluğu yoktur²¹⁸.

Antlaşmanın 11 nci maddesinin 2 nci fıkrası, Genel Kurula, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını ilgilendiren her türlü sorunu tartışma ve tavsiyelerde bulunma yetkisi vermektedir. Keza bu yetki de Güvenlik Konseyinin sorunla ilgilendiği durumla sınırlanmaktadır. 10 ve 11/ 2'nci maddeler uyarınca Genel Kurulun md. 12'deki sınırlamaya sadık kalmak kaydıyla barışı koruma hareketlerinde yetkili olabileceği savunulmaktadır²¹⁹. Ancak 11/ 2'nin son cümlesi eylemi gerektiren her türlü sorunun Güvenlik Konseyine gönderilmesini öngörmektedir. Fransa ve Sovyetler Birliği bu

²¹⁶ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 41.

²¹⁷ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 43.

²¹⁸ "Uluslararası bağımlılığın arttığı ve küreselleşen bir dünyada, BM'e üye devletlerin toplam sayısı da göz önüne alınarak, Genel Kurul kararlarının manevi ağırlık ve bağlayıcılığa sahip olduğu, bunların en azından dünya kamuoyu önünde manevi bir müeyyide getirdiği kabul edilmelidir." Enver BOZKURT: **a.g.e.**, 53, "Bununla birlikte, üyelerin bu konuda tamamen özgür olmadıkları, en azından Genel Kurul tavsiyelerinin neden yerine getirilemeyeceğini açıklama durumunda oldukları da bazı yazarlarca ifade edilmektedir." Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 41.

²¹⁹ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 383.

maddeye dayanarak, Genel Kurul tarafından başlatılan, sevk ve idare edilen barışı koruma hareketinin antlaşmaya aykırılık oluşturacağını, hareket yetkisinin Güvenlik Konseyine ait olduğunu iddia etmişler ve ONUC'un harcamalarını ödemeyi reddetmişlerdir. Sorun, Genel Kurul tarafından başlatılan barışı koruma hareketlerinin giderlerinin, antlaşmanın 17/ 2 maddesi çerçevesinde üye devletlerin katkıları ile karşılanıp karşılanamayacağı konusunda, Uluslararası Adalet Divanının görüşüne sorulmuştu. Divanın 20 Temmuz 1962 tarihli görüşünde söz konusu giderlerin, antlaşmanın 17/ 2 maddesi kapsamında BM teşkilatının gideri olduğu belirtilmiştir²²⁰. Uluslararası Adalet Divanı kararında, antlaşmanın 24 ncü maddesi uyarınca uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında asıl sorumluluğun; Güvenlik Konseyine ait olmakla birlikte, münhasır bir sorumluluk değil, asli bir sorumluluk olduğunu belirtmiş ve Genel Kurulun da uluslararası barış ve güvenlik ile ilgilenmek zorunda olduğunu eklemiştir. Divan kararına göre, md. 11/ 2 Genel Kurulu sadece askeri veya ekonomik zorlama tedbirlerini üyelere emretmekten men etmektedir²²¹. Ancak madde Genel Kurula tavsiye yolu ile uyuşmazlığa taraf olan devletlerin davet yada rızası ile barışı koruma hareketi organize etme yetkisi vermektedir. Harekatın zorlama gerektirmediği, rızaya dayandığı durumlarda Genel Kurulun havale etmek zorunda olmadığı belirtilmiştir²²².

Uluslararası Adalet Divanının bu kararından sonuç olarak Genel Kurulun; antlaşmanın 11 nci maddesinin 2 nci paragrafı çerçevesinde tavsiye kararı ile barışı koruma kuvveti oluşturulabileceği, Güvenlik Konseyine havale

²²⁰ "Certain Expenses of the United Nations - Advising Opinion Of 20 July 1962".

<http://www.ici-cij.org/iciwww/idecisions/isummaries/iceunsummary620720.htm>, (Erişim Tarihi: 10.10.2006).

²²¹ Nigel D. WHITE: a.g.m., 50.

²²² Certain Expenses of the United Nations - Advising Opinion Of 20 July 1962".

<http://www.ici-cij.org/iciwww/idecisions/isummaries/iceunsummary620720.htm>, (Erişim Tarihi: 10.10.2006).

zorunluluğunu ancak zorlayıcı bir hareketin gerekli kıldığı ve zorlama hareketinin sadece Güvenlik Konseyinin yetkisinde olduğu sonuçları elde edilebilmektedir²²³.

BM Antlaşması md. 14'ün de Genel Kurula barışı koruma alanında yetki verdiği iddia edilmektedir. Md. 14, Genel Kurula uluslararası dostça ilişkileri tehlikeye sokacak nitelikte gördüğü herhangi bir durumun, kökenine bakılmaksızın barışçı yollarla düzeltilmesi için gerekli önlemler alınmasını tavsiye etme yetkisi vermektedir. Bu yetki de md. 12 hükümleri ile sınırlandırılmaktadır. Ayrıca Genel Kurula görevlerini yerine getirebilmesi için gerekli gördüğü tali organları kurabilme yetkisi veren md. 22'nin de barışı koruma hareketleri için hukuksal zemin oluşturabileceği düşünülmektedir²²⁴. Ancak bu maddenin Antlaşmanın 29 ncu maddesi ile daha çok komisyon şeklinde küçük çaplı oluşumlara olanak tanıdığı iddia edilmektedir²²⁵.

Ayrıca md. 17 Genel Kurula, örgütün bütçesini inceleme ve kabul etme, örgütün harcamalarını üyeler arasında paylaşırma yetkisi vererek Güvenlik Konseyi ve Sekreteryanın faaliyetlerini etkileme ve denetleme imkanı tanımaktadır²²⁶. Barışı koruma hareketlerinin BM tarafından finanse edilmesi nedeniyle Genel Kurul, bu hareketlerin harcamalarını incelemek ve harcamaları üye devletler arasında paylaşmak suretiyle barışı koruma hareketleri ile daimi bir ilişki içerisinde²²⁷.

Genel Kurulun barışı koruma alanında yetkileri, Antlaşmanın bahsedilen maddeleri ile sınırlı değildir. Kore olayı nedeniyle 3 Kasım

²²³ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 591; Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 44.

²²⁴ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 44.

²²⁵ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 591; Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 44.

²²⁶ Steven RATNER: **a.g.m.**, 23.

²²⁷ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 384.

1950'de alınan Barış İçin Birleşme Kararı ile Genel Kurulun barış ve güvenlik alanındaki yetkisi artırılmıştır²²⁸. Bu karara göre eğer Güvenlik Konseyi, daimi üyelerin oy birliği ile karar alamamaları nedeniyle uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için gerekli olan sorumluluğunu yerine getiremezse her halükarda barışa yönelik bir tehdit, uluslararası barışı bozucu bir durum veya bir saldırganlık varsa, Genel Kurul durumu derhal gözden geçirir, üyelere uygun tavsiyelerde bulunur. Barışa yönelik tehditler, barışı bozucu davranışlar ve saldırganlık hallerinde uluslararası barış ve güvenliği sağlamak amacıyla gerektiğinde silahlı kuvvetlerin de kullanılması gibi konularda dahi üyelere tavsiyelerde bulunabilir. Başka bir deyimle, bu karar gereği eğer Güvenlik Konseyi veto edilerek engellenirse, Genel Kurul meseleyi kendi ele alacaktır²²⁹. Eğer barışın bozulması ve saldırganlık durumu varsa Genel Kurul, devletlere müşterek harekatta bulunmayı tavsiye edebilecektir. Güvenlik Konseyinin gündeminde olmasına karşın, vetolar nedeniyle ilgilenilemeyen konuları Genel Kurul gündemine taşıyacak bir prosedür olması beklenen Barış İçin Birleşme Kararı, amaçlanan etkiyi oluşturamamıştır²³⁰.

UNEF I'in Sina'da 1956 yılında görevlendirilmesi hariç, Genel Kurul barışı koruma alanında sahip olduğu yetkilerini nadiren kullanmıştır²³¹. UNEF I harici 1962 yılında UNTEA (United Nations Temporary Executive Authority) ve UNSF (United Nations Security Force in West New Guinea)'ın oluşturulmasını onamıştır²³². Ayrıca 1960 yılında Güvenlik Konseyi'nin ONUK konusunda bir çıkmaza girmesi nedeniyle hareketin yürütülmesine yönelik

²²⁸ Enver BOZKURT: **a.g.e.**, 50.

²²⁹ Enver BOZKURT: **a.g.e.**, 50.

²³⁰ Duane BRATT: **a.g.m.**, 50.

²³¹ Duane BRATT: **a.g.m.**, 50.

²³² Duane BRATT: **a.g.m.**, 50.

bazı kararlar Genel Kurul tarafından alınmıştır²³³. Çalışmaları vetolar ile kesilmeyen Genel Kurulun barışı koruma alanındaki yetkileri Güvenlik Konseyine nazaran sınırlı olsa dahi katkıları büyük olmuştur.

4.3. Genel Sekreterin Yetkileri

Uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda en ağır sorumluluklar örgütün en yüksek memuru olan Genel Sekretere aittir. Güvenlik Konseyinin tavsiyesi ile Genel Kurulca atanan Genel Sekreter, sorumluluklarına karşın Antlaşma tarafından kısıtlı yetkiler ile donatılmıştır²³⁴. Ancak bu görevde bulunan bir çok kişinin şahsi çabaları ile uyuşmazlıkların ve sorunların barışçıl bir şekilde çözümüne yönelik çeşitli araçlar geliştirilmiştir²³⁵.

Barışı koruma alanında baş yetkili olan Güvenlik Konseyi, bu yetkisini Genel Sekreter aracılığıyla kullanır. Genel Sekreter barışı koruma harekatı ile ilgili gelişmeler hakkında Güvenlik Konseyine düzenli raporlar vermekten sorumludur²³⁶. Ayrıca her bir harekatın planlanmasından finans yollarının bulunmasına, harekatı yürütecek barış gücünün teşkilatının, sayısının ve komutanının belirlenmesinden görev süresinin tespitine, gücün görev yapacağı ülkede hareket serbestisinin garanti altına alınmasına yönelik

²³³ "United Nations Operation in the Congo – ONUC", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 183 ve 199.

²³⁴ Steven RATNER: **a.g.m.**, 28.

²³⁵ Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNs: "Maintaining International Peace And Security: Peacekeeping, Peacemaking And Collective Security", **a.g.e.**, 68.

²³⁶ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 56.

girişimlerde bulunulmasından hareketin sona ermesine kadar hareketin her aşamasında aktif rol oynamaktadır²³⁷.

Genel Sekreter md. 98 gereği Genel Kurulun, Güvenlik Konseyinin, Ekonomik ve Sosyal Konseyin ve Vesayet Meclisinin kendisine vereceği bütün öteki görevleri yerine getirmek ile sorumlu tutulmuştur. Bu maddeden anlaşılacağı gibi Genel Sekreter, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyince verilen görevleri yürütmektedir. Verilecek görevler basit bilgi toplama görevlerinden, barış güçlerinin teşkiline kadar değişebilmektedir²³⁸.

BM Antlaşması md. 99 gereği, Genel Sekter uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini düşündüğü konuları Güvenlik Konseyi'nin dikkatine getirebilmektedir. Böylelikle uluslararası barış ve güvenliğin tehdit edildiği bir durumda Genel Sekreter Güvenlik Konseyinin buyruğunu beklemeden harekete geçme imkanına sahiptir. Güvenlik Konseyinin esas görevinin uluslararası barış ve güvenlikle ilgili konular olduğu göz önüne alınırsa bu yetkinin önemi anlaşılacaktır. Bu yetki özellikle Genel Sekreter Hammarskjöld tarafından Kongo sorunu ile ilgili olarak etkili bir şekilde kullanılmıştır²³⁹. Genel Sekreter Hammarskjöld'ün Kongo'daki durumu görüşmek üzere Güvenlik Konseyine yaptığı çağrı üzerine 13 Temmuz 1960 tarihinde bir toplantı yapılmıştır. Genel Sekreter toplantının açılış konuşmasında Kongo ulusal güvenlik güçleri görevlerini tam olarak yapabilecek hale gelene kadar, ülkedeki asayiş ve düzenin korunması maksadıyla bir BM barışı gücünün konuşlandırılmasını teklif etmiştir. Güvenlik Konseyinin almış olduğu 14 Temmuz 1960 tarihli 143 sayılı karar ile de Genel Sekreterin teklifi doğrultusunda, yerel güvenlik güçleri hazır hale gelinceye kadar Kongo

²³⁷ Canan ATEŞ: **a.g.e.**,391.

²³⁸ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 55.

²³⁹ William DURCH: "The UN Operation in the Congo: 1960 – 1964", William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 319; "United Nations Operation in the Congo – ONUC", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 177.

Hükümetine askeri yardım sağlanması için Genel Sekreteri yetkilendirmiştir²⁴⁰. Böylelikle md. 99'un sağladığı yetkiler yerinde kullanılarak bir barış gücünün teşkili konusunda Genel Sekreter önemli bir rol oynamıştır. Bunun yanında ilgili madde Genel Sekretere uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden sorunları sadece Güvenlik Konseyinin dikkatine getirebilmesini öngörse de Genel Sekreter daha geniş bir inisiyative sahiptir. Çatışma bölgelerinde bilgi toplama misyonları görevlendirilmesi, taraflar arasında arabuluculuk ve iyi niyet faaliyetleri yürütülmesi Genel Sekreterin etkinliğinin göstergeleri haline gelmiştir²⁴¹. Ancak yinede barışı koruma hareketlerinin oluşturulması ve görevlendirilmesi yetkilerinin dışındadır²⁴².

Genel Sekreterin altında çalışan görevlilerin atamaları da Antlaşmanın 101'nci maddesinin sağladığı yetki ile Genel Kurulca saptanacak kurallar uyarınca Genel Sekreter tarafından yapılmaktadır. Barışı koruma hareketleri Genel Sekreterin kontrolü altından yürütüldüğü için Sekreterin hareketleri gün begün takip etmesi gerekmektedir. Genel Sekreter bu takibi genellikle bölge için atayacağı özel temsilcisi ve/ veya gücün komutanı aracılığıyla yürütmektedir²⁴³.

5. BM BARIŞI KORUMA HAREKATLARIYLA İLGİLİ HUKUKİ DURUM

BM barış gücü, BM yetkili organlarının sevk ve idaresinde, BM Antlaşmasında belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda faaliyet

²⁴⁰ "United Nations Operation in the Congo – ONUC", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, 177.

²⁴¹ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 55; David J. WHITTAKER, "The Purpose And Principles Of The UN", **United Nations In Action**, (London: UCL Press, 1995), 18.

²⁴² Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 592.

²⁴³ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 395.

göstermektedir. Bu nedenle BM'in statü, ayrıcalık ve dokunulmazlıklarından yararlanmaktadır. Barış güçlerinin ve mensuplarının, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında yetkili organ tarafından verilen görevleri yerine getirmede, etkin bir çalışma yürütebilmesi için kabul eden devletin ülkesinde, BM Antlaşmasının 105 nci maddesi ile; bu maddenin 3 ncü fıkrasına dayanılarak yapılan 'BM Ayrıcalık ve Bağışıklıklar Sözleşmesi' hükümleri yanında, özel kuvvet statüsü sözleşmeleri hükümlerine tabi kılınmışlardır²⁴⁴. Bu sözleşme esas alınarak, barış gücü komutanları uluslararası hukuka uygun bir biçimde diplomatik temsilcilere tanınan ayrıcalık ve bağışıklıklardan yararlanmaktadırlar²⁴⁵. Gücün üye devletlerden karşılanan personeli de, Sözleşmenin VI ncı Bölümünde BM adına görevler yerine getiren uzmanlara verilen ayrıcalık ve bağışıklıklardan yararlanmaktadır²⁴⁶. Barış güçlerinde Sekreteryanın Alan Kısmından gelen personel bulunuyorsa, bunlar Örgütün memurları oldukları için Sözleşmenin V nci Bölümünde BM memurları için kabul edilen ayrıcalık ve bağışıklıklarından faydalanmaktadırlar. Barış gücünün ev sahibi ülkeden sağlanan yerel personeli ise, özellikle görevleri sırasında söz ve yazılar da dahil, fiil ve hareketlerinden dolayı yargı bağışıklığına sahip olurlar²⁴⁷. Ev sahibi ülkenin iç işlerine karışmamak genel bir ilkedir. Diğer yandan BM barış gücünün personeli ev sahibi ülkenin yasalarından muaftır. BM, kendi personelinin kanunlara uymasını kendi askeri inzibatları aracılığıyla sağlamaktadır²⁴⁸.

Barışı koruma hareketinin işleyişinde uyuşmazlığa taraf olanlar ile özellikle ev sahibi devlet ile somut işbirliğinin sağlanabilmesi için, Genel Sekreter ile kabul eden devlet arasında bir kuvvet statüsü sözleşmesi

²⁴⁴ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 78.

²⁴⁵ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 415.

²⁴⁶ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 415.

²⁴⁷ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 415- 416.

²⁴⁸ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 598.

yapmak gerekmektedir²⁴⁹. BM ilk barışı koruma harekatı olan UNEF I için yapılan, Kuvvet Statüsü Sözleşmesi, ONUC ve UNFICYP harekatlarında da model olarak kabul edilmiştir. Müteakip UNEF II, UNDOF ve UNIFIL harekatlarında yazılı birer sözleşme yapılmamış, bununla beraber karşılaşılan sorunların çözümünde UNEF I, Kuvvet Statüsü Sözleşmesi emsal olarak kullanılmıştır²⁵⁰.

Günümüz barışı koruma harekatlarında özel sözleşme yapılmamakta Genel Sekreter tarafından yayınlanan direktifte belirtilen esas ve usuller uygulanmaktadır. Bununla birlikte UNEF I Kuvvet Statüsü Sözleşmesini temel hükümleri karşılaşılan çeşitli sorunların çözümünde kullanılmaktadır. Önemli konuları düzenleyen sözleşmenin kabul eden devlet ile çıkabilecek uyuşmazlıklarını sorunlara yol açmadan hukuk yolu ile halledilebilmesi için yapılmasında büyük yarar vardır²⁵¹.

Kuvvet statüsü sözleşmelerinde düzenlenecek hususlar harekatların özelliğine göre değişebilmektedir. Kuvvetin hareket serbestisinin sağlanmasına yönelik kurallar, kuvvet mensuplarını kabul eden devlet ülkesinde işledikleri suçlar hakkında yargılama yetkisi, hukuksal sorunlarda yargılama prosedürü BM'in veya gönderen devletlerin bayraklarının kullanılması, kuvvete tahsis edilen yerler, mali düzenlemeler, irtibat, bölgeden personel temini ve harekatın icrasında karşılaşılan pek çok soruna ilişkin düzenlemelerin, sözleşmede yer alması mümkündür²⁵².

Barış gücünün, ev sahibi ülke topraklarında hareket serbestisinin temin edilmesi hususu, bütün barışı koruma harekatlarında üzerinde önemle

²⁴⁹ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 78.

²⁵⁰ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 598; Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 78.

²⁵¹ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 78.

²⁵² Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 598.

durulması gereken bir ilkedir. Yazılı olarak yapılmış bütün kuvvet statüsü sözleşmelerinde kuvvetin hareket serbestisinin sağlanmasına ilişkin hükümler yer almıştır²⁵³. Kuvvetin etkin bir şekilde çalışması için tam bir hareket serbestisinden yararlanmak şarttır. Söz konusu hakkın sağlanması temel antlaşmada ilke olarak kabul edilmekte, ayrıntıları kuvvet statüsü sözleşmesinde düzenlenmektedir. Harekat serbestisi gücün ülkeye girişinden, hareket bölgesine intikaline ve hareket bölgesindeki faaliyetlerine kadar geniş anlamda anlaşılmalıdır²⁵⁴. Hareket serbestisi, herhangi bir barışı koruma hareketinin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için gereklidir. Barış gücü, belirlenen görev bölgesinde vazifelerini gerçekleştirebilecek şekilde özgür olmalıdır²⁵⁵. Genellikle çatışan taraflar, hareket serbestisi ile ilgili yerel kısıtlamaları zorlamaya çalışacaktır. Bu kısıtlamalar, müzakereler vasıtasıyla azimle ve süratle çözümlenmelidir. Bu gerçekleşmediği takdirde kuvvet kullanımı da dahil daha etkin ve kararlı girişimlerde bulunmak gerekebilmektedir²⁵⁶.

6. BM BARIŞI KORUMA HAREKATLARININ FİNANSMANI

BM barışı koruma hareketlerinin masrafları BM Antlaşması uyarınca üye devletlerce karşılanmaktadır²⁵⁷. UNTSO gibi ilk barışı koruma hareketlerinin masrafları BM düzenli bütçesinden karşılanmaktaydı. Bu hareketler, askeri gözlemcilerden oluşan dar kapsamlı görevler olmaları

²⁵³ Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 78.

²⁵⁴ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 599.

²⁵⁵ **Nordcaps Peace Support Operations Manual Volume I**, 3'rd Edition Revised, 53.

²⁵⁶ Connie PECK: **a.g.m.**, 188.

²⁵⁷ BM Antlaşması Md. 17 "1. Genel Kurul, Örgütün bütçesini inceler ve kabul eder. 2. Üyeler, Genel Kurulun yapacağı paylaşımı uygun olarak örgütün harcamalarını üstlenirler."

nedeniyle düşük maliyetliydi²⁵⁸. 1956 yılında UNEF l'in ve ardından 1960 yılında ONUC'un harcamalarının karşılanmasında ortaya çıkan zorluklar, barış güçlerinin finansmanı konusunda tartışmalara neden olmuştur. Gözlemci görevlerine nazaran daha kalabalık bir yapıya sahip ve kapsamlı görevleri öngören bu hareketler, daha fazla harcamayı gerektiriyordu ve düzenli bütçeden karşılanmaları imkansızdı²⁵⁹. 1956 yılında barış güçlerinin masraflarının karşılanmasında düzenli bütçenin dışında her hareket için ayrı ödemeler yapılmasını öngören bir düzenlemeye geçilmiştir²⁶⁰. Genel Kurul kararı ile bu iki hareketin harcamalarının karşılanması için özel hesap açılmıştır. Üye ülkeler düzenli bütçeye ödedikleri katkı payları ile orantılı olarak bu hesaba ödeme yapacaklardı. Başta Fransa ve SSCB olmak üzere bazı üyeler ya ödeme yapmamışlar ya da geciktirerek ödemişlerdir²⁶¹. Bu durum nedeniyle oluşan mali krizin aşılması amacıyla 20 Aralık 1961'de Uluslararası Adalet Divanından barış gücü harcamalarının, BM Antlaşması md. 17/2'de belirtilen Örgüt harcamaları kapsamına girip girmediğini sorulmuştur. Divanın 1962 yılında almış olduğu danışma görüşünde barış gücü harcamalarının Andlaşmanın 17 nci maddesi 2 nci paragrafında yer alan örgüt harcamaları kapsamına girdiğini kabul etmiştir²⁶². Divanın bu kararına rağmen ödemeler konusundaki aksaklıklar devam etmiştir²⁶³.

Bazı barışı koruma hareketlerinin masraflarının karşılanması üye devletlerin gönüllü katkıları ile sağlanmıştır. 1960 yılında tesis edilen

²⁵⁸ William J. DURCH: "Paying the Tab: Financial Crises", William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 45.

²⁵⁹ Canan Ateş EKŞİ: **Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Barış Ve Güvenliğin Korunmasındaki Rolü**, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1998), 440.

²⁶⁰ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 595.

²⁶¹ Enid C.B. SCHOETTLE: "Financing UN Peacekeeping", John ROPER, Masashi NISHIHARA ve diğerleri, **Keeping The Peace In The Post – Cold War Era: Strengthening Multilateral Peacekeeping**, (New York: The Trilateral Commission, 1993), 21.

²⁶² Enid C.B. SCHOETTLE: **a.g.m.**, 2; Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 444.

²⁶³ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 595.

UNTEA'nın harcamaları, Batı Yeni Gine sorununun tarafları olan Hollanda ve Endonezya tarafından karşılanmıştır. Aynı yıl tesis edilen UNYOM'un harcamaları ise, Mısır ve Suudi Arabistan tarafından karşılanmıştır. UNFICYP'in harcamalarının karşılanması da üye devletlerin gönüllü katkıları ile gerçekleştirilmiştir²⁶⁴.

1973 yılında UNEF II'in teşkili ile birlikte barış güçlerinin masraflarının karşılanmasında özel bir düzenlemeye gidilmeye başlanmıştır. Genel Kurul bu masrafları, barışı korumaya has bir hesaplama ile üyeler arasında bölüştürmektedir²⁶⁵. Bu hesaplama, üyelerin ekonomik gelişmişlik düzeyini temel almaktadır. Daimi üyeler, uluslararası barışın ve güvenliğin korunmasında özel bir sorumluluğa ve veto ayrıcalığına sahip olduklarından daha fazla bir pay üstlenmektedirler. Günümüzde halen geçerli olan düzenleme üye ülkeleri dört bölüme ayırmaktadır²⁶⁶. Ekonomik olarak az gelişmiş olan üye ülkeler düzenli bütçeye ödedikleri payın % 10'nu, ekonomik olarak gelişmekte olan üye ülkeler % 20'sini, gelişmiş ülkeler ödedikleri katkı payı kadar ödeme yapmaktadırlar²⁶⁷. Daimi üyeler ise ödedikleri katkı payının yaklaşık %22 daha fazlasını ödemektedirler. Mesela ABD örgütün bütçesinin %25, Fransa %6,25 ve İngiltere %5'ni tek başına karşılamaktadır²⁶⁸.

Soğuk Savaş sonrasında BM hareketlerinin görevli sayısı ve faaliyetlerinin artmasıyla birlikte artan masraflar BM'yi zora sokmuştur. 1948'den 1988 yılına kadar, kırk yıl boyunca barışı koruma hareketlerinin maliyeti, BM'in bütçesiyle karşılayabildiği yıllık ortalama yetmiş beş milyon

²⁶⁴ Karl Th. BIRGISSON: "United Nations Peacekeeping Force in Cyprus", William J. DURCH (Ed.): **a.g.e.**, 225 – 226.

²⁶⁵ William J. DURCH: "Paying the Tab: Financial Crises", William J. DURCH (Ed.): **a.g.e.**, 45 - 46.

²⁶⁶ Agostinho ZACARIAS: "The System", **a.g.e.**, 34 – 35.

²⁶⁷ Enid C.B. SCHOETTLE: **a.g.m.**, 21.

²⁶⁸ David J. WHITTAKER: "The Purpose And Principles Of The UN", **United Nations In Action**, (London: UCL Press, 1995), 15.

dolar civarı olmuş ve 1991 yılına değin hiç bir hareketin yıllık maliyeti iki yüz milyon doları aşmamıştı. 1988 yılındaki BM barışı koruma hareketlerinin toplam maliyeti 233 milyon dolar olarak hesaplanmıştır. 1991 yılında üye ülkelerden barışı koruma için 421 milyon dolar ödeme yapmaları talep edilmiştir²⁶⁹. Ancak 1992 yılından sonra, Somali ve eski Yugoslavya'da gerçekleştirilen hareketlerin her birisinin maliyeti, yıllık 1 milyar doların üzerinde idi, ayrıca Kamboçya'daki hareketin maliyeti de 700 milyon doları aşmıştır. 1992 yılında bu üç hareketin maliyeti, üye ülkelerin yıllık ödemeleri parayı ödememeleri sonucu zor durumda olan BM'in bütçesini aşmıştır. Bunlara ilaveten Genel Sekreter'in 1993 yılında icra edilecek hareketlerin maliyetlerine yönelik öngördüğü üç milyar sekiz yüz milyon dolar, 1948'den 1990'a kadar icra edilen hareketlerin maliyetlerinin toplamından daha fazlaydı²⁷⁰. 1993 Nisan ve 1994 Ocak ayları arasında, Somali'de icra edilen hareketin harcamalarının %66,2'si görevlilere, %10,5 de Somali'de hiç bir üye ülkenin helikopterlerini görevlendirmek istememesi veya kısıtlı izin vermesi nedeniyle, ihtiyaç duyulan hava kabiliyetinin helikopter kiralanarak karşılanmasına harcanmıştır²⁷¹. 1995 yılında 2,8 Milyar dolar olan barış güçlerinin yıllık maliyeti, UNPROFOR'un görevini tamamlamasının ardından 1996 yılında 1,4 milyar dolara gerilemiştir. Tüm bu verilere rağmen bir BM barışı koruma hareketi her hangi bir askeri harekattan çok daha ucuzdur. BM'in 1992 yılında barışı koruma hareketlerine ayrılan bütçesi nükleer bir savaş denizaltısının değerine neredeyse denktir. BM'in 1991 yılında Irak Savaşı nedeniyle harcadığı para olan 63 milyar dolar, o yıl icra edilen barışı koruma hareketlerine harcanan paranın yüz katıdır²⁷². 1 Temmuz 2006 ile 30 Haziran 2007 tarihleri arasında barışı koruma hareketlerine harcanması

²⁶⁹ Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: **a.g.e.**, 200.

²⁷⁰ Viçens FISAS: **a.g.m.**, 107.

²⁷¹ Viçens FISAS: **a.g.m.**, 109.

²⁷² William J. DURCH: "Paying the Tab: Financial Crises", **a.g.e.**, 44.

öngörülen para ise 4,75 milyar dolardır²⁷³. Bu rakamlar göz önüne alındığında barışı koruma hareketlerine harcanan paranın en iyi savunma harcaması olduğu açıktır.

Barış güçlerinin harcamalarının karşılanması üye devletlerin paylarına düşen katkıları zamanında ödemeleri gerekmektedir. Ancak başlangıcından itibaren üye devletlerin önemli bir bölümünün ödemelerini geciktirmesi, pek çok barış gücünün mali krize girmesine neden olmaktadır²⁷⁴. 1993 yılında 180 ülkeden sadece 15 ülke katkı payını yatırmıştır. Bu konuda BM'in en önemli silahı, katkı paylarını ödemeyen veya geç ödeyen üyelerin Genel Kurulda oy kullanma haklarının ellerinden alınmasına imkan veren md. 19'dur²⁷⁵. Güney Afrika ve bazı küçük ülkelere karşı uygulanmış olan bu maddenin caydırıcı olduğu şüphelidir²⁷⁶.

²⁷³ "Background Note: 30 September 2006", <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm>, (Erişim Tarihi: 12.11.2006).

²⁷⁴ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 450.

²⁷⁵ Birleşmiş Milletler Antlaşması md. 19 "Örgüte mali katkısını ödemekte gecikmiş olan bir Birleşmiş Milletler üyesi, eğer gecikmiş ödemelerinin tutarı önceki iki tam yılın ödeme payları tutarına eşit yada bundan fazla ise, Genel Kurulda oy kullanamaz. Bununla birlikte Genel Kurul, ödemedeki aksamanın söz konusu üyenin iradesi dışındaki nedenler yüzünden meydana gelmiş olduğu kanısına varırsa, bu üyenin oylamaya katılmasına izin verebilir."

²⁷⁶ Enid C.B. SCHOETTLE: **a.g.m.**, 23.

7. BM BARIŞ GÜÇLERİNİN TEŞKİLİ, EĞİTİMİ VE TEÇHİZATLANDIRILMALARI

7.1. BM Barış Gücünün Teşkili

Barışı koruma hareketlerinde görev alacak personel ad hoc bir biçimde sağlanmaktadır²⁷⁷. Yeni bir barış gücü ihtiyacı belirdiğinde Sekreteryaya, elde edilen bilgiler ışığında durumu değerlendirerek muhtemel bir yol haritası meydana getirmektedir. Bu değerlendirmeler, Genel Sekretere ve Güvenlik Konseyine sunulmaktadır. Güvenlik Konseyi hareketi prensip olarak kabul ederek, Genel Sekreteri ayrıntılı bir plan hazırlamak ile görevlendirmektedir²⁷⁸. Genel Sekreter muhtemel hareket alanı hakkında ayrıntılı bilgi almak amacıyla bir gözlem heyetini hareket alanına göndermektedir. Bu heyetin hazırladığı rapor doğrultusunda Genel Sekreter, Güvenlik Konseyine hareketin yapısı, muhtemel maliyeti ve ihtiyaç duyulan personel sayısını teklif şeklinde sunmaktadır. Güvenlik Konseyi teklifi kabul ederse yayınlayacağı bir karar ile barışı koruma hareketini yetkilendirmektedir²⁷⁹. Güvenlik Konseyi kararı, hareket alanı, görevin başlangıç süresi, katılacak personel sayısı ve yetkilerini içermektedir. Bu gelişmelerin ardından Genel Sekreter, ihtiyaçlarını temsilcilikleri kanalıyla resmi olmayan yollarla üye devletlere iletmektedir. Gönüllü ülkeler sağlayabilecekleri katkıları, birliğin çeşidi, büyüklüğü, süresini bildirmektedirler. Eğer bu cevaplar BM isteklerini karşılıyorsa BM resmi bir yazı ile bu ülkelere istekte bulunmaktadır²⁸⁰.

²⁷⁷ Canan ATEŞ: **a.g.e.**,407.

²⁷⁸ Peter VOETMEN: "The Structure, Planning and Execution of UN Peace Operation, United", <http://www.is.co.za/Pubs/Monographs/No10/Voetmann.html>, (Erişim Tarihi: 03.06.2006).

²⁷⁹ VOETMEN, Peter: **a.g.m.**, (Erişim Tarihi: 03.06.2006).

²⁸⁰ William DURCH: "Running the Show: Planning and Implementation", **a.g.e.**, 63.

Katılımcı ülkelerin tespitinde ayrıca Genel Sekreter barış gücünün tarafsızlığını sağlamak maksadıyla bazı kriterlere göre seçim yapmaktadır. Bu kriterlerden birisi, katılımcı ülkelerin eşit bir coğrafi dağılımı yansıtmasıdır. 1973 yılından beri icra edilen bütün barışı koruma hareketlerinde, birlikler Güvenlik Konseyi'ne ve uyuşmazlığın ilgili taraflarına danışılarak ve coğrafi dağılım göz önüne alınarak seçilmektedirler²⁸¹. İkinci kriter, Güvenlik Konseyinin daimi üyeleri, hareket bölgesine komşu ülkelerin ve soruna yönelik çıkar ilişkisi olan ülkeler güce dahil edilmezler. Sonuncusu ise ev sahibi ülkenin ve sorunun taraflarının isteklerinin göz önüne alınmasıdır. Soğuk savaş döneminde barış güçlerine personel temininde mümkün olduğunca yukarıda sözü edilen kriterler göz önüne alınmıştır. Adil coğrafi dağılım, çeşitli bölgelerden üye devletlerin barış güçlerine katkıda bulunmalarının yolunu açarak, uluslar arası barış ve güvenliğin korunmasına aktif bir biçimde katılmalarını sağlamıştır. Barış güçlerine Konseyin daimi üyelerinin, komşu devletlerin ve soruna yakın ilgisi veya çıkarı olan devletlerin dahil edilmemeye çalışılmasının temel gerekçesi, barış gücünün kurulmasına yol açan uyuşmazlığı veya durumu, soğuk savaş mücadelesinden ve bölgesel hegemonyadan korumaktır. Soğuk savaş boyunca daimi üyelerin barış güçlerine katkısı nadiren gerçekleşmiştir²⁸². Ancak bu uygulama, barışı koruma hareketini büyük devletlerin katılımının sağlayacağı ağırlık ve otoriteden, komşu ülkelerin katılımının sağlayacağı nüfuz ve bilgiden yoksun bırakacağı ifade edilerek eleştirilmiştir²⁸³. Soğuk savaş sonrası dönemde bu ilke göz ardı edilmiş ve daimi üyelerin katkıları artmıştır. Ayrıca harekatlara katılım hususunda gelişmeler olmuş ve katılımcı ülke sayısında büyük bir artış gözlemlenmiştir. 1988 yılına kadar barışı koruma hareketlerine katılan ülke sayısı 26 iken 1994'de bu sayı 75'e

²⁸¹ William DURCH: "Running the Show: Planning and Implementation", **a.g.e.**, 63.

²⁸² "Bunun istisnaları da mevcuttur. İngiltere Kıbrıs'a konuşlandırılan UNFICYP'e, Fransa Lübnan'a konuşlandırılan UNIFIL'e, Golan Tepelerinde görev yapan UNTSO'ya Amerikalı ve Rus gözlemciler faaliyet göstermişlerdir.", Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 81.

²⁸³ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 8; Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 70.

yükselmiştir. İngiltere, Rusya, ABD ve Almanya gibi gelişmiş ve güçlü ülkelerin de harekatlara yoğun şekilde katılımı harekatların caydırıcılığını artırmıştır. 1992 yılında çatışmalara girmemek şartıyla BM harekatları için yurt dışına gönderilmesine Japon parlamentosundan geçirilen bir yasa ile izin verilmesinin ardından Japonyada harekatlara katılmaya başlamıştır²⁸⁴.

BM barışı koruma harekatlarına katılım konusunda her ülkenin kendince gerekçeleri mevcuttur: Barışı koruma harekatlarına destek vermenin iyi birer uluslararası vatandaş olmanın gereği olarak görülmesi²⁸⁵; başta Sovyet Rusyadan yeni bağımsızlıklarını kazanıp, uluslararası toplumda yer edinme çabası içerisindeki ülkeler için uluslararası prestij ve tanınmanın önemli bir yolu olarak görülmesi; Brezilya, Almanya, Hindistan, Endonezya, Japonya ve Pakistan gibi bir ülkelerin uluslararası alanda, özellikle harekatın icra edildiği bölgelerde etkilerini artırma istekleri; özellikle uyuşmazlığın ve çatışmaların büyüyerek kendilerini etkilemesinden çekinen ülkelerin harekatları kendi çıkarları için gerekli görmeleri²⁸⁶; bazı ülkelerin ordularına sınırlarının ötesinde, çok uluslu bir yapıda görev yapabilme yeteneği kazandırmayı istemeleri²⁸⁷; fakir ülkelerin yeni ve gelişmiş askeri teçhizatla ordularını donatmak istemeleri; harekatlara esas olarak çok sayıda piyade birliği ile katılarak, askerlerini, ülkelerindeki maaşlarına oranla yüksek bir ödeminin yapıldığı BM harekatlarıyla ödüllendirmek istenmesi bu gerekçeler arasında sayılabilir²⁸⁸.

²⁸⁴ Viçens FISAS: **a.g.m.**, 95.

²⁸⁵ Margaret Cecchine HARRELL ve Robert HOWE: "Military Issues in Multinational Operations", Donald C. F. DANIEL ve, Bradd C. HAYES, **Beyond Traditional Peacekeeping**, (New York: St. Martin's Pres, 1995), 190.

²⁸⁶ Eski Yugoslavya'da icra edilen harekatlara Avrupa devletlerinin ve Afrika'daki harekatlara da Afrika ülkelerinin ağırlıklı olarak katılmaları bu gerekçeye örnek teşkil etmektedir.

²⁸⁷ Trevor FINDLAY (Ed.): **a.g.e.**, 8 – 9.

²⁸⁸ Viçens FISAS: **a.g.m.**, 105.

Katılımcı ülkelerin büyük bir bölümü harekatlara, gözlemciler, destek görevlileri veya teçhizat desteği sağlamaktadırlar. Az sayıda ülke bir piyade birliğinden daha fazla hareket gücüne sahip birlikler sağlayabilmektedir. 1994 yılında icra edilmekte olan harekatlara 75 ülkeden 76 bin asker katılmış, bu sayının % 40'ı Pakistan, Fransa, Hindistan, İngiltere ve Bangladeş'ten katılan birlikler oluşturmuştur²⁸⁹. Özellikle, Avustralya, Avusturya, Kanada, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç, Hindistan ve Pakistan, ayrıca bazı küçük ülkelerin, Fiji, Gana, Nepal ve Senegal'in barışı koruma harekatlarına yoğun katkıları mevcuttur²⁹⁰.

Soğuk Savaş döneminde barış koruma harekatları, ağırlıklı olarak askeri birliklerden ve askeri gözlemcilerden teşkil edilmekteydi. Günümüzde sivil görevlilerin ve polislerin sayıları artmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde barış güçlerine yüklenen karmaşık görevler bu artışa neden olmuştur. Seçimlerin icrası, insani faaliyetlerin yürütülmesi, yerel polis teşkilatının kurulması ve eğitilmesi, bölgenin temel idari faaliyetlerinin yürütülmesi gibi faaliyetler uzman personel ihtiyacı doğurmaktadır. Soğuk savaş dönemindeki harekatlardan UNEF l'de 6,073 askeri personel görev alırken²⁹¹, ONUC'da ise 19,828 asker görev almıştır²⁹². Soğuk savaş sonrası iç savaş ortamlarına konuşlandırılan UNPROFOR'da ise en yüksek mevcudun bulunduğu 30 Eylül 1994'de 38,614 asker, 637 askeri gözlemci ve 671 sivil polis görev almıştır²⁹³. 1992 – 93 yılları arasında görev yapan UNTAC'da ise 15547 asker, 893 askeri gözlemci ve 3,500 sivil polis, 1149 sivil görevli,

²⁸⁹ Viçens FISAS: **a.g.m.**, 107.

²⁹⁰ Trevor FINDLAY (Ed.): **a.g.e.**, 2.

²⁹¹ "Appendix: Facts and Figures", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, United Nations Department Of Public Information, New York, 1996, 693.

²⁹² "Appendix: Facts and Figures", **a.g.e.**, 709.

²⁹³ "Appendix: Facts and Figures", **a.g.e.**, 745.

seçim faaliyetlerinde görev alan 465 BM gönüllü çalışanı ve 4,830 yerel personel görev almıştır²⁹⁴.

Bariş gücünün mevcudu, icra edilecek göreve göre yeterli sayıda olmalıdır. Başarısız ve etkisiz olmak ile eleştirilen hareketlerin ortak özelliği yeterli personele sahip olmamalarıdır. Bosna Hersek’de Güvenlik Konseyince ilan edilen güvenli bölgelerin korunması için 35 bin kişilik ek bir kuvvet olması gerektiği Genel Sekreterce öngörülmüştür. Ancak 7,600 kişi sağlanabilmiş ve bunların da hareket bölgesine ulaştırılması bir yılı almıştır²⁹⁵. Benzer olarak Ruanda’da bir soykırım tehdidi var olmasına karşın Güvenlik Konseyince zamanında yeterince kuvvet takviyesi yapılmaması, binlerce insanın katledilmesine dünyanın seyirci kalmasına neden olmuştur²⁹⁶. Üstelik UNAMIR’in gücü, artan şiddet olayları nedeniyle 2700’den 300’e indirilmiştir. Ruanda’da mevcut milis güçlerin sayısı 50,000 olduğu göz önüne alındığında bariş güçlerinin olaylara seyirci kalmasının doğal olduğu savunulmaktadır²⁹⁷. Somali’de UNOSOM II’nin başarısızlık nedenleri arasında, sorumluluk sahasının tüm ülke olmasına karşın gerekli personel kapasitesine sahip olmaması gösterilmektedir. ABD liderliğindeki UNITAF (Unified Task Force), 37 bin kişilik gücü ile Somali’nin güneyinde dar bir alanda görev yapmasına karşın UNOSOM II, 4 Mayıs 1993’de Çevik Bir görevi devraldığında karargah mevcudu % 25, mevcut kuvvet 16 bin kişi ve sorumluluk sahası UNITAF’ın iki buçuk katı yani bütün Somali idi²⁹⁸.

²⁹⁴ “Appendix: Facts and Figures”, **a.g.e.**, 741.

²⁹⁵ Chris KLEP ve Donna WINSLOW: “Learning Lessons the Hard Way – Somalia and Srebrenica Compared”, Erwin A. SCHMIDL(Ed.), **a.g.e.**, 99.

²⁹⁶ Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: **a.g.e.**, 200.

²⁹⁷ Hedi ANNABI: “The Recent Evolution and Future of UN Peacekeeping”, **The United Nations at Fifty – Sovereignty, Peacekeeping and Human Rights**, Don M. SIDER ve Stuart J. D. SCHWARTZSTEIN (Ed.), (Washington: CSIS, 1995), 41.

²⁹⁸ “United Nations Operation in Somalia I, II – UNOSOM I, II), **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York, 1996 United Nations Department Of Public Information), s. 298.

7.2. BM Barış Güçlerinin Eğitimi

Barış güçleri açısından askeri başarı taktik bir hedeftir, stratejik seviyedeki hedef barış için gerekli şartların oluşturulmasıdır²⁹⁹. Barış gücüne katılacak birliklerin alacakları eğitimler bu gerçek göz önüne alınarak belirlenmektedir. Öncelikli olarak yoğun bir eğitim süreci ile kazandırılacak temel askeri eğitimin ve disiplinin varlığı zorunludur³⁰⁰. Bunun sebebi, barış güçlerinin kısıtlı da olsa verilen yetkiler kapsamında güç kullanma yetki ve sorumluluklarının bulunmasıdır³⁰¹. Deneyimler çok uluslu hareketlerde özellikle barışı koruma hareketlerinde bu temel askeri yeteneklerde ve disiplinde zaafiyete sahip birliklerin çözüme yardımcı olmaktan çok sorunun bir parçası haline geldiklerini göstermiştir³⁰². Ayrıca soğuk savaş sonrası dönemde barış güçleri önceki döneme nazaran daha zorlu şart ve ortamlarda görev yapmaktadırlar. Kendilerine verilen görevler temel askeri yeteneklerdeki zaafiyet nedeniyle yerine getirilemezse, barış gücünün saygınlık ve güvenilirliği sarsılacak, caydırıcılığını azalacaktır³⁰³.

Barışı koruma hareketinde icra edilecek görevler, ulusal ordularda verilen askeri eğitimden farklı bir yaklaşımı gerektirmektedir³⁰⁴. Örnek olarak ulusal orduların eğitim programlarında gözetleme postaları izleme görevi esnasında sıkı bir gizlilik içerisinde hareket ederek görünmemeye çalışmaktadır. Ancak barış gücünün bir parçası olarak izleme görevi üstlenen personel yerel halkın dikkatini çekmek için uzak mesafelerden dahi fark

²⁹⁹ Christopher DANDEKER ve James GOW: **a.g.m.**, 62.

³⁰⁰ Christopher DANDEKER ve James GOW: **a.g.m.**, 59.

³⁰¹ Erwin A. SCHMIDL (Ed.): **Peace Operations Between War And Peace**, (London: Frank Cass, 1997), 58.

³⁰² Margaret Cecchine HARRELL ve Robert HOWE: **a.g.m.**, 193.

³⁰³ Erwin A. SCHMIDL (Ed.): **a.g.e.**, 59.

³⁰⁴ John MACKINLAY: "Introduction", **The Peacekeepers – An Assessment of Peacekeeping Operations at the Arab – Israel Interface**, (London: Unwin Hyman Ltd., 1989), 6 - 7.

edilebilecek bayraklar taşımaktadır³⁰⁵. Barış güçleri icra ettikleri görevlerde genellikle yerel halk ile iç içedir. Bu nedenle yerel kültür, gelenekler, dini inanışlar ve davranış kuralları konusunda barış gücü personeline eğitim verilmektedir³⁰⁶. Bu konulara dikkat edilmemesi yerel halk ile işbirliği imkanlarını kısıtlayacaktır. Bir barış gücü personeli, hareket bölgesindeki halkın misafiri, BM'in temsilcisi, ulusunun elçisi konumundadır³⁰⁷. Barış güçleri düşmanı olmayan askerlerdir. Karşılaştıkları sorunları, silah zoru ile çözmeleri arzu edilmez. Bu nedenle başta üst düzey subaylar olmak üzere barış gücünün personeli, çatışmaların savaşı olmayan yollarla çözümü, arabuluculuk, görüşme ve uzlaştırma tekniklerine konusunda eğitilmektedirler³⁰⁸. Barış güçlerinin eğitiminde üzerinde durulan konuların bir tanesi ise, gücün diğer unsurları ve hareket alanında görev yapmakta olan uluslararası kuruluşlar ile ilişkiler oluşturmaktadır.

Barışı koruma hareketine katılacak birliklerin eğitiminden, gönderen ülke sorumludur. Ancak çoğu ülke birliklerini, çok uluslu bir ortamda görev yapabilecek seviyede eğitememektedir. Ayrıca katılımcı ülkelerin sayısındaki artış dil, davranış, teçhizat ve eğitim farklılıklarını da artırmaktadır. Somali'de BM güçlerini başarısızlığının sebeplerinden birisi olarak farklı uluslardan birliklerin, ortaya çıkan acil durumlara koordineli olarak cevap verememesi olarak gösterilmektedir³⁰⁹. Harekata katılan birlikler arasındaki farklılıkların üstesinden gelmek için BM sisteminde bazı düzenlemelere gidilmektedir. Bunlardan bir tanesi Uluslararası Barış Akademisi tarafından New York ve

³⁰⁵ Margaret Cecchine HARRELL ve Robert HOWE: **a.g.m.**, 193.

³⁰⁶ Duffey, Tamara: "Cultural Issues in Contemporary Peace Keeping", Tom WOODHOUSE ve Oliver RAMSBOTHAM (ed.), **Peacekeeping and Conflict Resolution**, (London: Frank Cass Publishers, 2000), s. 149 – 153.

³⁰⁷ Christopher DANDEKER ve James GOW: **a.g.m.**, 64.

³⁰⁸ Viçens FISAS: **a.g.m.**, 115.

³⁰⁹ JOHANSEN, Robert C., "Enhancing United Nations Peace – keeping", **The Future of the United Nations System: Potential for the Twenty – first Century**, Chadwick F. ALGER (Ed.), United Nations University Press, New York, 1998, 101.

Cenova’da barışı koruma hareketlarına katılan asker, sivil ve polis üst düzey görevlilere verilen kurslardır³¹⁰. Bir diğeri de BM tarafından çıkarılan eğitim talimnameleridir. Bu talimnameler vasıtasıyla, harekate katılacak birliklerin icra edecekleri faaliyetlerde bütünlük elde edilebilecektir. Çeşitli uluslararası örgütler de barışı koruma hareketları için çeşitli eğitim imkanları sunmaktadır³¹¹.

Bazı üye ülkeler de eğitim konusunda yaşanan aksaklıkların giderilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. Nordik ülkeleri olarak adlandırılan Danimarka, Finlandiya, Norveç ve İsviçre’nin barışı koruma hareketlarına yönelik eğitim faaliyetleri dikkat çekicidir³¹². Bu ülkeler eğitimlerini standart haline getirebilmek için bir paylaşıma gitmişlerdir: Danimarka askeri inzibatları; Finlandiya gözlemcileri; Norveç lojistik ve taşımacılık eğitimini; İsviçre ise kurmay subayların eğitimini üstlenmiştir³¹³. Ayrıca deneyimlerinden yararlanarak hazırladıkları talimname ile birliklerin eğitilmesi konusundaki standartlarını geliştirmektedirler³¹⁴.

7.3. BM Barış Güçlerinin Teçhizatlandırılmaları

Harekatlar için ihtiyaç duyulan silah, araç ve teçhizatlar harekatın kapsamına ve harekat alanına göre değişmektedir. Ateşkesin izlenmesi ve seçimlerin denetlenmesi görevlerinin icrası için genellikle silah gücünden çok

³¹⁰ William J. DURCH: “Running the Show: Planning and Implementation”, **a.g.e.**, 72.

³¹¹ A. B. FETHERSON: “Training For United Nations Peacekeepers”, **Towards A Theory Of UN Peacekeeping**, (London Macmillian Press, 1994), 181.

³¹² Margaret Cecchine ve Robert HOWE: “Military Issues in Multinational Operations”, Donald C. F. DANIEL ve, Bradd C. HAYES, **Beyond Traditional Peacekeeping**, (New York: St. Martin’s Press, 1995), 193; Francis HENN: “Keeping The Peace: A Military Perspective”, Dimitris BOURANTONIS, Marios EVRIVIADES (ed.), **A United Nations For The Twenty-First Century**, (Boston: Kluwer Law International, 1996), 216.

³¹³ William J. DURCH: “Running the Show: Planning and Implementation”, **a.g.e.**, 71.

³¹⁴ “Preface”, **Nordcaps Peace Support Operations Manual Volume I**, 3’rd Edition Revised, 19.

harekat kabiliyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Harekat alanının sık ormanlık veya çıplak olması ise kullanılacak araçların cinsini belirlemektedir³¹⁵. Buna karşın insani yardım konvoylarının ve yardım çalışanlarının korunması ateş ve zırh gücüne ihtiyaç göstermektedir. Yerleri belli olmayan mayınlar da kullanılacak araçlar konusunda belirleyici bir etkiye sahiptir. Örnek olarak Somali'de ABD ordusu tarafından kullanılan HUMMVEE zırhlı araçları, sahip olduğu gözetleme imkanı ve ateş gücü ile zırh özellikleri sayesinde ABD askerlerinin etkinliğini artırmıştır³¹⁶.

İlke olarak barışı koruma harekatlarına katılımcı ülkelerden, tüm harekat süresince kendi birliklerinin teçhizatını sağlamaları istenmektedir. Ancak gelişmemiş ülkelerden gelen birliklerin teçhizatları ve silahları genellikle arzu edilen seviyede değildir³¹⁷. Sahip oldukları tek silah yanlarında getirdikleri piyade tüfekleri olmaktadır. Hatta bazen bunun dahi getirilmediği olmaktadır³¹⁸. Buna karşın gelişmiş ülkelerin birlikleri iyi teçhizatlandırılmışlardır ve harekat süresince kendi kendine idame edebilecek araç ve gerece sahiptirler³¹⁹. Teçhizat ve araç bakımından yetersiz birlikler için teçhizat temini ve personelin bunların kullanımı konusunda eğitimi harekatın zamanlamasını olumsuz olarak etkileyebilmektedir³²⁰. Bunun da ötesinde eksik teçhizat ve eğitime sahip birliklerin varlığı BM barış gücü bünyesindeki diğer birliklerin de etkinliğini azaltmaktadır. Mesela Somali'de ABD güçleri diğer birliklere gaz maskesi sağlanıncaya kadar savunma veya toplumsal olaylara müdahale amacıyla

³¹⁵ Margaret Cecchine HARRELL ve Robert HOWE: **a.g.m.**, 191.

³¹⁶ Margaret Cecchine HARRELL ve Robert HOWE: **a.g.m.**, 192.

³¹⁷ Margaret Cecchine HARRELL ve Robert HOWE: **a.g.m.**, 192.

³¹⁸ Francis HENN: **a.g.m.**, 216.

³¹⁹ William J. DURCH: "Running the Show: Planning and Implementation" William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 66.

³²⁰ Dimitris BOURANTONIS ve Marios EVRIVIADES (ed.): **a.g.e.**, 214.

gaz bombası kullanımı konusunda sıkıntı yaşamıştır³²¹. Birliklere hareket alanında sorumluluk sahası verilmesi konusunda da teçhizat eksiklikleri sıkıntıya neden olmaktadır. Tam ve gelişmiş teçhizata sahip birliklere daha geniş ve riskli sorumluluk sahaları verilmek zorunda kalınabilmektedir³²². Gelişmiş ülkeler sahip oldukları imkanlar ile hareket alanında ortaya çıkan sıkıntıların giderilmesi konusunda BM'e sınırlı ölçüde yardımcı olmaktadır. Örneğin Somali'de UNITAF'ın ardından konuşlandırılan UNOSOM II, ABD güçlerince sağlanan lojistik ve ikmal imkanlarından sınırlıda olsa yararlanmıştır. Ayrıca bu birliklerin hareket alanlarına ulaştırılması da yine BM'in sahip olduğu kanallar ile gelişmiş ülkelerin sağladıkları imkanlar ile gerçekleştirilmektedir³²³.

Barişi koruma hareketlerin 1988'de barişi koruma hareketlerindeki artış, BM'i 1950 yılında kurulan İtalya'daki depolarının kapasitesini artırma çabasına itmiştir³²⁴. 1990 yılında deponun kapasitesini ve envanterinin geliştirilmesi için 15 milyon dolarlık bir bütçe ayrılması teklif edilmiştir. Ancak bu Genel Kurulda kabul edilmemiş, bunun yerine mevcut hareketlerde kullanılan malzemenin devir daim yapılarak kullanılması önerilmiştir³²⁵. UNTAG (United Nations Transition Assistance Group), UNIIMOG ve UNAVEM I gibi kısa süreli hareketler için bu makul bir çözüm olarak kabul edilebilse de, uzun süre devam eden hareketlerde bunun gerçekleşmesi olanaksızdır. Ayrıca hareketlerin sürelerinin uzatılması veya yeni hareketler ile BM'in bölgedeki varlığının devam ettirilmesi bu öneriyi etkisiz kılmaktadır³²⁶. BM, bariş güçlerinin donanım sorununu üye devletlerin

³²¹ Margaret Cecchine HARRELL ve Robert HOWE: **a.g.m.**, 193.

³²² Francis HENN: **a.g.m.**, 216.

³²³ William J. DURCH: **a.g.m.**, 66.

³²⁴ Viçens FISAS: **a.g.m.**, 115.

³²⁵ William J. DURCH: **a.g.m.**, 67.

³²⁶ William J. DURCH: **a.g.m.**, 67.

bağışladığı, onlardan satın aldığı veya ödünç aldığı malzemeler ile çözmeye çalışmaktadır.

8. BM BARIŞI KORUMA HAREKATLARINDA EMİR – KOMUTA

Barışı koruma hareketlerinin komuta zincirinin en üst noktasında Güvenlik Konseyi yer almaktadır. Bu durum barışı koruma hareketlerinin Konseyin yetkisi altında cereyan etmesinin doğal bir sonucudur³²⁷. Güvenlik Konseyinin altında hareketlerin fiili kontrolünden ve yürütülmesinden sorumlu olan Genel Sekreter yer almaktadır. Barış güçlerinin hareket alanındaki komutası ise Genel Sekreterin tavsiyesi ile Güvenlik Konseyi tarafından atanan komutan tarafından yürütülmektedir³²⁸. Bu komutan üst düzey bir askeri yetkili veya kıdemli askeri gözlemci olabilmektedir³²⁹. Örgüte karşı sorumlu olan komutan, genellikle mevcut barışı koruma hareketlerinde görev yapmakta olan deneyimli personel arasından seçilmektedir³³⁰. Asker ve sivil unsurlardan oluşan büyük çaplı hareketler genellikle Genel Sekreterin Özel Temsilcisi tarafından yönetilmektedir³³¹. Özel Temsilci Genel Sekreter adına hareketin bünyesindeki askeri ve sivil unsurların amirliğini yürütmektedir. Genel Sekreterin güç üzerindeki kontrolü barış gücü komutanının ve/ veya

³²⁷ Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 423.

³²⁸ Dimitris BOURANTONIS ve Marios EVRIVIADES (ed.): **a.g.e.**, 211.

³²⁹ Dimitris BOURANTONIS ve Marios EVRIVIADES (ed.): **a.g.e.**, 211.

³³⁰ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 13.

³³¹ Dimitris BOURANTONIS ve Marios EVRIVIADES (ed.): **a.g.e.**, 211; "Who decides to dispatch a UN peacekeeping operation and who is in charge on the ground?", <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/faq/q8.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

özel temsilcinin Sekreteryâ Barış Koruma Bölümüne gönderdikleri raporlarla gerçekleşmektedir³³².

Kuvvetin komutanı ve bu kuvvete tahsis edilecek birliklerin belirlenmesinin ardından, harekatın üst düzey yetkilileri New York'da bir haftalığına tanışma toplantısına çağırılmaktadırlar. Çoğu zaman kuvvet komutanı, seçimlerinde hiç bir etkisinin olmadığı karargah subayları ile burada tanışmaktadır³³³. Gücün oluşumunda ve harekatın planlanmasında söz sahibi olmayan komuta kademesi, ilk kez bu toplantıda harekatın ayrıntıları hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Toplantıyı takiben ilk etapta barış gücünün öncü kuvveti görev bölgesine konuşlandırılmaktadır. Öncü kuvvet, genellikle güce katkıda bulunan üye devletlerin diğer barış güçlerinde görev yapmakta olan personelinin bir kısmının yeni barış gücüne çekilmesi suretiyle oluşturulmaktadır.

Barış gücü komutanı, gücü oluşturan unsurlar üzerinde disiplin konuları hariç tam komutaya sahiptir. Harekatı oluşturan birlikler, harekatın organik parçalarıdır ve emirleri yalnızca komutandan almaktadırlar³³⁴. Barış gücü komutanı altında gücün diğer komuta zinciri ve en alt düzeyde de gücü oluşturan her bir ulusal kuvvetin kendi ulusal komutanı yer almaktadır. Barış gücü kendisine verilen yetkiler dışında hiç bir faaliyeti icra edemez³³⁵. Harekata katılan personelin görevlerini BM'in çıkarları doğrultusunda yerine getirmeleri beklenmektedir. Barış gücünün personeli, kendi ulusal ordularında görevli olmalarına rağmen, harekata atandıkları dönem süresince BM otoritesi altında uluslararası görevlidirler ve kuvvet komutanının emirlerine

³³² Canan ATEŞ: **a.g.e.**, 424.

³³³ William J. DURCH: **a.g.m.**, 64.

³³⁴ Francis HENN: **a.g.m.**, 212.

³³⁵ Francis HENN: **a.g.m.**, 212.

emir-komuta zinciri yoluyla tabidirler³³⁶. Aksi durumlar hareketin başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. BM tarihinin en büyük hayal kırıklıklarından birisinin yaşandığı Somali’de icra edilen UNOSOM I’de her ülke kendi birliklerinin emir komutasına karışmıştır. Bu durum hakkında BM kuvvetlerinin komutanı Amiral John Howe; “Pratik olarak buradaki her birlik hareketlerin ulusal yönetimi ve kontrolü hastalığına sahiptir. Bir hareketimiz muharebenin ortasında bir ulusal başkent tarafında durdurulmuştur. Açıkçası burada görev yapmaya çalışmanın hiç bir manası bulunmamaktadır.” diye yakınmaktadır³³⁷. Buna benzer başka bir örnek ise, UNOSOM II’nin kuvvet komutanı Orgeneral Çevik BİR’in anılarında yer almaktadır³³⁸;

“İcra ettiğimiz planlı hava ve kara hareketinin sona ermesini müteakip, Mogadişu’ya intikal ettiğimiz ve ihtiyat olarak kullanmayı planladığımız bir bölüğü bir kaç gün daha şehirde tutmak istedim. Ancak, ertesi gün o ülkenin Genelkurmay Başkanından bir mektup aldım. Mektupta, ‘Benim, o ülke bölüğünü Mogadişu’da tutma yetkisine sahip olmadığımı belirtiyor ve bölüğü eski sorumluluk bölgesine intikal ettirmem’ isteniyordu.”

Somali’de konuşlu birlikler BM’ce verilen emirleri yerine getirmek hususunda öncelikli olarak kendi ulusal komutanlarının emirlerini beklemişlerdir³³⁹. Mesela İtalyan birliği bazı hareketlara katılmayı reddetmiş, bazılarında ise zorluklar çıkarmıştır³⁴⁰. Harekat alanında emir – komuta

³³⁶ **Basic Facts About The United Nations**, (New York Department Of Public Information United Nations, 2000), 72.

³³⁷ Dimitris BOURANTONIS ve Marios EVRIVIADES (ed.): **a.g.e.**, 213.

³³⁸ Çevik BİR: **a.g.e.**, 169.

³³⁹ Robert C. JOHANSEN: “Enhancing United Nations Peace – keeping”, **The Future of the United Nations System: Potential for the Twenty – first Century**, Chadwick F. ALGER (Ed.), (New York: United Nations University Press, 1998), 101.

³⁴⁰ “İtalyan birlikleri UNOSOM II’nin mücadele içerisinde bulunduğu guruplar ile görüşmeler yaparak kendi güvenliklerini sağlamaya çalışmış, bazı noktaları tutmaları istenmesine rağmen buraları terk etmiştir. İtalyanlar bu tür disiplinsiz faaliyetler konusunda yalnız değildiler. Fransızlar, Pakistanlılar ve

birliğinin sağlanması zorunludur. Bu konuda ortaya çıkabilecek zafiyetler hareketlerin başarısını olumsuz yönde etkileyecektir. Güvenlik Konseyi, bazı durumlara hareket alanında faaliyet gösteren BM uzmanlık kuruluşları ile uluslararası yardım kuruluşlarının, BM barışı koruma hareketi ile işbirliği yapmasını talep edebilmektedir³⁴¹. BM uzmanlık kuruluşları ve uluslararası yardım kuruluşları barış gücünün resmi yapısı içerisinde yer almasalar bile bu kuruluşlar ile iş birliği ve koordinasyonun sağlanması da komuta birliği için gereklidir³⁴².

9. BÖLGESEL ÖRGÜTLER VE BARIşI KORUMA HAREKATLARI

9.1. BM Antlaşması erevesinde Bölgesel rgtlerin Durumu

BM Antlaşmasının VIII'nci bölümü bölgesel örgütler ve anlaşmalarla işbirliği konusuna değinmektedir. Md. 52'nin birinci fıkrası bölgesel örgütlerin ve anlaşmaların BM amaç ve ilkeleri ile uyuşan faaliyetler yürütebileceğini belirtmektedir. Hatta bu maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları ye devletlerin uyuşmazlıklarını öncelikli olarak bu örgütler aracılığı ile çözmesini teşvik etmektedir³⁴³. Md. 53³⁴⁴ ise Güvenlik Konseyine bölgesel örgütleri uygun olan zorlayıcı önlemlerin uygulanmasında kullanma yetkisi vermektedir³⁴⁵. Ancak yine bu maddede Güvenlik Konseyinin izni olmadan bölgesel örgütlerce

Faslılar da bazı riskli faaliyetlere katılmamaya çaba göstermişlerdir." Margaret Cecchine HARRELL ve Robert HOWE: **a.g.m.**, 1197.

³⁴¹ VOETMEN, Peter: **a.g.m.**, (Erişim Tarihi: 03.06.2006).

³⁴² Canan ATEş: **a.g.e.**, 621.

³⁴³ Ayrıntılı bilgi için bkz. BM Antlaşması md. 52.

³⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. BM Antlaşması md. 53.

³⁴⁵ Enver BOZKURT: **a.g.e.**, 87.

hiçbir zorlama eylemine girişilemeyeceği hatırlatılmaktadır³⁴⁶. Ayrıca md. 54³⁴⁷ ile bölgesel örgütler, Güvenlik Konseyini eylemlerinden haberdar etmekle yükümlendirilerek, tamamen bağımsız hareket etmeleri önlenmektedir³⁴⁸. Antlaşma maddeleri göz önüne alındığında, bölgesel örgütlerce uyuşmazlığın taraflarının ve ev sahibi ülkenin rızalarının alınması şartıyla, meşru müdafaa harici güç kullanmayacak ve tarafsızlığını koruyacak barış güçlerinin teşkili için Güvenlik Konseyinden izin alınmasına gerek olmadığı anlaşılmaktadır³⁴⁹. Bu şartların sağlanamaması durumunda böyle bir güç için BM Güvenlik Konseyinin yetki vermesi gereklidir.

Boutros Gali, Barış Gündeminde bölgesel örgütlerin barışı koruma alanında kullanılmasını desteklemektedir. Eski Genel Sekreter, bölgesel örgütler ile işbirliği konusunda BM Antlaşmasında kesin hükümler bulunmamasının, kullanışlı bir işbirliği imkanını ortaya çıkardığını iddia etmektedir³⁵⁰. Bölgesel örgütler sahip oldukları potansiyel ile önleyici diplomasi, barışı koruma, barış yapma ve çatışma sonrası barışın tesisi faaliyetlerinin uygulanmasına katkıda bulunabileceklerdir³⁵¹. Butros Gali, çeşitli biçimlerde icra edilecek bölgesel faaliyetlerin hem BM üzerindeki yükün hafiflemesine hem de uluslararası ilişkilerde, daha derin katılımcı, anlaşmacı ve demokratik bir anlayışa katkıda bulunacağını

³⁴⁶ “Bu konuda bazı istisnalar mevcuttur. Arap Devletler Ligi’nin Lübnan’daki iç savaş nedeniyle bölgede görevlendirdiği “Arap Caydırıcı Gücü”nün bazı faaliyetlerinde Güvenlik Konseyinden alınmış bir yetki olmamasına rağmen meşru müdafaaanin ötesinde güç kullanılmıştır.”, Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 57; Canan Ateş EKŞİ, “Barış ve Güvenliğin Korunmasında Bölge Anlaşmaları veya Örgütlerinin Rolü”, Refet YINANÇ ve Hakan TAŞDEMİR (Ed.), **a.g.e.**, 47.

³⁴⁷ BM Antlaşması md. 54 “Güvenlik Konseyi, bölgesel anlaşmalar uyarınca yada bölgesel kuruluşlar tarafından uluslararası barış ve güvenliğin korunması için girişilen yada tasarlanan tüm eylemlerden her an tam olarak haberi bulundurulacaktır.”

³⁴⁸ Enver BOZKURT: **a.g.e.**, 87.

³⁴⁹ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 56 – 61; Canan Ateş EKŞİ: **a.g.m.**, 47.

³⁵⁰ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 61.

³⁵¹ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 64.

vurgulamaktadır³⁵². Gerçekten de bölgesel örgütlerin sahip oldukları deneyimler ve üye devletleri üzerindeki siyasi ve ekonomik etkileri, barışı koruma alanında önemli katkılar sağlamalarına imkan vermektedir. Ancak soğuk savaş yılları boyunca, bölgesel örgütlerin barışı koruma alanındaki katkıları sınırlı kalmıştır³⁵³. Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte bölgesel örgütlerin barışı korumaya yönelik ilgileri artmıştır. BM barış güçlerinin görev yapmalarının engellendiği, tarafların ateşkese ve anlaşma şartlarına uymadığı durumlarda BM güçlerinin kullanılmasının uygun olmadığı acı tecrübeler ile öğrenilmiştir. Bu gibi durumlarda bölgesel örgütler ve lider ülke komutasındaki çok uluslu güçler, Güvenlik Konseyi kararlarını yine Güvenlik Konseyinin bölüm VII çerçevesinde vermiş olduğu yetkiler ile çatışan tarafları barışa zorlayabilmektedirler³⁵⁴. Bölgesel örgütlerce ve çok uluslu güçlerce sağlanan zoraki barış ortamında BM barış güçleri kendilerine verilen yetki doğrultusunda ekonomik, siyasi ve sosyal konulara odaklanabilmektedirler³⁵⁵.

9.2. Bölgesel Örgütlerce Gerçekleştirilen Harekatlar

Bölgesel örgütler birçok olayda gözlemci gurupları ve barış gücü teşkil ederek sorunlu bölgelere konuşlandırmışlardır. İlk olarak Amerikan Devletleri Örgütü, ABD'nin müdahalesinin ardından 1965 yılında Dominik'te görev yapmak üzere "Amerikalılararası Barış Gücü" nü oluşturmuştur³⁵⁶. Bu güç,

³⁵² Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 64.

³⁵³ "Amerikan Devletleri Örgütü tarafından 1965 yılında Dominik'te görev yapmak üzere oluşturulan "Amerikalılararası Barış Gücü", Afrika Birliği Örgütü tarafından 1981 yılında Çad'da görevlendirilen "Afrika Birliği Örgütü Tarafsız Gücü" ve Arap Devletler Ligi'nin Kuveyt'te 1961 yılında görevlendirdiği "Arap Güvenlik Gücü" ve 1976 yılında Lübnan'da görevlendirdiği "Arap Caydırıcı Gücü" soğuk savaş döneminde bölgesel örgütlerce barışı koruma alanında yapılan çalışmalar olarak sayılabilir." Canan Ateş EKŞİ: **a.g.m.**, 43 – 44.

³⁵⁴ Canan Ateş EKŞİ: **a.g.m.**, 47.

³⁵⁵ Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: **The United Nations – International Organization and World Politics**, (Orlando: Harcourt College Publishers, 2000), 203.

³⁵⁶ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 601; Canan Ateş EKŞİ: **a.g.m.**, 43.

ülkede normal koşullara dönülmesi, sivillerin korunması ve demokratik kurumların faaliyet gösterebilecekleri bir barış ortamının tesisi görevlerini icra etmiştir³⁵⁷. Kuveyt'in bağımsızlığını ilan etmesinin ardından 1961 yılında Irak'ın Kuveyt üzerinde egemenlik iddialarının sonucu olarak bölgeye Arap Devletleri Ligi tarafından "Arap Güvenlik Gücü" nü konuşlandırmıştır. Arap Devletler Ligi 1976 yılında ise Lübnan'a benzer bir güç konuşlandırmıştır³⁵⁸. 1981 yılında Afrika Birliği Örgütü, 6000 kişilik bir "Afrika Birliği Örgütü Tarafsız Gücü" nü Çad'da konuşlandırmıştır. Çad ile Libya arasında 31 Ağustos 1981 tarihinde imzalanan anlaşma, bu güce askeri birliklerin geri çekilmesini ve anlaşma şartlarının uygulanmasını denetleme imkanı vermiştir. "İngiliz Uluslar Topluluğu" 1979 yılında, Lancaster House Antlaşmasının bir parçası olarak Rodezya'da ateşkesi izlemekle görevlendirdiği "Commonwealth İzleme Gücü"nü oluşturmuştur³⁵⁹.

Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte bölgesel örgütlerin barışı koruma alanındaki katkıları artmıştır. 1992 yılında ise Afrika Birliği Örgütü Ruanda ve Uganda'ya bir gözlemci gurubu görevlendirmiştir³⁶⁰. Liberya'daki iç savaşını sonlandırmak için ECOWAS (Economic Community Of West African States) tarafından bölgeye 1990'da ECOMOG (ECOWAS Monitoring Group) konuşlandırılmıştır. ECOMOG icra ettiği faaliyetler ile bölgede şiddetin denetim altına alınmasına önemli katkılar sağlamıştır. 22 Eylül 1993 tarihli 866 sayılı Güvenlik Konseyi kararı ile UNOMIL (United Nations Observer Mission in Liberia), ECOMOG ile işbirliği içerisinde faaliyet göstermek üzere bölgeye konuşlandırılmıştır. UNOMIL (United Nations Observer Mission in Liberia), başka bir örgüte bağlı bir barış gücü faaliyette

³⁵⁷ Canan Ateş EKŞİ: **a.g.m.**, 43.

³⁵⁸ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 601.

³⁵⁹ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 56; Canan Ateş EKŞİ: **a.g.m.**, 44.

³⁶⁰ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 601.

iken aynı bölgeye konuşlandırılan ilk BM barış gücü olmuştur³⁶¹. Bu iki hareket işbirliği içerisinde sorunların çözümü konusunda önemli faaliyetler icra etmişlerdir³⁶². 1992 yılında Haiti için oluşturulan MICIVIH (International Civil Mission in Haiti) de BM ile Amerikan Devletleri Örgütü tarafından ortaklaşa yürütülmüştür³⁶³. 1994'de Gürcistan'daki BM gücü, Bağımsız Devletler Topluluğu ile beraber çalışmaya başlamıştır. Eski Yugoslavya topraklarında ise UNMIBH (United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina) ve UNMIK (United Nations Mission in Kosovo), NATO, AB ve AGİT ile işbirliği içerisinde faaliyet göstermişlerdir.

Özellikle NATO soğuk savaşın sona ermesinin ardından bir çok BM harekâtına katkıda bulunmuştur. Bosna Hersek'te Güvenlik Konseyinden aldığı yetki ile, Sırlara ait savaş uçaklarını düşürmüş, hava alanları ve Sırp mevzileri bombalamıştır. UNPROFOR karada görevlerini icra ederken NATO havadan gerekli güvenlik ihtiyacını karşılamıştır³⁶⁴. Bosnalı Sırların BM tarafından güvenli bölge ilan edilen Srebrenika ve Zepa'ya saldırılarının ardından NATO'nun hava saldırılarının yoğunluğu artmıştır³⁶⁵. Ayrıca 1995 yılında Dayton Antlaşması gereği UNPROFOR'un yerine NATO tarafından teşkil edilen 60 bin kişilik IFOR (Implementation Force) bölgeye konuşlandırılmıştır³⁶⁶. IFOR Güvenlik Konseyi 1031 sayılı kararı ile Dayton Barış Antlaşmasının askeri gereklerini yerine getirmek ile görevlendirilmiştir. Güvenlik Konseyi 1031 sayılı kararı, gerektiğinde anlaşma şartlarının

³⁶¹ "United Nations Observer Mission in Liberia – UNOMIL", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, United Nations Department Of Public Information, New York, 1996, 379.

³⁶² Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 58.

³⁶³ Canan Ateş EKŞİ: **a.g.m.**, 49.

³⁶⁴ Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: **a.g.e.**, 203; Canan Ateş EKŞİ: **a.g.m.**, 38.

³⁶⁵ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 58 – 59.

³⁶⁶ "Implementation Force (IFOR) in Bosnia and Herzegovina (1995-1996)", <http://www.nato.int/issues/ifor/index.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

tarafra uygulatılabilmesi amacıyla IFOR'a güç kullanma yetkisi vermiştir³⁶⁷. IFOR'un ardından bölgeye SFOR (Security Force) konuşlandırılmıştır. Makedonya ve Kosova topraklarında da, çatışmaların durdurulması, asayiş ve düzenin korunması, yeni çatışmaların ortaya çıkmasına engel olunmasına yönelik görev yapmıştır. NATO'nun Kosova'daki insanlık dramını gerekçe göstererek Güvenlik Konseyinin yetkisi alınmadan, 23 Mart ile 10 Temmuz arasında Sırlara karşı hava harekatı düzenlenmesi büyük tartışmalara neden olmuştur³⁶⁸. NATO ayrıca, 6 Aralık 2001 tarihinde imzalanan Bonn Antlaşmasının ardından Afganistan'da göreve başlayan çok uluslu güç ISAF (International Security Assistance Force)'ın komutasını 11 Ağustos 2003 tarihinde devralmıştır. NATO birlikleri, Afganistan İslam Cumhuriyeti hükümeti ile ülkedeki BM görevlilerine yardımcı olmak amacıyla gerekli güvenlik ortamını sağlamak ile görevlendirilmiştir³⁶⁹. Böylece NATO kurulduğu 1949 yılından 55 yıl sonra Avrupa – Atlantik bölgesi dışında bir görev üstlenmiştir³⁷⁰.

Avrupa Birliğinin de barışı koruma alanında özellikle son yıllarda yoğun çalışmaları mevcuttur. 2003 yılında BM Güvenlik Konseyi 30 Mayıs 2003 tarihli 1484 sayılı kararı ile Demokratik Kongo Cumhuriyetine konuşlandırılan Fransa liderliğindeki bir AB gücü ARTEMIS, çatışan taraflarca sivillerin hedef alındığı Bunia ve Ituri bölgelerinde, durumu denetim altına almak amacıyla bölgeye konuşlanmıştır. ARTEMIS, Güvenlik Konseyince doksan gün için, şiddetin zorla durdurulması, tarafların

³⁶⁷ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 59.

³⁶⁸ Hilaire MCCOUBREY ve Justin MORRIS: "Regionalism and Peace Support in the 21st Century", , **Regional Peacekeeping in the Post – Cold War Era**, Kluwer Law International, Boston, 2000, 234.

³⁶⁹ "A Note On Cooperation With Reional Organizations" , <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/intro/region.htm>; "History of the International Security Assistance Force", http://www.jfcb.nato.int/ISAF/about/about_history.htm;

"NATO in Afghanistan", <http://www.nato.int/issues/afghanistan/index.html>, (Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

³⁷⁰ Haydar ÇAKMAK: **a.g.e.**, 235.

silahsızlandırılmaları ve sivillerin korunması ile yetkilendirilmiştir. Ayrıca MONUC tarafından Ituri'de görevlendirilen birliğin görevlerini yerine getirebilmesi için gerekli şartları hazırlamıştır³⁷¹. Bunun dışında Makedonya topraklarına 2003 yılında konuşlandırılan CONCORDIA, 2004 yılında Bosna Hersek'te görevlendirilen UEFOR – ALTHEA ve 25 Nisan 2006'da Güvenlik Konseyince alınan 1671 sayılı kararı gereği MONUC'a yardımcı olmak amacıyla, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde konuşlandırılan EUFOR RD Congo, Avrupa Birliğince teşkil edilen hareketlerden bazılarıdır³⁷².

Üye devletlerce teşkil edilen ilk hareket 1978 yılında Zaire'de görev yapan Çok Uluslu Afrikalı Güç (Inter – African Force)'tür³⁷³. İsrail ile Mısır arasında imzalanan barış anlaşmasının IV ncü maddesi, BM tarafından görevlendirilecek gözlemcilerin ve barış güçlerinin bölgeye konuşlandırılmasını öngörmekteydi. Ancak SSCB'nin muhalefeti nedeniyle Güvenlik Konseyinden bu yönde bir karar çıkartılamamıştır. Bunun üzerine 3 Ağustos 1981 yılında imzalanan ek protokol ile MFO (Multinational Force and Observer) teşkil edilmiştir. Bu güç, izleme ve araya girme gibi geleneksel BM barışı koruma faaliyetleri icra etmiştir. Tarafların rızaları ile faaliyet gösteren MFO Mısır ve İsrail'in ortak kararı ile atanan bir sorumlu tarafından yönetilmiştir. Bir diğer hareket ise Lübnan'a konuşlandırılan MNF (Multinational Force)'dur. Bu gücün yapısı Lübnan hükümeti ve güce katkıda bulunan ABD, İtalya ve Fransa tarafından tespit edilmiştir³⁷⁴. MNF geleneksel BM barışı koruma hareketlerine nazaran daha zor görevleri üstlenmiştir. Beyrut'u terk eden Filistinlilerin güvenliklerinin sağlanması, bölgedeki sivillerin

³⁷¹ "Operations Update: Past, Present and Future", <http://www.isis-europe.org/ftp/download/operations%20update,%20past,%20present%20and%20future%20-%20esr%2019.pdf>, (Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

³⁷² Ayrıntılı bilgi için bkz. "EU Operations", <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=268&lang=en&mode=g>, (Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

³⁷³ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 602.

³⁷⁴ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 602.

güvenliğinin sağlanması ve Lübnan hükümetinin bölgedeki otoritesinin yeniden kurulması görevleri MNF'nin ileride saldırıların hedefi haline gelmesine neden olmuştur.

Lider ülke komutasındaki çok uluslu güçler özellikle tarafları ateşkese ve anlaşma şartlarına uymaya zorlama konusunda başarılı görevler icra etmişlerdir³⁷⁵. Somali'ye 1991 yılında konuşlandırılan UNOSOM I'in çatışan tarafların anlaşma şartlarına uymaması nedeniyle başarısız olması ve ülke çapında giderek kötüleşen durum nedeniyle Güvenlik Konseyini daha sert adımlar atmaya yöneltmiştir³⁷⁶. Güvenlik Konseyi 3 Aralık 1992 tarihli 794 sayılı kararı ile üye devletlere Somali'de insani yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasına olanak verecek güvenli ortamın teşkili için yetki vermiştir. Bu yetki BM Antlaşması Bölüm VII kapsamında verilmişti ve güç kullanmak dahil gerekli bütün tedbirlerin uygulanmasını öngörmekteydi³⁷⁷. Bu durum üzerine ABD'nin liderliğinde UNITAF 37 bin kişilik üstün bir askeri güç olarak teşkil edilerek, bölgeye konuşlandırılmıştır. "Umut Harekatı" olarak da adlandırılan UNITAF, kendisine verilen görevleri büyük ölçüde yerine getirmiştir. Yine Ruanda da BM güçlerinin yaşanan soykırım karşısında etkisiz kalması ve tarafların Güvenlik Konseyi kararlarına kayıtsız kalması üzerine Fransa liderliğindeki çok uluslu güç, Güvenlik Konseyinin 22 Haziran 1994 tarihli 929 sayılı kararına dayanarak bölgeye konuşlandırılmıştır³⁷⁸. Fransa ve yedi Afrika ülkesinden 3000 kişilik bir güce sahip olan ve "Operation Turquoise" adı verilen harekat çatışmaların durdurulması ve taraflar arasında ateşkesin

³⁷⁵ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, 603.

³⁷⁶ Haydar ÇAKMAK: **a.g.e.**, 203

³⁷⁷ "United Nations Operation in Somalia I, II – UNOSOM I, II), **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, United Nations Department Of Public Information, New York, 1996, 294.

³⁷⁸ "Hilaire MCCOUBREY ve Justin MORRIS: **a.g.m.**, 237; "Rwanda – UNAMIR", http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unamir_b.htm, (Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

imzalanmasına katkıda bulunmuştur³⁷⁹. Haiti’de bir darbe ile ülkedeki yönetime el koyan askeri rejim UNMIH (United Nations Mission in Haiti) ile işbirliğine yanaşmamış ve bölgeye konuşlanmasına engel olmuştur. Ancak Güvenlik Konseyinin 31 Temmuz 1994 tarihinde almış olduğu 940 sayılı karar ile, ABD liderliğindeki 20.000 kişilik çok uluslu güce gerektiği hallerde kuvvet kullanma yetkisi vermesi rejimin tutumunu değiştirmiştir³⁸⁰. Çok uluslu gücün Haiti’ye ayak basmasının ardından BM barış güçleri de bölgeye konuşlanmaya başlamışlardır. Bir başka çok uluslu güç olan Avustralya liderliğindeki INTERFET (The International Force in East Timor) ise 15 Eylül 1999 tarihinde Güvenlik Konseyinin VII’nci bölüm çerçevesinde almış olduğu 1264 nolu karar ile Doğu Timor’da barış ve güvenliği tesis etmek, UNAMET (United Nations Mission in East Timor)’i korumak ve görevlerini yerine getirmesine yardımcı olmak, insani yardım faaliyetlerini yürütmek maksadıyla gerekli her türlü önlemi almak ile yetkilendirilmiştir³⁸¹.

27 Kasım – 5 Aralık 2001’de Bonn’da gerçekleştirilen Afganistan Konferansında alınan karar gereği oluşturulan ISAF, Afganistan’da güvenliğin ve istikrarın sağlanması için faaliyet göstermiştir. Güvenlik Konseyinin VII. Bölüm çerçevesinde vermiş olduğu 1386, 1413, 1444, 1510, 1563, 1623, 1659 ve 1707 sayılı kararlar ile Afganistan’da görev yapan ISAF’ın komutası aralarında Türkiye’nin de bulunduğu, NATO üyesi ülkelerce yürütülmüştür³⁸².

³⁷⁹ Funda KESKİN: “BM ve Kuvvet Kullanma”, **Avrasya Dosyası: BM Özel**, Cilt: 8, Sayı: 1, (Ankara: ASAM Yayınları, 1992), 170; “Rwanda – Conflict History”, <http://www.is.co.za/AF/profiles/Rwanda/SecInfo.html>, (Erişimi Tarihi: 08.07.2006); “RWANDA: ‘Genocidal slaughter’ claims as many as 1 million UN authorizes ‘Operation Turquoise’ to protect displaced persons”, <http://www.un.org/Pubs/chronicle/1994/issue4/0494p4.asp>, (Erişimi Tarihi: 08.07.2006).

³⁸⁰ “United Nations Mission in Haiti – UNMIH”, **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, United Nations Department Of Public Information, New York, 1996, 623 – 627.

³⁸¹ Rosalyn M.BROWN: **Peace Operations in Failed States: What Is The Appropriate Model To Employ?**, (Pennsylvania: U. Army War College, 2002), 18.

³⁸² “History of the International Security Assistance Force”, http://www.ifcb.nato.int/ISAF/about/about_history.htm, (Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

11 Ağustos 2003 tarihinde ise komuta Almanya – Hollanda ikilisinden, NATO'ya devredilmiştir³⁸³.

³⁸³ Haydar ÇAKMAK: **a.g.e.**, 235.

İKİNCİ BÖLÜM

BM BARIŞ GÜÇLERİNİN TARİHİ SÜREÇTEKİ GELİŞİMİ

1945 yılından, UNEF l'in teşkil edildiği 1956 yılına kadar geçen süre BM barışı koruma hareketlerinin “doğuş dönemi” olarak adlandırılmaktadır³⁸⁴. Bu dönem boyunca, BM barış güçlerinin öncüleri kabul edilen BM askeri gözlemcileri çatışma bölgelerinde faaliyet göstermişlerdir. 1956'da ilk BM barış gücü kabul edilen UNEF l'in teşkil edilmesi ile birlikte soğuk savaş dönemi barış güçlerinin temel ilkeleri ve görevleri şekillenmeye başlamıştır³⁸⁵. Bu dönem boyunca icra edilen kısıtlı sayıdaki hareketler genel olarak devletler arasındaki sınır boylarına konuşlandırılmışlardır. 1980'li yılların sonlarına doğru süper güçler arasındaki yakınlaşma ile birlikte barışı koruma hareketlerinin sayısında hızlı bir artış ve kapsamında büyük bir genişleme gözlenmiştir. 1990'lı yıllarda soğuk savaşın sona ermesinin ardından ise BM güçleri zorlama yetkisi verilerek iç savaşın yaşandığı bölgelerde görevlendirilmeye başlanmıştır. Soğuk savaş sonrası yaşanan bir diğer gelişme ise BM barış güçlerinin, çatışma sonrası barışın tesisi faaliyetlerinde görevlendirilmeleridir³⁸⁶. Çatışmalar nedeniyle harap olmuş bölgelerde barışın kendiliğinden devam etmesini sağlamak amacıyla çatışmaları tetikleyen sorunların ortadan kaldırılması, barışın tesisin en önemli hedefidir. BM barış güçlerinin, sahip oldukları imkanlar ile bu hedefin gerçekleştirilmesi yolunda önemli faaliyetler icra etmektedirler.

³⁸⁴ Nigel D. WHITE: “Historical And Political Background”, **Keeping The Peace: United Nations And The Maintenance Of International Peace And Security**, (Manchester: Manchester University Press, 1997), 211.

³⁸⁵ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: “The Evolution of UN Peacekeeping 1947 – 1987”, **Peacekeeping And The United Nations**, (Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited, 1996), 33.

³⁸⁶ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: “Types of UN Military Operations”, **The Blue Helmets: Legal Regulations of United Nations Military Operations**, (Vermont: Dartmouth Publishing Company 1996), 28 – 29.

1. BM ASKERİ GÖZLEMCİLERİ

1.1. Genel Özellikleri

Geleneksel anlamda ilk barış gücü, 1956 yılında görevlendirilen UNEF l'dir. 1945'den UNEF l'in teşkil edildiği 1956 yılına kadar geçen süre içerisinde barış güçlerinin ilk öncüleri olarak kabul edilebilecek BM askeri gözlemcileri, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için görevlendirilmeye başlanmıştır³⁸⁷.

BM askeri gözlemcileri üye ülkelerden temin edilen subaylardan teşkil edilmektedir ve sayıları bir barış gücü ile karşılaştırıldığında oldukça azdır³⁸⁸. Askeri gözlemci hareketlerinin, barış güçlerinde olduğu gibi taraflar arasındaki çatışmaları doğrudan önleyici bir etkileri mevcut değildir³⁸⁹. Zaten kullanım amaçları da bu değildir. Bir ateşkesin veya antlaşmanın izlenmesi, tarafların ihlal iddialarını araştırılması ve Güvenlik Konseyinin ihtiyaç duyduğu diğer bilgilerin toplanılması ile görevlendirilmektedirler. Bu görevler UNCI (United Nations Commission for Indonesia)'dan beri bazı değişiklikler ile devam etmektedir³⁹⁰. Çoğunlukla barış güçlerinin bir parçası olarak hareket eden gözlemciler, hareket alanlarında BM'e yararlı bilgiler sağlamakta, ayrıca taraflar arasındaki iletişim sorunun neden olabileceği gerginliklerin önüne geçmektedirler. Barış güçlerinin aksine, askeri

³⁸⁷ Paul F. DIEHL: "Concepts And Developments Of International Peacekeeping", **International Peacekeeping**, (London: The Johns Hopkins University Press, 1993), 27.

³⁸⁸ David, Paul MILLER: **Leadership In Transnational World: The Challenge Of Keeping The Peace**, (Massachusetts: Institute For Foreign Policy Analysis, 1993), 9.

³⁸⁹ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 27.

³⁹⁰ Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 249.

gözlemciler genellikle meşru müdafaa için dahi silah taşımamaktadırlar³⁹¹. Harekat alanındaki çatışan tarafların silahsız gözlemcilere karşı silah kullanmama eğiliminde olacağı değerlendirilmektedir³⁹². Bu kural ilk gözlemci hareketinden bu yana uygulanmaktadır. Askeri gözlemcilerin hareket alanında silahsız olarak hareket etmeleri tarafsızlıklarının da bir göstergesidir.

1.2. Uygulamalar

BM barışı koruma hareketlerinin doğuş dönemi olarak değerlendirilen 1945 – 1956 yılları arasında askeri gözlemciler II. Dünya Savaşı sonrası değişen koşullar nedeniyle görevlendirilmişlerdir³⁹³. BM tarafından görevlendirilmeye başlanan bu küçük silahsız gözlemci gurupları, Yunanistan, Endonezya, Ortadoğu ve Keşmir'de yükselen tansiyonu kontrol altına almak, taraflar arasındaki iletişimsizliği ortadan kaldırmak, tarafların iddialarını araştırmak, anlaşma şartlarının uygulamalarını denetlemek gibi faaliyetler yürütmüşlerdir³⁹⁴. Ayrıca askeri gözlemciler, oluşturulan ateşkes ve ayırma hatlarındaki durum hakkında Güvenlik Konseyinin, zamanında ve doğru bilgi edinme ihtiyacını da karşılamışlardır. Sonraki yıllarda da BM tarafından görevlendirilmeye devam edilen gözlemciler, günümüzde halen sorunlu bölgelerde faaliyetlerine devam etmektedirler.

³⁹¹ Agostinho ZACARIAS: "Peace and Unites Nations System", **a.g.e.**, 16;, Enver BOZKURT: **a.g.e.**, 82.

³⁹² Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 59.

³⁹³ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, s. 27.

³⁹⁴ "Müşterek güvenlik konusunda ortaya çıkan başarısızlık BM'in uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusundaki sınırlarını göstermiştir. Bu erken dönem askeri gözlemci hareketleri, müşterek güvenlik alanındaki boşluğun doldurulması konusunda bir çabaydı." Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 28.

İcra edilen ilk BM gözlemci misyonu UNSCOB (United Nations Special Committee On The Balkans)'dur³⁹⁵. UNSCOB, soğuk savaş dönemi boyunca Avrupa'da icra edilen tek BM barışı koruma harekatıdır. Bu dönemde ABD ve SSCB, kendilerinin etkili olduğu alanlara BM'in girmesine kesinlikle izin vermemişlerdir. Tek istisna Yunan iç savaşı nedeniyle görevlendirilen UNSCOB olmuştur. Yunanistan'daki meşru hükümetin çağrısı üzerine, 21 Ocak 1947 tarihinde oluşturulmuştur. UNSCOB'un görevleri; Yunanistan'daki komünist gerillaların dış ülkelere yardım alıp almadıklarını araştırmak ve Yunanistan ile gerillalara yardım ettikleri iddia edilen komşuları, Bulgaristan, Arnavutluk ve Yugoslavya arasındaki ilişkilerin düzeltilmesini sağlamaktır³⁹⁶. UNSCOB'un görev alanına dört Balkan ülkesinin topraklarının dahil olması planlanıyordu. Ancak Yunanistan dışındaki üç ülkenin buna karşı çıkması üzerine gözlemciler, sadece Yunanistan topraklarından görevlerini icra edebilmişlerdir. UNSCOB, iç savaş konusunda Yunanistan'a önemli bir yardımda bulunamamıştır ancak bir harekatta tarafların rızalarının alınmasının ve hareket süresince tarafsız kalınmasının önemini BM'e göstermiştir³⁹⁷. UNSCOB'un kurulmasından altı ay sonra Filistin'de görevlendirilen UNTSO'da elde edilen bu deneyimlerin kullanılma fırsatı doğmuştur.

Ortadoğudaki ilk barışı koruma harekatı olan UNTSO, 1948 Arap - İsrail savaşı nedeniyle, Güvenlik Konseyinin isteği üzerine Filistin'de yapılan ateşkesi denetlemek amacıyla oluşturulmuştur³⁹⁸. UNTSO'nun faaliyetleri

³⁹⁵ BM kaynaklarında UNSCOB'a yer verilmemişse de kimi yazarlar, bu harekatın BM barışı koruma harekatının ilk örneği olarak kabul etmektedir. Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK:**a.g.e.**, 28; Karl Th. BIRGISSON: "United Nations Special Committee On The Balkans", DURCH, William J. (Ed.), **a.g.e.**, 77.

³⁹⁶ Karl Th. BIRGISSON: "United Nations Special Committee On The Balkans", DURCH, William J. (Ed.), **a.g.e.**, 79.

³⁹⁷ Karl Th. BIRGISSON: **a.g.m.**, 77.

³⁹⁸ "United Nations Truce Supervision Organization – UNTSO), **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, United Nations Department Of Public Information, New York, 1996, 17.

zamanla bölgedeki beş devletin, İsrail ve Arap komşuları Mısır, Ürdün, Lübnan ve Suriye'nin topraklarına yayılmıştır. UNTSO'nun yetkileri kesin bir çerçeve ile sınırlandırılmadığı için bölgedeki yeni gelişmelere cevap vermekte yeterli esnekliği gösterebilmiştir. Bölgeye konuşlandırılan yeni hareketlerin bünyelerinde UNTSO'ya bağlı gözlemciler görev almışlardır³⁹⁹. Günümüzde halen bölgedeki faaliyetlerini sürdürmekte olan UNTSO, yeni barışı koruma hareketlarına yetişmiş, deneyimli personel sağlaması açısından özel bir öneme sahiptir⁴⁰⁰.

İlk ateşkes izleme görevi ise, Yunanistan'da icra edilen UNSCOB ile aynı yıl içerisinde, eski bir sömürgecinin bağımsızlık talebi nedeniyle gerçekleşmiştir⁴⁰¹. 1947 yılında Endonezya'daki bağımsızlık taleplerine karşın, Hollandalı sömürgecilerin ülkedeki varlıklarını sürdürme çabaları bölgede çatışmalara neden olmuştur⁴⁰². Güvenlik Konseyinin yaptığı çağrı doğrultusunda taraflar arasında bir ateşkes sağlanmıştır. Ateşkesin ardından bölgeye gönderilen BM gözlemcileri⁴⁰³, kendilerine verilen yetki doğrultusunda, taraflar arasında ara bulucuk faaliyetlerinin yürütülebileceği bir ortam sağlamış⁴⁰⁴, ateşkesi izlemiş, iddia edilen ihlalleri araştırmış ve Güvenlik Konseyinin ihtiyaç duyabileceği diğer bilgileri toplama görevlerini

³⁹⁹ Golan tepelerindeki UNDOF (United Nations Disengagement Observer Force), UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon). 1956, 1967, 1973 ve 1982 yıllarında gerçekleşen Arap – İsrail savaşlarında, UNTSO'nun gözlemcileri ateşkes hatlarında görev yapmaya devam etmişler ve küçük çaplı olayların genel bir savaşa dönüşmesinin önüne geçmişlerdir.

⁴⁰⁰ Mona GHALI: "United Nations Truce Supervision Organization: 1948 – Present", William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 85.

⁴⁰¹ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 27.

⁴⁰² Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: "Types Of UN Military Operations", **a.g.e.**, 21.

⁴⁰³ Endonezya'da görevlendirilen gözlemci hareketi da, UNSCOB gibi BM kaynaklarında barışı koruma hareketleri kapsamında değerlendirilmemektedir. Ancak kimi yazarlar gözlemcilerin bu bölgede yaptıkları faaliyetler nedeniyle UNCI'yi gözlemci hareketleri arasında değerlendirmektedirler. Mircea MALITZA: **a.g.m.**, 239; Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 27; Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 21.

⁴⁰⁴ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 27.

yerine getirerek, çözümün sağlanmasına önemli katkılarda bulunmuşlardır⁴⁰⁵. Ayrıca Endonezya'nın bağımsızlığını öngören bir antlaşmanın sağlanmasının ardından, Hollanda kuvvetlerinin ülkeden çekilmesini de izlemişlerdir⁴⁰⁶.

Eski bir sömürge görevlendirilen diğer bir hareket ise UNMOGIP (United Nations Military Observer Group in India and Pakistan)'dir. İngiltere, 1947 yılında İngiliz Hindistanını ikiye bölerek Hindistan ve Pakistan'a bağımsızlıklarını vermiştir. Bu iki devletin yanında 584 küçük prenslik de bağımsızlıklarını elde etmişlerdi. Bunların çoğu coğrafi, beşeri ve ekonomik şartlar çerçevesinde Hindistan veya Pakistan'a bağlanma kararı almışlardı.⁴⁰⁷ Ancak daha sonraları "Keşmir Sorunu"⁴⁰⁸ olarak adlandırılacak olan, Keşmir prensliğinin durumu konusunda iki ülkenin karşı karşıya gelmesi, Güvenlik Konseyinin UNMOGIP'i teşkil etmesine neden olmuştur. UNMOGIP'in görevleri ateşkes hattını izlemek, ihlal iddialarını araştırmak, karşıt iddialar hakkında hüküm vermek ve taraflara ait kuvvetlerin yapısını ve faaliyetlerini kayıt altına almak idi⁴⁰⁹. 1965 yılında iki ülke arasında patlak veren savaşın ardından bölgeye yeni bir gözlemci misyonu, UNIPOM (United Nations India – Pakistan Observation Mission) gönderilmiştir. Bu misyonun görevi savaş sonrası kabul edilen ateşkes hattının Keşmir dışında kalan bölümünü izlemektir. UNIPOM bölgede 1965 – 66 yılları arasında görev yapmıştır⁴¹⁰. UNIPOM'un 1966'da bölgeden ayrılmasına karşın UNMOGIP, Keşmir sorunun devam etmesi nedeniyle halen bölgede görev yapmaktadır. Ancak

⁴⁰⁵ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: "The Functions Of Peacekeeping Operations", **a.g.e.**, 92.

⁴⁰⁶ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 92.

⁴⁰⁷ Karl Th. BIRGISSON: "United Nations Military Observer Group In India And Pakistan", DURCH, William J. (Ed.), **a.g.e.**, 274.

⁴⁰⁸ Keşmir sorunu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Fahir ARMAOĞLU: **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914 – 1980**, (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1984), 659 – 666.

⁴⁰⁹ "United Nations Mission Observer Group in Pakistan – UNMOGIP", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 134 – 135.

⁴¹⁰ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: "The Evolution of UN Peacekeeping 1947 – 1987", **a.g.e.**, 46.

Hindistan'ın misyon ile ilişkilerini sınırlandırması ve görmezlikten gelmesi nedeniyle Keşmir sorununun çözümü konusunda bir umut vaat etmemektedir⁴¹¹.

Doğu döneminin ardından UNEF I'in teşkil edilmesi ile birlikte barış güçleri de sorunlu bölgelerde faaliyet göstermeye başlamıştır. Ancak bu askeri gözlemci misyonlarını görevlendirilmesinin sonu olmamıştır. İlerleyen yıllarda askeri gözlemci misyonlarının kullanılmasına yoğun olarak devam edilmiştir. BM açısından, askeri gözlemciler, barış güçlerine göre bazı avantajlara sahiptirler. Örneğin soğuk savaş boyunca barış güçlerinin görevlendirilmeleri ONU hariç devletlerarası çatışmalar ile sınırlı kalmış, soğuk savaş sonrasında ise iç savaşların yaşandığı bölgelerde görev alan barış güçleri, bir çok tehlikeli sorun ile karşılaşmışlardır. Askeri gözlemciler ise hem devletler arası çatışmalarda hem de iç çatışmalarda rahatça görev yapabilmişlerdir. İran ve Irak arasında on yıl boyunca süren savaşın ardından UNIIMOG 1988'de bölgeye konuşlandırılmış ve bu iki devlet arasındaki ilişkilerin normalleşmesi yolunda faaliyet göstermiştir⁴¹². 1991 yılında Körfez Savaşı sonunda Irak – Kuveyt sınırında görevlendirilen UNIKOM (UN Iraq – Kuwait Observation Mission) ⁴¹³ da iki devlet arasındaki sorunlar nedeniyle görevlendirilen gözlemci hareketlerindendir. 1965 yılında Dominik Cumhuriyeti'nde yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle teşkil edilen DOMREP (Representative of the Secretary General in the Dominican Republic) ise ülkedeki durum hakkında Güvenlik Konseyi'ne bilgi vermek ile görevlendirilmiştir⁴¹⁴. DOMREP'in özelliği, üç kişilik bir kuvvetten oluşması

⁴¹¹ Pauline DAWSON: **The Peacekeepers Of Kashmir**, (New York: St. Martin's Pres, 1994), 309.

⁴¹² Brian D. SMITH: "United Nations Iran – Iraq Military Observer Group", William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 237.

⁴¹³ Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNS: **a.g.m.**, 85 – 89.; **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 682.

⁴¹⁴ Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNS: **a.g.m.**, 66; Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: **a.g.e.**, 183.

itibari ile BM'in en az mevcutlu barışı koruma hareketi olmasıdır⁴¹⁵. SSCB'nin yıkılmasının ardından ortaya çıkan yeni devletlerdeki iç çatışmalarda BM Güvenlik Konseyi tarafından yetkilendirilen gözlemci misyonları başarılı görevler icra etmişlerdir. Örnek olarak Ağustos 1993'de Gürcistan'da görevlendirilen UNOMIG (UN Observer Mission in Georgia)⁴¹⁶ ülkedeki iç savaşın tarafları arasında imzalanan ateşkesi izlemek için, Aralık 1994'de de UNMOT (United Nations Mission of Observers in Tacikistan)⁴¹⁷ benzer bir yetkiyle Tacikistan'a konuşlandırılmıştır⁴¹⁸.

Ayrıca iç savaş ile devletler arasındaki sorunların birlikte yer aldığı uyuşmazlıklarda da gözlemciler etkin şekilde kullanılmışlardır. UNOGIL (United Nations Observation Group in Lebanon), 1958 yılında Lübnan'da yükselen gerilimin Mısır ve Suriye'nin oluşturduğu Birleşik Arap Cumhuriyeti tarafından tırmandırılmasının önüne geçmek amacıyla, Lübnan hükümetinin şikayeti üzerine oluşturulmuştur⁴¹⁹. UNOGIL, Lübnan sınırında yasal olmayan yollardan insan, silah ve teçhizat ile diğer malzemelerin geçişi olup olmadığını denetlemek ile görevlendirilmiştir⁴²⁰. Bu grupta yer alan bir başka hareket ise UNYOM (United Nations Yemen Observation Mission)'dur. Yemen'de yaşanan iç savaşın tarafları, Mısır ve Suudi Arabistan tarafından desteklenmekteydi. Çatışmaların bölgede genişleme ihtimali BM'i harekete geçirmiş ve ABD ile BM'in yaptığı çalışmalar sonucunda Mısır ve Suudi

⁴¹⁵ "Representative of the Secretary General in the Dominican Republic - DOMREP", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 652.

⁴¹⁶ "UN Observer Mission in Georgia – UNOMIG", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 569.

⁴¹⁷ "UN Mission of Observers to Tajikistan – UNMOT", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 589.

⁴¹⁸ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: "Types Of UN Military Operations", **a.g.e.**, 21.

⁴¹⁹ "United Nations Observer Group in Lebanon - UNOGIL", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 115.

⁴²⁰ Mona GHALI: "United Nations Observation Group In Lebanon: 1958", DURCH, William J. (Ed.), **a.g.e.**, 170.

Arabistan, taraflara yaptıkları yardımları keseceklerine dair anlaşmaya varmışlardır. 11 Haziran 1963'te UNYOM bu anlaşmaya uyulup uyulmadığını denetlemek ile görevlendirilmiştir. Ancak hareket tarafların, anlaşma şartlarına uymaması nedeniyle sonlandırılarak, Mart 1964'de bölgeden ayrılmıştır⁴²¹.

1980'lerin sonlarına doğru, soğuk savaş dönemi rekabetinin azalmaya başlaması BM'in daha rahat hareket etmesine imkan vermiştir. Soğuk savaş döneminde BM'in giremediği Orta ve Güney Amerika'da askeri gözlemciler faaliyet göstermeye başlamışlardır⁴²². Kullandığı vetolar ile BM'i yıllar boyu bu bölgeden uzak tutan ABD, 1989'da Nikaragua'da ONUCA (UN Observer Group in Central America)⁴²³ ve 1991'de El Salvador'da ONUSAL'ın⁴²⁴ konuşlandırılmasına onay vermiştir. Ayrıca Afganistan'daki Sovyet kuvvetlerinin çekilişini gözlemlemek ile görevlendirilen UNGOMAP (UN Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan) da bu eğilimin bir sonucudur⁴²⁵. 1988 yılında taraflar arasında imzalanan anlaşma gereği UNGOMAP'a bağlı elli BM gözlemcisi, Afganistan topraklarını terketmeleri planlanan yüz binin üzerindeki Sovyet askerinin çekiliş takvimini, çekiliş güzergahlarını izlemiş, Afgan ve Sovyet yetkililer arasındaki düzenli görüşmelerin yapılmasına yardımcı olmuştur. İki süpergüç arasındaki yumuşama döneminde icra edilen bir başka hareket ise UNAVEM'dir. 70 askeri gözlemcinin yer aldığı

⁴²¹ Henry WISEMAN: "The United Nations and International Peacekeeping: A Comparative Analysis", **The United Nations And The Maintenance Of International Peace And Security**, (Boston Martinus: Nijhoff Publishers, 1987), 281.

⁴²² Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 216.

⁴²³ "UN Observer Group in Central America – ONUCA", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 413.

⁴²⁴ "UN Observer Mission in El Salvador - ONUSAL", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 423.

⁴²⁵ Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNS: **a.g.m.**, 81.

UNAVEM, 1988 yılında Küba, Angola ve Güney Afrika arasında imzalanan antlaşma gereği Küba kuvvetlerinin Angola'dan çekilmesini izlemiştir⁴²⁶.

1990 yılında teşkil edilen UNOMIL (United Nations Observer Mission in Liberia) ise bir bölgesel örgüt hareket alanındayken, ona yardımcı olmak amacıyla konuşlandırılan ilk BM barışı koruma hareketi olmuştur⁴²⁷. Liberya'da iç savaşın başlamasının ardından harekete geçen ECOWAS (Economic Community of West African States), Ağustos 1990'da bölgeye bir barış gücü konuşlandırmıştır⁴²⁸. ECOMOG (ECOWAS Monitoring Group) adı verilen bu güç, Gambiya, Gana, Gine, Nijerya ve Sierra Leone'nin sağladığı 4000 kişilik bir askeri güce sahipti. 1993'de çatışan taraflar arasında yapılan ateşkes anlaşmasının ardından ise BM Güvenlik Konseyi tarafından UNOMIL teşkil edilmiştir. Cotonou Barış Antlaşması'nın yürütülmesini sağlamak için ECOMOG ve UNOMIL işbirliği içerisinde hareket etmişlerdir. ECOMOG, esas sorumluluğu üstlenirken, UNOMIL ise uygulamayı izleyerek tarafsızlığı sağlamıştır⁴²⁹. UNOMIL; ECOWAS'ın ve geçici hükümetin faaliyetlerini desteklemek, insani yardım faaliyetlerine yardımcı olmak, insan hakları ihlallerini araştırıp Genel Sekretere rapor etmek ve seçimleri izlemek gibi bir çok görev icra etmiştir⁴³⁰. Afrika topraklarında görevlendirilen bir başka gözlemci hareketi ise, Ruanda'nın, ülkedeki iç savaşı Uganda'nın desteklediği iddiası üzerine 1993 yılının Haziran ayında teşkil edilen

⁴²⁶ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 23.

⁴²⁷ "United Nations Observer Mission in Liberia - UNOMIL", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 379.

⁴²⁸ Ülkedeki iç savaşını sonlandırmak için ECOWAS (Community Of West African States) bölgeye Ağustos 1990'dan itibaren ECOMOG (ECOWAS Monitoring Group)'u konuşlandırmıştır. ECOWAS'a bağlı ülkelerin sağladığı askeri birliklerden oluşan kuvvet, bölgeye UNOMIL'in gelmesi ile birlikte, koordineli bir şekilde faaliyetlerini sürdürmüştür. "United Nations Observer Mission in Liberia - UNOMIL", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), s, 377 – 380.

⁴²⁹ "United Nations Observer Mission in Liberia - UNOMIL", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 378 – 379.

⁴³⁰ "Appendix: Facts and Figures", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 732.

UNOMUR (United Nations Observer Mission Uganda – Rwanda)'dur. UNOMUR iki ülke sınırında yasa dışı silah ve askeri malzeme geçişini izlemek için teşkil edilmiştir⁴³¹. UNASOG (United Nations Aouzou Strip Observer Group) ise; 1994 yılının Mayıs ve Haziran ayları arasında Libyanın, Uluslararası Adalet Divanı kararı gereği Çad ile Libya arasında anlaşmazlık konusu olan Aouzou bölgesinden çekilmesini izlemiştir⁴³².

Askeri gözlemciler eski Yugoslavya topraklarında da görevlendirilmişlerdir. 11 Kasım 1992'de Makedonya Devlet Başkanının BM'e yaptığı başvuru üzerine gerçekleştirilen BM'in Makedonya'daki önleyici konuşlandırılmasında da askeri gözlemciler yer almışlardır⁴³³. Genel Sekreterin önerisi doğrultusunda Güvenlik Konseyinin almış olduğu karar ile UNPROFOR'un bir bölüm unsuru Makedonya ile Arnavutluk arasındaki sınır hattına konuşlandırılmıştır. Askeri ve polis gözlemciler, sivil uzmanlardan ve askeri birliklerden oluşan BM varlığı, sınır boyunu izleyerek, Makedonya'nın güvenliğini ve toprak bütünlüğünü tehdit edecek olayları rapor etmiştir. Ayrıca sınırda meydana gelen olaylar konusunda taraflar arasında arabulucuk faaliyetleri yürütülerek olayların büyümesi engellenmiştir⁴³⁴. Askeri gözlemcilerin eski Yugoslavya topraklarında icra ettikleri görevlerden bir diğeri de UNMOP (United Nations Mission of Observers in Prevlaka)'dur. 1996 yılında Güvenlik Konseyinin kararı gereği, BM askeri gözlemcileri daha önceleri UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia)'nun kontrolündeki Prevlaka yarımadasının silahsızlandırılmasının

⁴³¹ "UNOMUR (United Nations Observer Mission Uganda – Rwanda", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 342.

⁴³² "Appendix: Facts and Figures", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 734.

⁴³³ Goulding MARRACK: "Current Rapid Expansion Unsustainable Without Major Chances", John ROPER, Masashi NISHIHARA ve diğerleri, **a.g.e.**, 93.

⁴³⁴ "United Nations Protection Force – UNPROFOR", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 538.

izlenmesi ile görevlendirilmişlerdir. UNMOP (United Nations Mission of Observers in Prevlaka), yirmi sekiz gözlemciden oluşturulmuştur⁴³⁵.

2. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ BM BARIŞ GÜÇLERİ

2.1. Genel Özellikleri

Doğuş döneminde icra edilen harekatlarda, askeri gözlemcilerin icra ettikleri faaliyetler sorunlu bölgelerde yükselen tansiyonun denetim altında tutulmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca bu gözlemci harekatlarında riayet edilen bazı hususlar genel bir uygulama haline gelerek, UNEF I ile birlikte barışı koruma harekatlarının temel ilkelerini oluşturmuşlardır⁴³⁶. Gözlemci harekatlarının yaptığı olumlu faaliyetlere karşın, gözlemcilerin Süveyş Krizi ile baş edemeyeceğinin anlaşılması, 1956 yılında geleneksel anlamda ilk barış gücü olan UNEF I'in teşkil edilmesine yol açmıştır⁴³⁷. Gözlemci misyonlarına göre daha cüretkar bir teşkilata sahip olan barış güçlerinin sahip oldukları, meşru müdafaa dahili kuvvet kullanma serbestisi ve hafif silah, araç ve gereçler ile donatılmış kalabalık kuvvet yapısı, kendilerine sınırlı bir caydırıcılık sağlamıştır⁴³⁸. Bu özellik barış güçlerine, geniş sorumluluk sahalarını kontrol altında tutabilme, tarafları birbirinden fiziki olarak

⁴³⁵ "United Nations Operations in the Yugoslavia After March 1995", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 556.

⁴³⁶ Bir gözlemci misyonunun harekat alanına konuşlanabilmesi için kabul eden ülkenin rızasının aranması, askeri gözlemcilerin meşru müdafaa harici silah kullanmaya yetkili olmaması (hatta çoğu zaman silahsız olmaları) ve icra ettikleri faaliyetlerdeki tarafsızlıkları gibi. Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: **a.g.e.**, 33.

⁴³⁷ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 28; Enver BOZKURT: **a.g.e.**, 83.

⁴³⁸ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 27.

ayırabilme, ateşkesi zedeleyecek ihlallerin önüne geçebilme ve görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilme imkanı vermiştir⁴³⁹. Böylelikle barış güçleri gözlemci misyonlarında olduğu gibi ateşkesi izleyip, ihlalleri rapor etmenin çok ötesinde görev ve yetkiler ile sorunlu bölgelere konuşlandırılmışlardır. BM barış güçleri 1956 yılından günümüze kadar, dünyanın bir çok yerinde uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden sorunlarda başarılı görevler icra etmişlerdir.

Esas itibari ile bir soğuk savaş ürünü olan BM barışı koruma hareketleri, bu dönem boyunca genelde devletler, özelde ise Arap Devletleri ile İsrail arasında çıkan sorunları kontrol altına almak amacıyla kullanılmışlardır. Çünkü Arap Devletleri ve İsrail arasındaki sorunlara süper güçlerin fiili olarak müdahil olması dünya barışı açısından büyük bir tehlike arz etmekteydi. Bu konuda başarılı olunmuş ve Ortadoğu bölgesinde Arap – İsrail çatışması nedeniyle yükselen tansiyon BM barış güçleri sayesinde kontrol altında tutulmuş, süper güçlerin sorunlara müdahil olması önlenmiştir⁴⁴⁰. Öyle ki uluslararası barış ve güvenliğe yaptıkları katkılar nedeniyle BM barış güçlerinin fikir babaları sayılan Lester Pearson 1957, Dag Hammarskjöld 1961 yılında, BM barış güçleri de 1988 yılında Nobel Barış Ödülüne layık görülmüşlerdir⁴⁴¹. Bu başarının ana nedeni soğuk savaş döneminde Batı dünyası ve ABD'nin, bölgesel ve küresel istikrarın devamlılığını SSCB yayımlacılığının önünde bir engel olarak görmeleri ve desteklemeleridir. Batı blokuna göre, sorunlu bölgelerde görevlendirilen BM barış güçleri bölgesel ve küresel istikrarın devamlılığı için uygun bir araçtı⁴⁴².

⁴³⁹ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 28, 6.

⁴⁴⁰ William J. DURCH: "Introduction", William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 7.

⁴⁴¹ Nuchhi R. CURRIER: "1988 UN Peacekeeping Forces - The Impartial Soldiers", www.un.org. (Erişim Tarihi: 25.12.2004).

⁴⁴² William J. DURCH: "Getting Involved: The Political – Military Context", William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 19.

Soğuk savaş dönemi BM barış güçleri, tarafsız, meşru müdafaa harici güç kullanma yetkisi ve arzusu olmayan, taraflar arasında kabul edilen bir ateşkesin ardından tarafların rızasıyla bölgeye yerleştirilen, askeri gözlemciler ve konvansiyonel askeri birliklerden oluşmaktaydı. İcra edilen görevler genellikle, arabuluculuk ve görüşmeler, tarafların ayrılması, tampon bölge kontrolü ve ateşkesin gözlemlenmesinden ibaretti. Harekat alanı anlaşılır, belirli sınırlara sahip, pek de karmaşık olmayan bir yapıya sahipti. Genellikle uluslararası antlaşmalarla belirlenmiş sınır hatları çevresindeydi ve harekat alanlarının kontrolü kolaydı. BM barış güçleri ONU hariç, sadece devletlerin taraf olduğu çatışmalarda görevlendirilmişlerdi. Bu da soğuk savaş dönemi barışı korumanın başarısına katkıda bulunmuştur. Çünkü iç ve dış siyasi baskılara açık olan devletler, uluslararası kamuoyunun barış yönündeki iradesinin bir göstergesi olan BM güçleri ile işbirliğinde hassas davranmışlardır.

Soğuk savaş dönemi icra edilen harekatlarla ilgili bir diğer konu ise, BM barışı koruma harekatlarının icra edildiği bölgelerdir. Güvenlik Konseyinde kullanılan vetolar nedeniyle doğu ve batı bloğuna bağlı ülke topraklarında veya süper güçlerin hakim oldukları bölgelere BM girememiştir. Ortadoğu, Kıbrıs, Keşmir ve Kongo gibi her hangi bir süper gücün baskın olmadığı ve mevcut durumun korunmasının her iki taraf açısından zararlı olmadığı bölgelerde “mavi miğferliler” boy göstermişlerdir.

2.2. Uygulamalar

İlk BM barış gücü “Süveyş Krizi” nedeniyle Ortadoğu’da görevlendirilmiştir⁴⁴³. Mısır Devlet Başkanı Nasır’ın, 1956 yılında Süveyş

⁴⁴³ Süveyş Krizi ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Fahir ARMAOĞLU: **a.g.e.**, 502 – 503.

Kanalını millileştirildiğini duyurmasının ardında, İsrail Mısır'a saldırmış; Fransa ile İngiltere ise kanalı koruma bahanesiyle birliklerini bölgeye konuşlandırmışlardır. Buna uluslararası toplumun, özellikle ABD ve SSCB'nin tepkisi sert olmuştur. Sorun Güvenlik Konseyine götürülmüş ancak Fransa ve İngiltere'nin vetoları nedeniyle bir karar alınamamıştır. Bunun üzerine BM Genel Kurulu bir kez daha "Barış İçin Birleşme" prosedürü çerçevesinde toplanmıştır⁴⁴⁴. 1 Kasım 1956 tarihli Genel Kurul toplantısında, acilen ateşkesin ilanı, İsrail'in ateşkes hattının gerisine çekilmesi ve Fransa ile İngiltere'nin hareketlerini durdurmaları kararı alınmıştır. 2 ve 5 Kasım'da alınan kararlar gereği Genel Sekreterden, ateşkesi koruyacak ve denetleyecek bir uluslararası "BM gücü" oluşturmak için plan hazırlaması istenmiştir⁴⁴⁵. 5 Kasım'da alınan 1000 nolu karar ile de Genel Sekreterin hazırladığı plan onaylanmıştır. Böylelikle 1956 yılında UNEF I, ilk BM barış gücü olarak teşkil edilmiştir⁴⁴⁶. Bu hareket barışı koruma hareketlerinin iddialı döneminin (1956 – 1968) başlangıcı kabul edilmektedir⁴⁴⁷.

10 ülkeden 6000 askerden oluşturun UNEF I, yabancı güçlerin Mısır'dan çekilmelerini denetlemek, sınır bölgesini kontrol ederek askeri saldırıları engellemek, İngiliz – Fransız – İsrail güçleri ile Mısır güçleri arasında bir tampon bölge oluşturmak ve ateşkesi korumak ile görevlendirilmiştir⁴⁴⁸. UNEF I, görevini 1967 yılının Mayıs ayına kadar başarı ile yerine getirmiştir. 1967 yılında 6 Gün Savaşlarından hemen önce Mısır'ın isteği üzerine

⁴⁴⁴ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 149.

⁴⁴⁵ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: **a.g.e.**, 34; "First United Nations Emergency Force – UNEF I", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 37.

⁴⁴⁶ "First United Nations Emergency Force – UNEF I", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 35; F. T. LIU: **United Nations Peacekeeping and the Non-Use of Force**, (London: Lynne Rienner Publishers, 1992), 17.

⁴⁴⁷ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: **a.g.m.**, 32.

⁴⁴⁸ Mona GHALI: "United Nations Emergency Force I", William DURCH J. (Ed.), **a.g.e.**, 113.

bölgeden çekilmiştir⁴⁴⁹. UNEF I'e bağlı birliklerin bölgeden çekilmesi 29 Mayıs 1967 başlamış, Haziran 17'e kadar sürmüştür⁴⁵⁰.

UNEF I, kendisini geçmişteki barışı koruma hareketlerinden farklı kılan bir çok özelliğe sahiptir. Birincisi UNEF I gözlemci hareketlarına göre kalabalık bir mevcuda sahipti ve gücün personeli meşru müdafaa kapsamında kullanılmak üzere hafif silahlar ile donatılmışlardı. İkincisi kendisine verilen yetkiler ve görevler doğrultusunda daha cüretkar faaliyetler yürütmesi istenmiştir. Mesela UNMOGIP, ateşkes hattını izlemek ile görevlendirilmiş iken, UNEF I, ateşkes hattını korumak ile görevlendirilmiştir⁴⁵¹. Üçüncüsü emir – komuta alanındaydı. UNEF I, Genel Sekreterin emrinde ve Genel Merkez tarafından atanan bir subay tarafından emir komuta edilmiştir. Böylelikle barış gücü tam anlamı ile bir uluslararası BM gücü haline gelmiştir. Emir komutanın ulusal amirlerde olduğu gözlemci misyonlarına göre bu daha ileri bir adımdır⁴⁵². Son olarak da daimi üyelerden kuvvet istenmemesi UNEF I ile birlikte, soğuk savaş dönemi barışı koruma hareketlerinin temel ilkelerden birisi haline gelmiştir⁴⁵³.

UNEF I ile birlikte soğuk savaş döneminin en çok ses getiren hareketlerinden birisi olan ONUC da iddialı dönemde gerçekleştirilmiştir. ONUC, meşru müdafaa harici güç kullanma yetkisi verilen ve bir iç savaşa müdahil olan tek BM barış gücü olmuştur⁴⁵⁴. Lübnan'daki UNIFIL ve Kıbrıs'daki UNFICYP'in de iç savaşa müdahale olduğu iddia edilebilir. Ancak Lübnan'daki çatışmalar Lübnan'ın muharebe alanı olarak kullanıldığı, İsrail ve

⁴⁴⁹ "First United Nations Emergency Force – UNEF I", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 55.

⁴⁵⁰ Mona GHALI: **a.g.m.**, 113

⁴⁵¹ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: **a.g.m.**, 33.

⁴⁵² Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, 31.

⁴⁵³ "First United Nations Emergency Force – UNEF I", **a.g.e.**, 38.

⁴⁵⁴ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: **a.g.m.**, 37.

İsrail karşıtı güçler arasındaki bir çatışmaydı. Kıbrıs'da ise iki farklı halkın ortaklaşa yürüttükleri bir yönetim vardı ve Rumların adayı kendi hakimiyetlerine alma çabaları sorunun asıl nedeniydi⁴⁵⁵. UNFICYP adadaki Rumlar ile Türkler arasında bir tampon bölge oluşturarak iki karşıt tarafı birbirinde belirli bir sınır hattı boyunca ayırmıştır⁴⁵⁶. Soğuk savaş döneminin, BM tarafından icra edilen en kalabalık ve maliyeti en yüksek harekatı olan ONUC, dönemin Genel Sekreteri Dag Hammaskjöld de dahil olmak üzere verilen can kayıplarıyla da diğer barışı koruma harekatlarından ayrılmaktadır⁴⁵⁷.

ONUC deneyimi bir çok soruna neden olmuştur. ONUC'un batılı devletlerin çıkarlarına hizmet ettiği iddiasında bulunan SSCB, kullandığı vetolar ile ONUC'un bir süreliğine Güvenlik Konseyi tarafından değil de, Genel Kurul tarafından kontrol edilmesine neden olmuştur⁴⁵⁸. ONUC'da olduğu gibi BM barış gücünün meşru müdafaanın ötesinde kuvvet kullanması, özellikle Afrika ülkelerinde BM harekatlarına karşı bir isteksizlik uyandırmıştır⁴⁵⁹. 1989 yılında Nabibya'ya konuşlandırılan UNTAG'a kadar bölgeye yeni bir BM barış gücü girmemiştir. Bunun yanında BM'de de Afrika'da süregelen çatışmalara karışmama konusunda bir eğilim oluşmuştur⁴⁶⁰. Bir diğer olumsuz sonuç ise harekatların finansmanında görülen zorluklar olmuştur. BM, ONUC'dan sonra on yıl boyunca yeni bir harekatın finansmanını üstlenmemiştir. Yemen ve Batı Yeni Gine'de icra

⁴⁵⁵ Kıbrıs sorunu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Erol MANİSALI: **Dünden Bugüne Kıbrıs**, (Ankara: Gündoğan Yayınları, 2002) ve Osman Metin ÖZTÜRK: **Stratejik Açıdan Doğu Akdeniz ve Kıbrıs**, (Ankara: Altınküre Yayınları, 2003).

⁴⁵⁶ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: "Types Of UN Military Operations", **a.g.e.**, 27.

⁴⁵⁷ John TRAYNOR: **International Peacekeeping 1918 – 86**, (Cheshire: Macmillan Education, 1988), 45.

⁴⁵⁸ Nigel D. WHITE: "Historical And Political Background", **a.g.e.**, 220.

⁴⁵⁹ William J. DURCH: "The UN Operation In The Congo: 1960 – 1964", William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 348.

⁴⁶⁰ William J. DURCH : **a.g.m.**, 348.

edilen hareketlar sorunun taraflarınca, UNFICYP ise gönüllü katkılar ile finansman edilmişlerdir⁴⁶¹. ONUC'un, BM barış güçlerinden beklentilerin arttığı bir dönemde yapılmış bir deneme olduğu değerlendirilmektedir. ONUC'da yaşanan deneyimler nedeniyle BM, UNOSOM II'ye kadar, barış güçlerini zorlama yetkisi vererek, tarafların rızası olmadan iç savaşlarda kullanmaktan kaçınmıştır. ONUC'un ardından barış güçlerinin, geleneksel ilkeler çerçevesinde görevlendirilmesine devam edilmiştir.

İddialı dönemde teşkil edilen bir diğer barışı koruma hareketi ise 1964'den beri devam eden UNFICYP'dir. Kıbrıs'taki Türkleri ve Rumları ayıran sınır hattını korumak amacıyla oluşturulan UNFICYP, uluslararası barış ve güvenliği korumak, iç düzeni sağlamak maksadıyla Kıbrıs'a konuşlandırılmıştır⁴⁶². Bu görevini Türkiye'nin 1974 yılında adada gelişen olaylar nedeniyle gerçekleştirdiği müdahaleye kadar sürdürmüştür. 1974 yılındaki müdahalenin ardından Türk ve Rum tarafları arasındaki ara bölgede tampon görevi üstlenen UNFICYP, ayrıca ateşkesi korumak, fiili durumu korumak, asayiş ve düzeni sağlamak, günlük sivil yaşamın normale dönmesine yardımcı olmak ve Uluslararası Kızılhaç Komitesince gerçekleştirilen esir değişimi faaliyetlerini kolaylaştırmak ile görevlendirilmiştir⁴⁶³. UNFICYP, adadaki varlığı günümüzde halen devam ettirmektedir. Adada bir çözüm yolu bulunmasını sağlamasa da, mevcut durumu koruyarak taraflar arasında ortaya çıkabilecek çatışmaların önüne geçmektedir.

Ortadoğu BM barış güçlerine en sık misafirlik eden bölge olmuştur. Ocak 1973'te Mısır ve Suriye'nin İsrail'e karşı sürpriz saldırısı ile başlayan

⁴⁶¹ William J. DURCH : a.g.m., 348.

⁴⁶² "UNFICYP", <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/unficyp.html>, (Erişim Tarihi: 03.01.2004).

⁴⁶³ Agostinho ZACARIAS: a.g.e., 50.

Yom Kippur Savaşının ardından bölgeye iki yeni BM barış gücü yerleştirilmiştir. UNEF II, İsrail – Mısır sınırına konuşlandırılarak bu iki devlet arasında bir tampon görevi üstlenmiştir⁴⁶⁴. UNEF II, 22 Ocak 1973’de tarafların bulundukları sınırlarda acil ve tam bir ateşkesi öngören 340 nolu kararın uygulanmasını denetlemek, çatışmaların yeniden başlamasını engellemek ve Uluslararası Kızılhaç Komitesiyle insani faaliyetlerinde işbirliği yapmak ve UNTSO ile işbirliğini yürütmek ile görevlendirilmiştir. Sonradan görevleri arasına Ocak 1974’deki ve Eylül 1975’deki saldırmazlık anlaşmalarının uygulanmasını denetlemek de eklenmiştir⁴⁶⁵. Tarafların BM barış gücüyle gösterdikleri işbirliği, bölgedeki gerilimi azaltmış ve 26 Mart 1979’da iki ülke arasında Camp David Antlaşmasının imzalanmasını sağlamıştır. Böylelikle UNEF II, Ortadoğu’da bir barış antlaşması ile sona eren tek soğuk savaş dönemi barışı koruma harekatı olmuştur⁴⁶⁶.

UNEF II, BM barışı koruma harekatlarında bazı yeniliklerin yaşanmasına sahne olmuştur. Bu yeniliklerden birisi, meşru müdafaa kapsamının genişletilmesidir. UNEF II ile birlikte, barış gücünün görev yapmasının engellenmesi de kuvvet kullanılmasını gerektiren bir durum haline gelmiştir⁴⁶⁷. Bir diğer yenilik ise barışı koruma harekatlarının finansmanında görülmüştür. Genel Kurulun 11 Aralık 1973’de almış olduğu 3101 nolu karar ile UNEF II’nin finansmanı için özel bir hesap oluşturulmuştur. Bu yeni düzenlemeyle birlikte ABD ve diğer daimi üyeler artık düzenli bütçeye sağladıkları katkı payının yüzde on beşi daha fazlasını

⁴⁶⁴ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: **a.g.m.**, 47.

⁴⁶⁵ Mona GHALI: “United Nations Emergency Force II”, William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 137.

⁴⁶⁶ Paul F. DIEHL: “When Peacekeeping Does Not Lead To Peace: Peacekeeping And Conflict Resolution”, **a.g.e.**, 95.

⁴⁶⁷ Genel Sekreterin, UNEF II harekatında uyulacak çerçeve ve ilkeleri belirlediği raporunda: “Kuvvet sadece savunmaya yönelik silahlara sahip olacaktır. Bunlar meşru müdafaa harici kullanılmayacaktır. Meşru müdafaa, Güvenlik Konseyinin verdiği yetki çerçevesinde görevlerini icra etmesinin zorla engellenme çabalarını da kapsamaktadır.”, “Second United Nations Emergency Force – UNEF II”, **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 60.

vermeye başlamışlardır⁴⁶⁸. 1974 yılında teşkil edilen UNDOF da bu şekilde finanse edilmiştir. Küçük gözlemci görevleri hariç, daha sonra icra edilen harekatlarda da bu yola gidilmiştir⁴⁶⁹.

UNDOF, 1973 Arap – İsrail Savaşı sonucu oluşturulan ikinci barışı koruma harekatıdır. UNEF II, Süveyş Kanalına ve İsrail ile Mısır arasına konuşlandırılmışken; UNDOF, Golan Tepelerine ve İsrail ile Suriye arasına konuşlandırılmıştır. 31 Mayıs 1974’de İsrail ve Suriye arasında imzalanan “Ayrırma Anlaşması ve Ek Protokol” gereği taraflar, ateşkesi ve BM barış güçlerince denetlenecek bir tampon bölge oluşturulmasını kabul etmişlerdir⁴⁷⁰. Bu anlaşma gereği teşkil edilen UNDOF’un görevleri, ateşkesi izlemek, anlaşma hükümlerince ayırma bölgesindeki kuvvet kısıtlamalarını denetlemek ve 338 nolu kararı uygulanmasını sağlamaktır⁴⁷¹. UNDOF, kendisine verilen yetkiler uyarınca hareket ve haberleşme serbestisine sahip olacak ve meşru müdafaa maksadıyla silah taşıyabilecekti. 1250 kişiden oluşan UNDOF, 1974’den bu yana Golan Tepelerinde başarı ile görevlerini yerine getirmektedir. Bunun en önemli nedeni tarafların sağladıkları destek ve anlaşmalar gereği verilen uygulanabilir görevlerdir⁴⁷².

Ortadoğuda görev yapan dördüncü BM barışı koruma harekatı UNIFIL’dir. İsrail’in Filistinli gerillaların saldırılarını durdurmak bahanesi ile Lübnan’ı işgal etmesinin ardından 19 Mart 1978 tarihinde teşkil edilmiştir⁴⁷³. UNIFIL, BM barışı koruma harekatında yaşanabilecek bütün sorunların

⁴⁶⁸ William J. DURCH: “Paying the Tab: Financial Crises”, William J. DURCH (Ed.): **a.g.e.**, 45 – 46.

⁴⁶⁹ Mona GHALI: **a.g.m.**, 139.

⁴⁷⁰ “United Nations Disengagement Force – UNDOF”, **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 73.

⁴⁷¹ “United Nations Disengagement Force – UNDOF”, **a.g.e.**, 73.

⁴⁷² Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: **a.g.e.**, 33.

⁴⁷³ “United Nations Interim Force in Lebanon –UNIFIL”, **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 83.

sergilendiği bir hareket olmuştur. Yüksek maliyet, üye devletlerin katkı paylarını ödemeyi reddetmeleri ve uyuşmazlığın taraflarınca gerekli işbirliğinin sergilenmemesi hareketin büyük zorluklar ile karşılaşmasına neden olmuştur⁴⁷⁴. Günümüze değin faaliyetlerini sürdüren UNIFIL'in, bölgedeki çatışmaların artması ve yayılmasının engellenmesi konusundaki katkısı sınırlı olmuştur. Özellikle 2006 yılında yaşanan olaylar bunun iyi bir göstergesidir.

UNIFIL'in teşkil edilip, hareket alanına konuşlandırılmasının ardından on yıl boyunca barışı koruma alanında bir durgunluk yaşanmıştır. Bu dönem boyunca dünyanın bir çok yerinde sıcak çatışmalar meydana gelmesine rağmen BM barışı koruma hareketlerine başvurulmamıştır. Meydana gelen çatışmalarda daimi üyelerin taraf olmaları ve bu çatışmalar ile ilgili karışık görüşler öne sürmeleri, finansman sorunları bu konuda etkili olmuştur⁴⁷⁵. Ayrıca BM harici, bölgesel örgütlenmelerin kendi bölgelerindeki çatışmalara müdahale etmeleri BM barış güçlerine olan ihtiyacı ortadan kaldırmıştır⁴⁷⁶.

Bu durgunluk, 1980'li yılların sonlarından itibaren artan sayıda barışı koruma hareketi ile son bulmuştur. Bunun en büyük nedeni süper güçler arasındaki ilişkilerde yumuşamanın başlaması ve soğuk savaş rekabetinin azalması ile birlikte Güvenlik Konseyindeki işbirliğinin artmasıdır. Ayrıca süper güçlerin BM barışı koruma hareketleri konusundaki tavırlarını olumlu yönde değiştirmeleri, hareketlerin teşkil edilmesini kolaylaştırmış ve BM'in uluslararası barış ve güvenliğin korunması yönündeki çabalarına güç katmıştır. 1980'li yılların sonlarına doğru BM'in barışı koruma alanında gösterdiği başarı, 80'li yıllarda BM'e karşı olan olumsuz bir tavır içerisindeki

⁴⁷⁴ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK:**a.g.e.**, 49.

⁴⁷⁵ LAWRENCE, Ziring, RIGGS, Robert E. Ve PLANO, Jack C., **The United Nations – International Organization and World Politics**, Harcourt College Publishers, Orlando, 2000, 199.

⁴⁷⁶ Bruno SIMMA (Ed.): **a.g.e.**, s. 600.

ABD'nin yaklaşımını da olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca bu dönemde çeşitli bölgesel sorunlarda gösterilen başarılar, BM barışı koruma faaliyetlerine karşı ilgiyi artırmıştır⁴⁷⁷. Barış güçlerinin başarısının en güzel göstergesi 1988 yılında Nobel Barış Ödülüne layık görülmeleri olmuştur.

1988 yılında Barışı koruma hareketlerinin “genişleme dönemi”ne⁴⁷⁸ gelmesi ile birlikte, BM barış güçleri geçmişe nazaran farklı ve geniş kapsamlı faaliyetler yürütmeye başlamışlardır. Özellikle soğuk savaş sonrası dünyanın bir çok yerinde patlak veren iç savaflara müdahale zorunluluğu, BM barışı koruma hareketlerinin kapsam ve sayı olarak genişlemesini beraberinde getirmiştir⁴⁷⁹. Yeni dönem hareketlarda barış güçleri geçmişe nazaran çok daha zorlu görevleri icra edebilmek için geniş yetkiler ile hareket alanlarına konuşlandırılmaya başlanmışlardır.

3. ZORLAMA YETKİSİNE SAHİP BARIŞ GÜÇLERİ

3.1. Genel Özellikleri

Soğuk savaş döneminin sağladığı suni istikrarın ortadan kalkması, dünyanın bir çok yerinde, etnik ve dini temelli iç savaşların ve soykırımların yaşanmasına neden olmuştur⁴⁸⁰. Buna karşılık, BM barışı koruma

⁴⁷⁷ “Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNS: **a.g.m.**, 81.

⁴⁷⁸ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, s.211.

⁴⁷⁹ Mario ZUCCONI: “Extended Peacekeeping Planning And Technical Requirements: Lessons From Recent Operations”, **Future International Peace Operations**, (Washington: Government Printing Office, 1995), 41.

⁴⁸⁰ Vicenç FISAS: **a.g.m.**, 88.

harekatlarının sayısı ve kapsamı da hızla artmıştır⁴⁸¹. BM Güvenlik Konseyinin faaliyetlerindeki artış sadece barışı koruma alanında gerçekleşmemiştir. Ayrıca Bölüm VII çerçevesindeki zorlayıcı tedbirlere başvurulmasında da bir artış gözlenmiştir. Bu eğilim, iç savaşların karmaşık ortamında görevlendirilmeye başlanan barışı koruma harekatlarına da yansımıştır. Bu dönemde barış güçlerine zorlu, karmaşık ve riskli görevlerin verilmesinden çekinilmemiş ve icra edilen bazı harekatlarda barışı korumayı zorlama tedbirlerinden ayıran çizgi aşılmıştır⁴⁸². Özellikle Bosna Hersek ve Somali’de olduğu gibi zorlama tedbirleri, BM harekatlarına paralel olarak başka örgütlerce veya bizzat barış güçleri tarafından yürütülmüştür⁴⁸³. Bu bölgelerde korunacak bir barış mevcut değildi. Çünkü Bosna’da Müslümanların yerlerinden edilmesi ve katledilmeleri Sırpların planlı amaçlarına ulaşmanın bir yoluydu; Somali’deki açlık ve anarşi ortamı da çatışan taraflara varlıklarını sürdürme imkanı sunmaktaydı⁴⁸⁴. Bu gibi durumlarda uluslararası toplumun barış konusundaki arzusu geleneksel barış güçlerince gerçekleştirilemezdi⁴⁸⁵. Geleneksel barışı korumanın ötesinde bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktaydı.

Butros Gali’nin, Barış Gündeminde önerdiği “barışı zorlama kuvvetleri”, soğuk savaş sonrası dönemde uygulama alanı bulan bir yaklaşım olmuştur. Butros Gali’nin önerisi; üye devletlerce Güvenlik Konseyinin emrine verilecek; ağır silah ve teçhizatlar ile donatılmış ve aynı yüksek eğitim standartlarına

⁴⁸¹ “Bu dönemde BM harekatlarının sayısı ve bu harekatlara katılan BM personelindeki hızlı artış, BM’nin kaldıramayacağı bir yük oluşturmuştur. 1988 yılında harekatlara katılan personel sayısı 11121 ve harcanan para 230.4 Milyon Dolarken, 1994’de bu sayı 80000’e çıkmıştır.”, Donald C. F. DANIEL ve Bradd C. HAYES: “Problems and Progress: The Future of UN Peacekeeping”, Donald C. F. DANIEL ve Bradd C. HAYES, **a.g.e.**, 306; “Haziran 1996 itibari ile BM 41 barışı koruma harekatı teşkil etmiştir. Bunlardan 15’i 1948 ile 1988 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Diğer 26’sı ise 1989 yılından 1996’ya kadar gerçekleştirilmiştir.”, Boutros Boutros – Ghali, “Introduction”, **a.g.e.**, 3.

⁴⁸² Funda KESKİN: **a.g.m.**, 168.

⁴⁸³ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: “Types Of UN Military Operations”, **a.g.e.**, 6.

⁴⁸⁴ Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNS: **a.g.m.**, 98.

⁴⁸⁵ Maria ZUCCONI: “Extended Peacekeeping Planning And Technical Requirements: Lessons From Recent Operations”, Roger C. HERDMAN, **a.g.e.**, 42.

sahip olacak birliklerin oluşturulması idi. Bu kuvvetler çatışan tarafların ateşkesi kabul ettiği ancak uygulamaktan kaçındığı hallerde kullanılabilecekti⁴⁸⁶.

Uygulamada barışa zorlama kuvvetlerinin yerine, ağır silahlarla donatılmış barış güçlerinin zorlama yetkisi verilerek kullanılması yoluna gidilmiştir. Ancak bunun ne kadar hatalı ve tehlikeli olduğu Somali’de açıkça gözler önüne serilmiştir. Butros Gali’nin 3 Ocak 1995’de sunduğu Barış Gündemi Ekinde belirttiği gibi⁴⁸⁷, teşkilatlanması, silahları, eğitimi ve lojistik kapasitesi bir zorlama hareketi için elverişsiz olan barış güçlerinin, zorlama hareketinde kullanılması büyük tehlikeler içermektedir⁴⁸⁸. Tamamen farklı hareket türleri olan barışı koruma ile zorlamanın birleştirilmesi BM’in hareket alanındaki tarafsızlığını ortadan kaldırmış, çatışma içerisine çekilerek, çatışmanın bir tarafı haline gelmesine neden olmuştur⁴⁸⁹.

Yapılan uygulamalarda yaşananlar iç savaşlarda kullanılacak olan zorlamanın, bizzat BM güçleri tarafından değil de, BM’in verdiği yetki ile etkin muharebe gücüne sahip bölgesel örgütler veya güçlü bir ülke liderliğindeki çok uluslu kuvvetler tarafından yapılmasının zorunluluğunu göstermiştir⁴⁹⁰. Brahimi Raporunda’da bu konuya değinilmektedir. Raporda BM’in çatışmayı

⁴⁸⁶ Boutros BOUTROS-GHALI: *An Agenda For Peace*, para. 44.

⁴⁸⁷ **Supplement to An Agenda For Peace: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations**, para. 78.

⁴⁸⁸ “Bu tehlikelerden bir tanesi barışı korumadan, zorlamaya dönüşen uygulamalar, barışı koruma ile zorlama arasındaki sınırı belirsizleştirmektedir. Bir diğeri, bu tür hareketler barış güçlerinin tarafsız ve barışçıl görünümünü zedelemekte ve ülkelerin barış güçlerine karşı şüpheyle yaklaşmasına neden olmaktadır. Ayrıca verilen can kayıpları bir başka hareket için kuvvet sağlanılmasını zorlaştırmaktadır.” Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: *a.g.e.*, 36.

⁴⁸⁹ Connie PECK: *a.g.m.*, 186; Gareth EVANS: “Cooperating For Peace”, Ramesh THAKUR, (ed.), **The United Nations At Fifty: Retrospect And Prospect**, (Dunedin: University Of Otago, 1996), 70.

⁴⁹⁰ BM zorlama hareketlerinde, güçlü ülkeler yüksek eğitim, teknolojik silah ve teçhizata sahip birliklerini BM komutası altına vermekten kaçınmaktadırlar. Fakir ülkelerden gelen birliklerin, eğitim, silah ve teçhizatı ise çok zayıftır. Farklı dil, kültür, anlayış ve çıkarlar ortak komutada hareket etmeyi zorlaştırmaktadır. Bazı ülke birlikleri görevlerini her koşulda yapmaya çalışırken, kimi ülkeler kendi birliklerinin can kaybı riski olan görevlerde kullanılmasına karşı çıkmaktadırlar. Bu şartlar altında bir kuvvetin etkili olması imkansızdır.

başlatan taraf olmayacağı, zorlama ihtiyacının Güvenlik Konseyinin Bölüm VII kapsamında vereceği yetki ile gönüllü üye devletlerin koalisyon güçlerince yürütülmesi gerektiği belirtilmektedir⁴⁹¹. NATO'nun Bosna Hersek'te, Fransa liderliğindeki çok uluslu gücün de Ruanda da başarılı olması, ayrıca ABD liderliğindeki UNITAF'ın Somali'de kendisine verilen görevleri büyük ölçüde yerine getirmesi rastlantı değildir. Bunlar, iyi eğitilmiş askerlerden oluşan, yüksek teknoloji silah ve teçhizat kullanan disiplinli kuvvetlerdi. Emir – komuta etkin bir şekilde yürütülmekteydi. Amaç tanımlı ve sınırlı, yetki açık ve hedef belli idi⁴⁹². Ayrıca bu kuvvetlerin sahip oldukları siyasi destek, hareket alanındaki birlikleri daha etkin kılmaktaydı.

3.2. Uygulamalar

Barış güçlerinin zorlama alanındaki ilk uygulaması, soğuk savaş döneminde gerçekleşmiştir. Kongo'da karmaşık ve değişken bir çevrede icra edilen ONUK ülkedeki iç savaşa müdahil olmuştur. 14 Temmuz 1960'da Güvenlik Konseyince alınan 143 nolu karar uyarınca ONUK, Kongo'daki yerel güvenlik güçleri kendilerine verilecek görevleri yerine getirebilecek yeteneğe sahip olana dek, Kongo hükümetine asayiş ve düzenin sağlanması konusunda yardımcı olacaktı⁴⁹³. Bu karar çerçevesince ONUK, UNEF l'de olduğu gibi meşru müdafaa harici güç kullanmayacak ve ülkenin iç işlerine karışmayacaktı⁴⁹⁴. Ancak ülkedeki Belçika askeri varlığı, zengin Katanga

⁴⁹¹ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 53.

⁴⁹² UNITAF'ın ana amacı insani yardımların dağıtılabilmesi için güvenli bir ortamın oluşturularak, komutanın BM'e devr edilmesi idi. Operation Turquoise'ın amacı Ruanda'daki risk altında olan sivillerin ve yerinden edilmiş insanların güvenliğinin sağlanmasıydı. NATO ise güvenli bölgelerin ve Bosna hava sahasındaki uçuş yasağının korunması idi.

⁴⁹³ "United Nations Operation in the Congo – ONUK", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 177.

⁴⁹⁴ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: "Evolution of Peacekeeping 1947 - 1987", **Peacekeeping And The United Nations**, (Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited, 1996), s. 39.

bölgesinin Kongo'dan ayrılma kararı, bu kararı destekleyen paralı askerler, başbakan Lumumba'nın Cumhurbaşkanı Joseph Kasavubu ile görüş ayrılığına düşmesinin ardından öldürülmesi, ülkedeki olayları çığırından çıkarmıştır⁴⁹⁵. Güvenlik Konseyinin 24 Kasım 1961'de aldığı 169 nolu kararı gereği Katanga'nın ayrılık talebine karşılık Kongo'nun toprak bütünlüğünün korunması ve BM otoritesi altında bulunmayan yabancı askeri personelin ülke dışına çıkarılması maksadıyla ONUC'a gerektiğinde güç kullanma yetkisi verilmiştir⁴⁹⁶. Böylelikle barışçıl bir amaçla başlayan hareket, UNEF l'in tersine etkin bir askeri harekate dönüşmüştür. ONUC, kendisine verilen görevleri çatışmalarda bir taraf haline gelerek ve Genel Sekreter Dag Hammarskjöld de dahil verilen can kayıplarına rağmen yerine getirmiştir⁴⁹⁷. Kuvvet kullanma yetkisinin genişletilmesi, her ne kadar yeterli güce sahip BM varlığının, taktik alanda karşıt güce karşı üstünlük sağlamasına imkan vermişse de, hareketin barışı koruma karakterini zedelemiştir. ONUC, Kongo'da uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacını sıkıca takip ederek, ayrılıkçı hareketi bastırmış, yasa ve düzeni yeniden hakim kılmış ve ülkede geçici bir barış ortamı sağlamıştır. Haziran 1964'de yerel hükümetin otoritesini tüm ülkeye hakim kılınmasının ardından yeni Genel Sekreter U Thant ONUC'un kendisine verilen görevleri yerine getirdiğini duyurmuş ve ONUC birlikleri ülkeyi terk etmeye başlamıştır⁴⁹⁸. ONUC'da yaşananlar, BM'i soğuk savaş dönemi boyunca iç savaşlardan uzak tutmuştur. ONUC'u soğuk savaş dönemi geleneksel barışı koruma hareketleri arasında saymak imkansızdır⁴⁹⁹. Meşru müdafaanın ötesinde kuvvet kullanmış ve çatışmalarda tarafsız kalmamıştır. Ayrıca sınırlı işbirliği içerisinde yürüttüğü faaliyetlerinde, hükümetin rızasına sahip olsa da Ağustos 1961'e kadar Kongo'da gerçek

⁴⁹⁵ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: "Evolution of Peacekeeping 1947 - 1987", **Peacekeeping And The United Nations**, (Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited, 1996), s. 40.

⁴⁹⁶ John TRAYNOR: **a.g.e.**, 46.

⁴⁹⁷ Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: **a.g.e.**, s.203.

⁴⁹⁸ "United Nations Operation in the Congo – ONUC", **a.g.e.**, 199.

⁴⁹⁹ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 88.

anlamda bir hükümetten bahsetmek zordur. ONUC, barışı koruma ile zorlama hareketini bir arada barındıran hareketlerin ilk temsilcisi olmuştur⁵⁰⁰.

1990'lı yıllara gelindiğinde ise Somali'de yaşanan insanlık dramı, BM'in bölgeye müdahalesine neden olmuştur. 1991'de Somali'de sivil otorite çökmüş birbirleriyle savaşan kabileler kendi bölgelerinin kontrolünü ele geçirmişlerdi. Geniş çapta insan hakları ihlalleri, açlık ve kanlı bir savaş, binlerce insanı acil insani yardıma muhtaç hale getirmiştir. İnsani yardım malzemelerinin, çatışan taraflara bağlı savaşçılara rağmen ihtiyaç sahiplerini ulaştırılması, baş edilmesi gereken önemli bir sorundu. Bu sorunu rıza ile konuşlanan ve hafif silahlar ile donatılmış bir barış gücünün çözebilmesi imkansızdı. Zaten bu, Güvenlik Konseyince alınan karar gereği UNOSOM I'in Temmuz 1992'de Somali'de faaliyetlerine başlaması ile ortaya çıkmıştır⁵⁰¹. Başlangıçta BM gücüne onay veren çatışan taraflar, ilerleyen zamanda BM personelini engellemeye ve hedef almaya başlamışlardır. Çünkü açlık ve sefaleti sona erdirmeyi amaç edinen BM güçleri kendi varlıkları için tehdit oluşturmaktaydı. Ülke genelinde kötüleşen durum UNOSOM I'i kendisine verilen görevleri yapamaz hale getirmiştir⁵⁰².

Kasım ayında Genel Sekreter, Güvenlik Konseyine Somali'deki durumun barışı koruma yoluyla iyileştirilemeyecek düzeye geldiği ve Güvenlik Konseyinin daha zorlayıcı tedbirlere başvurmadan başka şansının olmadığını bildirmiştir⁵⁰³. Ardından 3 Aralık 1992'de BM Güvenlik Konseyi, bölüm VII çerçevesinde almış olduğu 794 sayılı karar ile, ABD liderliğinde bir

⁵⁰⁰ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 88.

⁵⁰¹ Clement E. ADIBE: "Learning From The Failure Of Disarmament and Conflict Resolution in Somalia", Edward MOXON – BROWNE(ed.), **A Future For Peacekeeping?**, (New York: St. Martin's Press, 1998), 124.

⁵⁰² "United Nations Operation in Somalia I, II – UNOSOM I, II", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 292 – 293.

⁵⁰³ "United Nations Operation in Somalia I, II – UNOSOM I, II", **a.g.e.**, 294.

askeri gücü, “Somali’deki insani yardım hareketleri için gerekli güvenli ortamı en kısa sürede tesis etmek için gerekli her türlü tedbiri almak” ile yetkilendirmiştir⁵⁰⁴. “Umut Harekatı” olarak da adlandırılan UNITAF (Unified Task Force), limanların ve hava alanlarının emniyetini almak, yardım konvoylarını ve çalışanlarını korumak ve insani yardım çabalarına yardım amacıyla bölgeye konuşlandırılmıştır⁵⁰⁵. Görev süresi yaklaşık beş ay süren UNITAF, 37000 kişilik etkin bir kuvvet, yeterli politik ve askeri destekle, Güney Somali ile sınırlı sorumluluk sahasında kendisine verilen görevleri büyük ölçüde yerine getirmiştir. Bunda ABD’li yetkililerin, silahlı grupların silahsızlandırılması konusunda bilinçli olarak uzak durmalarının büyük etkisi olmuştur⁵⁰⁶.

UNITAF’ın ardından bölgedeki görevi Mart 1993’den itibaren UNOSOM II devralmıştır. UNOSOM II, tüm Somali genelinde insani yardım faaliyetlerinin yürütülebilmesi için ihtiyaç duyulan güvenli ortamı sağlamakla görevlendirilmiştir⁵⁰⁷. UNOSOM II, bu amaç doğrultusunda, UNITAF tarafından başlatılan faaliyetleri, silahsızlandırma ve yeniden yapılandırma yoluyla yerine getirmeye çalışacaktı⁵⁰⁸. BM’in UNOSOM II aracılığı ile Somali’de başarmak istedikleri; iç karışıklık ve otorite yokluğu nedeniyle Somali’de bozulan asayişin sağlanması; Somali’de yerel polis ve ordu teşkilatının kurulması; elektrik, su, kanalizasyon ve yol başta olmak üzere

⁵⁰⁴ “United Nations Operation in Somalia I, II – UNOSOM I, II”, **a.g.e.**, 294.

⁵⁰⁵ Clement E. ADIBE: **a.g.m.**, 136.

⁵⁰⁶ Amerikan yönetimi ve BM Genel Sekreteri bölgedeki grupların silahsızlandırılması konusunda anlaşmazlığa düşmüştür. Amerikan yönetimi UNITAF’ın görevlerinin insani yardımların sivil halka ulaştırılmasının sağlanması ve görevin BM’e devredilmesi için uygun şartların tesis edilmesinden ibaret olduğu konusunda diretmıştır. BM Genel Sekreteri ise UNITAF’ın görevleri arasında Somali’deki bütün grupların silahsızlandırılması, mayınların etkisizleştirilmesi, sivil otoritesinin kurulması ve sivil polis gücünün eğitilmesinin başlanmasında bulunmasını istemekteydi. UNITAF bu görevlerden olabildiğince uzak kalarak görünüşte başarılı olmuş, görevi devrettiği UNOSOM II’nin başarısızlığını hazırlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: **a.g.e.**, 137; Clement E. ADIBE: **a.g.m.**, 137 – 138.

⁵⁰⁷ “United Nations Operation in Somalia I, II – UNOSOM I, II”, **a.g.e.**, 296 – 297.

⁵⁰⁸ Clement E. ADIBE: **a.g.m.**, 139.

altyapı tesislerinin yeniden inşası; okullar ve sosyal tesislerin faaliyete geçirilmesi; mültecilerin yerleştirilmesi; geçici hükümetin kurulması; seçimlerin yapılması; görevin yeni hükümete devriydi⁵⁰⁹. Bu görevlerin icra edilebilmesi için gereken yetki Güvenlik Konseyinin 26 Mart 1993 tarihinde almış olduğu 814 nolu karar ile UNOSOM II'ye verilmiştir. Bu karar UNOSOM II'ye görevlerini yerine getirebilmek için gerektiğinde kuvvet kullanma yetkisi de vermektedir⁵¹⁰. Böylelikle UNOSOM II, Butros Gali'nin Barış Gündeminde sözünü ettiği barışı zorlama kuvvetlerinin ilk denemesi olmuştur⁵¹¹.

Nisan 1993'den itibaren UNOSOM II, 33 ülkeden kendisine tahsis edilen 28000 kişilik askeri güç ile, tarihte BM Genel Sekreterinin doğrudan kontrolünde olan en büyük çok uluslu kuvvet haline gelmiştir⁵¹². Ancak kuvvetin büyüklüğü, çok uluslu yapısı, verilen geniş kapsamlı görevler ve sorumluluk sahasının genişliği, UNOSOM II için başta emir – komuta alanında olmak üzere büyük sorunlara yol açmıştır⁵¹³. Mart 1993'de görevi UNITAF'dan devr almasının ardından, UNOSOM II, özellikle işbirliğine yanaşmayan ve UNOSOM II personeline saldırılar düzenleyen General Aidid'e bağlı milisler ile bir dizi çatışmaya girmiştir⁵¹⁴. Böylelikle BM, bu

⁵⁰⁹ **The United Nations And Somalia 1992 – 1996**, (New York: United Nations Department of Public Information, 1996), 42 – 45.

⁵¹⁰ **The United Nations And Somalia 1992 – 1996**, (New York: United Nations Department of Public Information, 1996), 42 – 45.

⁵¹¹ Clement E. ADIBE: **a.g.m.**, 140.

⁵¹² “United Nations Operation in Somalia I, II – UNOSOM I, II”, **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 297.

⁵¹³ UNOSOM II gibi düşmanca davranışları ve silahlı çatışma tehdidini beraberinde getiren görevleri hedefleyen bir kuvvetin, ateş muharebesi yürütebilecek biçimde teşkilatlanmalı, yeterli teçhizat ve malzemeye olması gerekmektedir. Oysa UNOSOM II, bu şartlar ile göreve başlayamadı. Çünkü bir çok katılımcı ülke askerlerini bu ihtiyaca göre teşkilatlandırmamış, teçhiz etmemiş ve eğitmemiştir. Ayrıca planlanan askeri kuvvetler zamanında Somali'ye ulaşmamıştır. Bunlara ilaveten BM'in lojistik, muhabere ve diğer muharebe destek sistemlerindeki eksiklikleri hareketi olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Çevik BİR: **a.g.e.**

⁵¹⁴ “General Aidid'e bağlı milislerin UNOSOM II karargahına yaptığı bazı taciz ateşleri vardı. Ancak Mayıs 1993'de UNOSOM'a bağlı Pakistanlı askerler pusuya düşürülerek 24'ü öldürülmüş, 10'u kaçırılmış ve 54'ü de yaralanmıştır. Kaçırılan Pakistanlı askerler daha sonra işkence edilerek öldürülmüştür. Bu saldırı hareketin gidişatını olumsuz etkilemiştir. UNOSOM II'nin hareket planında

harekatta tarafsızlığından vazgeçmiş, UNISOM II'yi daha önce icra edilen harekatlarda özenle kaçınılan bir ortamın içerisine itmiştir. Bunun sonucu olarak barış güçleri bir iç savaşta, çatışmanın tarafı haline gelmiştir. Haziran ve Ocak 1993 arasında, ağır ve hareketin saygınlığını azaltan kayıplar verilmiştir⁵¹⁵. Bu kayıplar uluslararası toplumda Somali krizinin yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. Özellikle batılı ülkeler askerlerini 1994 yılı boyunca Somali'den çekmeye başlamışlardır. Bir çok ülkenin askerlerini çekmesi UNOSOM II'nin askeri ve psikolojik kapasitesini önemli oranda azaltmıştır. Daha sonra Güvenlik Konseyinin almış olduğu karar çerçevesinde UNOSOM II'in görevi Mart 1995'den itibaren sona ermiştir⁵¹⁶.

UNPROFOR ise; 1992'nin Şubat ayında Güvenlik Konseyi'nin 743 nolu kararı ile⁵¹⁷, Yugoslovya krizi konusunda bir çözüme yönelik görüşmeler için gerekli barış ve güvenlik ortamını sağlamak maksadıyla Hırvatistan'a konuşlandırılmıştır⁵¹⁸. 14,400 kişilik hafif silahlarla donatılmış bir barış gücü olan UNPROFOR, bölgede artan şiddet ve yaşanan soykırım karşısında yetersiz kalmıştır. Özellikle olayların Bosna Hersek'e sıçramasının ardından yaşanan olaylar BM tarihine kara bir leke olarak geçmiştir. Sivillere karşı yapılan katliam görüntülerinin televizyonlara yansması ile birlikte dünya kamuoyunun da baskısıyla 1993 yılında Güvenlik Konseyi, altı şehri saldırılması yasak "güvenli bölge" ilan etmiş, her ne kadar bu yönde bir siyasi irade gösterilmese de, UNPROFOR bu şehirleri korumak ile

değişikliklere gidilerek, General Aidid'e karşı muharebe harekatı başlatılmıştır." Çevik BİR "UNITAF'tan UNOSOM – II'ye Geçiş Dönemi", **a.g.e.**, 158 – 159; Ayrıntılı bilgi için bkz. "United Nations Operation in Somalia I, II – UNOSOM I, II", **a.g.e.**, 299 – 300.

⁵¹⁵ Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: **a.g.e.**, s.194.

⁵¹⁶ "United Nations Operation in Somalia I, II – UNOSOM I, II", **a.g.e.**, 314.

⁵¹⁷ "United Nations Protection Force – UNPROFOR", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 488.

⁵¹⁸ Agostinho ZACARIAS: **a.g.e.**, 82.

yetkilendirmiştir⁵¹⁹. UNPROFOR, üstlendiği görevler çerçevesinde rıza ilkesine bağlı kalarak, Sırların kontrolündeki bölgelere girememiş, kendi kontrolü altındaki “güvenli bölgelere”, Sırların girerek sivil halkı katletmesine de engel olamamıştır⁵²⁰. Uluslararası barış ve güvenliğin koruyucuları, BM barış güçleri, Sırlar tarafından yürütülen etnik temizliğin hızla devam ettiği bölgelerde olaylara seyirci kalmışlardır⁵²¹. Sırların bilinçli saldırganlığı ve barış konusundaki isteksizlikleri, tarafların işbirliğini gözetken, tarafsız BM barış güçlerini başarısız kılmıştır. Bu gelişmeler üzerine Güvenlik Konseyi, üye ülkeleri ve bölgesel örgütlenmeleri Bosna Hersek hava sahasında uçuş yasağının korunması ve UNPROFOR’un görevlerini yapmasına yardım etmek ile yetkilendirmiştir⁵²². Bu çerçevede NATO etkili askeri gücünü kullanarak, barışı taraflara zorlamıştır. NATO’nun Ağustos 1995’de Bosnalı Sırlara karşı başlatmış olduğu hava saldırıları ve BM tarafından uygulanan yaptırımların ağırlaştırılması Sırları barış masasına oturtabilmiştir⁵²³. Batı Avrupa Birliği Genel Kurul Başkanı’nın, NATO’nun faaliyetleri ile ilgili sözlerini burada hatırlamakta yarar vardır; “Şehrin (Saraybosna) üzerinden ne zaman

⁵¹⁹ “Genel Sekreter, bu görev için ilave 34 bin kişilik bir birliğe ihtiyaç olduğunu duyurdu. Ancak sadece 7600 kişilik bir ilave kuvvet bölgeye konuşlandırıldı.” Jerzy CIECHANOSKI: **a.g.m.**, 92; “Hükümetlerde her ne kadar korumak yönünde bir irade mevcut olmasa da, uluslararası kamuoyunun baskısı Bosna’da altı şehrin ‘güvenli bölge’ ilan edilmesine zorlamıştır”. Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: “Crisis in Peacekeeping”, **a.g.e.**, 145.

⁵²⁰ Güvenlik Konseyinin 16 Nisan 1993’de almış olduğu 819 nolu karar ile Srebrenika, 6 Mayıs 1993 tarihinde almış olduğu 824 nolu karar ile de Tuzla, Zepa, Gorazde, Bihac ve bu şehirlerin çevresi güvenli bölge olarak ilan edilmiştir. Konseyin aldığı kararlarda, bu bölgelere saldırılar durdurulacak, bütün Bosnalı Sırp askeri veya milis kuvvetleri geri çekilecek ve bütün taraflarca UNPROFOR ve insani yardım kuruluşlarının bu şehirlere serbest ve sınırsız girişine izin verilecekti. 4 Haziran 1993 tarihinde alınan 836 nolu karar ile de UNPROFOR’un yetkileri, güvenli bölgelere yapılan saldırıları caydırmak, ateşkesi izlemek, Bosna hükümetine bağlı kuvvetler hariç diğer askeri veya milis kuvvetlerin geri çekilmesini sağlamak ve bu bölgedeki bazı önemli noktaları işgal etmek üzere genişletilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. “United Nations Protection Force – UNPROFOR”, **a.g.e.**, 525 – 526.

⁵²¹ 11 ve 12 Temmuz 1995’de Bosnalı Sırlara bağlı kuvvetler, UNPROFOR’a bağlı askerlerce korunan “güvenli bölge” Srebrenika’ya girerek, 8000 kişiyi katletmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Chris KLEP ve Donna WINSLOW: **a.g.m.**, 97.

⁵²² “United Nations Protection Force – UNPROFOR”, **a.g.e.**, 524.

⁵²³ Bosnalı Sırların barış şartlarını kabul etmelerinin diğer bir nedeni de Boşnak – Hırvat ittifakı karşısında ağır yenilgiler almaya başlamalarıdır.

bir NATO uçağı düşük irtifada geçse şehir halkı bir günlüğüne de olsa rahat bir nefes alıyordu.”⁵²⁴

Somali ve Bosna Hersek'deki BM hareketlerinin başarısız olması, barışı koruma alanında BM'in başarılı olmasına karşın, barışı zorlama hareketinin örgütün kapasitesi üzerinde bir hareket çeşidi olduğunu göstermiştir⁵²⁵. Ancak 1996 – 1998 yılları arasında Doğu Slovenya ve 1999 yılında Doğu Timor'da gerçekleştirilen hareketler, şiddetin makul seviyede olduğu bölgelerde, önemli sayıda gelişmiş ülke askerlerine ve güçlü bir uluslararası desteğe sahip BM güçlerinin barışı zorlama alanında başarı elde edebileceğini göstermiştir.

Ruanda ve Haiti'de yaşanan sorunlar, Bosna Hersek örneği ile benzeşmektedir. Tarafların rızalarına dayanarak görev yapan BM barış güçleri soruna barışçıl bir çözüm bulunmasına katkı sağlayamamışlardır. Bu nedenle zayıf barış güçleri, BM tarafından kuvvet kullanma ile yetkilendirilmiş zorlama hareketleriyle desteklenmiş veya yer değiştirilmiştir⁵²⁶. Haiti'deki durumda bir darbe ile ülkedeki yönetime el koyan askeri rejim UNMIH ile işbirliğine yanaşmamış ve bölgeye konuşlanmasına engel olmuştur⁵²⁷. Ancak Güvenlik Konseyinin, ABD liderliğindeki 20.000 kişilik çok uluslu güce gerektiği hallerde kuvvet kullanma yetkisi vermesi rejimin tutumunu

⁵²⁴ TINDEMANS, Leo, CUTLER, Lloyd ve Bşk.: **a.g.e.**, 103.

⁵²⁵ James DOBBINS, Seith G. JONES ve diğerleri: “Lessons Learned”, **The UN's Role in Nation Building – From the Congo to Iraq**, http://www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND_MG304.pdf, (Erişim Tarihi: 19.11.2005).

⁵²⁶ Bunun sebebi olarak BM'in barışı koruma ile zorlama arasındaki farklılığı koruma isteğinin ve bazı ülkelerin askerlerini zorlama hareketlerinde BM komutasına vermek istememelerinin yattığı değerlendirilmektedir. Örnek olarak ABD, BM tarafından yetkilendirilme konusunda istekli iken, askerlerini BM komuta ve kontrolüne vermemekte ısrarcıdır. Barış güçlerinin, zorlama yetkisine sahip kuvvetler ile desteklenmesi veya yer değiştirmesi, ONUC'da olduğu gibi BM kuvvetlerine verilen yetkilerin artırılarak barışı korumadan barışı zorlamaya hareketine geçişe nazaran daha sağlıklı bir uygulama olmuştur. Birincisinde zorlama hareketine yönelik eğitilmiş, teşkil edilmiş ve silahlandırılmış kuvvetler söz konusudur. İkinci durumda ise Güvenlik Konseyi kararları bir barışı koruma kuvvetini zorlama gücüne dönüştürmektedir.

⁵²⁷ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: “Types of UN Military Operations”, **a.g.e.**, 88.

değiştirmiştir⁵²⁸. Kuvvet kullanma tehdidi askeri rejimi geri adım attırarak, ABD ve BM kuvvetlerinin hareket alanına konuşlanmaları sağlamıştır. Binlerce insanın UNAMIR (United Nations Assistance Mission in Rwanda)'e rağmen katledildiği Ruanda'da ise Güvenlik Konseyinin Bölüm VII çerçevesinde yetkilendirdiği Fransa liderliğindeki çok uluslu güç, "Operation Turquoise", Ruanda'nın 1/5'lik bölümünde faaliyet yürütmüştür⁵²⁹. UNAMIR ile işbirliği içerisinde faaliyet gösteren Operation Turquoise, kendisine verilen görevleri başarı ile yerine getirmiştir⁵³⁰. Ülkedeki silahlı guruplar çok uluslu güce karşı olmalarına rağmen etkin muharebe yeteneğine ve gerekli kuvvet kullanma yetkisine sahip bir güçle çatışmaktan kaçınmışlardır. 18 Temmuz'da taraflardan RPF (Rwandese Patriotic Front)'nin ilan ettiği tek taraflı ateşkesi müteakip ülkedeki iç savaş sona ermiştir. Ruanda'da yaşanan katliam karşısında BM'in seyirci kalması, BM'e karşı duyulan saygı ve güveni sarsmıştır⁵³¹.

Benzer bir durum ise Doğu Timor'da yaşanmıştır. 11 Haziran ile 13 Eylül 1999 tarihleri arasında bölgede görev yapan UNAMET, ülkede artan şiddet olayları karşısında etkisiz kalmıştır. Ağustos 1999'da yapılan referandumun ardından, karşıt silahlı guruplar tarafından ülkede yoğun şiddet olayları ve katliamlar başlatılmıştır. Halkın büyük bir bölümü komşu ülkelere ve ülkenin dağlık kesimlerine kaçarak zor koşullarda yaşamaya başlamıştır⁵³². Ülkedeki durumun kötüleşmesi ve olaylarda Endonezya

⁵²⁸ "United Nations Mission in Haiti - UNMIH", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 623 – 627.

⁵²⁹ Funda KESKİN: **a.g.m.**, 170.

⁵³⁰ **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 352.

⁵³¹ Ruanda'daki çatışmalar sona erdiğinde ülkede 800 bin kişi katledilmişti. Ayrıntılı bilgi için bknz. **Report Of The Independent Inquiry Into The Actions Of The United Nations During The 1994 Genocide in Rwanda**, S/ 1999/ 1257, www.un.org, (Erişim Tarihi: 18.01.2006).

⁵³² James DOBBINS, Seith G. JONES ve diğerleri: "East Timor", **The UN's Role in Nation Building – From the Congo to Iraq**, http://www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND_MG304.pdf, (Erişim Tarihi: 19.11.2005).

ordusunun parmağının olduğunun anlaşılması, BM'i harekete geçirmiştir. BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın çabaları ve uluslararası toplumun baskısı ile Endonezya devlet başkanı Habibie, çok uluslu bir gücün bölgeye konuşlanmasına rıza göstermiştir⁵³³. 15 Eylül 1999 tarihinde Güvenlik Konseyinin VII'nci bölüm çerçevesinde almış olduğu 1264 nolu karar ile Avustralya liderliğinde INTERFET teşkil edilmiştir. Bu kuvvet; Doğu Timor'da barış ve güvenliği tesis etmek, UNAMET'i korumak ve görevlerini yerine getirmesine yardımcı olmak ve insani yardım faaliyetlerini yürütmek maksadıyla gerekli her türlü önlemi almak ile yetkilendirilmiştir⁵³⁴. INTERFET'in etkin faaliyetleri sonucu, silahlı gurupların saldırıları durmuş, ülkeyi terk eden mülteciler dönmeye başlamışlar, BM ve yardım kuruluşu çalışanları yiyecek ve tıbbi yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırabilmişlerdir. INTERFET'in başarısının ana nedeni, kuvvetin gerekli silah, teçhizat ve personele sahip olmasıydı. Ağır silahlar ile donatılmış, zırhlı araçlara sahip, savaş kabiliyeti yüksek 11.500 kişilik INTERFET, barışın taraflarca kabulünü sağlamıştır. INTERFET kas gücüyle sağladığı barış ortamının ardından bölgeye Güvenlik Konseyinin 1272 nolu kararı gereği UNTAET (United Nations Transitional Administration in East Timor), bölgenin tüm yönetim faaliyetlerini yürütmek üzere gönderilmiştir⁵³⁵.

⁵³³ Rosalyn M.BROWN: **Peace Operations in Failed States: What Is The Appropriate Model To Employ?**, (Pennsylvania: U. Army War College, 2002), 17.

⁵³⁴ Rosalyn M.BROWN: **a.g.e.**, 18.

⁵³⁵ "East Timor – UNTAET – Background", <http://www.un.org/peace/etimor/UntaetB.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

4. İKİNCİ NESİL BM BARIŞ GÜÇLERİ

4.1. Genel Özellikleri

1980'li yılların sonlarına doğru soğuk savaş mücadelesinin sona ermesi ve daimi üyeler arasındaki işbirliği, barışı koruma hareketleri önündeki bir takım engellerin ortadan kalkmasını sağlamıştır. Bu sayede BM, daha önceleri giremediği bölgelerde barışı koruma hareketleri yürütme imkanı bulmuştur. Barışı korumadaki genişleme sadece coğrafi alanda gerçekleşmemiş, barış güçlerinin yetki ve sorumlulukları da artmıştır. BM barış güçleri, yeni dönemdeki hareketlerde ateşkes hatlarındaki fiili durumun devamlılığının sağlanmasının yanında, anlaşmazlığın çözümüne katkıda bulunacak faaliyetler de icra etmeye başlamışlardır. BM'in Nabibya ve Nikaragua'daki başarısı "ikinci nesil" olarak adlandırılan bu hareketlerin habercisi olmuştur⁵³⁶.

Uluslararası barış ve güvenliği tehdit eder hale gelen iç savaşların yaşandığı bölgelerde icra edilen ve askeri gözlemci, geleneksel barışı koruma ve polis faaliyetlerinin bir karması olan ikinci nesil hareketler, barışı koruma alanında yaşanan gelişmenin doğal sonucudur. Bu hareketlerde, mültecilerin ve yerinden edilmişlerin kontrolü, seçimlerin icra edilmesine yardım ve seçimlerin izlenmesi, insan hakları ihlallerinin araştırılması ve önlenmesi, bölgenin sivil yönetimine yardım, yerel polisin denetlenmesi gibi çeşitli faaliyetler icra edilmiştir⁵³⁷. Harekatlara, askeri kuvvetlerin yanı sıra,

⁵³⁶ Kimi yazarlar BM barışı koruma hareketlerini birinci nesil geleneksel görevlerin yürütüldüğü, ikinci nesil barışçıl çözüm yollarının ve kapsamlı görevlerin yürütüldüğü hareketler ve üçüncü nesil olarak da zorlama yetkisi ile yürütülen hareketler olarak sınıflandırmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: "The Nature And Development Of UN Peacekeeping", McCOURBEY, **a.g.e.**, 5; Connie PECK: **a.g.m.**, 181 – 183.

⁵³⁷ Connie PECK: **a.g.m.**, 182.

görevlerin yürütülebilmesi için gerekli sivil ve polislerin katılımları da artmıştır. Öyle ki Haiti’de görevlendirilen ONUVEH (United Nations Observer Group for the Verification of the Elections in Haiti)’in kuruluşunda asker veya askeri gözlemci bulunmamaktaydı. Harekat, çatışmaların yaşandığı ülkedeki seçim süreciyle ilgili faaliyet yürüten sivil gözlemcilerden oluşmaktaydı⁵³⁸. Ayrıca harekatlara katılan personel sayısı ve harekatların maliyetleri de çok yüksekti. 1947 yılından 1987 yılına kadar on üç barışı koruma harekatı gerçekleştirilmişken, 1988’den 1992’ye dört yıllık bir sürede aynı sayıda harekat gerçekleştirilmiştir. Bu dört yıllık dönemde barışı korumanın BM yıllık maliyeti üç milyar dolar olmuştur⁵³⁹. Sadece UNTAC (United Nations Transitional Authority in Cambodia)’da görev alan personel sayısı 22000’dir⁵⁴⁰. Bu harekatlarda elde edilen başarı kalıcı barışın, çatışmalar yüzenden parçalanmış topraklara hakim olmasını sağlamıştır⁵⁴¹. BM eski Genel Sekreteri Butros Gali’nin, Kamboçya’daki BM harekatı UNTAC’ın başarısı ile ilgili olarak yaptığı konuşmada, amacın basitçe taraflar arasındaki ateşkesin korunması olmadığı, bunun yanında insanların ülkenin geleceğini belirleyebileceği tarafsız siyasi bir ortamın korunması olduğunu belirtmiştir⁵⁴². Ancak Kamboçya’daki başarı Angola’da gerçekleştirilememiştir. İç savaş nedeniyle parçalanmış bir ülkenin barışçıl bir demokrasiye geçiş süreci büyük uluslararası yardıma ihtiyaç duymaktaydı. Kamboçya’da 22000 BM görevlisi bu amaç için görev almışken, 350 askeri gözlemcinin Angola’da bunu gerçekleştirilmesi imkansızdı⁵⁴³.

⁵³⁸ Nigel D. WHITE: “Peacekeeping In Practice”, **a.g.e.**, 274.

⁵³⁹ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 47.

⁵⁴⁰ Viçens FISAS: “The Peacekeeping Forces”, **a.g.e.**, 92.

⁵⁴¹ “Bir savaşın neden olacağı maddi ve manevi hasarlar, göreceli yüksek maliyetine rağmen barışı korumayı kabul edilebilir kılmaktadır. 1980’li yılların sonlarına doğru dünya çapında savunma harcamaları bir trilyon dolara yaklaşmıştı.” Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 47.

⁵⁴² Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: “The Nature and Development of UN Peacekeeping”, **a.g.e.**, 6.

⁵⁴³ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: “Types of UN Military Operations”, **a.g.e.**, 31.

4.2. Uygulamalar

Bu yaklaşımın ilk örneği soğuk savaş döneminde icra edilmiştir. 1962 yılında taraflar arasında varılan antlaşmanın ardından, Batı Yeni Gine'nin idaresinin Hollanda'dan Endonezya'ya geçişini sağlamak maksadıyla, UNTEA ve UNSF teşkil edilmiştir⁵⁴⁴. UNTEA, elde edilen önemli başarının yanında, BM'in çok geniş bir alanda tam otoriteye sahip olduğu ilk hareket olması ile de barışı koruma alanında önemli bir yere sahiptir. UNTEA'nın görevleri ateşkesin izlenmesi, ihlallerin tespiti ve ateşkes durumunun yeniden tesis edilmesiydi. UNSF ise ülkedeki asayiş ve düzenin korunması ile görevlendirilmiştir. UNTEA, 21 askeri gözlemci ve 160 askeri personelden teşkil edilirken, UNSF 1537 kişilik askeri kuvvet ile faaliyetlerini yürütmüştür⁵⁴⁵. BM bölgedeki faaliyetlerini üç safhada gerçekleştirmiştir⁵⁴⁶. Ocak 1962'de başlayıp Nisan 1963'de sona eren birinci safhada, BM Hollandalı yetkililerden bölgenin idaresini devralmış, idari faaliyetleri yürütmüş ve güvenliği sağlamıştır. İkinci safhada, idare 1 Mayıs 1963'den itibaren Endonezyalı yetkililere ve yerel polise devredilmiştir. Üçüncü safhada ise BM, bölge halkına kendi kaderini belirleyen referandumun yapılmasında yardımcı olmuştur. 1969 yılında yapılan bu referandumda, bölge halkı Endonezya'ya bağlı kalmaya karar vermiş ve BM'in bölgedeki varlığı sona ermiştir⁵⁴⁷.

BM'in bu geniş kapsamlı yaklaşımı Nabibya ve Nikaragua'da da başarı ile sonuçlanmıştır. 29 Eylül 1978'de Güvenlik Konseyinin aldığı 435 nolu karar ile, UNTAG'un kurulması kararlaştırılmıştır. UNTAG, ülkede BM

⁵⁴⁴ "United Nations Security Force – UNSF, UN Temporary Executive Authority – UNTEA" teşkil edilmiştir **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 642 – 644.

⁵⁴⁵ Henry WISEMAN: **a.g.m.**, 280.

⁵⁴⁶ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: **a.g.m.**, 43.

⁵⁴⁷ William DURCH: "UN Temporary Executive Authority", William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 285.

denetimi ve gözetimi altında yapılacak seçimler yoluyla Nabibya'nın bağımsızlığa kavuşmasını sağlamak maksadıyla teşkil edilmiştir⁵⁴⁸.

Ancak taraflar arasındaki karşılıklı güvensizlik kalıcı barışı hedefleyen süreci geçiktirmiştir. UNTAG'ın konuşlandırılması, nispeten daha küçük bir kuvvetle on yıl sonra gerçekleştirilebilmiştir⁵⁴⁹. UNTAG'ın konuşlanması ile, 1 Nisan 1989'da başlayan bağımsızlık sürecinde, UNTAG'ın karmaşık görevlerinin yarıya yakını sivillerden oluşan sekiz bin kişilik bir kuvvet tarafından gerçekleştirilmiştir⁵⁵⁰. UNTAG'ın yetkileri; taraflara ait askeri kampların kapatılması, Nabibyalı mültecilerin yeniden evlerine dönmeleri, siyasi tutukluların serbest bırakılmaları ve Güney Afrika kuvvetlerinin çekilmelerini denetlenmesini kapsamaktaydı. Bu geniş kapsamlı görevlerin başarılmaması barışı koruma faaliyetlerine paralel olarak barış yapma faaliyetlerinin de yürütülmesi ile gerçekleşmiştir. 1989 yılında sınırda yaşanan çatışmalara rağmen seçimler başarı ile denetlenmiş ve süreç 21 Mart 1990'da Nabibya'nın bağımsızlığı ile sonuçlanmıştır⁵⁵¹.

UNTAG, 109 ülkeden görevliler ile, Nabibya'nın adım adım ateşkesten bağımsızlığa ilerlediği süreçte, uygun şartların oluşturulması konusunda hayati bir rol oynamıştır⁵⁵². Bu harekate katılan görevli sayısı, hareketin başarısını büyük ölçüde etkilemiştir. Önemli noktalara konuşlandırılan askerler, bağımsızlık sürecine zarar verme çabalarını engellemiştir. Nabibya'da BM sivil polislerinin kullanılması bir ilk olmuştur. BM polis gücü,

⁵⁴⁸ "United Nations Transition Assistance Group – UNTAG", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 207.

⁵⁴⁹ Virginia Page FORTNA: "United Nations Transition Assistance Group", William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 363 – 364.

⁵⁵⁰ Agostinho ZACARIAS: "Peacekeeping First Steps", **a.g.e.**, 53.

⁵⁵¹ "United Nations Transition Assistance Group – UNTAG", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 228.

⁵⁵² Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNS: **a.g.m.**, 83.

ülkede “Güney Batı Afrika”⁵⁵³ polisinin gerçekleştirdiği korkutma ve insan hakları ihlallerinin azaltılmasına yardımcı olmuştur. UNTAG, icra ettiği çeşitli, çok boyutlu ve karmaşık faaliyetler nedeniyle yeni nesil barışı koruma hareketlerinin ilk temsilcisi olarak anılmaktadır⁵⁵⁴.

UNTAG görevini tamamlamadan önce, benzer bir hareket Orta Amerika’da görevlendirilmiştir. Ancak bu sefer eski bir sömürgecinin bağımsızlığa kavuşmasına yardımcı olmak yerine, bağımsız bir ülkedeki seçim sürecinde faaliyet gösterilmiştir. Nikaragua’daki yönetimin ülkede serbest seçimlerin yapılacağını duyurması üzerine, BM Nikaragua’ya bir BM seçim gözlem misyonu konuşlandırmaya karar vermiştir⁵⁵⁵. 1989 yılında Güvenlik Konseyi, ONUCA’yı, ülkedeki direnişçi gruplar ile yönetim arasında yapılan anlaşmaları izlemek üzere oluşturmuştur⁵⁵⁶. ONUCA’ya paralel olarak da ONUVEN (UN Observer Mission to Verify the Electoral Process in Nicaragua) teşkil edilerek, seçim sürecini izlemek, Şubat 1990’da yapılacak seçimlerin barışçıl bir şekilde icra edilmesine yardımcı olmakla görevlendirilmiştir⁵⁵⁷. 1990 yılının Mart ayında ise ONUCA’nın, Nikaragulu direnişçilerin silahsızlandırılması faaliyetlerine katılabilmesine imkan verecek şekilde, görevleri genişletilmiş ve ilave askeri kuvvet verilmiştir. ONUCA’nın silahsızlandırma faaliyetlerinde oynadığı önemli rol, Nikaragua’nın ulusal yapılanma sürecine büyük katkıda bulunmuştur⁵⁵⁸.

⁵⁵³ SWAPO tarafından kullanılan Nabibya adının Haziran 1968’de BM tarafından kabul edilmesine kadar, bölge için kullanılan addir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Agostinho ZACARIAS: **a.g.m.**, 52.

⁵⁵⁴ Agostinho ZACARIAS: **a.g.m.**, 55.

⁵⁵⁵ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: “Types of UN Military Operations”, **a.g.e.**, 31.

⁵⁵⁶ “United Nations Observer Group in Central America – ONUCA”, **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 415.

⁵⁵⁷ “Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 30.

⁵⁵⁸ “United Nations Observer Group in Central America – ONUCA”, **a.g.e.**, 421.

Orta Amerika’da gerçekleştirilen bir diğer hareket ise ONUSAL’dır. BM Genel Sekreterinin katkıları ile El Salvador’da, El Salvador hükümeti ve FMLN arasında, ONUSAL’ın teşkil edilmesini öngören bir takım anlaşmalar imzalanmıştır⁵⁵⁹. ONUSAL, bu anlaşmanın gereği olarak kendisine verilen yetkiler çerçevesinde, El Salvador hükümet yetkilileri ve FMNL üyeleri ile birlikte ülkedeki insan hakları ihlalleri iddialarını araştırmıştır. ONUSAL’a bağlı asker, polis ve sivil görevliler kendi uzmanlık alanlarında faaliyet göstermişlerdir. Askeri unsur, hükümete ve asilere bağlı kuvvetlerin birbirlerinden ayrılarak yeniden konuşlandırılmalarını sağlamış, polis unsur, ulusal polis teşkilatının oluşturulması ve eğitimi faaliyetlerini yürütmüştür. Sivil gözlemciler ise Mart ve Nisan 1994’deki seçimlerin adil yapılmasını sağlamak amacıyla seçimleri izlemişlerdir⁵⁶⁰. ONUSAL, insan hakları ihlallerini izleyerek, ihlal iddiaların araştırarak ve bu ihlallerin önlenmesi için önerilerde bulunarak BM açısından bir ilki oluşturmuştur⁵⁶¹. BM, geniş kapsamlı bir barışı koruma faaliyeti yürüterek El Salvador’un iç savaştan kurtulmasına katkıda bulunmuştur. Orta Amerika’da gerçekleştirilen BM hareketleri, tarafların işbirliğine istekli olmaları ve üzerinde uzlaşmış anlaşmaların var olması sayesinde önemli başarılar elde etmişlerdir. Ancak bu tür hareketlerin, toplumun parçalandığı, çatışan tarafların kendi bölgelerinde egemenliğe ve askeri güce sahip olduğu durumlarda başarılı olması zordur. Haiti’deki ONUVEH deneyimi bunu gözler önüne sermiştir.

Yıllar boyu diktatörlükle yönetilen Haiti’nin son devlet başkanı Jean Claude Duvalier’in 1986 yılında gerçekleştirilen darbe ile yönetimden uzaklaştırılarak, ülkeden kaçmasının ardından ülkede karışıklıklar baş göstermiştir. 1986’dan itibaren beş yıl boyunca yönetim devamlı el

⁵⁵⁹ “United Nations Observer Mission in El Salvador - ONUSAL” **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 425.

⁵⁶⁰ Agostinho ZACARIAS: **a.g.m.**, 56 – 57.

⁵⁶¹ Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNs: **a.g.m.**, 84.

değiştirmiştir. 1990 yılında geçici hükümetin talebi ile birlikte BM, yapılacak seçimlere yardım maksadıyla ONUVEH'ı Haiti'ye konuşlandırmıştır⁵⁶². ONUVEH, gerekli güvenlik önlemlerinin alınmasına yardımcı olarak, seçimlerin yapılmasının sağlanması ve izlenmesi görevlerini üstlenmiştir⁵⁶³. Seçimler 1990 yılının Aralık ayında başarılı bir şekilde yapılmıştır. Ancak 1991 yılının Şubat ayında yapılan askeri darbe, demokrasi yolundaki çabaları sonuçsuz bırakmıştır. Bu gelişmenin ardından Haiti'de anayasal düzenin yeniden hakim olması, ancak 1994 yılında ABD liderliğindeki çokuluslu gücün zorlaması ile gerçekleşebilecektir.

1978 yılında Güvenlik Konseyince alınan 435 nolu karar gereği oluşturulan bir diğer hareket ise UNAVEM'dir. UNAVEM esas olarak, 25 Mayıs 1991'de sona eren Küba kuvvetlerinin çekilmesini denetlemek maksadıyla teşkil edilmiştir⁵⁶⁴. Dış güçlerin müdahalelerinin sınırlandırılmasının ardından, 31 Mayıs'ta ülkedeki iç savaşın tarafları olan Angola hükümeti ve UNITA arasında ateşkes anlaşması imzalanmış ve 30 Kasım 1992'de ülke genelinde seçimlerin yapılması kararlaştırılmıştır. Tarafların isteği üzerine, ateşkesin ve seçimlerin izlenmesi maksadıyla BM, UNAVEM'in yetkilerinin genişleterek UNAVEM II'yi teşkil etmiştir⁵⁶⁵. UNAVEM II'nin görevleri, geleneksel ateşkesin izlenmesinin yanında farklı faaliyetleri de içermektedir. Angola polis teşkilatının denetlenmesi, seçimlerin yürütülmesi ve denetlenmesi UNAVEM II'nin polis ve sivil unsurlarınca icra edilmiştir. Ancak toplam 350 askeri gözlemci, 90 polis gözlemci ve 71 sivil seçim gözlemciden oluşan UNAVEM II bölgedeki düzenin devamlılığını sağlayamamıştır. 29 ve 30 Eylül 1991'de yapılan seçimlerden hükümet

⁵⁶² Agostinho ZACARIAS: **a.g.m.**, 57.

⁵⁶³ Agostinho ZACARIAS: **a.g.m.**, 56 – 57.

⁵⁶⁴ "United Nations Angola Verification Mission – UNAVEM", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 234 – 235.

⁵⁶⁵ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: "Rebirth of Peacekeeping", **a.g.e.**, 72 – 73.

yanlılarının galip çıkmasının ardından, sonucu tanımayan UNITA ÷lkede karışıklıklar çıkarmıştır. Bu nedenle seçimlerin ardından sonlandırılması planlanan UNAVEM II, taraflar arasında uzlaşmanın sağlandığı 1995 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir.⁵⁶⁶ Şubat 1995'te ise UNAVEM III teşkil edilmiştir. Devlet otoritesinin ÷lke geneline yayılması, çatışan tarafların ayrılması ve ateşkesin gözlenmesi, UNITA'ya bağlı gurupların silahsızlandırılması ve terhis edilmeleri, Angola polis teşkilatının denetlenmesi ve ikinci kez başkanlık seçimlerinin icra edilmesinin sağlanmasını üstlenen UNAVEM III, 1997 yılında sonlandırılmıştır⁵⁶⁷.

Kamboçya'da yıllar boyu süren iç çatışmaların ardından, uluslararası alanda gösterilen çabaların etkisiyle Haziran 1991'de Kamboçya Ulusal Yüksek Konseyi tek taraflı olarak ateşkes ilan etmiştir. Bu gelişme üzerine BM Güvenlik Konseyi 16 Ocak 1991'de almış olduğu 717 nolu karar ile UNAMIC (United Nations Advance Mission in Combodia)'nın kurulmasını ve taraflar arasında yapılacak bir anlaşmanın ardından ÷lkedeki siyasi durumun düzeltilmesi için acil olarak bölgeye konuşlandırılmasını kararlaştırmıştır⁵⁶⁸. Esas olarak etkin bir BM barış gücü bölgeye konuşlanana dek oluşacak boşluğu doldurmak amacıyla teşkil edilen UNAMIC, tarafların anlaşma şartlarını uygulamalarını denetlemiştir⁵⁶⁹. 23 Ocak 1991'de hükümet ile karşıt güçler arasında imzalanan barış anlaşmasının ardından, Güvenlik Konseyi 31 Ocak 1991'de almış olduğu 718 nolu karar ile UNTAC'ın kurulmasını kararlaştırmıştır⁵⁷⁰.

⁵⁶⁶ Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: **a.g.e.**, 186.

⁵⁶⁷ Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 216.

⁵⁶⁸ "United Nations Transitional Authority in Combodia – UNTAC, United Nations Advance Mission in Combodia - UNAMIC", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 453.

⁵⁶⁹ Agostinho ZACARIAS: "Peacekeeping: Difficult Cases", **a.g.e.**, 76.

⁵⁷⁰ "United Nations Transitional Authority in Combodia – UNTAC, United Nations Advance Mission in Combodia - UNAMIC", **a.g.e.**, 455.

Mart 1992’de bölgeye konuşlandırılan UNTAC, seçim öncesi tarafsız bir siyasi ortamın oluşturulması amacıyla Kamboçya’nın savunma, dış ilişkiler, maliye, güvenlik ve bilgi yönetimi konularında doğrudan kontrolünü yürütmüştür. Böylelikle UNTAC, BM üyesi bir devletin en önemli yönetim görevlerinin BM kontrolüne bırakıldığı ilk hareket haline gelmiştir⁵⁷¹. UNTAC farklı alanlarda bir çok önemli görev üstlenmiştir. İnsani faaliyetler alanında, BM Mülteci Yüksek Komisyonu (UNCHR) ile işbirliği içerisinde yaklaşık olarak üç yüz yetmiş bin mülteci ve yerlerinden edilmiş insanın evlerine geri dönmelerine yardımcı olmuştur⁵⁷². Ayrıca temel altyapı ve kolaylık tesislerinin işler hale getirilmesi, ülkedeki insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi konularında çeşitli faaliyetler yürütmüştür. Askeri alanda ise; ateşkes anlaşmasının izlenmesi, yabancı güçlerin ülkeden ayrılımları ve geri dönmelerinin sağlanması, dış askeri yardımların kesilmesi, ele geçirilen gizli silah ve askeri mühimmatlara el konulması, yerel silahlı grupların silahsızlandırılması, terhis edilmeleri, bunların topluma yeniden kazandırılması, mayınların temizlenmesi ve bu konuda eğitim verilmesi faaliyetleri icra edilmiştir⁵⁷³. UNTAC’ın sivil unsurları dış işleri, savunma, maliye, asayiş ve haberleşme alanlarında faaliyet göstermişlerdir. Hükümetin kurulacağı anayasal meclisin oluşturulması için gerekli ulusal seçimlerin yapılması ile sağlık, seçmen hakları, insan hakları alanlarında halka eğitim verilmesi faaliyetlerini de UNTAC’ın sivil unsurları yürütmüştür⁵⁷⁴.

Daha önce BM barış güçlerinden bu denli çok boyutlu ve karmaşık faaliyetleri yürütmeleri talep edilmemişti⁵⁷⁵. Harekatın en kalabalık bölümünde UNTAC’ın bünyesinde yirmi iki bin askeri ve sivil görevli bulunmaktaydı.

⁵⁷¹ Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNS: **a.g.m.**, 90 – 92.

⁵⁷² James A. SCHEAR: “Beyond Traditional Peacekeeping: The Case of Cambodia”, Donald C. F. DANIEL ve, Bradd C. HAYES, **a.g.e.**, 259.

⁵⁷³ James A. SCHEAR: **a.g.m.**, 251 – 252.

⁵⁷⁴ James A. SCHEAR: **a.g.m.**, 251 – 252.

⁵⁷⁵ Agostinho ZACARIAS: **a.g.m.**, 76.

Genel Sekreter Butros Gali “BM’in şimdiye kadar yaptığı hiç bir şey bu hareketla kıyaslanamaz.” diyerek, hareketin önemini vurgulamıştır⁵⁷⁶. UNTAC’ın karşılaştığı en önemli sorun Maocu Kızıl Kimerlerin uzlaşmaz tutumu idi. Savaşçıların silahsızlandırılıp terhis edilmesine ve seçim sürecine katılmaya karşı çıkan Kızıl Kimerler, zaman zaman BM personeline ve sivil halka karşı saldırılar düzenlemiştir. Ülkede artan çatışmalar ve şiddet UNTAC’ın görevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesine engel olmuştur⁵⁷⁷. Ancak BM belirlenen sürece bağlı kalmaya başarmış ve Mayıs 1993’de serbest seçimler gerçekleştirilmiştir. Seçimler sonucu anayasanın ve hükümetin kurulmasının ardından UNTAC’ın görevi sona ermiştir⁵⁷⁸.

BM’in genişletilmiş barışı koruma anlayışının başarılı uygulamalarından bir diğeri ise Mozambik’te gerçekleşmiştir. ONUMOZ Mozambik’te demokrasi ve barışın hakim olmasına yardımcı olmuştur. Ülkede yıllar boyu süren iç savaşın ardından hükümet ve RENAMO güçleri arasında bir barış anlaşması imzalanmıştı. Tarafların, BM’i anlaşmanın uygulanmasını denetlemeye davet etmesi, ONUMOZ’un oluşturulmasına neden olmuştur⁵⁷⁹. Silahlı gurupların silahsızlandırılması, ülkede siyasi olarak tarafsız bir ordunun teşkil edilmesi, 1993 yılı sonunda seçimlerin yapılması ve izlenmesi, geniş çaplı insani yardım faaliyetlerinin yürütülmesi ONUMOZ’un görevleri arasındaydı. Bu görevlerin yerine getirilmesi için 6625 asker, 354 askeri gözlemci, 355 sivil personel ile 506 yerel personel faaliyet göstermiştir.

⁵⁷⁶ “Karen A. MINGST ve Margaret P. KARNS: **a.g.m.**, 92.

⁵⁷⁷ “Sadece bir 1994 yılının bahar aylarında yaşanan Kızıl Kemer saldırıları nedeniyle bir haftada evlerini terk ederek kaçan Kamboçyalı sayısı 55000’dir. Bu sayı UNTAC’ın içerisinde bulunduğu zor durumu göstermektedir.” Bennis PHYLLIS: “Blue Helmets – For What? Under Whom”, Erskine CHILDERS, **Challenges To The United Nations – Building a Safer World**, (New York: St. Martin’s Press, 1995), 166.

⁵⁷⁸ “United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC, United Nations Advance Mission in Cambodia - UNAMIC”, **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 473.

⁵⁷⁹ Agostinho ZACARIAS: “Peacekeeping: The Rebirth of Hope”, **a.g.e.**, 91.

Bunun yanında 1144 kişilik sivil polis gücünde harekatta görev almıştır⁵⁸⁰. ONUMOZ başarı ile görevlerini yerine getirerek 1994'de bölgeden ayrılmıştır.

Haiti, Angola ve Kamboçya'da BM barışı güçlerinin, arzulanan hedeflere tam olarak ulaşması BM ile işbirliğine yanaşmayan taraflarca engellenmiştir. BM güçleri kendisine yapılan saldırılar ve sivil halka karşı yapılan insan hakları ihlalleri karşısında yetersiz kalmıştır⁵⁸¹. Deneyimler ikinci nesil barışı koruma hareketlerinin potansiyel olarak kalıcı bir barış vaat etmelerine karşın bazı önemli zaafllara sahip olduklarını göstermiştir. Bu hareketler, geleneksel barışı koruma hareketlerinden çok daha fazlasını yapmaya çalışırken, halen aynı rızayadaya sahip olmaları, yumuşak karınlarını oluşturmuştur.

⁵⁸⁰ "United Nations Operation in Mozambique – ONUMOZ", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 336.

⁵⁸¹ Nigel D. WHITE: "Peacekeeping In Practice", **a.g.e.**, 265.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BM BARIŞ GÜÇLERİNİN ÇATIŞMA SONRASI YENİDEN YAPILANDIRMA SÜRECİNDE İCRA ETTİKLERİ FAALİYETLER

1. ÇATIŞMA SONRASI BARIŞIN TESİSİ FAALİYETLERİNDE BM BARIŞ GÜÇLERİ

1992 yılında BM Genel Sekreteri Butros Gali, Bir Barış Gündeminde ‘çatışma sonrası barışın tesisi’ kavramına yer vermiştir. Gali’ye göre barış yapma ve barışı koruma hareketleri tam anlamıyla başarılı olabilmek için, çatışmaların yeniden ortaya çıkmasına engel olan, barışı güçlendiren ve sağlamlaştıran yapıları tespit edecek ve destekleyecek faaliyetleri de içermelidirler⁵⁸². Belgede bu faaliyetlere örnek olarak, çatışan tarafların silahsızlandırılmaları, düzenin sağlanması, silahlara el konulması ve yok edilmeleri, mültecilerin dönüşlerinin sağlanması, yerel güvenlik güçlerinin eğitimi, seçimlerin izlenmesi, insan haklarının korunması, yönetim kurumlarının güçlendirilmesi ve siyasi katılımın sağlanması konuları sayılmaktadır⁵⁸³. Butros Gali ayrıca, mevcut veya eski savaş alanlarına yayılmış olan milyonlarca kara mayınının çatışma sonrası barışın tesisi faaliyetleri ile çözülmesi gereken bir sorun olduğuna dikkat çekmiştir⁵⁸⁴. Barışın tesisi kapsamında tarım ve ulaştırma alanlarındaki yapılacak faaliyetlerin mayınların temizlenmesine bağlı olduğunu da vurgulamıştır⁵⁸⁵. Buradan yola çıkarak kara mayınlarının temizlenmesi barışı koruma

⁵⁸² Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 55.

⁵⁸³ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 55.

⁵⁸⁴ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 58.

⁵⁸⁵ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 58.

harekatlarınca yerine getirilebilecek bir faaliyet olarak sunularak barışı koruma ile barışın tesisi arasındaki ilişki gözler önüne serilmiştir⁵⁸⁶.

1995 yılında yayımlanan Barış Gündemi Ekinde de yine barışı koruma ile çatışma sonrası barışın tesisi faaliyetleri arasındaki bağlantı vurgulanmıştır. Raporda, silahsızlandırma, kurumsal reformlar, polis ve adalet mekanizmalarının geliştirilmesi, insan haklarının izlenmesi, seçim reformu, sosyal ve ekonomik gelişimin çatışma sonrasında yaraların sarılmasında yararlı olacağı belirtilmektedir⁵⁸⁷. Bu faaliyetlerin uygulayıcısı olarak ise harekat sahasında konuşlu BM barış güçleri uygun bir seçenek olarak sunulmaktadır⁵⁸⁸. Zaten taraflarca varlığına rıza gösterilmiş barış güçleri, özellikle eski savaşçıların sivil hayata kazandırılmaları gibi çeşitli barışın tesisi faaliyetlerini yürütmek için yetkilendirilmiş olacaktırlar⁵⁸⁹.

2000 yılında hazırlanan Brahimi Raporunda ise, soğuk savaş sonrasında iç savaş ortamlarında görevlendirilen karmaşık BM harekatlarında barışı koruma ile barışın tesisi faaliyetlerinin genellikle birleştirilmiş olduğu vurgulanmaktadır⁵⁹⁰. Raporda ayrıca, barış güçlerinin harekat alanlarındaki görevlerinin barışın tesisi için güvenli bir ortam sağlamak olduğu, bunun yanında barışın tesisi çalışanlarının görevinin ise kalıcı güvenlik ortamını sağlayacak siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeleri desteklemek olduğu vurgulanmıştır. Bu iki harekat bir biriyle o kadar ilişki içerisinde ki ancak barış güçlerinin varlığı ile barışın tesisi çalışanları

⁵⁸⁶ Boutros BOUTROS-GHALI: **An Agenda For Peace**, para. 58.

⁵⁸⁷ **Supplement to An Agenda For Peace**: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations, para. 49.

⁵⁸⁸ **Supplement to An Agenda For Peace**: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations, para. 49.

⁵⁸⁹ **Supplement to An Agenda For Peace**: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations, para. 50.

⁵⁹⁰ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 18.

faaliyetlerini yürütebilecekken, barış güçleri de ancak kalıcı güvenlik ortamının sağlanması ile bölgeden ayrılabilirlerdir⁵⁹¹.

BM barışı güçleri, son yıllarda artan bir eğilimle çatışma sonrası barışın tesisi faaliyetlerine yönelmektedirler. Çatışma sonrası barışın tesisi, barışı koruma hareketlerinin sadece çatışmaları durdurup, altında yatan sebeplerle ilgili hiç bir şey yapmadığına yönelik eleştirilere karşı bir cevap niteliği taşımaktadır⁵⁹². Barış güçlerinin çatışma sonrası barışın tesisi alanına yönelmeleri yeni bir takım görevleri üstlenmelerini gerektirmektedir. Bu kapsamda yeni nesil BM barış güçleri, güvenlik, ekonomik, sosyal ve siyasi sorunları, eş zamanlı faaliyetler ile karşılayacak geniş bir yelpazede faaliyetler yürütmektedirler. Bu faaliyetlerin önemli bir özelliği her faaliyetin bir diğerinin başarısı için bir temel hazırlamasıdır.

2. GÜVENLİK ALANINDAKİ FAALİYETLER

Çatışma sonrası bölgelerde ortaya çıkan güvenlik sorunu dış müdahalelerin ana sebebini oluşturmaktadır. Bu bölgelerdeki güvensiz ortam, gerekli altyapının yıkılması ve adalet kurumlarının saygınlığının kalmaması nedeniyle pekişmektedir. Yerel güvenlik kuruluşları genellikle görevlerini yapamaz durumdadırlar veya yaptıkları görevler uluslararası standartların çok altındadır. Barış güçleri, bir adalet sisteminin var olmadığı, polis, yargı ve denetim otoritelerinin görevlerini yerine getiremedikleri veya tamamen çökmüş olduğu bölgelerde, gerekli güvenlik koşullarının sağlanmasına

⁵⁹¹ **Report Of The Panel On United Nations Peace Operations** (Brahimi Report), para. 28.

⁵⁹² Adam ROBERTS ve Benedict KINGSBURY: **a.g.m.**, 44.

yönelik çeşitli faaliyetler üstlenmektedirler⁵⁹³. BM barış güçlerince güvenliğin sağlanması ve sürdürülmesi, diğer alanlardaki gelişmenin sağlanması için gerekli ön koşulları hazırlamaktadır.

2.1. Çatışan Tarafların Savaşçılara Yönelik Faaliyetler

Bir ateşkesin izlenmesi ve tarafların kendi sınırlarına çekilmelerinin denetimi BM barış güçlerinin geleneksel faaliyetleri arasında kabul edilmektedir. Ancak bir bölgedeki güç dengesine müdahale sayılabilecek, çatışan tarafların silahsızlandırılmaları, taraflara bağlı savaşçıların terhis edilmeleri ve bunların sivil hayata yeniden kazandırılmaları soğuk savaş sonrası dönemde büyük önem kazanmıştır⁵⁹⁴.

Her ne kadar BM barış güçlerinin silahsızlandırma, terhis etme ve topluma kazandırma faaliyetlerini yürütmeleri yeni sayılsa da, çok hızlı bir şekilde geniş bir uygulama alanı bulmuştur⁵⁹⁵. Bu konuda ilk örnek Namibya'da görev yapan ONUCA'dır⁵⁹⁶. Bu hareketin ardından BM barış güçleri eski savaşçıları hedef alan bu faaliyetlere yoğun bir şekilde yönelmeye başlamışlardır. UNOMIL, UNAVEM II ve III, MONUA (United Nations Observer Mission in Angola) UNTAES (United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium), MINUGUA (United Nations Verification Mission in Guatemala) bunlardan

⁵⁹³ Paul F. DIEHL: "Concepts And Developments Of International Peacekeeping", **International Peacekeeping**, (London: The Johns Hopkins University Press, 1993), s. 10

⁵⁹⁴ Nigel D. WHITE: "Peacekeeping In Practice", **a.g.e.**, s. 264.

⁵⁹⁵ "The Role Of United Nations Peacekeeping In Disarmament, Demobilization And Reintegration", **Report of the Secretary-General, S/2000/101**, 11 February 2000. http://hei.unige.ch/sas/files/portal/issueareas/measures/Measur_pdf/i_measur_pdf/UN_doc/s_co_uncil/S_2000_101.pdf, (Erişim Tarihi: 10.09.2006), para. 3.

⁵⁹⁶ "The Role Of United Nations Peacekeeping In Disarmament, Demobilization And Reintegration", **Report of the Secretary-General, S/2000/101**, 11 February 2000, para. 9.

bazılarıdır. Silahsızlandırma ile, küçük tüfek ve tabancaların, mühimmatın, patlayıcıların, hafif ve ağır silahların savaşçılardan ve sivil halktan toplanması, denetim altına alınması ve imha edilmesi süreci kastedilmektedir⁵⁹⁷. Terhis etme ile, çatışmanın taraflarının askeri yapılarını bozmaları ve bunlara bağlı savaşçıların denetim altında savaşmayı bıraktırılmaları anlatılmaktadır. Savaşçılar, yapılan anlaşma çerçevesinde birleşme noktalarında toplanarak, denetim altında silahsızlandırılarak terhis edilirler. Eski savaşçılara yönelik faaliyetlerin en zor safhası olan sivil hayata yeniden kazandırma ise, eski savaşçıların ve ailelerinin sivil statü kazandıkları, ekonomik ve sivil yaşam tarzına katıldıkları safhadır. Genellikle bir dizi para ve toprak yardımı, eğitim, iş imkanı ve gelir sağlayıcı projeleri içermektedir. Bölgenin durumuna göre yapılan yardımların içeriği ve kapsamı değişmektedir⁵⁹⁸.

Çatışma sonrası erken ve etkin bir şekilde savaşçıların silahsızlandırılmalarının ve terhis edilmelerinin, soğuk savaş sonrası hareketlerde elde edilen deneyimler ışığında kalıcı bir barış için şart olduğu anlaşılmıştır⁵⁹⁹. Çünkü icra edilen bu faaliyetler ile sorunlu bölgedeki şiddet araç ve kaynakları ortadan kaldırılmaktadır. Eski savaşçılara yönelik faaliyetlerde elde edilen başarı toplumları savaştan barışa taşımakta ve kalıcı barışın tesisine olanak sağlamaktadır. Ancak başarısız olunması bütün kazanımların boşa gitmesine neden olabilmektedir⁶⁰⁰. Angola'da, tarafların silahsızlandırılmasındaki başarısızlık, ulusal ordunun ve polis teşkilatının oluşturulamaması, ulusal bir yönetimin bir araya getirilememesi ve 1992

⁵⁹⁷ "The Role Of United Nations Peacekeeping In Disarmament, Demobilization And Reintegration", **Report of the Secretary-General, S/2000/101**, 11 February 2000, para. 6.

⁵⁹⁸ "The Role Of United Nations Peacekeeping In Disarmament, Demobilization And Reintegration", **Report of the Secretary-General, S/2000/101**, 11 February 2000, para. 6.

⁵⁹⁹ **An Inventory of Post – Conflict Peace – Building Activities**, (New York: Department for Economic and Social Information and Policy Analysis – United Nations, 1996), 25.

⁶⁰⁰ Damian LILLY: "The Peacebuilding Dimension of Civil – Military Relations in Complex Emergencies", www.international-alert.org, (Erişim Tarihi: 17.06.2005), 14.

yılındaki seçimlerde istenilen sonuçların elde edilememesine neden olmuştur⁶⁰¹.

Savaşçıların ve sivil halkın silahsızlandırılmaları silahlı şiddetin yeniden ortaya çıkması ve çatışmaların başlamasını engellemektedir. Çatışma sonrası taraflar arasında varlığını sürdüren karşılıklı güvensizliğin bir nedeni de silahlı savaşçıların ve silah akışının varlığıdır⁶⁰². Bosna Hersek, Kamboçya, Mozambik ve Somali’de çatışmaların sona ermesine karşın bölgeye yoğun bir silah akışının yaşandığı görülmüştür⁶⁰³. Silahsızlandırma yoluyla bu güvensizliğin aşılmasında gelişmeler sağlanabilmektedir. Silahsızlandırma ile elde edilecek bir başka fayda ise, disiplinsiz eski savaşçıların çökmüş bir ekonomide geçimlerini şiddet kullanarak sağlamalarının önlenmesidir⁶⁰⁴. Ayrıca meşru otoritenin bölgeye hakim kılınması, güç kullanma tekelinin bu otoriteye bağlanması ve silah bulundurma ve kullanma yetkisinin güvenlik güçleri ile sınırlı olması ile gerçekleştirilebilir. Silahsızlandırma ile insan hakları ihlallerinin önlenmesine ve uluslararası insan haklarının korunmasına da katkıda bulunmaktadır⁶⁰⁵.

Mevcut barış anlaşmalarına karşın güvenlik koşullarındaki yetersizlik, eski savaşçıların ve yerel halkın kendi güvenlikleri için silahlarını muhafazaya

⁶⁰¹ Ronald DREYER: “State Building and Democracy in Second Generation Peacekeeping Operations”, Daniel WARNER, a.g.e., 153.

⁶⁰² Sarah MEEK ve Mark MALAN: “Identifying Lessons From DDR Experiences In Africa - Workshop Report”, <http://www.is.co.za/pubs/Monographs/No106/Content.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁶⁰³ Hugh MIAL, Oliver RAMSBOTHAM ve Tom WOODHOUSE: “Post – Settlement Peacebuilding”, **Contemporary Conflict Resolution**, (New York: Blackwell Publishers, 2000), 204.

⁶⁰⁴ Hugh MIAL, Oliver RAMSBOTHAM ve Tom WOODHOUSE: “Post – Settlement Peacebuilding”, **Contemporary Conflict Resolution**, (New York: Blackwell Publishers, 2000), s. 202 - 203.

⁶⁰⁵ Sarah MEEK ve Mark MALAN: “Identifying Lessons From DDR Experiences In Africa - Workshop Report”, <http://www.is.co.za/pubs/Monographs/No106/Content.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

itmektedir⁶⁰⁶. Silahlara ulaşma imkanı savaşçıların, karşılaştıkları sorunlarda görüşme ve hukuğu kullanma yerine silaha başvurma ihtimallerini artırmaktadır. Mesela El Salvador'da 1998 yılında ülkede öldürülen insan sayısı savaş yıllarından daha fazla idi⁶⁰⁷. Silahsızlandırma da dikkat edilmesi gereken konu, silahsızlandırmanın taraflar arasında eş zamanlı, adil ve denge gözetilerek yapılması gerekliliğidir. Bu konuya dikkat edilmemesi taraflar arasındaki güç dengesini etkileyebilmektedir.

Nikaragua'da 25 Şubat 1990 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerin ardından, Mart 1990'da ülkedeki gerillalar gönüllü olarak silah bırakmayı kabul etmişlerdir. Bu çerçevede gerillalar, ONUCA'nın denetiminde, Honduras'taki kamplarında ve Nikaragua'daki toplanma yerlerinde silahsızlandırılarak terhis edilmişlerdir⁶⁰⁸. Süreç hükümet güçlerinin, gerillaların terhis edildiği bölgelerden çekilmesi, eski savaşçıların özel oluşturulmuş bölgelere yerleştirilmeleri, bunlara ekonomik yardım yapılması ve yerleştirildikleri bölgelerdeki polis teşkilatlarına katılmalarına imkan tanınması sayesinde başarılı olmuştur. Haziran ayının sonuna doğru 19614 savaşçının terhisi gerçekleştirilmiştir⁶⁰⁹. Böylelikle ONUCA'nın katkıları ile Nikaragua'da kalıcı barış ortamının sağlanmasındaki en önemli adımlardan birisi atılmıştır⁶¹⁰. ONUCA tarafından yürütülen süreç, iç savaşın taraflarınca uzlaşmış bir anlaşma gereği yürütülen bir silahsızlandırma ve terhis etme süreciydi. Tarafların anlaşmalara sadık kalması başarıyı sağlamıştır. Ancak Kamboçya'da UNTAC tarafından yürütülen silahsızlandırma, terhis etme ve topluma kazandırma süreci tarafların anlaşma şartlarına uymaması nedeniyle

⁶⁰⁶ Sarah MEEK ve Mark MALAN: "Identifying Lessons From DDR Experiences In Africa - Workshop Report", <http://www.is.co.za/pubs/Monographs/No106/Content.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁶⁰⁷ Hugh MIAL, Oliver RAMSBOTHAM ve Tom WOODHOUSE: **a.g.m.**, 204.

⁶⁰⁸ Nigel D. WHITE: **a.g.e.**, 264.

⁶⁰⁹ "UN Observer Group in Central America – ONUCA", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 418.

⁶¹⁰ "UN Observer Group in Central America – ONUCA", **a.g.e.**, 421.

istenilen seviyede gerçekleştirilememiştir. UNTAC, BM denetimindeki doksan beş alanda, çeşitli taraflara bağlı 200 bin savaşçının silahsızlandırılmasını icra etmekle görevlendirilmiştir⁶¹¹. Ancak PDK (Party of Democratic Kampuchea)'nin veya bilinen adıyla Kızıl Kimerlerin, ateşkes şartlarını ihlal etmeleri ve süreci baltalamaları nedeniyle 200 bin savaşçının ancak 55 bini terhis edilebilmiştir⁶¹². UNTAC, gurupları silahsızlanmaya zorlamaya yetkili değildi ve buna da kalkışmamıştır. Çünkü bu şekilde davranılması BM'i çatışmanın bir tarafı haline getirebilirdi. Deneyimler silahsızlandırma faaliyetlerinin tarafların rızaları ile gerçekleştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Tarafların zorla silahsızlandırılmaya çalışılması, UNOSOM II örneğinde olduğu gibi başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Somali'deki kabileleri silahsızlandırma çabası UNOSOM II'yi geleneksel barışı korumanın ötesinde bir yere koymuş ve başarılması imkansız ile karşı karşıya bırakmıştır. UNOSOM II öncesi Somali'de görev yapan ABD liderliğindeki çok uluslu güç UNITAF, BM Genel Sekreterin tüm çabalarına karşın zorla silahsızlandırmadan uzak durmuştur⁶¹³. Genel Sekreter, UNITAF'ın görevleri arasında Somali'deki bütün' gurupların silahsızlandırılması' görevinin de yer almasını istemekteydi⁶¹⁴. UNITAF bu görevlerden olabildiğince uzak kalarak görünüşte başarılı olmuş ancak BM'in UNITAF'ın ardından gerçekleştirmeye çalıştığı yeniden yapılandırma faaliyetlerinin⁶¹⁵ ve görevi devrettiği UNOSOM II'nin başarısızlığını hazırlamıştır⁶¹⁶. Somali'de BM ile kabileler arasındaki

⁶¹¹ "United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC, United Nations Advance Mission in Cambodia - UNAMIC", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 456.

⁶¹² "United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC, United Nations Advance Mission in Cambodia - UNAMIC", **a.g.e.**, 464.

⁶¹³ Ameen JAN: "Peacebuilding Efforts in Somalia: Legacies of the International Intervention", **IPA Policy Forum**, (New York: IPA, 1996), 27.

⁶¹⁴ Agostinho ZACARIAS: "Peacekeeping at the Crossroads", **a.g.e.**, 70.

⁶¹⁵ **The United Nations And Somalia 1992 – 1996**, (New York: United Nations Department of Public Information, 1996), 42.

⁶¹⁶ Clement E. ADIBE: **a.g.m.**, 137 – 138.

mücadele, silahsızlandırma çabalarının doğrudan bir sonucu olmuş ve BM çatışmalarda taraf haline gelmiştir.

Eski savaşıllara yönelik faaliyetler konusunda yaşanan önemli sorunlardan bir tanesi terhis edilen askerlerin ne yapılacağı konusudur. Eski savaşılların terhis edilerek sivil hayata kazandırılmaları için çalışabilecekleri bir iş ve geçimlerini sağlayabilecekleri bir gelirin varlığı gereklidir. Çoğu zaman terhis edilen kuvvetler yeni oluşturulan orduya veya polis teşkilatına entegre edilirler. Böylece çatışmanın fiziksel durumu ortadan kaldırılarak, barış için önemli bir adım atılmış olur⁶¹⁷. Eski savaşılların yerel ordu ve polis teşkilatına katılmaları, Burundi'de olduğu gibi savaşılların sayısının az olduğu durumlarda başarılı olarak gerçekleştirilebilmektedir. Burundi'de olayların uluslararası barışı tehdit ettiğinin tespiti ile bu ülkeye 21 Mayıs 2004'te konuşlandırılan ONUB (United Nations Operation in Burundi) silahsızlandırma konusuna önem vermiştir. ONUB'un yetkileri arasında savaşılların silahsızlandırması, terhis edilmeleri ve topluma kazandırılmaları faaliyetlerinin yürütülmesi, birleşme noktalarının güvenliğinin sağlanması, silahların toplanması ve korunması, bölgedeki silah akışının engellenmesi ve bu konuda MONUC (United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo) ile işbirliği yapılması yer almaktaydı⁶¹⁸. ONUB, hazırladığı programlar çerçevesinde, terhis edilen savaşılları eğitimden geçirerek, yerel polis teşkilatında görev almalarını sağlamıştır⁶¹⁹. Savaşılların sivil yaşama kazandırılmaları konusunda başarılı örneklerden birisi de ONUSAL tarafından gerçekleştirilmiştir. El Salvador'da iç savaşı bitiren barış anlaşması, sadece silahlı çatışmanın sonlandırılmasından öte

⁶¹⁷ Sarah MEEK ve Mark MALAN: **a.g.m.**

⁶¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/onub/>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁶¹⁹ "Police", <http://www.unburundi.org/activities/police.html>; "ONUB Deploys Ex-combatants In Provinces to Start New Police Training", <http://www.un.org/av/photo/subjects/unob11may05.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

çatışmanın nedenlerini ortadan kaldırmayı da amaçlamıştır. El Salvador hükümeti ile isyancı FMLN arasında imzalanan anlaşmada FMLN'nin askeri yapısının ortadan kaldırılması ve BM denetiminde savaşçıların silahsızlandırılarak, terhis edilmeleri planlanmıştır⁶²⁰. Anlaşma gereği 1 Şubat 1992'den itibaren 7500 FMLN savaşçısı belirlenen 15 birleşme noktasında toplanmışlardır. Bu savaşçıların, terhis edilerek 1 Mayıs 1992 ile 31 Ocak 1993 arasında sivil hayata kazandırılmaları öngörülmekteydi⁶²¹. Bu kapsamda terhis edilen savaşçıların sivil hayata kazandırılmaları, onlara geçimlerini sağlamaları için toprak tahsis edilmesi ve eski savaşçıların birer çiftçi haline getirilmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir⁶²².

Mozambik'te ise ONUMOZ tarafından, yönetimi elinde bulunduran FRELIMO (Frente da Libertação de Moçambique) ile RENAMO'ya bağlı savaşçıların silahsızlandırılması ve terhis edilmeleri suretiyle askeri güçlerinin azaltılması hedeflenmiş, bu savaşçıların sivil hayata kazandırılması suretiyle de çatışmaların yeniden başlamasının önüne geçilmek istenmiştir⁶²³. Eski savaşçılara yönelik faaliyetler ONUMOZ'un görevleri arasında en tehlikelisini oluşturmaktaydı. Taraflara bağlı savaşçıların sayısı tam olarak belirlenememişti. Ayrıca taraflar en iyi savaşçılarını ve üst rütbeli komutanlarını terhis sürecinin sonlarına değin bırakmak istememişlerdi⁶²⁴. 10 Mart 1994'de başlayan süreçte ONUMOZ tarafından otuz dokuz birleşme noktasında, sürece katılan savaşçılara para yardımı yapılmış ve seçtikleri yerleşim bölgesine ulaştırılmaları sağlanmıştır. Birleşme noktalarına aşırı

⁶²⁰ **The United Nations and El Salvador 1990 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 23.

⁶²¹ **The United Nations and El Salvador 1990 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 23 – 24.

⁶²² **The United Nations and El Salvador 1990 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 28 – 30.

⁶²³ Agostinho ZACARIAS: "Peacekeeping: "The Rebirth of Hope", **a.g.e.**, 101.

⁶²⁴ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 38.

yığılma sonucu bekleme süresinin artması, bazı savaşçıların kendilerine verilmesi planlanan ödemelerden daha fazlasını talep etmeleri sürecin aksamasına ve istenmeyen bazı olayların yaşanmasına neden olmuştur⁶²⁵. Ancak süreç devam etmiş ve Kasım ayında sonlandırılmıştır. Kasım 1994'de her iki tarafa bağlı 78078 savaşçı terhis edilmiştir⁶²⁶.

2.2. Yerel Güvenlik Teşkilatlarının Kurulması

BM barış güçlerinin üstlendiği bir diğer önemli görev ise yerel güvenlik teşkilatlarının yeniden yapılandırılmasıdır. Uluslararası standartlara ve demokratik normlarla uyuşan bir polis teşkilatının ve sivil yönetimin denetimindeki ulusal bir ordunun varlığı, iç savaştan çıkan bir bölgede kalıcı barış için gereklidir. Uzun ömürlü bir barışın sağlanması, siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler için gerekli güvenlik ortamını sağlayacak etkin ve güvenilir ulusal askeri ve polis gücünün varlığı ile sağlanabilmektedir. BM barış güçleri konuşlandırıldıkları bölgede güvenlik ortamının devamı için yerel güvenlik teşkilatlarının yeniden eğitilmesi, teçhizatlandırılmaları ve denetlenmesi faaliyetlerini yürütmektedirler. Güvenlik teşkilatının var olmadığı durumlarda ise bunun oluşturulması görevini üstlenebilmektedirler. Bu faaliyetler barış güçlerinin ülkeyi terk etmesinin ardından elde edilen kazanımların korunmasını sağlamaktadır. ONUSAL, El Salvador'daki mevcut polis teşkilatının yeniden yeniden yapılandırılması üzerine eğilmiştir⁶²⁷. Bu hiç şüphesiz El Salvador'da Mart 1994'de yapılan seçimler için gerekli güvenlik ortamının oluşturulması için büyük katkılarda bulunmuştur. UNTAES, Sırp

⁶²⁵ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 40 – 41.

⁶²⁶ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 42.

⁶²⁷ **The United Nations and El Salvador 1990 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 431.

ağırlıklı polis teşkilatını yeniden yapılandırarak diğer etnik gurupların da yer aldığı bir teşkilat yapısı oluşturmuştur⁶²⁸.

Mozambik'te yeni ulusal ordunun oluşturulması konusunda esas sorumlu Mozambik hükümeti ile FADM (Joint Commission for the Formation of the Mozambican Defence Force) idi⁶²⁹. Ancak taraflar BM'in de FADM'de yer almasını istemişlerdir. BM, böyle bir gücün oluşturulması, eğitilmesi ve teçhizatlandırılması konusunda her hangi bir sorumluluğu olmamasına karşın, ülkenin geleceği açısından önemli olan bu projenin başarısı için katkıda bulunmayı kabul etmiştir⁶³⁰. ONUMOZ, yeni kurulan ordunun lojistik ve ulaştırma desteğini sağlamış ve ordu için yapılan uluslararası yardımları toplamıştır. ONUMOZ ayrıca ülkedeki yerel polis teşkilatının faaliyetlerinin izlenmesi, yeniden yapılandırılması ve eğitilmesi faaliyetlerini de yürütmüştür⁶³¹. Somali'de yapılan en önemli faaliyetlerden birisi de ülkedeki asayiş ve düzen yokluğunu karşılayacak çabalar olmuştur. Mogadişu Polis Komitesi, merkezi polis teşkilatının oluşturulmasına yardımcı olmak amacıyla teşkil edilmiştir. Mogadişu'da oluşturulan ve eski Somali Ulusal Ordusunda görevli subaylarında dahil olduğu bu polis gücü Mart 1993'de 3000 kişiye ulaşmıştır⁶³². Ancak bu polis gücü yapılamayan maaş ödemeleri nedeniyle yeteri kadar başarılı olamamıştır. 1993'den başlayarak Mogadişu'daki 3000 ve Somali'nin başka bölgelerindeki 2000 polisin maaşları UNOSOM II'nin

⁶²⁸ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: "Eastern Slavonia", **The UN's Role in Nation Building – From the Congo to Iraq**, http://www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND_MG304.pdf, (Erişim Tarihi: 19.11.2005).

⁶²⁹ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 42.

⁶³⁰ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 234.

⁶³¹ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 237.

⁶³² **The United Nations And Somalia 1992 – 1996**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 59.

kaynaklarından ödenmeye başlanmıştır⁶³³. UNOSOM II faaliyetlerini genişleterek 10000 kişilik bir ulusal polis teşkilatının oluşturulması için bir plan hazırlamıştır. Mart 1995’de bu polis gücünün mevcudiyeti 8000 kişiye ulaşmıştır. Mayıs 1995’de UNOSOM II ülkeyi terk ettiğinde ise ulusal bir polis teşkilatının oluşturulmasına yönelik çabalar sona ermiştir⁶³⁴.

Doğu Timor’da yeterli güvenlik ortamının sağlanmasının ardından UNTAET ulusal bir ordunun kurulması çalışmalarına başlamıştır. Kurulacak bu ordunun, milis saldırılarının engellenmesi, dışardan gelebilecek saldırgan hareketlerin caydırılması ve doğal felaketler ile acil durumlarda müdahale edebilmesi hedeflenmiştir. Avusturya ve Portekiz bu orduya mali katkıda bulunmuş ve eğitimini üstlenmişlerdir. 2001 yılının Ocak ayında kurulan Doğu Timor Savunma Gücü 3000 personele sahip iki hafif piyade taburundan teşkil edilmiştir⁶³⁵.

ONUB ve UNMIS’in de görevleri arasında yerel güvenlik teşkilatlarının yeniden yapılandırılması, eğitilmesi ve denetlenmesi faaliyetleri mevcuttu. Burundi’ye konuşlandırılan ONUB, ulusal savunma gücünün ve yerel güvenlik teşkilatının oluşturulması, polislerin eğitilmesi, demokrasiye ve insan haklarına tam olarak saygı göstererek görev yapmalarının sağlanması ve izlenmesi çalışmalarına yönelmiştir⁶³⁶. Sudan’a konuşlandırılan UNMIS ise Sudan’daki polis teşkilatının yeniden yapılandırılması ve polislerin eğitim faaliyetlerini yürütmüştür⁶³⁷.

⁶³³ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: “Somalia”, **a.g.e.**, 66.

⁶³⁴ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: “Somalia”, **a.g.e.**, 66.

⁶³⁵ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: “East Timor”, **a.g.e.**, 164.

⁶³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkznz. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/onub/>, (Erişim Tarihi: 10.06.2006).

⁶³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkznz. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmis/>, (Erişim Tarihi: 10.06.2006).

2.3. Mayınların Temizlenmesi

Butros Ghali'nin Barış Gündemi'nde belirttiği gibi mayınların temizlenmesi ile ilgili faaliyetler barış güçlerinin çatışma sonrası barışın tesisinde önemli görevleri arasındadır. Mayınların özelliği çok basit ve ucuz olmalarına karşın, büyük fiziki ve psikolojik etkiye sahip olmalarıdır. Mayınların üretimi ve yerleştirilmesi basit ve ucuz olmasına karşın güvenli bir şekilde imhaları uzun zaman ve büyük çaba gerektiren, pahalı bir faaliyettir. Mesela bir kara mayının ortalama maliyeti üç dolar iken temizlenmesi üç bin dolar civarındır. Her ay üç yüz kişinin mayına bastığı Afganistan'da mayınların temizlenmesi için en az on yıllık bir süre için beş yüz milyon dolar harcanması gereklidir⁶³⁸. Mozambik'te on dört bin kişinin sakat kalmasına mayınlar neden olmuştur⁶³⁹. Kamboçya'da sadece 1991 yılında yaklaşık olarak bir milyon mayın ülkenin çeşitli bölgelerine yerleştirilmiştir. Bu ülkede ayda iki yüz ila üç yüz kişinin kurban verilmesinden mayınlar sorumludur. Mayınlardan en çok etkilenen ülkelerinden birisi olan Angola'da 1991 yılında UNAVEM II'nin hesaplarına göre yolların %70 mayınlı durumdaydı⁶⁴⁰. Bu UNAVEM II'nin ve yardım kuruluşlarının ülkenin birçok bölgesine ulaşmasına engel olmuştur. Angola'da seçimlere katılımı sağlamak maksadıyla sadece anayollar mayınlardan temizlenmiştir. Buna karşın seçimler sonrası çatışmaların yeniden devam etmesi durumu daha da kötüleştirmiştir⁶⁴¹. Bütçesinden önemli bir kısmını mayın temizleme için ayıran bu ülkede 2002 yılında beş bin mayın ve on üç bin patlamamış mühimmat imha edilmiştir⁶⁴².

⁶³⁸ "Action Against Mines Dynamic Component of Peacekeeping Operations, Under – Secretary – General Tells Security Council", Press Release SC/ 7918, www.un.org, (Erişim Tarihi: 06.05.2006).

⁶³⁹ Agostinho ZACARIAS: "A New Nature and Scope for Peacekeeping", **a.g.e.**, 137.

⁶⁴⁰ "Action Against Mines Dynamic Component of Peacekeeping Operations, Under – Secretary – General Tells Security Council", Press Release SC/ 7918, www.un.org, (Erişim Tarihi: 06.05.2006).

⁶⁴¹ Agostinho ZACARIAS: "A New Nature and Scope for Peacekeeping", **a.g.e.**, 137.

⁶⁴² "Action Against Mines Dynamic Component of Peacekeeping Operations, Under – Secretary – General Tells Security Council", Press Release SC/ 7918, www.un.org, (Erişim Tarihi: 06.05.2006).

Özellikle iç savaşlarda, eğitimsiz büyük bir nüfusun silah altına alınması ve çatışmalarda kullanılması mayınların temizlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu kişilerce rasgele yerleştirilen mayınlar, temizlemenin düzenli, sistemli ve haritalara dayanılarak yapılmasını imkansız hale getirmektedir⁶⁴³. Buna ilaveten mayınların yerleri ancak onları döşeyen tarafından bilinmektedir. Zaman içerisinde bu kişilerin ölmesi veya yerleştirdikleri mayınların yerlerini unutmaları sonucu mayınların yerleri belirsiz hale gelmektedir. Mayınların doğa ve toprak hareketleri ile yerlerinin değişmesi de ayrı bir sorundur. Çatışmalar sırasında bilinçsizce yerleştirilen mayınlar ekonomik, sosyal ve siyasi yenilenmenin önünde büyük bir engeldir. Çatışma sonrasında bölgenin yaralarının sarılmaya başlanılabilmesi için mayın tehlikesinin ortadan kaldırılmış olması gereklidir. Afganistan ve Kamboçya'da görüldüğü gibi, bu bölgelerdeki insanların can güvenliğinin yanında, günlük tarım ve ticaretin gelişmesi, mültecilerin ve yerinden edilmişlerin evlerine dönebilmeleri için mayınların temizlenmesi bir zorunluluktur⁶⁴⁴.

Mayınla mücadele faaliyetlerinin önemli bir faydası barış sürecinde karşılıklı güveni artırması ve tarafları insani bir konuda bir araya getirmesidir. Ayrıca eski savaşçıların sahip oldukları beceriler ile mayın hareketinde kullanılmaları işsizlik sorununu gidermeye yardımcı olabilmektedir. Diğer insanlar ile beraber ortak bir amaç için çalışmaları, eski savaşçıların topluma kazandırılmaları açısından da faydalıdır⁶⁴⁵.

⁶⁴³ Agostinho ZACARIAS: "A New Nature and Scope for Peacekeeping", **a.g.e.**, 137.

⁶⁴⁴ Gareth EVANS: **a.g.e.**, 56.

⁶⁴⁵ "The Importance Of Mine Action For Peacekeeping Operations" [http://www.mineaction.org/downloads/Security%20Council%20Meeting%20on%20Mine%20Action%20\(13%20Nov%202003\).doc](http://www.mineaction.org/downloads/Security%20Council%20Meeting%20on%20Mine%20Action%20(13%20Nov%202003).doc), (Erişim Tarihi:10.09.2006).

Mayınla mücadele bu sayılan nedenlerden dolayı barış güçlerinin öncelikleri arasındadır. BM barış güçleri, görev bölgelerinde mayınların yerlerinin belirlenmesi, mayınlı sahaların işaretlenmesi, bu sahalardan geçit açılması gibi faaliyetlerin yanında yerel mayın temizleme ekiplerine eğitim⁶⁴⁶, danışmanlık ve malzeme desteği ile sivil halkın mayınlar konusunda eğitilmesi gibi faaliyetleri yürütebilmektedirler. Kamboçya'da UNTAC, mayınların temizlenmesi ve bu konuda eğitim verilmesine katkılarda bulunmuştur⁶⁴⁷. 1992 yılında iki bin Kamboçyalı mayın temizleme konusunda eğitilmiş, bunlardan altı yüzü UNTAC veya diğer uluslararası kuruluşlar bünyesinde görevlendirilmişlerdir. 1,6 milyon metre kare alanda 15 bin mayın ve patlamamış mühimmat temizlenmiştir. UNTAC, köylerde ve okullarda da çocuklara mayın konusunda bilgilendirme çalışmaları yapmıştır⁶⁴⁸. Mozambik'te ise iç savaş döneminde yerleştirilen mayınların temizlenmesi barış sürecinin sağlıklı gelişmesi için büyük önem arz etmekteydi. Mayınların sayısı tam olarak bilinemese de, yollarda, tarlalarda, otlaklarda ve yerleşim alanlarında bulunan binlerce mayın günlük yaşamı olumsuz etkilemekteydi. Özellikle ülkenin merkezi bölgesinde yer alan Tete ve Zambezia eyaletlerinde yoğun şekilde mayınlanmış araziler mevcuttu⁶⁴⁹. ONUMOZ bu bölgelerde mayın temizleme faaliyetlerine katılmış, yerel halkı mayınlar ve patlamamış mühimmat tehlikesi konusunda bilgilendirmiş ayrıca 1500 Mozambiklinin yer alacağı mayın temizleme eğitim programına da katkıda bulunmuştur⁶⁵⁰. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde görev yapan MONUC da mayınla mücadele konusunda, mevcut mayın sorunun boyutunun tespit edilmesi ve

⁶⁴⁶ Agostinho ZACARIAS: **a.g.m.**, 138; Orhan NALCIOĞLU: **a.g.e.**, 33.

⁶⁴⁷ James A. SCHEAR: "Beyond Traditional Peacekeeping: The Case of Cambodia", Donald C. F. DANIEL ve Bradd C. HAYES, **a.g.e.**, 251.

⁶⁴⁸ Fourth Progress Report of the Secretary – General on UNTAC, S/ 25719, 3 May 1993, para. 52 – 54.

⁶⁴⁹ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 52.

⁶⁵⁰ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 210.

mayınla mücadele faaliyetlerinin başlatılması, bir mayınla mücadele planının hazırlanması ve yetkileri çerçevesinde acil mayın imha ihtiyaçlarının karşılanması ile görevlendirilmiştir⁶⁵¹. UNMIS de, Sudan'da faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar ile işbirliği içerisinde, insani mayın temizleme yardımı sağlamak, teknik danışmanlık yapmak ve koordinasyon sağlamakla görevlendirilmiştir⁶⁵².

3. İNSANİ YARDIM ALANINDAKİ FAALİYETLER

İnsani yardım konusunda esas sorumlu uluslararası yardım kuruluşlarıdır. Ancak karmaşık güvenlik sorunlarına cevap olarak konuşlandırılan BM barış güçleri de insani yardım hareketlerinde önemli görevler üstlenmektedirler. Bunlar uluslararası yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması, mültecilere yardım, yerel halkın barış güçlerinin sağlık tesislerinden ve imkanlarından yararlandırılması, elektrik ve su ihtiyaçlarının karşılanması gibi faaliyetler barış güçlerinin görevleri arasında yer alabilmektedir⁶⁵³. Çatışma bölgelerindeki açlık ve sefaletin sonlandırılması günümüzde uluslararası barış ve güvenliğe katkı olarak algılanmaktadır⁶⁵⁴. Barış güçlerinin insani faaliyetleri yürütmeleri yerel halkın güvenliğini ve sevgisini kazanmalarına da yardımcı olabilmektedir⁶⁵⁵. Soğuk savaş

⁶⁵¹ "Democratic Republic of the Congo - MONUC - Mandate", <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/monuc/mandate.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁶⁵² Ayrıntılı bilgi için bkznz. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmis/>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁶⁵³ Paul F. DIEHL: "Concepts And Developments Of International Peacekeeping", **International Peacekeeping**, (London: The Johns Hopkins University Press, 1993), s. 10.

⁶⁵⁴ Sergio Vieira DE MELLO: "Humanitarian Aspects of Peacekeeping", Daniel WARNER, **a.g.e.**, 138

⁶⁵⁵ Paul F. DIEHL: "Concepts And Developments Of International Peacekeeping", **International Peacekeeping**, (London: The Johns Hopkins University Press, 1993), s. 10.

sonrasında barış güçlerinin görev kapsamındaki genişleme ile birlikte, insani nedenler barış güçlerinin konuşlandırılma gerekçeleri arasına girmiştir. Hatta eski Yugoslavya ve Somali konusunda Güvenlik Konseyi insani maksatlar nedeniyle siyasi ve askeri harekatı savunmuştur⁶⁵⁶. Nabibya, Nikaragua, Kamboçya, Mozambik, Ruanda, Liberya ve Gürcistan örneklerinde ise uzlaşma ve siyasi çözüme varma konusunda insani sorunun çözümün gerekliliği görülmüştür.

İnsani yardım konuları, taraflar arasında bir köprünün oluşmasına yardımcı olarak siyasi görüşmeler için zaman ve mekan kazandırabilmektedir⁶⁵⁷. Ayrıca insani faaliyetler barış görüşmeleri esnasında ve barış anlaşması sonrasında, taraflar arasında rızanın ve işbirliğinin en kolay sağlandığı konulardır⁶⁵⁸. Kamboçya’da, böyle bir işbirliği, tarafların birbirlerini karşılıklı tanımalarına olanak sağlayarak, taraflar arasında güven ortamının oluşmasına ve siyasi görüşmelerin yapılmasına yardımcı olmuştur. Ağustos 1989’da yapılan birinci Kamboçya konulu Paris Barış Konferansı’nda yaklaşık olarak yirmi yıl süren kanlı çatışmalar sonrası üzerinde ilk uzlaşılan konular mülteciler ve yeniden yapılandırma olmuştur⁶⁵⁹. Ocak 1991’de ayrıntılı anlaşmanın sağlandığı görüşmelerde ve bunların uygulanmasında, mültecilerin ve yerlerinden edilmişlerin evlerine dönmeleri ve yerleştirilmeleri ile savaş tutsaklarının serbest bırakılmaları, Kızıl Kimerler de dahil bütün taraflarca rıza gösterilen ve uygulanan konulardır⁶⁶⁰. UNTAC’da elde edilen başarının anahtarı da, taraflar arasındaki sorunların altında yatan nedenleri

⁶⁵⁶ Sadako OGATA: “The Interface Between Peacekeeping And Humanitarian Action”, Daniel WARNER, **a.g.e.**, 121.

⁶⁵⁷ Sadako OGATA: “The Interface Between Peacekeeping And Humanitarian Action”, Daniel WARNER, **a.g.e.**, 121.

⁶⁵⁸ Sergio Vieira DE MELLO: “Humanitarian Aspects of Peacekeeping”, Daniel WARNER, **a.g.e.**, 138.

⁶⁵⁹ Sergio Vieira DE MELLO: **a.g.m.**, 138.

⁶⁶⁰ Sergio Vieira DE MELLO: **a.g.m.**, 138.

insani konular ile bağlantılı olarak karşılayan Paris Barış Anlaşmasıdır⁶⁶¹. Bu anlaşma ile 370 bin Kamboçyalı mültecinin evlerine dönmesini sağlamak ile görevlendirilen UNCHR otonom, bağımsız ve tarafsız hareket etme imkanı bulmuştur⁶⁶². Böylelikle UNTAC ile Kızıl Kimerler arasındaki ilişkilerin bozulduğu dönemlerde dahi UNCHR tarafsızlığını koruyarak insani faaliyetleri yerine getirebilmiştir⁶⁶³.

3.1. İnsani Yardımların Korunması, İhtiyaç Sahiplerine Ulaştırılması ve Dağıtılması

Barış güçlerinin insani yardım faaliyetlerine katılımı Güvenlik Konseyince verilen yetki ve sahip oldukları kaynaklara göre değişmektedir. Ancak temel olarak BM barışı güçleri insani yardım hareketine ilişkin faaliyetlerin yürütülebilmesi için gerekli önkoşulları sağlamaktadırlar. Bu kapsamda BM barış güçleri, yardım kuruluşlarının çalışanlarını, araçları ve malzemeleri koruyarak, savaşçıların engellemelerini önleyebilmekte ve yardım kuruluşlarının giremediği bölgelere yardımların ulaştırılmasını sağlamaktadırlar⁶⁶⁴. Ayrıca yardım malzemelerinin ihtiyaç sahiplerine adaletli bir şekilde dağıtımını da yerine getirebilmektedirler⁶⁶⁵.

İnsani yardım faaliyetlerinde uluslararası yardım kuruluşları ile BM barış güçleri arasındaki ilişki kimi zaman büyük sorunlara neden olabilmektedir. Mesela insani yardımların yapılabilmesi için güvenli bir

⁶⁶¹ Sadako OGATA, , "The Interface Between Peacekeeping And Humanitarian Action", Daniel WARNER, **a.g.e.**, 122.

⁶⁶² **The United Nations and Cambodia 1991 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 174.

⁶⁶³ Sadako OGATA: **a.g.m.**, 122.

⁶⁶⁴ Damian LILLY: "The Peacebuilding Dimension of Civil – Military Relations in Complex Emergencies", www.international-alert.org, (Erişim Tarihi: 05.06.2006), 10.

⁶⁶⁵ Agostinho ZACARIAS: "A New Nature and Scope for Peacekeeping", **a.g.e.**, 139.

ortamın barış güçlerince sağlanması, hem barış güçlerinin hem de uluslararası yardım kuruluşlarının tarafsızlığını tehdit edebilmektedir. Karşıt tarafların Somali örneğinde olduğu gibi insani yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasına engel olduğu durumlarda, barış güçlerince güç kullanımı gereği ortaya çıkabilmektedir. Böyle bir durumda tarafsız hareket etmek zorunluluğunda olan insani yardım kuruluşlarının işleri zorlaşmakta hatta saldırıların hedefi haline gelmektedirler⁶⁶⁶. Somali’de 1993 yılında, yardım kuruluşları tarafından silahlı milislerin ve daha sonraları barış güçlerinin eskort olarak kullanılması saldırıların hedefi haline gelmelerine neden olmuştur⁶⁶⁷. Buna benzer sorunlar Kosova ve Afganistan’da da yaşanmıştır⁶⁶⁸.

İç savaşın yaşandığı bölgelerde ülkenin yönetimi genellikle hükümet güçleri ile çeşitli guruplar arasında bölünmüş durumdadır. İç savaş nedeniyle oluşan yıkım ile birleşen bu husus, çatışmalardan etkilenen halka yardım ulaştırılmasını engellemektedir. Bunun çeşitli sebepleri mevcuttur: Yapılan yardımların karşıt tarafı ayakta tutan bir destek olduğu düşüncesi; karşıt gücün bölgesindeki halkı yıpratma isteği; yardımlara el koyarak, kendi adamlarını beslemek, adam ve silah temin etmek ve bölge halkını kendine tabi kılma isteği; dış dünyaya karşıt gücün kendi denetimi altındaki halka bakmadığı imajı verme çabası; karşıt tarafın yardım faaliyetlerine kaynak ve kuvvet ayırmasını sağlayarak zayıflatma çabası; kendisine baş kaldıran halkı cezalandırmak maksatlarıyla çatışan taraflarca insani yardım faaliyetleri engellenebilmektedir⁶⁶⁹.

⁶⁶⁶ Damian LILLY: “The Peacebuilding Dimension of Civil – Military Relations in Complex Emergencies”, www.international-alert.org, 9.

⁶⁶⁷ **James COX**: “Watershed in Somalia”, Alex MORRISON, Douglas A. FRASER ve James D. KIRAS (Ed.), **a.g.e.**, 128 – 129.

⁶⁶⁸ Damian LILLY: **a.g.m.**, 9.

⁶⁶⁹ Paul F. DIEHL, “Functional Alternatives to Traditional U.N. Peacekeeping Operations”, **a.g.e.**, 152

Somali’de savaşçılar uluslararası yardımı kendileri için bir kazanç kapısı olarak görmüşler ve yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasını engelleyerek, konvoyları talan etmişlerdir. Bu nedenlerden dolayı uluslararası yardım kuruluşlarının bir bölümü ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Ancak bölgeye barış güçlerinin konuşlandırılmaları, insani yardımların dağıtılması konusunda ilerlemelerin kaydedilmesini sağlamıştır. ABD liderliğindeki UNITAF sahip olduğu üstün askeri güç ve siyasi destek ile Aralık 1992’den Mayıs 1993’e kadar, görev alanında yardım konvoylarının ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını sağlamıştır. Ayrıca UNITAF’a bağlı birlikler 1200 km’lik yol inşası ve tamiri gerçekleştirmiş, köprüler kurmuş, su kuyuları açmış, okullar, yetimhaneler ve hastaneler inşa etmiştir⁶⁷⁰. UNITAF’ın ardından görevi devralan UNOSOM II ise mültecilerin ve yerinden edilmişlerin geri dönüşleri, yardım malzemelerinin güvenliği, sağlık ve temiz su temini konularına odaklanan programlar yürütmüştür. Somali’de yaşanan kötü deneyimlere karşın BM’in yürütmüş olduğu insani yardım faaliyetleri milyonlarca insanın hayatta kalmasına katkı sağlamıştır⁶⁷¹.

BM’in Bosna Hersek’te Boşnaklara insani yardım ulaştırma çabaları Bosnalı Sırpların siyasi ve askeri amaçlarıyla uyuşmadığı için engellenmiştir⁶⁷². UNPROFOR, Nisan 1992’den itibaren Sarajevo havalimanını korumak ve UNCHR insani yardımlarının güvenliğini sağlamak, UNCHR yardım konvoylarının güvenli geçişlerini sağlamak ve yardımların dağıtılmasına yardım etmek, altı güvenli bölgeyi ve bunların nüfusunu korumak, Tuzla havalimanını insani amaçlar için yeniden açmak ve kontrol

⁶⁷⁰ **The United Nations And Somalia 1992 – 1996**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 35 – 36.

⁶⁷¹ “United Nations Operation in Somalia I, II – UNOSOM I, II), **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, United Nations Department Of Public Information, New York, 1996, s. 315.

⁶⁷² Goulding MARRACK: “Current Rapid Expansion Unsustainable Without Major Chances”, John ROPER, Masashi NISHIHARA ve başk., **a.g.e.**, 95.

etmek ile görevlendirilmiştir⁶⁷³. Sırpların bilinçli saldırganlığı ve barış konusundaki isteksizlikleri, UNPROFOR'u başarısız kılmıştır. Güvenlik Konseyinin almış olduğu tüm kararlara karşın, barış gücü yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasını ve sivillerin korunmasını başaramamıştır⁶⁷⁴.

Doğu Timor'da görev yapan UNTAET, insani yardım faaliyetleri konusunda UNHCR işbirliği içerisinde hareket etmiştir. Milislerin UNHCR çalışanlarına saldırıları, kötü hava koşulları, haberleşme sorunları ve havadan atılan yardımların istenilen bölgelere indirilememesi gibi sorunlara rağmen insani yardım faaliyetleri başarılı olmuştur⁶⁷⁵. UNTAET tarafından özellikle evlerine dönen mültecilere ve açlık tehlikesi içerisindeki insanlara gıda yardımı yapılması, tehlikeli boyutlara gelen insani durumun iyileştirilmesini sağlamıştır⁶⁷⁶. MONUC da kendisine verilen görevler çerçevesinde, Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki sorumluluk sahasında insani yardım faaliyetleri yürütmüştür. MONUC, hassas gruplar olan, kadınlar, çocuklar ile terhis edilmiş çocuk askerler konularına ayrı bir önem göstermiştir. Bu faaliyetleri yürütürken, uluslararası yardım kuruluşları ile yakın işbirliği yürütmüş, yardım faaliyetleri için gerekli güvenlik ortamını sağlamıştır.⁶⁷⁷ Liberya'da görev alan UNMIL de, gerekli güvenlik koşullarının oluşturulması da dahil olmak üzere insani yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması ile görevlendirilmiştir⁶⁷⁸.

⁶⁷³ Sergio Vieira DE MELLO: "Humanitarian Aspects of Peacekeeping", Daniel WARNER, **a.g.e.**, 142.

⁶⁷⁴ Güvenlik Konseyinin 724 (1991), 752 (1992), 757 (1992) ve 787 (1992) kararlarında taraflara insani yardım faaliyetlerine müdahale etmemelerini ve engellememelerini istemiş, aksi hareketleri kınamıştır. "United Nations Protection Force – UNPROFOR", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 500.

⁶⁷⁵ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: "East Timor", **a.g.e.**, 168.

⁶⁷⁶ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: "East Timor", **a.g.e.**, 168.

⁶⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bkzn. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/monuc/>, (Erişim Tarihi: 10.08.2006).

⁶⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkzn. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmil/>, (Erişim Tarihi: 10.08.2006).

3.2. Mülteciler Ve Yerinden Edilmişlere Yönelik Faaliyetler

Çatışma sonrası mültecilerin⁶⁷⁹ ve “yerinden edilmişlerin”⁶⁸⁰ evlerine dönerek eski hayatlarına yeniden başlamaları toplumsal yapılanma için gereklidir. Bu insanlar toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi hayatında bir yere sahiptirler. Çatışma dönemlerinde yaşadıkları bölgeleri terk etmeleri oradaki beşeri yaşamın aksamasına veya tamamen durmasına neden olmaktadır. Mesela Doğu Timor’da başlayan iç savaşla birlikte bölgeyi terk eden Endonezyalı siviller, yönetim ve hizmet alanlarında büyük bir boşluğun oluşmasına neden olmuştur⁶⁸¹. Ayrıca çatışma sonrası bölgenin geleceğini belirleyecek seçimlere bu insanların da katılmaları, seçimler yoluyla sağlanacak kalıcı barışı siyasi anlamda daha da sağlamlaştıracaktır. Bölünmüş ailelerin birleştirilmeleri de çatışmaların yaralarının sarılması için önemli bir gerekliliktir⁶⁸².

⁶⁷⁹ UNHCR tarafından hazırlanan ‘Mültecilerin Korunması Sivil Toplum Kuruluşları Saha El Kitabı’nda yapılan tanıma göre: “Mülteci, menşei ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti, veya siyasi görüşü nedeniyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişidir. Bu tanım Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 tarihli Sözleşme’de yer almaktadır. Sözleşme’de, “mülteci” terimine uluslararası düzeyde kabul edilmiş bir tanım getirilmiştir. Bu tanım daha sonraları çeşitli bölgesel antlaşmalarla genişletilmiştir. 1969 yılından imzalanan Afrika’daki Mültecilerin Özel Sorunlarını Ele Alan Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi, 1951 Sözleşmesi’nde yer alan tanımı tekrarlarlarken, “menşei ülkesinin veya tabiiyetinde bulunduğu ülkenin bir kısmında veya tamamında dış şiddet, işgal, yabancıların istilası veya kamu süzenini ciddi biçimde etkileyen olaylar sebebiyle ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılan kişileri de bu kapsama alır.”, UNCHR: **Mültecilerin Korunması - Sivil Toplum Kuruluşları Saha El Kitabı**, Çev. B. Alev ÖRSEL, Cenevre, 16.

⁶⁸⁰ “Bir kişi ancak uluslar arası bir sınırı geçtiğinde mülteci olur. Öte yandan ülkesinde yerinden edilen kişi, kendi ülkesinin sınırları içindedir. Bu nedenle, mülteciler ve ülkesinde yerinden edilenler arasında hem teknik hem hukuki bir fark bulunmaktadır ve bu farklılık kaçma sebeplerinden kaynaklanmamaktadır.” UNCHR: **Mültecilerin Korunması - Sivil Toplum Kuruluşları Saha El Kitabı**, Çev. B. Alev ÖRSEL, Cenevre, 16.

⁶⁸¹ “Yaklaşık olarak 80000 sivil görevli şiddet olaylarının başlaması üzerine Endonezya’ya kaçmıştır. Bu nedenle ülkede neredeyse hiç deneyimli memur kalmamıştır.” Ayrıntılı bilgi için bkzn. James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: “East Timor”, **a.g.e.**, 56.

⁶⁸² Sergio Vieira DE MELLO: “Humanitarian Aspects of Peacekeeping”, Daniel WARNER, **a.g.e.**, s.139 – 141; Sadako OGATA: “The Interface Between Peacekeeping And Humanitarian Action”, Daniel WARNER, **a.g.e.**, s. 122.

Mültecilerin ve yerinden edilmiş insanların evlerine dönmeleri, uygun ve başarılı bir diplomasinin yanında, uygun kaynakların da sağlanması ile gerçekleşebilmektedir⁶⁸³. Ancak etnik çatışmaların yoğunlukla ekonomik açıdan zayıf ülkelerin yer aldığı coğrafyalarda gerçekleştiği göz önüne alınırsa, mültecilerin sebep olacağı ağır ekonomik yükü ve güvenlik tehdidini karşılamakta tek başına devletler yeterli olamamaktadır. Mülteci akını ile karşı karşıya kalan ülkeler uluslararası kamuoyu tarafından, yardımlar veya müdahale yoluyla desteklenmektedir⁶⁸⁴. Mülteci sorunuyla ilgili olarak bir çok uluslararası kuruluş faaliyet göstermektedir. Bunlardan en önemlileri UNHCR ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'dur. UNHCR ve IOM dünyanın bir çok bölgesinde çeşitli insani yardım hareketlerinde görev almaktadırlar⁶⁸⁵. BM barış güçleri de önemli bir seçenektir. Barış güçleri konuştukları bölgelerde mültecilerle ilgili farklı görevler üstlenebilmektedirler. Mülteci kamplarının oluşturulması, kontrolü, mültecilerin insani ihtiyaçlarının karşılanması ve evlerine dönüşlerinin sağlanması barış güçlerince icra edilebilmektedir⁶⁸⁶.

İç savaş nedeniyle Kamboçya'dan Tayland'a kaçmış olan mültecilerin bir plan kapsamında ülkeye dönüşlerinin sağlanmasında UNTAC'ın önemli katkıları olmuştur. UNHCR'nin hazırladığı plan çerçevesinde, dönüş yapması beklenen mültecilerin sayısı beklenenden az olmuştur. Mülteciler çatışmaların yeniden başlaması korkusu ve Kamboçya'da toprakların mayınlı

⁶⁸³ Sadako OGATA: **a.g.m.**, s. 121.

⁶⁸⁴ UNCHR: **Mültecilerin Korunması - Sivil Toplum Kuruluşları Saha El Kitabı**, Çev. B. Alev ÖRSEL, Cenevre, 18.

⁶⁸⁵ Paul F. DIEHL: "Functional Alternatives to Traditional U.N. Peacekeeping Operations", *Concepts And Developments Of International Peacekeeping*, **International Peacekeeping**, (London: The Johns Hopkins University Press, 1993), s. 151; Kofi A. ANNAN: **Prevention of Armed Conflict – Report of Secretary General**, (New York: United Nations Department of Public Information, 2002), 63.

⁶⁸⁶ Agostinho ZACARIAS: "A New Nature and Scope for Peacekeeping", **a.g.e.**, s. 18.

olması nedeniyle dönüş yapmak istememişlerdir⁶⁸⁷. Bu durum barış anlaşması çerçevesinde yapılacak olan seçimlere katılımı azaltacaktı. UNHCR, bunun üzerine 20 Mayıs 1992’de yeni bir plan sunmuştur. Bu plan gereği, dönüş yapan mültecilere toprak verilmesi, ev yapımı için malzeme ve para yardımı yapılması öngörülmekteydi⁶⁸⁸. Bu plana katılımın artırılması için UNTAC, mültecilerin güvenliklerinin sağlanması, dönüş güzergahlarının ve yerleşime açılacak toprakların mayınlardan temizlenmesi faaliyetlerini yürütmüştür. Bu çabalar Eylül 1992’nin sonunda 130000 kişinin Kamboçya’ya dönmesini sağlamıştır⁶⁸⁹.

Eylül 1999’daki geniş çaplı şiddet eylemleri sonucu evlerini ve topraklarını kaybeden binlerce Doğu Timorlu, başka bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır. UNTAET’in gerekli güvenlik ortamını sağlaması ve ekonomik şartları iyileştirmesi insanların yeniden evlerine dönme konusunda cesaretlendirmiştir⁶⁹⁰. 1999 yılından 2003 yılına kadar yaklaşık 263,000 mülteci Batı Timor’dan dönüş yapmıştır. Dönüş yapan mülteciler UNTAET, UNHCR ve IOM görevlileri tarafından Doğu Timor sınırında karşılanmış ve bu insanların köylerine ulaşmaları sağlanmıştır⁶⁹¹. Dönüş yapan aile başına 165 \$ yardım yapılmıştır. Ayrıca sivil veya askeri hizmette bulunanlara hizmet yıllarına göre 550 \$ ila 1650 \$ arasında ödeme yapılmıştır. UNTAET’in ardından Doğu Timor’da göreve başlayan UNMISSET (United Nations Mission

⁶⁸⁷ **The United Nations and Cambodia 1991 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 19.

⁶⁸⁸ **The United Nations and Cambodia 1991 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 19.

⁶⁸⁹ **The United Nations and Cambodia 1991 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 20.

⁶⁹⁰ “Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations”, www.peacekeepingbestpractice.unlb.org/pbpu/handbook/Handbook%20on%20UN%20PKO.pdf, (Erişim Tarihi: 23.08.2006), 169.

⁶⁹¹ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: “East Timor”, **a.g.e.**, 166 – 167.

of Support in East Timor), Batı Timor'da kalan mültecilerin sorunlarıyla ilgilenmeye devam etmiştir⁶⁹².

Ruanda'da gerçekleştirilen büyük katliamların ardından ülkedeki yedi milyonluk nüfusun iki milyonu mülteci ve üç milyonu ise yerinden edilmiş durumuna düşmüştür⁶⁹³. Fransa liderliğindeki çok uluslu gücün ülkede güvenlik ortamını yeniden sağlaması ile durum düzelmeye başlamıştır. Ancak mülteci kamplarındaki durum etnik tabanlı şiddet nedeniyle kötü durumunu korumaya devam etmiştir. Güvenlik Konseyi, 30 Kasım 1994'te UNAMIR'e mülteci kamplarında güvenliğin sağlanması görevini vermiştir⁶⁹⁴.

1993 yılında yine UNHCR ile ONUMOZ, mültecilerin evlerine dönüşü konusunda kapsamlı bir planı hayata geçirmiştir. UNHCR'nin Mozambik'te yürütmekte olduğu insani yardım faaliyetlerini, mültecilerin evlerine dönüşüne yönlendirmesiyle birlikte, UNHCR'nin Afrika'da yürütmüş olduğu en büyük geri dönüş hareketlerinden birisi gerçekleştirilmiştir. ONUMOZ'un görevinin bittiği Aralık 1994'de dört milyondan fazla mülteci ve yerinden edilmiş insan evlerine dönüş yapmış, tarım ve diğer iş sahalarına katılım hakkı kazanmıştır⁶⁹⁵.

Sudan'da 1955 yılında başlayan iç savaşta, gelir kaynakları, güç, dinin rolü ve bağımsızlık nedeniyle yaşanan çatışmalarda iki milyonun üzerinde insan ölmüş, dört milyon insan yerinden edilmiş ve altı yüz bin insan mülteci durumuna düşmüştür. 24 Mart 2005 tarihinde Güvenlik Konseyi kararı ile kurulan UNMIS (United Nations Mission in the Sudan), kendi konuşlanma

⁶⁹² Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmiset/background.html>, (Erişim Tarihi: 10.06.2006).

⁶⁹³ Nigel D. WHITE: "Peacekeeping In Practice", **a.g.e.**, 249.

⁶⁹⁴ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: "The Functions of Peacekeeping Operations", **a.g.e.**, 91.

⁶⁹⁵ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 5.

bölgesinde ve kendi imkanları çerçevesinde gönüllü olarak dönüş yapan mültecilerin ve yerinden edilmişlerin evlerine dönüşlerini sağlamak ve koordine etmek, insani yardımda bulunmak ve gerekli güvenlik ortamını sağlamak ile görevlendirilmiştir⁶⁹⁶.

Masum sivillerin oluşturduğu kalabalık arasına sızan savaşçılar mülteciler sorununu içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir. Silahlı grupların hakim olduğu mülteci kampları uluslararası kamuoyu açısından potansiyel tehlikeye sahiptir. Bu kamplardaki silahlı gruplar, mültecilerin yaşam koşullarını zorlaştırmakta, yardım çalışanlarının tarafsızlığına gölge düşürmekte, konuk eden ülkenin ve komşu ülkelerin güvenliğini tehdit etmektedir. Mülteci kampları savaşçılar açısından ise, çatışmalar arası dinlenme, toparlanma, eleman ve ikmal maddesi temin etme yeri olarak görülmektedir⁶⁹⁷. Mülteci kamplarının silahsızlandırılmasının en keskin yolu savaşçıların mültecilerden ayrılmasıdır. Ancak bu uygulaması zor bir seçenektir. Özellikle dağınık ve belirli bir disipline bağlı olmayan savaşçıların ayrılması imkansızdır. Bunlar fark edilse bile bunları silah bırakmaya ikna etmek konusunda uluslararası yardım kuruluşları çalışanlarının başarılı olamayacağı ortadır. Bu açıdan silah bırakmamakta ısrarlı savaşçıların mülteci kamplarından uzaklaştırılmasının en etkili yolu askeri kuvvetlerin kullanılmasıdır⁶⁹⁸. Bu konuda BM Genel Sekreteri Kofi Annan yerinden edilmiş insanların ve mültecilerin kamplarında silahların, savaşçıların veya silahlı grupların varlığının şüphesi olduğunda uluslararası askeri gözlemcilerin durumu incelemek için konuşlandırılması gerektiğini belirtmiştir.

⁶⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkznz. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmis/>, (Erişim Tarihi: 10.06.2006).

⁶⁹⁷ Lisa YU: "Separating Excombatants and Refugees in Zongo, DRC: Peacekeepers and UNHCR's 'Ladder of Options", <http://www.unhcr.org/research/RESEARCH/3d57a9ef4.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.06.2006).

⁶⁹⁸ Lisa YU: "Separating Excombatants and Refugees in Zongo, DRC: Peacekeepers and UNHCR's 'Ladder of Options", <http://www.unhcr.org/research/RESEARCH/3d57a9ef4.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.06.2006).

Eğer bu şüphelerin gerçekliği teyit edilir ve yerel güçler bu duruma müdahale edemez veya etmek istemez ise, bölgeye sivillerin korunması için gerekli etkin tedbirleri alabilecek bölgesel veya uluslararası askeri kuvvetlerin konuşlandırılmasını önerilmiştir. Bu tedbirler savaşçıların ve silahlı kişilerin silahsızlandırılmaya zorlanmasını da içerebilecektir⁶⁹⁹.

Ocak ve Kasım 2001'de UNHCR'nin yaptığı başvuru üzerine MONUC Orta Afrika Cumhuriyetinden kaçan mülteci gurubunun içerisine sızmış olan 1220 kişilik FACA (Fuerzas Armadas Centro Africanas - Central African Republic Soldiers) üyesinin ve ailelerinin mültecilerden ayrılması görevini yerine getirmiştir⁷⁰⁰. Savaşçıların ilk başta reddetmelerine karşın, yapılan görüşmeler ve özellikle UNHCR'nin çabaları ile zorlamaya gerek duyulmadan mültecilerden ayrılmışlar ve başka bir kampa yerleştirilmişlerdir⁷⁰¹. Ancak MONUC, Bunia ve Ituri'deki mülteci kamplarında bulunan sivilleri korumak maksadıyla Güvenlik Konseyinin verdiği yetki çerçevesinde Ağustos 2003'de silahlı gruplar ile çatışmaya girmiştir⁷⁰².

3.3. İnsani Yardım Kapsamındaki Diğer Faaliyetler

Tüm bunların yanında barış güçleri, sahip oldukları personel, araç ve gereçler ile büyük çapta lojistik destek imkan ve kabiliyetine sahiptirler⁷⁰³. Yardım hareketlerinin ihtiyaç duyacağı yolların yapılması ve tamiri, mülteci

⁶⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Secretary General's report on the protection of humanitarian assistance for refugees in conflict situations" (S/ 1998/ 833).

⁷⁰⁰ Lisa YU: **a.g.m.**

⁷⁰¹ Lisa YU: **a.g.m.**

⁷⁰² William j. DURCH, Victoria K. HOLT ve başk.: **The Brahimi Report and the Future of UN Peace Operations**, (Washington: The Henry L. Stimson Center, 2003), 24.

⁷⁰³ Ancak 3 Temmuz 1992'de Sırp kuşatması altındaki Sarajevo'ya tarihin en uzun hava ikmalini kendisine tahsis edilen taşıma uçakları ile gerçekleştirmiştir. "United Nations Protection Force – UNPROFOR", **The Blue Helmets – A Review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 500.

komplarının inşası gibi büyük altyapı projelerini gerçekleştirebilecek imkan da barış güçlerinde mevcuttur⁷⁰⁴. Uluslararası yardım kuruluşları, çok nadir olarak bu tür imkanlara sahiptirler⁷⁰⁵. Bunların dışında bir bölgedeki yerel halkın sağlık alanındaki bazı ihtiyaçlarının karşılanması da barış güçlerince gerçekleştirilebilmektedir. BM barış güçleri, konuşlandıkları bölgede imkanları dahilinde sağlık tesislerinin inşası, tamiri ve çalışır hale getirilmesi, yerel halka sağlık hizmeti verilmesi, yerel sağlık personelinin yetiştirilmesi faaliyetlerini yürütebilmektedirler⁷⁰⁶. Mozambik'te yaşanan iç savaşta kırsal bölgelerdeki sağlık tesislerinin yarısı yağmalanmış, zarar verilmiş veya kapatılmıştı. Barış anlaşmasının imzalanmasının ardından, insanların dönmeye başladıkları kırsal bölgelerdeki temel sağlık hizmetlerinin yeniden çalışır hale getirilmesine önem verilmiştir. Temmuz 1994'de bu alanda otuz yedi uluslararası kuruluş faaliyet göstermekteydi. Sınır bölgelerindeki sağlık ocakları da geri dönüş yapan mültecilere yardımcı olmak amacıyla tamir edilmiştir⁷⁰⁷. ONUMOZ kendi imkanları dahilinde bu çalışmalara katkıda bulunmuştur. Ayrıca uluslararası yardım kuruluşlarının ve mültecilerin güvenliğini sağlanması, geçiş güzergahlarındaki mayınların temizlenmesi ONUMOZ tarafından gerçekleştirilmiştir⁷⁰⁸. ONUMOZ eğitim alanında da faaliyet göstermiştir. ONUMOZ döneminde okulların yeniden açılması yeniden yapılandırmanın en önemli hedefi haline gelmiştir. İç savaş nedeniyle 1983 ile 1991 yılları arasında bir milyondan fazla öğrenci ve yirmi bin kadar öğretmen okullardan uzaklaştırılmıştı. Barış antlaşmasının imzalanmasının ardından yürütülen faaliyetler ile çocukların okullara dönerek

⁷⁰⁴ Damian LILLY: **a.g.m.**, 11.

⁷⁰⁵ "Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations", www.peacekeepingbestpractice.unlb.org/pbpu/handbook/Handbook%20on%20UN%20PKO.pdf, (Erişim Tarihi: 23.08.2006), 159.

⁷⁰⁶ Paul F. DIEHL: "Concepts And Developments Of International Peacekeeping", **International Peacekeeping**, (London: The Johns Hopkins University Press, 1993), s. 10.

⁷⁰⁷ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 51.

⁷⁰⁸ Sadako OGATA: "The Interface Between Peacekeeping And Humanitarian Action", Daniel WARNER, **a.g.e.**, 123.

eğitime başlamaları sağlanmıştır. Bu kapsamda ONUMOZ, kırk uluslararası kuruluş ile işbirliği içerisinde faaliyet göstererek okulların inşası, tamiri, okulların ve öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunmuřtur⁷⁰⁹. Doğu Timor'da ise UNTAET'in göreve başlamasından kısa bir süre sonra ülkedeki kapalı tüm hastaneler yeniden açılmış ve gezici sağlık birimleri görevlendirilmiştir. Altyapı, kanalizasyon ve su şebekeleri tamir edilerek yerel halka temiz su sađlanmıřtır⁷¹⁰.

4. İNSAN HAKLARININ KORUNMASI ALANINDAKİ FAALİYETLER

İnsan hakları ihlalleri i savaşların hem nedenleri hem de sonuçları arasındadır⁷¹¹. İnsan haklarına saygının güçlendirilmesi, yeni çatışmaların önlenerek barışın sürekli kılınmasına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle çatışmalar esnasında ve sonrasında insan haklarının inançlı bir şekilde korunması, suçluların adalet önüne çıkarılması toplumsal barışın sağlanması açısından büyük önem tařımaktadır⁷¹². İnsan hakları durumunun geliştirilmesi çatışmalarla parçalanmış toplumlarda karşılıklı güvenin tesisi ve toplumsal yeniden yapılandırılma için gereklidir. Çatışmalar nedeniyle insan haklarının izlenmesi ve korunmasında esas sorumluluğu taşıyan yönetim kurumları, adalet sistemi ve polis teşkilatı ciddi bir şekilde zayıflamış

⁷⁰⁹ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 52.

⁷¹⁰ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: "East Timor", **a.g.e.**, 168.

⁷¹¹ **An Inventory of Post – Conflict Peace – Building Activities**, (New York Department for Economic and Social Information and Policy Analysis – United Nations, 1996), 41.

⁷¹² **An Inventory of Post – Conflict Peace – Building Activities**, (New York Department for Economic and Social Information and Policy Analysis – United Nations, 1996), 41.

durumdadır⁷¹³. Bu nedenle çatışma sonrası yeniden yapılandırma kapsamında barış güçleri son yıllarda insan haklarının geliştirilmesi ve korunması alanında önemli roller üstlenmektedirler. Güvenlik Konseyince verilen yetkiye göre değişmekle birlikte genel olarak; insan haklarının izlenmesi, insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve araştırılması; ihlallerin ilgili birimlere rapor edilmeleri; yerel polis teşkilatlarının bu konuda eğitilmesi ve izlenmesi; yerel araştırma komisyonlarının kurulması ve bunların faaliyetlerinin desteklenmesi BM barış güçlerinin görevleri arasındadır.

BM barış güçleri, insan hakları alanındaki faaliyetleri bünyesinde bulunan insan hakları unsurları ile yürütmektedir. Angola, Kamboçya, Bosna – Hersek, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Slovenya, Doğu Timor, El Salvador, Etopya ve Eritre, Kosova ve Sierra Leone'deki BM barış güçleri bünyelerinde bulunan insan hakları unsurları önemli faaliyetler icra etmişlerdir. Ancak bu konuda tek sorumlu barış güçleri değildir. Bu sorumluluk görev bölgesindeki bütün BM personeline aittir. BM Genel Sekreterinin 1997 yılında yayınlamış olduğu BM reform önerilerinde, insan haklarının BM'in yürüttüğü tüm faaliyetlerde merkezi öneme sahip olması gerektiği vurgulanmıştır⁷¹⁴.

BM'in Kamboçya'da görevlendirdiği UNTAC ile birlikte BM barışı koruma hareketlerinde insan haklarının izlenmesi önemli bir görev haline gelmiştir⁷¹⁵. Paris Antlaşması insan haklarına saygılı bir ortamın sağlanması sorumluluğunu UNTAC'a vermiştir⁷¹⁶. UNTAC'ın faaliyetleri; Kamboçya

⁷¹³ **An Inventory of Post – Conflict Peace – Building Activities**, (New York Department for Economic and Social Information and Policy Analysis – United Nations, 1996), 41.

⁷¹⁴ Renewing the United Nations: A Programme for Reform - Report of the Secretary-General, 14 July 1997, A/51/950, <http://daccessdd.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/189/79/IMG/N9718979.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 10.06.2006).

⁷¹⁵ Daniel N. WHITE: "Peacekeeping in Practice", **a.g.e.**, 267.

⁷¹⁶ **The United Nations and Cambodia 1991 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 12.

Ulusal Yüksek Konseyince uluslararası insan hakları mekanizmalarının kabulünün sağlanması, geniş çapta insan hakları eğitimi kampanyalarının yürütülmesi, insan hakları ihlallerinin araştırılması ve bütün BM görevlilerinin insan haklarına saygılı hareket etmesi konuları üzerine yoğunlaşmıştır⁷¹⁷. ONUCA Nikaragua'da, ateşkesin ve seçimlerin denetlenmesi ile ilgili faaliyet gösterirken, tarafların San Jose'de Haziran 1990'da kabul etmiş oldukları insan hakları anlaşmasına mutabık kalıp kalmadıklarını denetlemiştir⁷¹⁸. Sierra Leone'de UNAMSIL İnsan hakları Komisyonunun teşkiline destek sağlamıştır. Ayrıca halkın eğitilmesi konusunda büyük çabalar harcanmıştır. Okuryazarlık oranının çok düşük olduğu bölgede⁷¹⁹, kadın hakları, suçların araştırılması ve adalet konularında oyunlar düzenleyen bir tiyatro ekibiyle işbirliği yapılmıştır. Yaralanan ve uzuvlarını kaybeden insanları konu alan belgesel filimler ile yerel insan haklarının korunması çabalarını anlatan radyo programları yapılmıştır. Radyo UNAMSIL'de insan hakları konulu tartışma programları yayınlanmıştır. Konuyla ilgili hem yerel dilde hem de İngilizce hazırlanan makaleler ve kitaplar bastırılmıştır. İnsan hakları unsurları sadece yerel halka değil, barış gücü çalışanları ve diğer örgüt çalışanlarına da insan hakları konusunda eğitimler vermiştir⁷²⁰. Kosova'da, bir BM yayını olan "Kolluk Uygulamaları İçin Uluslararası İnsan Hakları Standartları"nın binlercesi BM sivil polislerine ve yerel polise dağıtılmıştır⁷²¹. Angola'daki barış gücü bölgedeki BM ajansları ve diğer uluslararası örgütler ile işbirliği içerisinde çeşitli faaliyetler yürütmüştür. Bu faaliyetler kapsamında BM barış

⁷¹⁷ **The United Nations and Cambodia 1991 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 12.

⁷¹⁸ Daniel N. WHITE: **a.g.m.**, 269.

⁷¹⁹ "Sierra Leone'de toplam nüfusun % 29,6'sı okuma yazma bilmektedir.", <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/sl.html#People>, (Erişim Tarihi: 10.06.2006).

⁷²⁰ UNAMSIL'in insan hakları konusunda icra ettiği faaliyetler hakkında daha ayrıntılı bilgi için bknz. James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: "Sierra Leone", **The UN's Role in Nation Building – From the Congo to Iraq**, http://www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND_MG304.pdf, (Erişim Tarihi: 19.11.2005).

⁷²¹ Thomas R. MOCKAITIS: "Civil – Military Cooperation In Peace Operations: The Case Of Kosovo", <http://www.carlishe.army.mil/ssi/>, (Erişim Tarihi: 15.09.2004), s. 25

gücü personeline, bölgede faaliyet gösteren uluslararası örgütlerin personellerine ve yerel örgüt temsilcilerine insan hakları ve insani hukuk konulu müşterek eğitim verilmiştir. UNMIL diğer BM kuruluşları, hükümet kuruluşları ve hükümet dışı kuruluşlar ile yakın işbirliği içerisinde, ülkedeki mültecilere ve diğer korunmasız guruplara özel bir önem göstererek, kendi imkanları çerçevesinde ve kabul edilir güvenlik koşullarında, Liberya'daki insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik uluslararası çalışmalara katkı sağlamakla görevlendirilmiştir⁷²². Liberya'da insan hakları hukukunu temel alan ve bütün insan hakları örgütleri için geçerli olan davranış kuralları, BM barış gücünün çabaları ile hazırlanarak, ilgili taraflarca kabulü sağlanmıştır⁷²³.

Orta Amerika barışı sürecinin devamlılığı, çok yönlü barışı koruma ve barış yapma faaliyetlerinin yürütülmesini gerektirmekteydi. Nikaragua'da ateşkes ve seçimler izlenirken, El Salvador'da BM Gözlemci Misyonu teşkil edilerek, tarafların Temmuz 1990'da imzalamış oldukları San Jose Antlaşması gereği insan haklarına saygı göstermelerini takiple görevlendirilmiştir. BM taraflar arasındaki kirli savaşın izlenmesini kalıcı barış için atılacak ilk adım olarak görmekteydi⁷²⁴. Mayıs 1991'de ONUSAL'ın teşkili ile, ONUSAL'ın insan hakları unsuru bu görevi devralmıştır. Güvenlik Konseyinin ateşkes konusundaki tavsiyesine uyan taraflar iç savaşı sona erdiren anlaşmayı 31 Aralık 1991'de imzalamışlardır⁷²⁵. ONUSAL'ın insan hakları unsurunun başlangıç raporlarında, devam eden çatışmaların sivil

⁷²² "Liberia - UNMIL – Mandate", <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmil/mandate.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁷²³ "Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations", www.peacekeepingbestpractice.unlb.org/pbpu/handbook/Handbook%20on%20UN%20PKO.pdf, (Erişim Tarihi: 23.08.2006), 101.

⁷²⁴ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: "The Functions Of Peacekeeping Operations", **a.g.e.**, 104.

⁷²⁵ Daniel N. WHITE: **a.g.m.**, 267.

toplumun insan haklarını olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir⁷²⁶. Şubat 1992'den itibaren insan hakları unsuru ONUSAL'ın görev yaptığı alanlarda insan haklarına saygı konusunda ümit verici ilerlemelerin sağlandığını belirtmiştir⁷²⁷. İnsan hakların unsurunun faaliyetleri sonucu insan hakları konusunda yasal düzenlemeler yapılmış, insan hakları konusundaki çeşitli uluslararası anlaşmalar El Salvador meclisince kabul edilmiştir. Polislerin suçları ve suçluları takip yetenekleri artırılmış, insan hakları ihlalleri kurbanlarına tazminat ödenmesi sağlanmıştır⁷²⁸. 1994 Ocağında ONUSAL'ın insan hakları unsurunun hazırladığı rapor El Salvador'daki başarının sadece seçimler ile sınırlı kalmadığını göstermiştir. Rapor El Salvador'da insan hakları ihlallerinin ciddi oranda azaldığını gözler önüne sermiştir. Rapora göre Eylül 1993'de ONUSAL'a temel hakların ihlali konusunda 163 şikayet gelirken bu sayı Eylül 1994'de 58'e düşmüştür. Ayrıca yine bu rapora göre Eylül 1991'de yüz on dokuz olan keyfi tutuklama sayısı, 1994'de on üçe düşmüştür⁷²⁹.

5. DEVLETİN İÇ ÖRGÜTLENMESİ ALANINDAKİ FAALİYETLER

Özellikle soğuk savaş sonrası iç savaşlar nedeniyle yönetim kurumlarının çöktüğü, yetişmiş görevli sıkıntısı çekildiği, siyasi otoritenin var olmadığı bölgelerde BM barış güçleri önemli görevler yerine

⁷²⁶ **The United Nations and El Salvador 1990 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 152 – 153.

⁷²⁷ **The United Nations and El Salvador 1990 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 231 – 235.

⁷²⁸ Hilaire McCOURBEY ve Nigel D. WHITE: **a.g.m.**, 106.

⁷²⁹ **The United Nations and El Salvador 1990 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 591 – 593.

getirmektedirler⁷³⁰. Devlet kurumlarının yürütülmesi, idari ve adli makamlar için yerel görevlilerin yetiştirilmesi, serbest ve adil seçimlerin yapılması, adalet sisteminin işler hale getirilmesi bu görevler arasındadır.

5.1. Yürütme Alanındaki Faaliyetler

BM sahip olduğu deneyim, uzman personel ve imkanları ile iç savaşlardan çıkan bölgelerin yönetim faaliyetlerini yürütebilmektedir. Bu dönem zarfında yerel halkın yönetim faaliyetleri konusunda eğitimi sağlanmaktadır. BM barış güçlerinin ilk olarak yönetim faaliyetlerine katılımı, 1962 – 63 yıllarında UNTEA ile gerçekleşmiştir⁷³¹. Hollanda ve Endonezya arasında Batı Yeni Gine üzerindeki hakimiyet konusunda uzun yıllar süren çatışmaların ardından bölgenin yönetimi BM'e devredilmiştir. UNTEA, yönetim faaliyetlerini yürütmek, görevlileri atamak ve bölge genelinde asayiş sağlamak ile görevlendirilmiştir⁷³². Ancak UNTEA'nın amacı esas olarak bağımsız bir Yeni Gine için etkin bir yönetim mekanizmasının tesis edilmesi değildi. Esas amaç bölgenin bir ülkenin yönetiminden diğerine barışçıl geçişini sağlamaktı. Yönetimin teşkili bunun bir sonucuydu⁷³³. BM'in bir üye ülkesinin temel yönetim kurumlarının sorumluluğunu üstlenmesi ilk defa Kamboçya'da gerçekleşmiştir⁷³⁴. 1991 yılında kabul edilen barış antlaşmasının gereği olarak Güvenlik Konseyi, ülkenin anahtar yönetim

⁷³⁰ Paul F. DIEHL: **a.g.m.**, s. 10.

⁷³¹ William J. DURCH: "UN Temporary Executive Authority", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, (New York: St. Martin's Press, 1993), 285.

⁷³² "UN Temporary Executive Authority - UNTEA", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 644.

⁷³³ Stephen M. HILL ve Shahin P. MALIK: "Evolution of Peacekeeping", **a.g.e.**, 41.

⁷³⁴ Agostinho ZACARIAS: "Peacekeeping: Difficult Cases", **a.g.e.**, 76.

birimlerini yürüten UNTAC'ı teşkil etmiştir⁷³⁵. UNTAC, barış antlaşması gereği dış işleri, savunma, güvenlik, istihbarat ve maliye bakanlıklarının kontrolünü yürütmüştür. Bu devlet yönetim sisteminin en önemli mekanizmalarının BM barış gücüne emanet edildiği ilk harekattır. Buradaki amaç devlet kurumlarının çatışma içerisindeki siyasi partilerce suistimal edilmesinin önüne geçmektir⁷³⁶. 1993'deki seçimlerin ardından UNTAC sorumluluklarını yeni kurulan hükümete devretmiştir⁷³⁷.

Bir diğer örnek ise UNTAES'dır. Güvenlik Konseyinin 15 Ocak 1996'da alınan 1037 nolu kararı ile UNTAES'in sivil unsuru, geçici polis teşkilatının kurulması, yargı sisteminin denetimi, etkin bir yönetimin faaliyete geçirilmesi, seçimlerin organize edilmesi ve yürütülmesi ile görevlendirilmiştir. Harekat, 15 Ocak 1998'de yönetimin hedeflerini yerine getirilmesi ve bölgenin Sırp yönetiminden Hırvat yönetimine barışçıl bir şekilde devredilmesi ile sona ermiştir⁷³⁸.

BM barış güçlerinin yönetim faaliyetlerine katıldıkları bir başka hareket ise Kosova'da gerçekleştirilmiştir. Bölgede yaşanan iç savaş ve uluslararası müdahalenin ardından Kosova'daki Sırp yöneticiler bölgeyi terk etmişlerdir. Yerel toplumun, yönetim alanındaki bu boşluğu dolduracak kapasiteye sahip olmaması nedeniyle BM, çatışmaların sonlanmasının ardından bölgenin yönetim sorumluluğunu üstlenmiştir⁷³⁹. Bu kapsamda 10 Haziran 1999'da

⁷³⁵ "United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 456.

⁷³⁶ Agostinho ZACARIAS: "Peacekeeping: Difficult Cases", **a.g.e.**, 76.

⁷³⁷ "International Peace and Security", **Basic Facts About The United Nations**, (New York: Department Of Public Information United Nations, 2000), 79.

⁷³⁸ "Croatia – UNTAES", http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/untaes_b.htm, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁷³⁹ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: "Kosovo", **The America's Role in Nation Building – From the Germany to Iraq**,

Güvenlik Konseyi kararı 1244 uyarınca UNMIK bölgedeki tüm adli ve idari sorumluluğu üzerine almıştır. Kosova'da BM'in dışında insani yardımlardan sorumlu UNHCR, demokratikleşme ve gerekli kurumların oluşturulmasından sorumlu AGİT, yeniden yapılandırma ve ekonomik gelişmeden sorumlu AB'de faaliyet göstermiştir⁷⁴⁰. NATO ise bölgeye konuşlandığı KFOR ile genel güvenliği sağlamıştır. NATO dışında bu örgütlerin hepsi BM otoritesi altında görev yapmışlardır⁷⁴¹. UNMIK, yönetim faaliyetleri kapsamında temel sivil yönetim görevlerini yürütmek ve Kosova'da kendiliğinden devam edebilecek sağlam bir yönetim teşkil etmekle görevlendirilmiştir⁷⁴².

Doğu Timor'da yaşanan iç savaş sırasında ülkedeki Endonezyalı sivil görevlilerin Endonezya'ya kaçmaları, kamu binalarının yerle bir olması ve sivil yönetim faaliyetlerinin durması nedeniyle oluşan boşluk UNTAET tarafından doldurulmuştur. 1999 yılında Güvenlik Konseyinin 1272 sayılı kararı ile UNTAET, Doğu Timor'da ülke çapında etkin bir yönetimin kurulması ve bölgenin kendini yönetme kapasitesinin geliştirilmesi ile görevlendirilmiştir⁷⁴³. Bünyesinde bulunan hükümet ve kamu yönetimi unsuru ile UNTAET, bölgede geçiş dönemi yönetimi olarak görev yapmıştır. UNTAET öncelikli olarak sivil yönetim kademelerindeki boşlukları BM personeli ile karşılamıştır⁷⁴⁴. On bir üyesi Doğu Timorlu, dört üyesi UNTAET'ten olan bir Ulusal Danışma Konseyi kurulmuştur. Konsey, etkin bir yönetim kurulması için gerekli birçok önemli düzenlemeyi gerçekleştirmiştir. Anayasal sisteminin oluşturulması, yargı sisteminin yeniden teşkili, bir para

http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1753/MR1753.ch7.pdf, (Erişim Tarihi: 19.11.2005).

⁷⁴⁰ "UNMIK", <http://www.unmikonline.org/1styear/unmik18.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁷⁴¹ "James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: a.g.m., 115.

⁷⁴² "UNMIK", <http://www.unmikonline.org/1styear/unmik18.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁷⁴³ "East Timor – UNTAET – Background", <http://www.un.org/peace/etimor/UntaetB.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁷⁴⁴ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: "East Timor", *The UN's Role in...a.g.e.*, 168.

biriminin oluşturulması, sınır denetimi, vergilendirme ve Doğu Timor'un ilk bütçesinin oluşturulması bu konsey tarafından gerçekleştirilmiştir⁷⁴⁵. Bölgedeki durumun düzelmeye başlaması üzerine 2000 yılında bölgedeki askeri hareketin komutası INTERFET'ten UNTAET'e devredilmiştir. Ayrıca UNTAET bünyesindeki Doğu Timorlu sayısını artırmaya ve yönetimin Doğu Timorlulara devredilmesine başlamıştır⁷⁴⁶. Böylelikle BM görevlileri Doğu Timorlu çalışanlara görev başı eğitimi vererek yönetimde daha fazla sorumluluk sahibi olmalarını sağlamışlardır. Bu üç safhada gerçekleştirilmiştir. Ağustos 2000'de Doğu Timor Geçici Yönetimi teşkil edilmiştir. Geçici yönetimde beş Timorlu ve dört BM personeli yer almıştır. İkinci safha ise Eylül 2001'de Anayasa Meclisi seçimlerinin ardından Doğu Timor Halk Yönetiminin kurulmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu yönetimdeki tüm görevliler Timorlulardan oluşmuştur. Üçüncü safha ise Mayıs 2002'de Doğu Timor'un bağımsızlığını elde etmesi ile gerçekleştirilmiştir⁷⁴⁷. Doğu Timor'un bağımsızlığını elde etmesinin ve Mayıs 2002'de BM geçiş dönemi yönetiminin faaliyetinin sona ermesinin ardından BM yerel yönetime danışmanlık ve teknik destek yardımını sürdürmüştür⁷⁴⁸.

5.2. Serbest Seçimlere Yönelik Faaliyetler

İç savaşların nedenleri arasında yönetime katılım eksikliği önemli bir yere sahiptir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 21 nci maddesi 3 ncü fıkrası gereği yönetimin sahip olduğu otoritenin temelini oluşturan halk

⁷⁴⁵ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: **a.g.m.**, 168.

⁷⁴⁶ "East Timor – UNTAET – Background", <http://www.un.org/peace/etimor/UntaetB.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁷⁴⁷ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: **a.g.m.**, 169.

⁷⁴⁸ Bruce Ossie OSWALD: "Addressing The Institutional Law And Order Vacuum: Key Issues And Dilemmas For Peacekeeping Operations", <http://pbpu.unlb.org/pbpu/library/Bruce%20Oswald%20DPKO%20final%20draft%2028%20Sept%202005.pdf>, (Erişim Tarihi: 16.09.2006).

iradesi, genel ve eşit, gizli ve serbest oyadaya dönemseller ve gerçek seçimlerle gösterilmelidir⁷⁴⁹. Çatışma bölgelerinde şiddetin tekrar alevlenmesinin engellenmesi için toplumun her kesiminden insanların, ayrımcılığa maruz kalmadan, tam olarak siyasi, sivil, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşama katılımının sağlanması gerekmektedir⁷⁵⁰. Bu açıdan çatışma sonrası dönemde halkın kendi geleceğini belirlemesine imkan veren serbest seçimlerin gerçekleştirilmesi BM açısından büyük öneme sahiptir. Yönetimin silahlar yerine oylarla belirlendiği serbest seçimlere yönelik faaliyetler, soğuk savaş sonrasında BM barış güçlerinin sıklıkla görevlendirildiği bir alan haline gelmiştir.⁷⁵¹ UNTAG ile, 1989 yılında Namibya'yı bağımsızlığa götüren seçim sürecinin tamamının denetimini yapan BM, yeni ve geniş bir alana el atmıştır⁷⁵². Bu tarihten sonra barış güçleri dünyanın bir çok yerinde gerçekleştirilen seçimlere ve halk oylamalarına çeşitli şekillerde katkıda bulunmuşlardır.

BM barış güçlerinin seçim süreçlerine katılımı, taraflardan gelen talebe, barış anlaşmasının maddelerine veya Güvenlik Konseyinin vereceği yetkiye göre geniş bir yelpazede değişmektedir⁷⁵³. Ancak bu katılım; seçim sürecinin düzenlenmesi ve yürütülmesi, seçim sürecinin denetlenmesi ve seçimlerin yasallığının onanması olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır⁷⁵⁴. İlk guruba giren katkılar, serbest ve adil seçimlerin

⁷⁴⁹ "Universal Declaration of Human Rights", <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/eng.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

⁷⁵⁰ **An Inventory of Post – Conflict Peace – Building Activities**, (New York: Department for Economic and Social Information and Policy Analysis – United Nations, 1996), 47.

⁷⁵¹ Paul F. DIEHL: "Functional Alternatives to Traditional U.N. Peacekeeping Operations", **a.g.e.**, 159.

⁷⁵² "UNTAG, Afrika'da en son sömürge olan Güney Batı Afrika'nın Güney Afrika'dan ayrılarak Namibya olarak bağımsızlığını kazandığı süreçte, çatışmalar nedeniyle parçalanmış bir toplumun serbest ve adil seçimleri gerçekleştirmesine ve çok partili bir demokrasi kurmasına yardımcı olmuştur." Virginia Page FORTNA: "United Nations Transition Assistance Group", William J. DURCH (Ed.), **a.g.e.**, 352.

⁷⁵³ "International Peace and Security", **Basic Facts About The United Nations**, (New York: Department Of Public Information United Nations, 2000), 80.

⁷⁵⁴ "United Nations Electoral Assistance - Main Types Of Assistance", http://www.un.org/depts/dpa/ead/ea_content/ea_types_of_assist.htm, (Erişim Tarihi: 24.07.2006).

gerçekleştirilmesi için gerekli kanunların, yasal düzenlemelerin ve önlemlerin oluşturulması, seçim sürecinin yönetilmesi, seçmenlerin kaydı ve uluslar arası ölçeklere göre seçimlerin icrasını içermektedir. Bu kapsamda bir ateşkes ilanı ile yaşama hakkı genel olarak koruma altına alınırken, temel insan hakları olan, serbest dolaşım, düşüncelerini açıklama gibi konular da güvence altına alınmalıdır. Bu gibi temel siyasi haklar, adil ve serbest seçimlerin gerçekleştirilebilmesini sağlayacak gerekli ortamın oluşturulması için şarttır. Kamboçya’da UNTAC tarafından Mayıs 1993’de gerçekleştirilen seçimler ve UNTAES’in 1997 yılında Hırvat otoriteler ile işbirliği içerisinde yürüttüğü seçimler bu guruba girmektedir. Kamboçya’da UNTAC’ın öncelikli hedefi adil ve serbest seçimler yoluyla ülkedeki iç savaşın yeniden alevlenmesinin önüne geçmektir⁷⁵⁵. Seçim zamanı yaklaştıkça şiddet olayları artmış ancak BM 1993’de yapılacak olan seçimlerin tarihinde bir değişikliğe gitmemiştir⁷⁵⁶. Kızıl Kimerler, önceden imzaladıkları anlaşmalara rağmen saldırılarını sürdürmüş, seçim faaliyetlerini engellemiş ve seçimlere katılmamıştır. Seçimler diğer üç parti arasında planlanan zamanda gerçekleştirilmiştir⁷⁵⁷. İkinci gurup katkılar ise, seçim kampanyaları, seçmenlerin kaydedilmesi, seçim süreci ve sonuçlarının adil ve uygun olduğunun denetlenmesini içermektedir. Bu kapsamda UNTAG, Nabibya’nın bağımsızlığı için yapılan seçimlerin denetlenmesi ile görevlendirilmiştir⁷⁵⁸. Üçüncü grupta ise BM barış güçleri seçim sürecinin çeşitli evrelerinin hukuki olduğunu ve uluslararası seçim ölçeklerine uyulduğunu onamak görevini yerine getirmektedirler. Seçimlerin onanması görevi UNAVEM II tarafından Angola’da, UNOVER (United Nations Observer Mission to Verify the Referendum in Eritrea) tarafından Eritre’de, ONUVEH tarafından Haiti’de,

⁷⁵⁵ Phyllis BENNIS: “Blue Helmets: For What? Under Whom”, Erkshine CHILDERS (Ed.), **a.g.e.**, 166.

⁷⁵⁶ Agostinho ZACARIAS: **a.g.m.**, 77.

⁷⁵⁷ Agostinho ZACARIAS: **a.g.m.**, 78.

⁷⁵⁸ “United Nations Transition Assistance Group – UNTAG”, **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 209.

UNOMIL tarafından Liberya'da, UNOMSA (United Nations Observer Mission to South Africa) tarafından Güney Afrika'da gerçekleştirilmiştir⁷⁵⁹.

BM sayesinde Mozambik, 27 – 29 Ocak 1994 tarihlerinde tarihinin ilk serbest ve adil çok partili seçimini gerçekleştirmiştir⁷⁶⁰. Seçimler, ülkede büyük yıkıma ve can kaybına neden olan iç savaşın ardından ülkedeki iki büyük rakibi bir araya getirmiştir. Ülkenin yönetimini elinde bulunduran FRELIMO ile isyancı RENAMO'nun katılımı ile yapılan seçimler ülkedeki barışın sağlanmasına büyük katkıda bulunmuştur. 4 Ocak 1992 tarihinde Roma'da yapılan anlaşma gereği ONUMOZ, tüm seçim sürecinin yürütülmesini izlemekle görevlendirilmiştir⁷⁶¹. Seçim sürecinde ONUMOZ'a bağlı 148 görevli çeşitli eyaletlerde; seçmen kaydı, yurttaşlık eğitimi, siyasi kampanyaların düzenlenmesi, siyasi partilere katılım, basın ve yayın, oy sayımı ve seçim çizelgelerinin tarafsızlığını denetlemek için gözlem noktaları oluşturmuşlardır⁷⁶². Ayrıca seçimlere nezaret etmek üzere görevlendirilen 2300 BM gözlemcisinden 934'ü ONUMOZ tarafından karşılanmıştır.⁷⁶³ Bunun yanında ONUMOZ'un seçim unsuru ulusal seçim izleme görevlilerinin yetiştirilmesi için bir program geliştirmiştir. Bu program ile otuz beş bin görevliye eğitim, ulaştırma ihtiyaçları ve maddi destek sağlanmıştır. Mozambik'te seçimlerin gerçekleştirilmesinin ardından yeni meclisin

⁷⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. www.un.org/Depts/dpa/ead/ea_content/ea_types_of_assist.htm, (Erişim Tarihi: 24.09.2006); "Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations", www.peacekeepingbestpractice.unlb.org/pbpu/handbook/Handbook%20on%20UN%20PKO.pdf, (Erişim Tarihi: 23.08.2006).

⁷⁶⁰ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 55.

⁷⁶¹ "United Nations Operation in Mozambique – ONUMOZ", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 321.

⁷⁶² Daniel N. WHITE: **a.g.m.**, 275.

⁷⁶³ **The United Nations and Mozambique 1992 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 60.

kurulması ile birlikte ONUMOZ'un görev süresinin sona erdiği açıklanmış ve birlikler ülkeyi terk etmeye başlamışlardır⁷⁶⁴.

ONUSAL, El Salvador'daki seçimlerde, seçim kampanyalarının izlenmesi, şikayetlerin araştırılması, seçmen kayıtlarının yapılması, seçimlerin izlenmesi gibi faaliyetleri yürütmüştür⁷⁶⁵. Seçim süreci hükümet karşıtı FMLN'in barışçıl bir şekilde devlette kurumsallaşması ile sonuçlanmıştır⁷⁶⁶. Böylelikle ülkedeki çatışmaların kaynağı olan siyasi anlaşmazlıklar BM güçleri denetimindeki adil ve serbest seçimler sayesinde ortadan kaldırılmıştır.

Ocak 2000'de BM, Doğu Timor'a UNTAET'in seçim unsurunun oluşturulması maksadıyla seçim uzmanlarından oluşan iki tim göndermiştir⁷⁶⁷. Bu timlerin görevleri, seçimleri hazırlamak ve yürütmekle görevlendirilecek olan seçim yönetim biriminin yapısını düzenlemek, 2002 yılındaki seçimlerin uygulanması için ayrıntılı bir hareket planı geliştirmek, kapasite geliştirme programının düzenlenmesi ve seçmen eğitimi ve bilgilendirme programını hazırlamaktır. Bu timlere bağlı görevliler yerel lider ve sivil toplumla görüşerek halka BM'nin faaliyetlerinin gerekliliğini ve yararlarını anlatmış, görüş alış verişinde bulunmuştur. Mart 2001'de UNTAET'in seçim unsurunun teşkili tamamlanmıştır. UNTAET Doğu Timor Anayasa Meclisinin

⁷⁶⁴ "United Nations Transition Assistance Group – UNTAG", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 334.

⁷⁶⁵ **The United Nations and El Salvador 1990 – 1995**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1995), 62.

⁷⁶⁶ "United Nations Observer Mission in El Salvador – ONUSAL", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 334.

⁷⁶⁷ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: "East Timor", **The America's Role in Nation Building – From the Germany to Iraq**, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1753/MR1753.ch7.pdf, (Erişim Tarihi: 19.11.2005).

seçimleri 30 Ağustos 2001'de yapılmıştır. Doğu Timor, 20 Mayıs 2002'de bağımsızlığını elde ederek, 27 Eylöl 2002'de de BM üyesi olmuřtur⁷⁶⁸.

Seçim sürecinin kalıcı barışı sağladığı örneklerin yanında, seçim sonuçlarının yeni çatışmaların nedeni olduğu durumlarda mevcuttur. Bazen anlaşmazlığın tarafları barış sürecinde bir araya gelmekte ancak görünüşte bir uzlaşma sergilemektedirler. Seçim kampanyaları sırasında taraflar arasındaki eski düşmanlıklar yeniden alevlenmekte ve görüşmeler esnasında ortaya çıkan işbirliği zedelenmektedir. Seçimlerden umduğunu bulamayan taraf, isteklerini yine silah yoluyla elde etmeye yönelebilmektedir. Bu nedenle çok partili seçimler kimi zaman barışı engelleyici bir hal alabilmektedir. Haiti ve Angola'da yaşanan deneyimler seçimlerin barışın sağlanması için tek başına yeterli olup olmadığı konusunda soru işaretlerinin oluşmasına neden olmuştur. 1990 yılında yapılan seçimlerde Haiti devlet başkanlığına seğilen Jean – Bertrand Aristide, 1991 yılında askeri bir darbe ile bir süreliğine ölke dışına gönderilmiştir. BM yetkilileri ile darbeciler arasında yapılan görüşmeler sonucu UNMIH'in bölgeye konuşlandırılması konusunda anlaşma sağlanmıştır. Tarafların daha sonra anlaşma şartlarına uymaması nedeniyle bu ancak ABD liderliğindeki çok uluslu gücün zorlayıcı varlığı sayesinde gerekleřmiřtir⁷⁶⁹. UNMIH Haiti'ye konuşlandıktan sonra ölkede demokrasinin geliştirilmesi ve serbest seçimlerin izlenmesi faaliyetlerini yürütebilmiştir. Angola'da ise BM barış gücü UNAVEM II'nin gözlem görevini yürüttüğü seçimlerden mağlup çıkan UNITA, ölkede geniş çaplı katliamlara başlayarak BM'in çabalarını boşa ıkarmıřtır⁷⁷⁰. Ne BM nede dünya kamuoyu UNITA'yı adil ve serbest seçimlerin sonucunu kabullenmeye ikna

⁷⁶⁸ Doğu Timor'daki seçim süreci ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkzn. <http://www.un.org/peace/etimor/UntaetB.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2005).

⁷⁶⁹ "United Nations Mission in Haiti – UNMIH", **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 623.

⁷⁷⁰ UNAVEM II), **The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping**, (New York: United Nations Department Of Public Information, 1996), 244.

edememiştir⁷⁷¹. Bu nedenle seçimlerin ardından sonlandırılması planlanan UNAVEM II, taraflar arasında uzlaşmanın sağlandığı 1995 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir⁷⁷².

5.3. Yargı Sistemi Alanındaki Faaliyetler

Yargı sisteminin yeniden işler hale getirilmesi ayrı bir öneme sahiptir. Çatışma sonrası oluşan otorite boşluğunda insanların ceza korkusu olmadan suç işleyebilmesi, suçluların yargı önüne çıkarılamaması toplumsal barışı engellemektedir. Bu bölgelerdeki kanunsuzluk, gerekli altyapının yıkılması, adalet kurumlarının saygınlığının kalmaması nedeniyle pekişmektedir. BM barış güçleri yargı sistemine işlerlik kazandırmak için değişik faaliyetler icra edebilmektedirler. Teknik danışmanlık desteği, adalet ve asayiş sisteminin alt yapısının inşası, hakim, savcı, avukat ve yargı memurlarının eğitilmesi, gerekli yasal düzenlemelerin hazırlanmasına destek, yerel polis teşkilatının uluslararası standartlara göre eğitilmesi ve denetimi faaliyetleri bu alan kapsamında değerlendirilmektedir⁷⁷³.

UNTAET yargı sisteminin yeniden inşası konusunda da güzel bir örnek teşkil etmektedir. Ocak 1999'da, Güvenlik Konseyinin 1272 nolu kararı ile ülkede yaşanan çatışmalar sırasında çökmüş olan bir adalet sistemi teslim almıştır. Hakimler, avukatlar ve savcılar da, diğer yönetim görevlileri gibi, Endonezyalı sivil yetkililer ile birlikte ülkeyi terk etmişlerdir. Mahkemeler, tutuk evleri, polis karakolları gibi adalet sisteminin altyapısını oluşturan binalar da Endonezya ordusunca desteklenen milis güçleri tarafından ateşe verilmiştir.

⁷⁷¹ Agostinho ZACARIAS: "Peacekeeping at Crossroads", a.g.e., 78.

⁷⁷² Ziring LAWRENCE, Robert E. RIGGS ve Jack C. PLANO: a.g.e., 186.

⁷⁷³ "Post – Conflict Reconstruction", <http://www.csi.org/media/csis/pubs/framework.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.09.2006).

Böyle bir ortamda UNTAET ülkedeki adalet sistemini yeniden kurmuş, gerekli alt yapı tesislerini inşa etmiş, bu sistemde çalışacak görevlilerin yetiştirilmesine büyük katkılarda bulunmuştur. Ağustos 1999'da Doğu Timor'da hukuk konusunda yetişmiş insan bulunamazken, yapılan eğitimler ve kurslar sayesinde 2000 yılında BM yönetimi tarafından yirmi beş yargıç, on üç savcı, on avukat ve yargı memuru geçici deneme bölgelerine ataması yapılmıştır. Doğu Timor bağımsızlığını elde ettikten sonraki dönemde ise UNTAET'in ardından bölgeye konuşlandırılan UNMISSET (The United Nations Mission of Support in East Timor) personel eğitimi ve danışmanlığı ile ulusal adalet sisteminin geliştirilmesi konusunda faaliyetlere devam etmiştir.⁷⁷⁴ Sierra Leone'de barış güçleri, çeşitli uluslararası kuruluşlar ve Sierra Leone hükümeti ile işbirliği içerisinde yargı sisteminin yeniden teşkili, ülkedeki mahkemelerin inşası, hakim ve savcılarının yetiştirilmesi için eğitim programlarının yürütülmesi için çalışmıştır⁷⁷⁵.

6. EKONOMİK KALKINMA ALANINDAKİ FAALİYETLER

İç savaşların neden olduğu yıkım, bir bölgenin barış sürecine girmiş olmasına karşın ekonomik ve sosyal olarak kendiliğinden toparlanabilmesini engellemektedir. Son dönemlerde barış güçlerinden ekonomik ve sosyal hayatın yeniden inşasına yardımcı olmaları da istenmektedir⁷⁷⁶. Barış güçleri genellikle danışmanlık yapmak, yerel personeli eğitmek ve bu doğrultuda

⁷⁷⁴ "East Timor – UNMISSET – Background", <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmisset/background.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2005).

⁷⁷⁵ "UN Peacekeeping – Transition Strategies for Post – Conflict Countries Lack Results – Oriented Measures of Progress", Report to the Chairman, Committee on International Relations, House of Representatives, (Erişim Tarihi: 16.09.2006).

⁷⁷⁶ Canan Ateş EKŞİ: a.g.e., 375.

çalışan diğer uluslararası kuruluşlara yardımcı olmak suretiyle bu fonksiyonu yerine getirmeye çalışmaktadırlar⁷⁷⁷. Ayrıca icra ettikleri diğer faaliyetler ile de bu alandaki çalışmalara dolaylı olarak destek sağlamaktadırlar. Bölgede can ve mal güvenliğinin sağlanması, ulaşım yolları ve tarım alanlarındaki mayınların temizlenmesi, yasaların düzenlenerek etkin kılınması bölgede ekonomik ve sosyal canlanmayı sağlamaktadır. Mültecilerin ve yerinden edilmişlerin evlerine dönüşlerinin sağlanması, eski savaşçıların terhisi ve topluma kazandırılmaları, uluslararası yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması, ekonomik değeri olan tesislerin korunması, halk sağlığının korunması, altyapı ve yol inşası gibi faaliyetler de ekonomik ve sosyal yapılanma için gerekli görülmektedir⁷⁷⁸.

Barış güçlerinin ekonomi alanında fazla bilgili olmaması icra ettikleri faaliyetleri sınırlandırmaktadır. Bu yüzden ekonominin yeniden inşası, esas olarak gerek devletlerden gerekse uluslararası kuruluşlardan gelecek teknik ve mali yardımlara bağlıdır⁷⁷⁹. Örnek olarak 2002 yılında Doğu Timor'da Dünya Bankası, Asya Gelişim Bankası ve UNDP yerel hükümete yirmi yıllık gelişim planının hazırlanmasında yardımcı olmuştur. Plan ülkenin ekonomik yeniden yapılanması ve büyümesi için gerekli kısa ve orta vadeli stratejileri tanımlamakta ve uluslararası kamuoyunun ekonomik desteğini saptamaktaydı. UNMISSET kendi imkanları ile bu plan çerçevesinde bazı projelere katkıda bulunmuştur⁷⁸⁰. Bir başka örnek ise UNOSOM II'dir. Güvenlik Konseyinin 26 Mart 1993 tarihinde 814 sayılı kararı ile UNOSOM

⁷⁷⁷ Çatışma sonrası yeniden yapılandırmada icra edilecek görevler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. "Post – Conflict Reconstruction", <http://www.csis.org/media/isis/pubs/framework.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.09.2006).

⁷⁷⁸ "Post – Conflict Reconstruction", <http://www.csis.org/media/isis/pubs/framework.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.09.2006).

⁷⁷⁹ Canan Ateş EKŞİ: **a.g.e.**, 375.

⁷⁸⁰ Bruce Ossie OSWALD: "Addressing The Institutional Law And Order Vacuum: Key Issues And Dilemmas For Peacekeeping Operations", <http://pbpu.unlb.org/pbpu/library/Bruce%20Oswald%20DPKO%20final%20draft%2028%20Sept%202005.pdf>, (Erişim Tarihi: 16.09.2006).

Il'ye verdiği sorumluluklar arasında ekonomik ve sosyal hayatın yeniden inşasında Somali halkına yardımcı olması da bulunmaktaydı. Bu kapsamda UNOSOM II Somali'de ekonomik ve sosyal hayatın yeniden inşası yönünde faaliyet gösteren BM uzmanlık kuruluşlarının ve hükümet dışı örgütlerin çalışmalarını koordine etmeye yönelmiştir⁷⁸¹.

Sierra Leone'de ise mevcut ilkel altyapının ve tesislerin RUF (Revolutionary United Front of Sierra Leone) ve AFRC (Armed Forces Revolutionary Council) tarafından başlatılan ayaklanma sonucunda yok edilmesi ülkedeki ekonomik durumu daha vahim hale getirmiştir. Özellikle ülkenin güney kesimlerindeki şehirler yağmalanarak tahrip edilmiş ve binlerce insan evsiz kalmıştır⁷⁸². Çatışmaların sonlandırılmasının ardından yapılan anlaşma ile ülkeye konuşlandırılan UNAMSIL, bağışçılar, hükümet dışı örgütler ve BM ajanslarının ülkenin yeniden yapılandırılmasına yönelik çabalarını koordine etmiştir⁷⁸³. RUF ve AFRC'ye bağlı eski askerlere temel eğitim desteği vererek, bu insanların ülkenin yeniden yapılandırılmasına yönelik programlarda yer almasını sağlamıştır. Camiler, kiliseler, okullar, hastaneler, yetimhaneler inşa edilmiştir. UNAMSIL, Sierra Leone hükümetinin ülkedeki elmas ticareti üzerindeki denetimini artırmak konusunda da yardımcı olmuştur. USAID (United States Agency for International Development)'in desteği ve UNAMSIL'in cesaretlendirilmesiyle elmas madenciliği konusunda eğitim verilmesi, madencilere kredi sağlanması, yeni mekanizmaların kurulmasına katkı sağlamıştır⁷⁸⁴.

⁷⁸¹ **The United Nations And Somalia 1992 – 1996**, (New York: Department of Public Information United Nations, 1996), 55 – 60.

⁷⁸² James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: "Sierra Leone", **The UN's Role in Nation Building – From the Congo to Iraq**, http://www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND_MG304.pdf, (Erişim Tarihi: 19.11.2005).

⁷⁸³ "Sierra Leone – UNAMSIL – Background", <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamsil/background.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2005).

⁷⁸⁴ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: "Lessons Learned", **The UN's Role in Nation Building – From the Congo to Iraq**, http://www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND_MG304.pdf, (Erişim Tarihi: 19.11.2005).

Benzer bir durum Doğu Slovenya'da mevcuttu. Eski Yugoslavya'da yaşanan iç savaş sırasın Doğu Slovenya'nın altyapı ve sanayi tesislerinin büyük bir bölümü tahrip olmuştur. Öyle ki 1995 yılında bölgenin sanayi üretimi 1990 yılındakinin onda biri düzeyinde inmiştir⁷⁸⁵. UNTAES'in bölgeye konuşlandırılmasının hemen ardından bölgedeki ekonomik durum daha da kötüleşmiştir. Memur maaşlarının Yugoslavya hükümetince ödenmesi durdurulmuş, Hırvatistan ise bu sorunu gidermede yavaş kalmıştır. Silahsızlandırılıp terhis edilen çok sayıda savaşçı, bölgedeki işsizler ordusunun bir parçası haline gelmişlerdir. UNTAES'in yürüttüğü faaliyetler sayesinde bölgede ekonomik ve sosyal anlamda ilerlemeler sağlanmıştır. Hırvatistan ile ekonomik ilişkiler kurulmuş, haberleşme sistemleri etkin hale getirilmiş, ulaştırma yolları açılarak bölgenin dış dünyaya açılımı sağlanmıştır. Özellikle mayınların temizlenmesi ekonomik canlanmaya büyük katkılar sağlamıştır. Mayınların temizlenmesi faaliyetlerinde eski savaşçılar kullanılmıştır. Hırvatistan ve Macaristan ile olan sınırlar açılmış, Yugoslavya ile ticari ilişkilerin başlatılmıştır⁷⁸⁶.

⁷⁸⁵ James DOBBINS, Seith G. JONES ve başk.: **a.g.m.**

⁷⁸⁶ http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/untaes_b.htm#ECONOMIC, (Erişim Tarihi: 10.09.2005).

SONUÇ

BM barış barışı koruma hareketleri, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve devamlılığı amacıyla BM tarafından görevlendirilen asker, sivil ve polis unsurların silahlı çatışmalardan etkilenen veya etkilenme riski olan bölgelerde icra ettikleri geniş bir yelpazedeki faaliyetleri anlatmaktadır. İlk askeri gözlemci misyonlarından günümüze kadar, dönemin ihtiyaçları ve özellikleri çerçevesinde dikkat çekici bir gelişim yaşayan barışı koruma hareketleri, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında BM'in belkide en önemli uygulamasıdır. Bu çalışma özellikle soğuk savaş sonrasında BM barışı koruma hareketlerinin faaliyetleriyle ilgili öne çıkan bir konuyu kapsamaktadır.

Soğuk savaş döneminde ABD ve SSCB arasındaki güç mücadelesi sayesinde varlıklarını sürdüren zoraki yönetimler, bu rekabetin sona ermesi ile yıkılmış, soğuk savaş nedeniyle unutulmuş etnik ve dini düşmanlıklar yeniden canlanmıştır. Dünyanın bir çok yerinde etnik ve dini temelli iç savaşlar, ülkenin yönetimi için çatışmalar başlamıştır. Mesela Somali'de hem ABD, hem de SSCB'den para ve silah yardımı temin eden ve Somali halkını zorbaca idare eden yönetim, soğuk savaşın sonlanması ile birlikte bu imkanı bulamamış ve çökmüştür. Ardından başlayan iç savaş, ülkedeki sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel tüm yapıyı mahvetmiştir. Milyonlarca insan açlık ve sefalet içerisinde kalmıştır. İç savaş ayrıca yoğun şekilde insan hakları ihlallerinin yaşanmasına da neden olmuştur. Böyle bir ortamda çatışan tarafların kendiliğinden kalıcı ve adaletli bir barış ortamını temin etmeleri çok zordur. Bu durumun uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğu düşüncesi, BM'i bu bölgelerle ilgilenmeye itmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarının yine böyle bir iç savaşın yaşandığı bölgede varlığını sürdüren bir terör örgütüne icra edilmesi konunun önemini artırmıştır.

Hazırlanan bu çalışmada, BM barış güçlerinin, çatışmadan çıkan bölgelerde kalıcı barışın sağlanmasına yönelik geniş kapsamlı görevler üstlenmelerinin, dünya barışının korunması açısından önemli faydalar sağladığı görülmüştür. Günümüzde gelişen teknoloji ve küreselleşme nedeniyle küçülen dünyada, artık devletler kendilerine coğrafi olarak uzak olan bölgelerde yaşanan çatışmalara karşı kayıtsız kalamamaktadırlar. Yaşanan sorunlar sadece o bölgede kalmayıp diğer bölgeleri de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Çatışan tarafların sahip oldukları önyargılar, birbirlerine karşı güvensizlik, iktidar ve güç hırsı, barışı sağlayacak bir uzlaşmaya varılmasını imkansız hale getirmektedir. Ayrıca iç savaşların neden olduğu yıkım, savaşın yaşandığı toplumları tamiri zor bir şekilde parçalamaktadır. Bu yıkım bölgede süren çatışmaların kendi kendine devam etmesi için gerekli olanakları sağlamaktadır. Yapılan istatistikler, ateşkesin sağlandığı iç savaşların % 31'inde çatışmaların yeniden başladığını göstermektedir. Hazırlanan bu çalışmada BM barış güçlerinin bu sorunun çözümünde etkili bir araç olabileceği görülmüştür. Öncelikli olarak çatışmalardan çıkmış bölgelerde güvenliği sağlayarak ekonomik, sosyal ve siyasi alanda ilerlemeler için uygun bir ortam hazırlamaktadırlar. Yine barış güçlerinin ve diğer kuruluşların ekonomik, sosyal ve siyasi alandaki faaliyetleri ile de bölgede kalıcı barışa yönelik adımlar atılmaktadır. Doğu Timor'da gerçekleştirilen hareket barış güçlerinin, uygun koşullarda bir toplumu çatışmalardan kalıcı barışa taşıyabileceğine güzel bir örnektir. El Salvador, Mozambik ve Kamboçya'da da barış güçleri çok önemli başarılar elde etmişlerdir.

Barış güçlerinin başarısız olduğu hareketlarda olmuştur. Somali, Ruanda ve Bosna Hersek'te yaşanan trajediler barış güçlerinin saygınlığını azaltmıştır. Ancak bu bölgelerde barış güçlerinin başarısız olması için gerekli şartlar hazırды. Barış güçlerinin ancak barış konusunda bir arzunun varlığı sayesinde başarılı olabilecekleri bilinen bir gerçektir. Bu bölgelerde ise

taraflar nihai amaçları için çatışmaların sürmesi konusunda kararlıydılar. Bu tür durumlarda barış güçleri yerine zorlama yetkisine sahip iyi eğitilmiş, son teknoloji silah ve teçhizata sahip çok uluslu güçlerin kullanılmasının gerekli olduğu görülmüştür.

Dikkat çeken bir nokta, bu bölgelerde BM'in ve dünya kamuoyunun yaşanacak katliamlara ve etnik temizliğe karşı uyarılmış olmasına rağmen Güvenlik Konseyinin gerekli adımları atmamasıdır. Örnek olarak Bosna Hersek'te Güvenli ilan edilen altı şehrin korunması için ihtiyaç duyulan 34 bin kişilik ek güce karşın sadece 7600 kişilik bir takviye yapılmıştır. Ruanda'da ise etnik temizlik yapılacağına dair raporların varlığına rağmen, BM barış gücünün bölgedeki mevcudu azaltılmıştır. Güvenlik Konseyi tarafından yetkilendirilen Fransa liderliğindeki çok uluslu güç ise ancak, RPF güçlerinin katliamları gerçekleştiren Hutuları geri püskürtmeye başlamasının ardından Ruanda'ya konuşlanmış ve Hutuları RPF'nin hışmından korumuştur. Bu durum Ruanda hükümetinin Fransa'yı Ruanda'da yaşanan etnik temizlikten sorumlu tutması nedeniyle dikkat çekici bulunmaktadır.

Barış güçlerinin faaliyetleri ile ilgili yapılan incelemeler sonucunda BM barış güçlerinin sadece uluslararası barışın korunması yönünde çaba gösterdikleri konusunda şüpheler oluşmuştur. Özellikle son yıllardaki hareketlerde barış güçlerinin üstlendikleri faaliyetlerin genel olarak çatışmalar nedeniyle yıkıma uğramış bir toplumu batılı değerlere uygun olarak yeniden ayağa kaldırmaya yönelik oldukları görülmüştür. Bir bakıma eski sömürgecilik yıllarından kalma, beyaz adamın geri kalmış toplumları eğitme, onlara medeniyet götürme düşüncesinin yeni bir uygulaması olarak görev yapmaktadırlar. Mesela barış güçleri son yıllarda artan bir şekilde serbest seçim faaliyetlerine yönelmiştir ancak iç savaştan çıkmış bir bölgedeki yokluk içerisindeki halkın demokratik seçimlerde hangi bilinçle oy kullanacakları şüphelidir. Yine bu bölgelerde BM ile işbirliği içerisinde bulunan uluslararası

kuruluşların faaliyetleri de ilgi çekicidir. Mesela yeniden yapılanma çabası içerisindeki ülkelere para yardımı yapan IMF ve Dünya Bankası yapacakları yardımlar için devlet kurumlarının özelleştirilmesi, devlet harcamalarının azaltılması, yabancı malların ve yatırımların önündeki engellerin kaldırılması gibi önkoşullar koymaktadırlar.

Bu olumsuzluklara karşın günümüzde BM barış güçleri dünyanın dört bir yanında uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla önemli görevler üstlenmektedirler. Bazı bölgelerdeki çatışmalar barış güçlerinin faaliyetleri sayesinde son bulmuş kalıcı barış yolunda büyük adımlar atılmıştır. Ancak son yıllarda barış güçlerinin giderek artan bir şekilde çatışmadan çıkan toplumların yeniden yapılandırma sürecinde karmaşık görevler yürütmeleri harekatlardaki personel sayısını ve maliyeti artırmakta ve BM'in kapasitesini zorlamaktadır. Bölgesel örgütlenmelerin barışı koruma alanında daha fazla sorumluluk üstlenme istekleri bu yükü bir ölçüde hafifletmektedir. Ancak yine de BM'in artan maliyetler konusundaki sıkıntısı devam etmektedir.

Bu çalışmada yararlanılan kaynakların çoğunluğu Ankara'daki kütüphanelerden sağlanmıştır. Buna ilaveten BM tarafından konu ile ilgili yayınlanan bazı kitaplar ve dökümanlar da BM'in Ankara'daki temsilciliğinden temin edilmiştir. Genel olarak bu kaynaklar basım yılları itibari ile 1996 öncesi harekatları ihtiva etmekteydi. Son yıllarda icra edilen harekatlar ile ilgili kaynaklar BM'in resmi sitesinden ve ilgili diğer sitelerden elde edilmiştir. Ayrıca yine UNHCR ve Uluslararası Kızılhaç Komitesinin Ankara temsilcilikleri ile görüşülerek buralardan kaynak temin edilmiştir. Konuyla ilgili diğer bölgesel örgütler ve uluslararası kuruluşların resmi internet sitelerinden de yararlanılmıştır. Barışı koruma alanında faaliyet gösteren bazı kuruluşlar ile de internet aracılığı ile irtibata geçilerek yazılı kaynak temin edilmiştir. Nordik ülkelerinin barışı koruma harekatlarına katılım etkinliğini artırmak için

oluşturdukları NORDCAPS (Nordic Coordinated Agreement For Military Peace Support)'in resmi internet adresine elektronik posta ile yapılan başvuruya olumlu yanıt alınmış ve kendi hazırladıkları “NORDCAPS PSO Manual Volume I 3’rd Edition Revised” adlı eseri posta ile göndermişlerdir. Ayrıca düşünce kuruluşu USIP (United States Institute of Peace) de yapılan başvuruya olumlu yanıt vererek, hazırlamış olduğu bazı araştırma raporlarını yollamıştır. Böylelikle bu çalışmanın hazırlanmasında geniş bir kaynakçadan yararlanılmıştır.

KAYNAKÇA

A/55/305 – S/2000/809, Report Of The Panel On United Nations Peace Operations (**Brahimi Report**), http://www.un.org/peace/reports/peace_operations/, (Erişim Tarihi: 08.10.2005).

ABI-SAAB, Georges: “United Nations Peacekeeping Old And New”, Daniel WARNER (Ed.), **New Dimensions Of Peacekeeping**, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 1995.

ADIBE, Clement E.: “Learning From The Failure Of Disarmament and Conflict Resolution in Somalia”, Edward MOXON – BROWNE(ed.), **A Future For Peacekeeping?**, St. Martin’s Press, New York, 1998.

ANNABI, Hedi: “The Recent Evolution and Future of UN Peacekeeping”, Don M. SIDER ve Stuart J. D. SCHWARTZSTEIN (Ed.), **The United Nations at Fifty – Sovereignty, Peacekeeping and Human Rights**, Washington, CSIS, 1995.

AJP – 3.4.1. Peace Support Operations, NATO, 2001.

An Inventory of Post – Conflict Peace – Building Activities, United Nations, Department for Economic and Social Information and Policy Analysis, New York, 1996.

ANNAN, Kofi A.: **Prevention of Armed Conflict – Repot of Secretary General**, United Nations Department of Public Information, New York, 2002.

ARIBOĞAN, Deniz Ülke: “Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunmasında Bir Araç Olarak Birleşmiş Milletler ve Temel Sorunları”, **Avrasya Dosyası: BM Özel**, Cilt: 8, Sayı: 1, ASAM Yayınları, Ankara, 1992.

ARMAOĞLU, Fahir: **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914 – 1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984.

ASADA, Masahiko: “Peacemaking, Peacekeeping, and Peace Enforcement: Conceptual and Legal Underpinnings of the UN Role (Japanese Perspective)”, Selig S. ve Masashi NISHIHARA (Ed.), **UN Peacekeeping – Japanese and American Perspectives**, Carnegie Endowment for International Peace, New York, 1995.

ATEŞ, Canan: **Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Barış Ve Güvenliğin Korunmasındaki Rolü**, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1998.

Basic Facts About The United Nations, United Nations Department Of Public Information, New York, 2000.

BENNIS, Phyllis: "Blue Helmets: For What? Under Whom", Erksine CHILDERS (Ed.), **Challenges to the United Nations – Building a Safer World**, St. Martin's Press, New York, 1995.

BERDAL Mats: "Military Aspects of UN Peacekeeping", Daniel WARNER **New Dimensions Of Peacekeeping**, Kluwer Academic Publishers 1995..

BERTRAND, Maurice: "The Confusion Between Peacemaking And Peacekeeping", Daniel WARNER(Ed.), **New Dimensions Of Peacekeeping**, Kluwer Academic Publishers 1995.

BİR, Çevik: **Somali'ye Bir Umut**, İstanbul: Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., 1999.

BIRGISSON, Karl Th.: "United Nations Special Committee On The Balkans", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

BIRGISSON, Karl Th.: "United Nations Peacekeeping Force in Cyprus", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

BIRGISSON, Karl Th.: "United Nations Military Observer Group In India And Pakistan", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

BOUTROS – GHALI Boutros: "Introduction", **The Blue Helmets – A Review Of United Nations Peace-keeping**, United Nations Department Of Public Information, New York, 1996.

BOUTROS-GHALI, Boutros: **An Agenda For Peace**, <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>, (Erişim Tarihi: 08.10.2005).

BOZKURT, Enver: **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı**, Nobel Yayın, Ankara, 2003.

BRATT, Duane: "Assessing The Success Of UN Peacekeeping Operations", Michael PUGH, **The UN, Peace And Force**, London: Frank Cass, 1997.

BROWN Rosalyn M: **Peace Operations in Failed States: What Is The Appropriate Model To Employ?**, Pennsylvania: U. Army War College, 2002.

ÇAYCI, Sadi: **Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1995.

CECCHİNE, Margaret ve HOWE, Robert: "Military Issues in Multinational Operations", Donald C. F. DANIEL ve Bradd C. HAYES, **Beyond Traditional Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1995.

CIECHANSKI, Jerzy: "Enforcement Measures under Chapter VII of the UN Charter: UN Practice after the Cold War" Michael PUGH, **The UN, Peace And Force**, Frank Cass, London, 1997.

COX, James: "Watershed in Somalia", Alex MORRISON, Douglas A. FRASER ve James D. KIRAS (Ed.), **Peacekeeping With Muscle: The Use Of Force In International Conflict Resolution**, The Canadian Peacekeeping Press, Toronto, 1997.

CURRIER, Nuchhi R.: "1988 UN Peacekeeping Forces - The Impartial Soldiers", www.un.org, (Erişim Tarihi: 25.12.2004).

ÇAKMAK, Haydar: **Uluslararası Krizler ve Türk Silahlı Kuvvetleri**, Platin Yayınları, Ankara, 2004.

ÇAYCI, Sadi: **Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması**, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1995.

DANDEKER, Christopher ve GOW, James: "Military Culture And Strategic Peacekeeping", Erwin A. SCHMIDL(Ed.), **Peace Operations Between War And Peace**, London: Frank Cass, 1997.

DANIEL, Donald C. F. ve HAYES, Bradd C.: "Problems and Progress: The Future of UN Peacekeeping", Donald C. F. DANIEL ve Bradd C. HAYES, **Beyond Traditional Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1995.

DAWSON Pauline: **The Peacekeepers Of Kashmir**, St. Martin's Pres, New York, 1994.

DE MELLO, Sergio Vieira: "Humanitarian Aspects Of Peacekeeping", Daniel WARNER (Ed.), **New Dimensions Of Peacekeeping**, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 1995.

DIEHL, Paul F.: "Concepts And Developments Of International Peacekeeping", **International Peacekeeping**, The Johns Hopkins University Press, London, 1993.

DIEHL, Paul F.: "Epilogue: Applications to Some Recent Peacekeeping Operations", **International Peacekeeping**, The Johns Hopkins University Press, London, 1993.

DIEHL, Paul F.: "When Peacekeeping Does Not Lead To Peace: Peacekeeping And Conflict Resolution", **International Peacekeeping**, The Johns Hopkins University Press, London, 1993.

DIEHL, Paul F.: "Functional Alternatives to Traditional U.N. Peacekeeping Operations", **International Peacekeeping**, The Johns Hopkins University Press, London, 1993.

DOBBINS, James, JONES, Seith G. ve başk.: "The America's Role in Nation Building – From the Germany to Iraq",

http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1753/MR1753.ch7.pdf,

(Erişim Tarihi: 19.11.2005).

DREYER, Ronald: "State Building and Democracy in Second Generation Peacekeeping Operations", Daniel WARNER, **New Dimensions Of Peacekeeping**, Kluwer Academic Publishers, Boston, 1995.

Duffey, Tamara: "Cultural Issues in Contemporary Peace Keeping", Tom WOODHOUSE ve Oliver RAMSBOTHAM (ed.), **Peacekeeping and Conflict Resolution**, Frank Cass Publishers, London, 2000.

DURCH, William J.: "Introduction", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

DURCH, William J.: "Paying the Tab: Financial Crises", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

DURCH, William J.: "Running the Show: Planning and Implementation", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

DURCH, William J.: "Getting Involved: The Political – Military Context", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

DURCH, William J.: "The UN Operation in the Congo: 1960 – 1964", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

DURCH, William J., HOLT, Victoria K., ve başk.: **The Brahimi Report and the Future of UN Peace Operations**, The Henry L. Stimson Center, Washington, 2003.

EKŞİ, Canan Ateş: "Barış ve Gvenliğin Korunmasında Blge Anlaşmaları veya rgtlerinin Rolü", Refet YİNANÇ ve Hakan TAŞDEMİR (Ed.), **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.

EVANS, Gareth: **Cooperating for Peace - The Global Agenda for the 1990s and Beyond.**, Allen and Unwin, St. Leonards, 1993.

EVANS, Gareth: "Cooperating For Peace", Ramesh THAKUR, (ed.), **The United Nations At Fifty: Retrospect And Prospect**, University Of Otago, Dunedin, 1996.

FINDLAY, Trevor (Ed.): **Challenges For The New Peacekeepers**, Oxford University Press, New York, 1996.

FISAS, Viçens: "The Peacekeeping Forces", **Blue Geopolitics**, Pluto Press, London, 1994.

FETHERSON, A. B.: "Training For United Nations Peacekeepers", **Towards A Theory Of UN Peacekeeping**, London, Macmillian Press, 1994.

FM 100 – 23 Peace Operations, Headquarters Department Of The Army, Washington, 1994.

FORTNA, Virginia Page: "United Nations Transition Assistance Group", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

GHALI, Mona: "United Nations Truce Supervision Organization: 1948 – Present", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

GHALI, Mona: "United Nations Observation Group In Lebanon: 1958", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

GHALI, Mona: "United Nations Emergency Force II", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution Of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

HENN, Francis: "Keeping The Peace: A Military Perspective", Dimitris BOURANTONIS ve Marios EVRIVIADES (ed.), **A United Nations For The Twenty-First Century**, Kluwer Law International, Boston, 1996.

HERDMAN, Roger C.: "Peace Enforcement Organizational Planning And Technical Requirements", **Improving The Prospects For Future International Peace Operations: Workshop Proceedings**, Government Printing Office, Washington, 1995.

HILL, Stephen M. ve MALIK, Shahin P.: "Evolution of Peacekeeping 1947 – 1987", **Peacekeeping And The United Nations**, Dartmouth Publishing Company Limited, Aldershot, 1996.

HILL, Stephen M. ve MALIK, Shahin P.: "Crisis in Peacekeeping", **Peacekeeping And The United Nations**, Dartmouth Publishing Company Limited, Aldershot, 1996.

HILL, Stephen M. ve MALIK, Shahin P.: "Rebirth of Peacekeeping", **Peacekeeping And The United Nations**, Dartmouth Publishing Company Limited, Aldershot, 1996.

KESKİN, Funda: "BM ve Kuvvet Kullanma", **Avrasya Dosyası: BM Özel**, Cilt: 8, Sayı: 1, ASAM Yayınları, Ankara, 1992.

KLEP, Chris ve WINSLOW, Donna: "Learning Lessons the Hard Way – Somalia and Srebrenica Compared", Erwin A. SCHMIDL(Ed.), **Peace Operations Between War And Peace**, London: Frank Cass, 1997.

JAN, Ameen: "Peacebuilding Efforts in Somalia: Legacies of the International Intervention", **IPA Policy Forum**, IPA, New York:, 1996.

JOHANSEN, Robert C.: "Enhancing United Nations Peace – keeping", Chadwick F. ALGER (Ed.), **The Future of the United Nations System: Potential for the Twenty – first Century**, United Nations University Press, New York, 1998.

LAWRENCE, Ziring, RIGGS, Robert E. ve PLANO, Jack C.: "Security Through Collective Action", **The United Nations – International Organization and World Politics**, Harcourt College Publishers, Orlando, 2000.

LILLY, Damian: "The Peacebuilding Dimension of Civil – Military Relations in Complex Emergencies", www.international-alert.org, (Erişim Tarihi: 17.06.2005).

LIU, F. T.: **United Nations Peacekeeping and the Non-Use of Force**, Lynne Rienner Publishers, London, 1992.

MACKINLAY, John (Ed.): **A Guide To Peace Support Operations**, The Thomas J. Watson Jr. Institute For International Studies, Providence RI, 1996.

MACKINLAY, John: "Introduction", **The Peacekeepers – An Assessment of Peacekeeping Operations at the Arab – Israel Interface**, Unwin Hyman Ltd., London, 1989.

MAISONNEUVE, Michel: "Practical Aspects Of The Use Of Force In Peace Operations", Alex MORRISON, Douglas A. FRASER, ve James D. KIRAS (Ed.), **Peacekeeping With Muscle: The Use Of Force In International Conflict Resolution**, The Canadian Peacekeeping Press, Toronto, 1997.

MALITZA, Mircea: "The Improvement Of Effectiveness of United Nations Peacekeeping Operations", **The United Nations And The Maintenance Of International Peace And Security**, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 1987.

MANİSALI, Erol: **Dünden Bugüne Kıbrıs**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 2002.

MARRACK, Goulding: "Current Rapid Expansion Unsustainable Without Major Chances", John ROPER, Masashi NISHIHARA ve başk., **Keeping The Peace In The Post – Cold War Era: Strengthening Multilateral Peacekeeping**, The Trilateral Commission, New York, 1993.

MCCOURBEY, Hilaire ve MORRIS, Justin: "Regionalism and Peace Support in the 21st Century", **Regional Peacekeeping in the Post – Cold War Era**, Kluwer Law International, Boston, 2000.

MCCOURBEY, Hilaire ve WHITE, Nigel D.: "The Legal Principles Governing Peacekeeping Operations", **The Blue Helmets: Legal Regulations of United Nations Military Operations**, Dartmouth Publishing Company, Vermont, 1996.

MCCOURBEY, Hilaire ve WHITE, Nigel D.: "The Nature And Development Of UN Peacekeeping", **The Blue Helmets: Legal Regulations of United Nations Military Operations**, Dartmouth Publishing Company, Vermont, 1996.

McCOURBEY, Hilaire ve WHITE, Nigel D.: "Types of UN Military Operations", **The Blue Helmets: Legal Regulations of United Nations Military Operations**, Dartmouth Publishing Company, Vermont, 1996.

McCOURBEY, Hilaire ve WHITE, Nigel D.: "The Functions Of Peacekeeping Operations", **The Blue Helmets: Legal Regulations of United Nations Military Operations**, Dartmouth Publishing Company, Vermont, 1996.

MEEK, Sarah ve MALAN, Mark: "Identifying Lessons From DDR Experiences In Africa - Workshop Report", <http://www.isco.za/pubs/Monographs/No106/Content.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

MIALL, Hugh, RAMSBOTHAM, Oliver ve WOODHOUSE, Tom: "Post – Settlement Peacebuilding", **Contemporary Conflict Resolution**, Blackwell Publishers, New York, 2000.

MILLER, David Paul: **Leadership In Transnational World: The Challenge Of Keeping The Peace**, Institute For Foreign Policy Analysis, Massachusetts, 1993.

MINGST, Karen A. ve KARNs, Margaret P.: "Maintaining International Peace And Security: Peacekeeping, Peacemaking And Collective Security", **The United Nations In The Post-Cold War Era**, Westview Pres, Colorado, 1995.

MOCKAITIS, Thomas R.: "Civil – Military Cooperation In Peace Operations: The Case Of Kosovo", <http://www.carlishe.army.mil/ssi/>, (Erişim Tarihi: 15.09.2004).

MURPHY, Ray: "United Nations Peacekeeping In Lebanon And Somalia, And The Use Of Force", **Journal Of Conflict And Security Law**, Oxford University Press, Vol:8, No: 1, 2003.

Mültecilerin Korunması - Sivil Toplum Kuruluşları Saha El Kitabı, Çev. B. Alev ÖRSEL, UNCHR, Cenevre.

NALCIOĞLU, Orhan: **BM Barışı Koruma Harekatlarının Hukuksal Esasları**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1997.

NORDCAPS Peace Support Operations Manual Volume I, 3'rd Edition Revised.

OGATA, Sadako: "The Interface Between Peacekeeping And Humanitarian Action", Daniel WARNER, **New Dimensions Of Peacekeeping**, Kluwer Academic Publishers, Boston, 1995.

OSWALD, Bruce Ossie: "Addressing The Institutional Law And Order Vacuum: Key Issues And Dilemmas For Peacekeeping Operations", <http://pbpu.unlb.org/pbpu/library/Bruce%20Oswald%20DPKO%20final%20draft%2028%20Sept%202005.pdf>, (Erişim Tarihi: 16.09.2006).

ÖZTÜRK, Osman Metin: **Stratejik Açidan Doğu Akdeniz ve Kıbrıs**, Altinküre Yayınları, Ankara, 2003.

PAZARCI, Hüseyin: **Uluslararası Hukuk Dersleri IV. Kitap**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000.

PECK, Connie: "Summary Of Colloquium On New Dimensions Of Peacekeeping", Daniel WARNER, **New Dimensions Of Peacekeeping**, Kluwer Academic Publishers, Boston, 1995.

ROBERTS, Adam ve KINGSBURY, Benedict: "Coercion And Peacekeeping Under UN Auspices", **Presiding Over A Divided World – Changing UN Roles, 1945 – 1993**, Lynne Rienner Publishers, Colorado, 1994.

SANDERSON, John M.: "Peacekeeping Or Peace Enforcement? Global Flux And The Dilemmas Of UN Intervention", Ramesh THAKUR, (ed.), **The United Nations At Fifty: Retrospect And Prospect**, University Of Otago, Dunedin, 1996.

SCHEAR, James A.: "Beyond Traditional Peacekeeping: The Case of Cambodia", Donald C. F. DANIEL ve Bradd C. HAYES, **Beyond Traditional Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1995.

SCHMIDL, Erwin A. (Ed.): **Peace Operations Between War And Peace**, London: Frank Cass, 1997.

SCHOETTLE, Enid C. B.: "Financing UN Peacekeeping", John ROPER ve Masashi NISHIHARA, **Keeping The Peace In The Post – Cold War Era: Strengthening Multilateral Peacekeeping**, The Trilateral Commission, New York, 1993.

SIMMA, Bruno (Ed.): **The Charter of the United Nations – a Commentary**, Oxford University Press, New York, 1994.

SMITH, Brian D.: "United Nations Iran – Iraq Military Observer Group", William J. DURCH (Ed.), **The Evolution of UN Peacekeeping**, St. Martin's Press, New York, 1993.

Supplement to An Agenda For Peace: Position Paper of the Secretary – General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations, Report Of The Secretary-General On the Work Of The Organization, A/50/60 – S/1995/1, <http://www.un.org/Docs/SG/agstupp.html>, (Erişim Tarihi: 08.10.2005).

THAKUR, Ramesh: "Introduction: Past Imperfect, Future Uncertain", Ramesh THAKUR (ed), **The United Nations At Fifty: Retrospect And Prospect**, University Of Otago, Dunedin, 1996.

The Blue Helmets – A review Of United Nations Peace-keeping, United Nations Department Of Public Information, New York, 1996.

The United Nations and Cambodia 1991 – 1995, United Nations Department of Public Information, New York, 1995.

The United Nations and El Salvador 1990 – 1995, United Nations Department of Public Information, New York, 1995.

The United Nations and Mozambique 1992 – 1995, United Nations Department of Public Information, New York, 1995.

The United Nations and Somalia 1992 – 1996, United Nations Department of Public Information, New York, 1996.

TINDEMANS, Leo, CUTLER, Lloyd ve bşk., **Barışa Çağrı – Uluslararası Komisyon'un Balkanlar Hakkındaki Raporu**, Çev. Özden ARIKAN, Sabah Yayıncılık, İstanbul 1996.

TRAYNOR, John: **International Peacekeeping 1918 – 86**, Macmillan Education, Cheshire, 1988.

VOETMEN, Peter: "The Structure, Planning and Execution of UN Peace Operation", http://www.is_co.za/Pubs/Monographs/No10/Voetmann.html, (Erişim Tarihi: 03.06.2006).

WHITE, Nigel D.: "Historical And Political Background", **Keeping The Peace: United Nations And The Maintenance Of International Peace And Security**, Manchester University Press, Manchester, 1997.

WHITTAKER, David J.: "The Purpose And Principles Of The UN", **United Nations In Action**, UCL Press, London, 1995.

Wider Peacekeeping - The Army Field Manual Volume 5 - Operations Other Than War, Part 2, HMSO, 1995.

WISEMAN, Henry: "The United Nations and International Peacekeeping: A Comparative Analysis", **The United Nations And The Maintenance Of International Peace And Security**, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 1987.

YU, Lisa: "Separating Excombatants and Refugees in Zongo, DRC: Peacekeepers and UNHCR's 'Ladder of Options'", <http://www.unhcr.org/research/RESEARCH/3d57a9ef4.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.06.2006).

ZACARIAS Agostinho: "The System", **The United Nations And International Peacekeeping**, Tauris Academic Studies, London, 1996.

ZACARIAS Agostinho: "Peace and Unites Nations System", **The United Nations And International Peacekeeping**, Tauris Academic Studies, London, 1996.

ZACARIAS, Agostinho: "Peacekeeping First Steps", **The United Nations And International Peacekeeping**, Tauris Academic Studies, London, 1996.

ZACARIAS, Agostinho: "Peacekeeping: Difficult Cases", **The United Nations And International Peacekeeping**, Tauris Academic Studies, London, 1996.

ZACARIAS, Agostinho: "Peacekeeping: The Rebirth of Hope", **The United Nations And International Peacekeeping**, Tauris Academic Studies, London, 1996.

ZACARIAS, Agostinho: "Peacekeeping at the Crossroads", **The United Nations And International Peacekeeping**, Tauris Academic Studies, London, 1996.

ZACARIAS, Agostinho: "A New Nature and Scope for Peacekeeping", **The United Nations And International Peacekeeping**, Tauris Academic Studies, London, 1996.

ZUCCONI, Mario: "Extended Peacekeeping Planning And Technical Requirements: Lessons From Recent Operations", **Future International Peace Operations**, Government Printing Office, Washington, 1995.

"Report Of The Independent Inquiry Into The Actions Of The United Nations During The 1994 Genocide in Rwanda",
<http://www.un.org/News/dh/latest/rwanda.htm>, (Erişim Tarihi: 18.01.2006).

"Renewing the United Nations: A Programme for Reform: Report of the Secretary-General, 14 July 1997, A/51/950", <http://daccessdd.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/189/79/IMG/N9718979.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 10.06.2006).

"The Role Of United Nations Peacekeeping In Disarmament, Demobilization And Reintegration, Report of the Secretary-General", S/2000/101, 11 February 2000.
http://hei.unige.ch/sas/files/portal/issueareas/measures/Measur_pdf/i_measur_pdf/UN_doc/s_council/S_2000_101.pdf, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

"A Note On Cooperation With Regional Organizations",
<http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/intro/region.htm>, (Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

"Timeline of UN Operations", <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

"United Nations Peacekeeping Operations: Background Note: 30 September 2006",
<http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm>, (Erişim Tarihi: 04.12.2006).

"UNFICYP", <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/unficyp.html>, (Erişim Tarihi: 03.01.2004).

"ONUB Deploys Ex-combatants In Provinces to Start New Police Training",
<http://www.un.org/av/photo/subjects/unob11may05.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“RWANDA: ‘Genocidal slaughter’ claims as many as 1 million UN authorizes ‘Operation Turquoise’ to protect displaced persons”, <http://www.un.org/Pubs/chronicle/1994/issue4/0494p4.asp>, (Erişimi Tarihi: 08.07.2006).

“Rwanda – UNAMIR”, http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unamir_b.htm, (Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

“Background Note: 31 July 2005”, <http://www.un.org/Depts/dpko/archieve/2005/bn0705e.pdf>, (10.08.2005).

“Croatia – UNTAES”, http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/untaes_b.htm, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“UNMIK”, <http://www.unmikonline.org/1styear/unmikat18.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“East Timor – UNTAET – Background”, <http://www.un.org/peace/etimor/UntaetB.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“Liberia - UNMIL – Mandate”, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmil/mandate.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“Sierra Leone – UNAMSIL – Background”, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamsil/background.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2005).

“United Nations Operation in Burundi – ONUB”, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/onub/>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“United Nations Mission in the Sudan – UNMIS”, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmis/>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“East Timor – UNMISET - Background”
<http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmiset/background.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“Croatia – UNTAES”, http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/untaes_b.htm, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“Democratic Republic of the Congo - MONUC – Mandate”, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/monuc/mandate.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“Universal Declaration of Human Rights”,
<http://www.unhchr.ch/udhr/lang/eng.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“United Nations Electoral Assistance - Main Types Of Assistance”,
http://www.un.org/depts/dpa/ead/ea_content/ea_types_of_assist.htm, (Erişim Tarihi: 24.07.2006).

“Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations”,
www.peacekeepingbestpractice.unlb.org/pbpu/handbook/Handbook%20on%20UN%20PKO.pdf, (Erişim Tarihi: 23.08.2006).

“Police”, <http://www.unburundi.org/activities/police.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“Operations Update: Past, Present and Future”, <http://www.isis-europe.org/ftp/download/operations%20update,%20past,%20present%20and%20future%20-%20esr%2019.pdf>, (Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

“The Importance Of Mine Action For Peacekeeping Operations”
[http://www.mineaction.org/downloads/Security%20Council%20Meeting%20on%20Mine%20Action%20\(13%20Nov%202003\).doc](http://www.mineaction.org/downloads/Security%20Council%20Meeting%20on%20Mine%20Action%20(13%20Nov%202003).doc), (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“Post – Conflict Reconstruction”,
<http://www.csis.org/media/isis/pubs/framework.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.09.2006).

“Rwanda – Conflict History”, <http://www.isco.za/AF/profiles/Rwanda/SecInfo.html>, (Erişimi Tarihi: 08.07.2006).

“Certain Expenses of the United Nations : Advising Opinion Of 20 July 1962”,
<http://www.icj-cij.org/icijwww/idecisions/isummaries/iceunsummary620720.htm>, (Erişim Tarihi : 10.10.2006).

“History of the International Security Assistance Force”, http://www.jfcb.nato.int/ISAF/about/about_history.htm, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“Implementation Force (IFOR) in Bosnia and Herzegovina (1995-1996)”,
<http://www.nato.int/issues/ifor/index.html>, (Erişim Tarihi: 10.09.2006).

“NATO in Afghanistan”, <http://www.nato.int/issues/afghanistan/index.html>, (Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

“Operations Update: Past, Present and Future”, <http://www.isis-europe.org/ftp/download/operations%20update,%20past,%20present%20and%20future%20-%20esr%2019.pdf>, (Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

“EU Operations”,
<http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?id=268&lang=en&mode=g>,
(Erişimi Tarihi: 10.09.2006).

“Sierra Leone”,
<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/sl.html#People>, (Erişim
Tarihi: 10.06.2006).

“UN Peacekeeping – Transition Strategies for Post – Conflict Countries Lack Results – Oriented Measures of Progress”, Report to the Chairman, Committee on International Relations, House of Representatives,
<http://www.gao.gov/new.items/d031071.pdf>, (Erişim Tarihi: 16.09.2006).

ÖZET

Birleşmiş Milletlerin en önemli görevlerinden birisi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasıdır. Kurulduğu günden bu yana, Birleşmiş Milletler uyuşmazlıkların savaşa dönüşmesinin önlenmesi veya çatışmaların başlamasının ardından barışın yeniden temin edilmesi konusunda önemli başarılar elde etmiştir.

Barışı koruma hareketleri 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletlerin belkide bilinen en önemli faaliyetidir. Bazı istisnalar hariç soğuk savaş dönemi barışı koruma hareketleri, farklı ülkelerden silahsız veya hafif silahlı askeri personelin BM komutası altında, savaşan taraflar arasına konuşlandırılması suretiyle, devletler arasındaki çatışmaları durdurmak için kullanılmıştır. Harekatların amacı düşmanları ayırmak, ateşkesi izlemek ve korumak suretiyle şiddeti durdurmak ve azaltmaktır.

1990'larda çatışmaların yapısında büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Soğuk savaşın sona ermesinin ardından, çatışmaların % 90'nın devletler arasında değil devletlerin içerisinde gerçekleşmekteydi. Ayrıca soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte BM'de ve BM barışı koruma anlayışında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Güvenlik Konseyi, iç savaşların tarafları arasındaki kapsamlı barış anlaşmalarının uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla daha büyük ve karmaşık barışı koruma hareketleri teşkil etmeye başlamıştır. Üstelik BM barışı koruma hareketleri karmaşık görevleri yürütebilmek amacıyla daha fazla sivil unsur içerir hale gelmiştir. El Salvador ve Mozambik örneklerinde BM barış güçleri, çatışmaların sonlandırılması ve kalıcı barışın temininde önemli rol oynamıştır.

Bu yeni tür hareketlarda, bazı karmaşık barışın tesisi faaliyetleri BM barış güçleri tarafından üstlenilmiştir. Görevler ve yetkiler hukuk ve düzenin sağlanması, sivil yönetim, ekonomik gelişim ve insan hakları konularını içerecek şekilde genişlemiştir. BM'in başarabilecekleri konusunda fazla iyimser bir değerlendirme içerisine girilmesi sonucu bazı hareketlar başarısız olmuştur. Güvenlik Konseyi, Kamboçya ve Mozambik'teki karmaşık görevler devam ederken, barış güçlerini ateşkesin ve çatışan tarafların rızalarının sağlanamadığı Somali'deki ve eski Yugoslavya'daki çatışma bölgelerine konuşlandırmıştır. Bu hareketlar görevlerini yerine getirebilecekleri insangücünden ve siyasi destekten yoksundular. Özellikle 1994'de Ruanda'da ve 1995 yılında Srebrenika'da yaşanan katliamlar BM barışı korumanın en acı başarısızlıkları haline gelmişlerdir.

ABSTRACT

One of the primary missions of the United Nations is the maintenance of international peace and security. Since its creation, the United Nations has gained significant achievements in preventing disputes from escalating into war and restoring peace when conflict does break out.

Peace keeping operations perhaps the most evident activity of the United Nations Organization since its creation in 1945. Cold War peacekeeping operations were, with rare exceptions, used to resolve conflicts between states by deploying unarmed or lightly armed military personnel from different countries, under UN command, between former warring parties. Intent of these operations were to separate combatants, monitor and maintain ceasefires, thereby halt or reduce violence.

During the 1990's, there have been major changes in the patterns of conflicts. After the end of the Cold War, more than 90 per cent of recent conflicts have taken place within, rather than between, states. Furthermore with the end of the Cold War, important developments were undergone in UN and UN peacekeeping approach. The Security Council began to establish larger and more complex peacekeeping operations, to help implement comprehensive peace between protagonists in intra-state conflicts. Furthermore, UN peacekeeping operations came to involve more and more civil elements to implement complex missions. In El Salvador and Mozambique, for example, UN peace forces played a major role in ending conflict and achieving lasting peace.

In these new type operations, some complex peacebuilding tasks were undertaken by United Nations peacekeepers. Missions and mandates

expanded to include rule of law, civil administration, economic development and human rights. As the result of an overly optimistic assessment of what UN could accomplish, some operations failed. While complex missions in Cambodia and Mozambique were ongoing, the Security Council dispatched peacekeepers to conflict zones like Somalia and former Yugoslavia, where neither ceasefires nor the consent of the parties in conflict had been secured. These operations did not have the manpower, nor were they supported by the political will, to implement their mandates. Particularly 1995 massacre in Srebrenica and 1994 genocide in Rwanda became the most tragic failures of UN peacekeeping.